

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΛΛΙΡΡΩΗΣ ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΕΚΛΟΓΕΣ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1978

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

(ΕΚΛΟΓΕΣ)

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

(ΕΚΛΟΓΕΣ)

18307

Μέ απόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ διδακτικά
βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου τυπώ-
νονται ἀπὸ τὸν Ὄργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βι-
βλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
(ΕΚΛΟΓΕΣ)

Με απόφαση της Ελληνικής Κοινωνίας των Επιστημόνων
Ἡ εἰσαγωγή, οἱ περιλήψεις καί οἱ ἐρμηνευτικές σημειώσεις μετα-
γλωττίστηκαν ἀπό τόν Εἰσηγητή τοῦ ΚΕΜΕ κ.ΚΥΡ.ΚΑΤΣΙΜΑΝΗ.
δ.φ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ & ΚΑΛΛΙΡΡΩΣ ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ
(ΕΚΛΟΓΕΣ)

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1978

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

(ΕΚΛΟΓΕΣ)

Ο Μ Η Ρ Ο Σ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ 1978

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Οί άρχές τής έλληνικῆς ποιήσεως. Τό έπος

Από τά πολύ παλιά χρόνια οί Έλληνες αισθάνονταν τή γοητεία καί τή δύναμη του ποιητικού λόγου. Τά αρχαιότερα έλληνικά ποιήματα είχαν θρησκευτικό περιεχόμενο, ήταν δηλ. ύμνοι καί έπικλήσεις στους θεούς ή αφηγοῦνταν τή γενεαλογία καί τίς πράξεις τους. Γιά τή σύνθεση όμως καί τό ύφος τών θρησκευτικῶν αὐτῶν ποιημάτων δέ γνωρίζουμε τίποτα μέ ακρίβεια. Πάντως τό είδος αὐτό τής ποιήσεως δημιουργήθηκε σέ πάρα πολύ αρχαία έποχή, όταν οί Έλληνες δέν είχαν ακόμη μεταναστεύσει από τίς βορειότερες έλληνικές χῶρες στίς περιοχές τής όριστικῆς εγκαταστάσεώς τους.

Σέ μεταγενέστερους χρόνους, όταν έγινε ή μετανάστευση τών έλληνικῶν φυλῶν πρός τά Νότια καί ίδρύνονταν οί πρώτες έλληνικές αποικίες στή Μ. Ασία, ή ποίηση μετέβαλε χαρακτήρα καί στράφηκε περισσότερο πρός τή ζωή. Γιά νά κατακτήσουν οί Έλληνες τίς νέες χῶρες τής Ελλάδας καί τής Μ. Ασίας, χρειάστηκε νά κάνουν μακρούς καί σκληρούς πολέμους έναντίον τών παλαιότερων κατοίκων τών χωρῶν αὐτῶν. Στή διάρκεια τών αγῶνων αὐτῶν αναδείχτηκαν ήρωες, πού τό κοινό τιμοῦσε καί θαύμαζε. Η ανθρώπινη άξία άρχισε νά συγκινεϊ τήν ψυχή του λαου καί νά γίνεται θέμα γιά ποιητική δημονογία. Τά κατορθώματα τών ήρώων έπρεπε νά γίνουν γνωστά καί νά έξυμνηθοῦν έπάξια, μέ ποιητικά έργα. Μέ τόν τρόπο αὐτό αναπτύχθηκε ένα νέο είδος ποιήσεως, πού ονομάστηκε έπική ποίηση ή άπλω έπος.

Επειδή τό θρησκευτικό αίσθημα τών Έλλήνων διατηροῦνταν τό ίδιο θεμό καί σ' αὐτή τή νέα έποχή τών μεταναστεύσεων καί τών μεταβολῶν, τό έλληνικό πνεύμα συνδύασε πολύ έξυπνα τό καινούριο αὐτό περιεχόμενο τής ποιήσεως μέ τήν παλαιότερη ύμνολογία τών θεῶν, παρουσίασε δηλαδή τά λαμπρά πολεμικά κατορθώματα ως από κοινου έργα θεῶν καί ανθρώπων. Οί άνθρωποι ως θεοί καί οί θεοί ως άνθρωποι συμμετείχαν στίς ήρωικές έπιχειρήσεις.

Ἔτσι τό περιεχόμενο τοῦ ἔπους, ὅπως μάλιστα τό καθορίζουν οἱ ἴδιοι οἱ δημιουργοί του, εἶναι τό ἐξῆς: ἔργα ἀνδρῶν τε θεῶν τε τά τε κλύουσιν ἀοιδοί· δηλ. ἔργα πού ἐπιτέλεσαν ἄνθρωποι καί θεοί καί πού ἐξυμνοῦν οἱ ποιητές. Αὐτό τό νέο εἶδος τῆς ποιήσεως ἄρχισε νά ἀναπτύσσεται στά σπουδαιότερα πολιτικά κέντρα πού δημιουργήθηκαν, ὅταν ἐπικράτησαν στήν Ἑλλάδα οἱ Ἀχαιοί.

2. Οἱ Ἀχαιοί καί ὁ πολιτισμός τους

Οἱ Ἀχαιοί ἦταν ἀπό τά πιό ἀρχαῖα ἑλληνικά φύλα πού κατέβηκαν ἀπό τά ὄρηια ταυτόχρονα μέ τούς Ἴωνες ἢ λίγο ἀργότερα ἀπ' αὐτούς. Ἀφοῦ ὑπέταξαν ἢ ἔδωξαν τούς παλαιότερους κατοίκους τῆς ἑλληνικῆς γῆς, οἱ ὁποῖοι στήν ἱστορία ὀνομάζονται Πελασγοί ἢ Προέλληνες, ἐγκαταστάθηκαν στά μεγαλύτερα κέντρα τοῦ προελληνικοῦ κόσμου καί ἴδρυσαν νέα ἰσχυρά κράτη ὅπως τοῦ Ἀργους, τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθας, τῆς Πύλου, τῆς Σπάρτης καί ἄλλα.

Οἱ κατακτήσεις στήν ξηρά τούς παρακίνησαν νά ἐπιχειρήσουν καί ὑπερπόντιες ἐκστρατείες, γιά νά καταλάβουν τά μεταλλοφόρα ἐδάφη στίς ἀπέναντι ἀκτές τῆς Μ. Ἀσίας καί στά νησιά.

Μιά τέτοια ἐκστρατεία τῶν Ἀχαιῶν ἦταν καί αὐτή πού ἔγινε γιά τήν κατάκτηση τῆς Τρωικῆς πεδιάδας, ἡ ὁποία ἦταν πλούσια σέ μέταλλα καί θρισκόταν σέ ἐπίκαιρη θέση γιά τή ναυσιπλοΐα τῆς Προποντίδας καί τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἡ ἐκστρατεία αὐτή τῶν Ἀχαιῶν εἶναι ὁ περίφημος Τρωικός πόλεμος.

Ἡ ἐποχή τῶν Ἀχαιῶν ἔχει μεγάλη σημασία γιά τήν ἱστορία τῆς Ἑλλάδας, γιατί οἱ Ἀχαιοί δέν ἦταν μόνο κατακτητές. Ἀνέπτυξαν ταυτόχρονα καί θαυμάσιο πολιτισμό, πού εἶναι γνωστός μέ τό ὄνομα Μυκηναϊκός πολιτισμός.

Ἀπτός ἀποδείξεις γιά τήν ἀνάπτυξη καί τήν ἀκμή τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ εἶναι τά εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν, τίς ὁποῖες ἔκαναν Ἕλληνες καί ξένοι ἀρχαιολόγοι στίς θέσεις ἀρχαίων ἀχαιῶν πόλεων. Ὁ Γερμανός Ἑρρίκος Schliemann (1822 - 1890) ἐμπνεύσθηκε ἀπό τόν Ὅμηρο καί ἔκανε στήν Τροία ἀνασκαφές (ἀπό τό 1870 καί μετά), πού ἀπέδειξαν ὅτι ὑπῆρξε πραγματικά ἡ πόλη τοῦ Πριάμου, τό Ἴλιον καί ὅτι ἔγινε ἐκστρατεία καί ἐγκατάσταση τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ ἴδιος ἔπειτα ἔκανε ἀνασκαφές στή θέση τῶν ἀρχαίων Μυκηνῶν,

ὅπου ἀνακάλυψε βασιλικούς τάφους (1876) μέσα στήν ἀκρόπολη (βλ. εἰκ. 1). Οἱ τάφοι αὐτοὶ ἦταν τό σπουδαιότερο εὑρημα, γιατί βρέθηκαν ἀνεπαφοὶ σύμφωνα μέ τή θρησκευτική πίστη τῶν λαῶν ἐκείνων, ὁ νεκρός καί μέσα στόν τάφο χρειαζόταν ὅσα πράγματα μεταχειριζόταν καί ἀγαποῦσε στή ζωή του. Στόν κάθε βασιλικό τάφο λοιπόν κρῦβονταν, μαζί μέ τό θαμμένο νεκρό,¹ ὀλόκληροι θησαυροὶ ἀπό πολυτιμώτατα ἀντικείμενα, δηλαδή ὄπλα, σκεύη, κοσμήματα, διάφορα κομψοτεχνήματα καί ἄλλα, πού λέγονταν κτερίσματα. Τά ἀντικείμενα αὐτά πού ἦταν ἀπό χρυσάφι ἢ ἄλλα πολύτιμα ὑλικά, φυλάγονται σέ ἰδιαίτερη αἴθουσα τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, τή Μυκηναϊκή, καί ἐπιθεβαιώνουν τή δύναμη καί τό μεγαλεῖο τῆς πολύχρυσης, κατά τόν Ὅμηρο, πόλης τῶν Μυκηνῶν.

Λείψανα ἐπίσης τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἐρεῖπια ἀνακτόρων μέ θανατίσιες διακοσμῆσεις (βλ. εἰκ. 2), τείχη, θολωτοὶ τάφοι καί ἄλλα μεμονωμένα ἀντικείμενα, πού προέρχονται ἀπό διάφορους τόπους τῆς Ἑλλάδας.

Τά θανατίσια αὐτά εὑρήματα δείχνουν ὅτι πραγματικά οἱ Ἀχαιοὶ ἦταν ἰσχυροὶ καί πλοῦσιοι, ζοῦσαν σέ πολυτελές περιβάλλον καί ἀπολάμβαναν ὅση εὐμάροια ἦταν δυνατό νά τοὺς ἐξασφαλίσει ἡ ζωή τῆς ἐποχῆς τους.

3. Συνέχιση τοῦ Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ στὶς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας

Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ πολιτική κυριαρχία τῶν Ἀχαιῶν στήν Ἑλλάδα κράτησε ἀπό τό 1600 ὡς τό 110 π.Χ. περίπου, ὁπότε ἄρχισαν νά μεταναστεύουν ἀπό τὰ θόρεια πρὸς τὰ νότια οἱ Δωριεῖς Ἑλληνας. Ὁ λαός αὐτός διέφερε πολὺ στὰ ἦθη καί στόν τρόπο τῆς ζωῆς του ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς. Οἱ Δωριεῖς ἦταν ἄνθρωποι λιτοί, εἶχαν ἀυστηροὺς πολιτικούς θεσμούς καί κύριο ἔργο τους ἦταν ὁ πόλεμος. Ἐξάλλου εἶχαν καλύτερο ὄπλισμό, γιατί γνώριζαν ἤδη καί χρησιμοποιοῦσαν τό σίδηρο. Τά δωρικά φύλα ἐπικράτησαν σέ πολλές γῶρες τῆς Ἑλλάδας καί κατεβαίνοντας διαρκῶς πρὸς τό Νότο, κατέστρεφαν τὰ βασίλεια τῶν Ἀχαιῶν.

1. Σέ χρόνους μεταγενέστερους, ὅταν ζοῦσε ὁ Ὅμηρος, τὰ ἔθιμα τῆς ταφῆς μεταβλήθηκαν καί οἱ νεκροὶ καίγονταν.

Τότε ἡ μεταναστευτική κίνηση πρὸς τὴν Ἀνατολή ἔγινε ἐντονότερη. Ἀνάμεικτα πλήθη ἀπὸ διάφορες ἑλληνικὲς φυλὲς ἴδρυσαν ἀποικίες στὶς θόρειες ἀκτὲς τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὰ γειτονικά νησιά.

Αὐτοὶ ὀνομάστηκαν Αἰολεῖς. Οἱ Ἴωνες ἐπίσης ἴδρυσαν στή μέση, περίπου, τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας δικές τους πόλεις, καθαρὰ Ἴωνικές. Τό ὄνομα Ἀχαιοί ἄρχισε νά ἐξαφανίζεται καί στή θέση του επικρατοῦν τὰ ιδιαίτερα ὀνόματα τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν : Ἴωνες, Δωριεῖς.

Ἐκεῖ, στὶς ἀποικίες, ὁ πλοῦτος τῆς γῆς καὶ ἡ εὐκολία τοῦ ἐμπορίου δημιούργησαν ἀνετη καὶ πολυτελή ζωή. Ὅσα στοιχεῖα πολιτισμοῦ πῆραν οἱ ἀποικοὶ ἀπὸ τίς παλαιές ἐστίες τους, τὰ ἀνέπτυξαν ἀκόμη περισσότερο. Ἡ προγονική μάλιστα ποίηση, τὰ ἔπη, πού ἱστοροῦσαν τὰ πολεμικά τους ἔργα, ἔφτασε σέ ἀπαράμιλλη ἀκμὴ στὶς Ἴωνικὲς ἰδίως πόλεις. Τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ δημιουργήματα εἶναι δύο θαυμάσια ἔπη, ἡ Ἰλιάδα καὶ ἡ Ὀδύσεια.

4. Ἡ Ἰλιάδα καὶ ἡ Ὀδύσεια

Τὰ διάφορα ἐπεισόδια τῶν πολέμων πού ἔγιναν γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν νέων ἐδαφῶν, διατηροῦνταν στή μνήμη τῶν ἀποίκων μέ τὴν προφορική παράδοση καὶ γίνονταν συχνά ποιητικό θέμα. Ἡ θουλική μάλιστα ἐκστρατεία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου πού συνδύαστηκε μέ τό γνωστό μῦθο τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ἑλένης, συζύγου τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σπάρτης Μενέλαου, πρόσφερε πάρα πολύ ὠραῖα θέματα στοὺς ἐπικούς ποιητές. Στά διάφορα μικρά ἔπη ἐξυμνοῦνταν οἱ Ἀχαιοὶ ἡγεμόνες, πού ἔκαναν ἐκστρατεία ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα γιὰ νά κατακτήσουν τὴ χώρα τοῦ Πριάμου. Μέ τὸν καιρὸ ἡ ποιητικὴ φαντασία κατόρθωσε νά συνενώσει τοὺς ἐξοχότερους ἀπὸ τοὺς ἥρωες αὐτοὺς σέ ἓνα ἐπεισόδιο τοῦ πολέμου καὶ νά ἀποτελέσει ἔπος, πού παρουσιάζει τὴ δράση καὶ τοὺς ἥρωισμούς τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ Ἰλίου. Ἔτσι δημιουργήθηκε τό ἔπος Ἰλιάδα, πού ὀφείλει τὴν ὀνομασία του στό Ἰλιο, τὴν πρωτεύουσα τῆς Τροίας, ἡ ὁποία πολιορκήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς.

Ἐφόσον προόδευσε ἡ ναυτιλία καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐπιχειροῦσαν ἐπικίνδυνα ταξίδια, δημιουργοῦνταν καὶ ἄλλα θέματα ποιητικῆς

διηγήσεως. Οί περιπέτειες τῶν ναυτιλλομένων, καθώς ἱστοροῦνταν μέ ποιητικές λέξεις, ἀσχοῦσαν γοητεία στό εὐρύτερο κοινό. Ἡ φαντασία μάλιστα τῶν ποιητῶν κατόρθωσε νά συνδυάσει τούς θρύλους τῶν τολμηρῶν θαλασσινῶν ταξιδιῶν μέ τό θέμα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Περιέγραφαν δηλ. οἱ ποιητές σέ χωριστά ἔπη τίς περιπέτειες καί τούς κινδύνους πού πέρασαν οἱ ἀσχηγοί τοῦ πολέμου γιά νά ξαναγυρίσουν στίς πατρίδες⁴ τους. Τά ἔπη αὐτά ὀνομάζονταν μέ τό ιδιαίτερο ὄνομα *νόστοι*, δηλ. τραγούδια τοῦ γυρισμοῦ. Τέτοιο ἔπος εἶναι καί ἡ Ὀδύσεια πού ἔχει ὡς θέμα τίς περιπλανήσεις τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ ὁποῖος εἶχε πάθει μέρος καί εἶχε πολύ διακριθεῖ στήν πολιορκία τοῦ Ἰλίου.

Τό ἔπος τῆς Ὀδύσειας γοητεύει καί ταυτόχρονα διδάσκει τόν ἀναγνώστη. Ἐχει θαυμάσιες περιγραφές: μᾶς παρουσιάζει τή θάλασσα σέ ὅλη τή γλυκύτητα καί τήν ἀγριότητά της, καθώς καί χώρες ἐξωτικές, ἀνάκτορα βασιλιάδων, σκηνές ἀπό τούς ἀγρούς καί τή ζωή τῶν πόλεων κτλ. Ταυτόχρονα δημιουργεῖ ἠθικούς τύπους, πού ἀντιπροσωπεύουν τόν ἐλληνικό χαρακτήρα καί τίς ἐλληνικές ἀρετές. Ὁ ἥρωας μάλιστα τοῦ ἔπους, ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεύς, εἶναι τό πρότυπο τῆς τόλμης, τῆς εὐφυΐας, τῆς προσηλώσεως στήν πατρική γῆ καί τῆς ὑπομονῆς πού χαρακτηρίζουν τούς Ἕλληνες.

Ὁ πολύπαθος Ὀδυσσεύς ἔλειψε εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια ἀπό τό ἀνάκτορό του, πού θρῆσκόταν στήν Ἰθάκη, γιατί ἐπί δέκα χρόνια πολιορκοῦσε μέ τούς ἄλλους ἠγεμόνες τό Ἴλιο καί ἄλλα τόσα περιπλανήθηκε σέ ἀγνωστες χώρες. Πέρασε μέ θάρρος καί καρτερία ὅλες τίς τλαιπωρίες καί οὔτε στιγμή δέν ἔπαυε νά ἐπιθυμεῖ καί νά σκέπτεται τήν ἐπιστροφή στό σπίτι του. Κατά τά δέκα αὐτά χρόνια ἡ ζωή του ἦταν γεμάτη κινδύνους, τλαιπωρία καί θλίψη. Μέσα ὅμως στίς τόσες περιπέτειες ὁ Ὀδυσσεύς ἔμεινε πάντοτε πολυμήχανος καί καρτερικός, ὥσπου τελικά μεταβλήθηκε ἡ ἐπιθυμία τῶν θεῶν καί εἶδε κι αὐτός τήν εὐτυχισμένη ἡμέρα τοῦ *νόστο*.

5. Ὁ Ὅμηρος

Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι ποιητής τῆς Ἰλιάδας καί τῆς Ὀδύσειας ἦταν ὁ Ὅμηρος, πού καταγόταν ἀπό μιά αἰολική πόλη τῆς Μ. Ἀσίας, τή Σμύρνη ἢ τήν Κύμη. Σύμφωνα μέ μιά ἄλλη παράδοση,

ὁ Ὅμηρος γεννήθηκε στή Σμύρνη, ἀλλά ἔζησε στή Χίο. Καί ἄλλες ἐλληνικές πόλεις (ἡ Ἴος, ἡ Κολοφών, ἡ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου, ἀκόμη καί ἡ Ἀθήνα) ἤθελαν νά ἔχουν τή δόξα ὅτι γέννησαν τόν ἔξοχο ποιητή. Γιά τή ζωή ὅμως καί τή δοῶση τοῦ ποιητῆ δέ γνωρίζουμε τίποτα. Σύμφωνα μέ τό θρύλο, μητέρα του ἦταν ἡ Κριθίς καί πατέρα του, γιά ἄλλους ὁ ποταμός Μέλης καί γιά ἄλλους ὁ Μαίωv – ἔξοῦ καί οἱ ὀνομασίες Μελησιγενῆς καί Μαιονίδης, πού τοῦ ἀποδίδονταν. Σχετικά μέ τήν ἐποχή κατά τήν ὁποία ἔζησε δέν ἔχουμε ἐξακριβωμένες πληροφορίες. Ὁ Ἡρόδοτος μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔζησε 400 χρόνια πρῖν ἀπό αὐτόν. Μέ βάση αὐτή τή μαρτυρία καί ἄλλα τεκμήρια ὑπολογίζουμε ὅτι ἡ ἀκμή τοῦ ποιητῆ πρέπει νά τοποθετηθεῖ ἀνάμεσα στήν 9η καί τήν 8η ἑκατονταετηρίδα π.Χ.

Ὅταν ὁ Ὅμηρος συνέθεσε τήν Ἰλιάδα καί τήν Ὀδύσσεια, εἶχε ἤδη προστά τον ὀρισμένη ποιητική παράδοση. Γι' αὐτό στά Ὀμηρικά ποιήματα ἡ γλώσσα εἶναι τεχνικά διαμορφωμένη καί ἀποτελεῖται ἀπό ἀρχαιότερα γλωσσικά στοιχεῖα καθώς καί ἀπό τύπους νεώτερων ἐλληνικῶν διαλέκτων. Ἐπίσης τό περιεχόμενο πολλῶν μύθων ὑπῆρχε καί σέ παλαιότερα ποιήματα. Γι' αὐτό πολλές φορές τά πράγματα καί τά ἔθιμα πού περιγράφονται ἀπό τόν Ὅμηρο, ἀνήκουν σέ διαφορετικές ἐποχές τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ δυσχέρειες αὐτές δημιούργησαν τό λεγόμενο Ὀμηρικόν ζήτημα. Ἀπό τούς Ἀλεξανδρινούς ἤδη χρόνους ὑπῆρχαν οἱ χωρίζοντες, αὐτοί δηλ. πού παραδέχονταν ὅτι ἄλλος ἦταν ὁ ποιητής τῆς Ἰλιάδας καί ἄλλος τῆς Ὀδύσσειας. Ἀλλά καί κατά τούς νεώτερους χρόνους ὀρισμένοι φιλόλογοι διατύπωσαν τή γνώμη ὅτι δέν ὑπῆρξε Ὅμηρος καί ὅτι ἡ Ἰλιάδα καί ἡ Ὀδύσσεια δημιουρήθηκαν ἀπό μικρότερα ἔπη.

Ἡ πιθανότερη ἐκδοχή εἶναι ὅτι ἀφοῦ ἔγινε προηγουμένως ἡ σύνθεση τῶν δύο ποιημάτων ἀπό τόν Ὅμηρο, τροποποιήθηκαν αὐτά ἐλαφρά ἢ καί ἀυξήθηκαν σιγά σιγά μέ μεταγενέστερες προσθήκες. Αὐτοί πού ἀπήγγελλαν τά Ὀμηρικά ποιήματα μετέβαλλαν ὀρισμένους στίχους ἀνάλογα μέ τίς νεώτερες ἀπαιτήσεις τοῦ κοινοῦ. Ἀλλά οἱ μεταβολές αὐτές δέ βλάπτουν καθόλου τήν ἐνότητα τῆς διηγήσεως. Ὁ ποιητής τῆς Ἰλιάδας καί τῆς Ὀδύσσειας εἶχε τή θαυμαστή ικανότητα νά συνενώσει σέ συνεχή καί εὐχάριστη διήγηση δύο μεγάλα ἐπικά θέματα καί δικαίως ἀναγνωρίζεται ἀπό ὅλο τόν κόσμο μέ γάλοσ καί μὲν ἀδικός στήν ποιητική τέχνη.

6. Ἡ παράδοση ὁμηρικῶν ἔπων καὶ ἡ ἐπίδρασή τους στό ἑλληνικό πνεῦμα

Τά πρῶτα μικρά ἔπη στήν Ἑλλάδα ἀπαγγέλλονταν μέ τή συνοδεία κιθάρας εἴτε ἀπό τόν ἴδιο τόν ποιητή εἴτε ἀπό ἄλλον εἰδικό στήν ἐπική ἀπαγγελία. Αὐτοί λέγονταν ἁ ο ἰ δ ο ἰ καί συνήθως εἰσέπρατταν ἀμοιβή στίς ἡγεμονικές ἀντές, ὅπου γνώριζαν ἐξαιρετικές τιμές. Τό ἔργο τους ἦταν νά ποικίλλουν τά συμπόσια τῶν κυριῶν τους ἀπαγγέλλοντας ἐπικά κομμάτια πού διάλεγαν οἱ ἴδιοι ἢ οἱ παριστάμενοι. Πρὶν ἀρχίσει ὁ ἀοιδός, « ἀ ν ε θ ἄ λ λ ε τ ο », δηλ. χτυποῦσε γιά λίγο τή φ ὄ ρ ο μ ι γ γ α (κιθάρα) γιά νά γίνει ἡσυχία καί νά κανονιστεῖ ὁ ρυθμός τῆς ἀπαγγελίας. Τέλος ἀρχίζε νά ἀπαγγέλλει τούς ἐπικούς στίχους μέ τήν ὑπόκρουση τοῦ μουσικοῦ ὄργάνου καί μέ φωνή θεομῆ καί ἐκφραστική, καταγοητεύοντας τούς ἀκροατές του.

Καθώς ὅμως τά ἔπη γίνονταν ἐκτενέστερα, ὅσοι ἀπήγγελλαν διάλεγαν ἀπό αὐτά ὀρισμένα μέρη καί τά συνταίριαζαν σύμφωνα μέ τή δική τους καλαισθησία. Ὅσοι ἀπήγγελλαν κατ' αὐτό τόν τρόπο ὀνομάστηκαν ρ α ψ ω δ ο ἰ.¹ Μέ τόν καιρό ἐγκαταλείφθηκε τελείως ἡ χρήση μουσικοῦ ὄργάνου στίς ἐπικές ἀπαγγελίες καί ὁ ραψωδός κρατοῦσε μόνο μιά μικρή ράβδο, γιά νά κανονίζει τό ρυθμό.

Ἐπί αἰῶνες ὀλόκληρους τά ὁμηρικά ἔπη παραδίδονταν κατ' αὐτόν τόν τρόπο, χωρίς νά ὑπάρχουν ἐπίσημα κείμενά τους. Ἔτσι ἐξηγεῖται καί τό ὅτι ἔγιναν τόσες προσθήκες καί ἐπεκτάσεις στήν ἀρχική σύνθεση τοῦ ποιητή. Ἄν δηλ. ὁ ραψωδός ἦταν ταυτόχρονα καί ποιητής ἢ εἶχε, ἔστω, στιχογραφική δεξιότηνία, μποροῦσε νά διαφοροθεμίζει τό ἀπαγγελλόμενο κομμάτι ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις καί τά πρόσωπα πού ἀποτελοῦσαν τό ἀκροατήριον. Γι' αὐτό τό λόγο θεωρήθηκε ἀναγκαῖο κατά τούς ἱστορικούς χρόνους νά καταγραφοῦν ἐπιτέλους τά ὁμηρικά ποιήματα. Φαίνεται ὅτι πρῶτος ὁ Σόλων διέταξε νά ἀπαγγέλλονται ἀπό τούς ραψωδοῦς μέ θάση ἕνα γραπτό κείμενο. Ἐπομένως γύρω στά τέλη τοῦ βου αἰῶνα π.Χ. εἶχαν ἤδη καταγραφεῖ τά ὁμηρικά ποιήματα.

Ἀπό τότε ἀντιγράφονταν καί διατηροῦνταν στή μορφή πού

1. Ὑποθέτουν ὅτι ἡ λέξη σημαίνει αὐτόν πού συνταιριάζει μικρά ἔπη (ρ ἄ π τ ω = συναρμώζω + ὦ δ ἦ).

ἔχουν καί σήμερα.¹ Στίς πόλεις ἦταν ὑποχρεωτική ἡ ἀνάγνωση τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν στά σχολεῖα. Σέ ὁλόκληρη τήν ἀρχαιότητα ἡ ἠθική καί διανοητική μόρφωση τῶν Ἑλλήνων βασίζοταν στά ἰδεώδη τοῦ Ὀμήρου. Ἡ συγκίνηση ἀπό τήν ἀνάγνωσή τους γονιμοποιοῦσε σέ ἐκπληκτικό βαθμό τό ἐλληνικό πνεῦμα. Ἡ μεγάλη μάλιστα ποιητική τέχνη τῶν κλασικῶν χρόνων ἐμπνεόταν πάντοτε ἀπό τόν Ὀμηρο. Ἀλλά καί μετὰ ἀπό τόσους αἰῶνες ἀναγνωρίζεται ἡ ὁμορφιά καί ἡ μορφωτική δύναμη τῶν δύο αὐτῶν ἐπῶν, πού ἀποτελοῦν καύχημα γιά τήν ἐλληνική ποίηση καί δίδαγμα γιά ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότη-
τα.

Μυκηναϊκό ποτήρι.

1. Στούς Ἀλεξανδρινούς χρόνους ἡ Ἰλιάδα καί ἡ Ὀδύσσεια διαιρέθηκαν ἡ καθεμιά σέ 24 μέρη (ραψωδίες), πού ἐπιγράφονταν μέ τά γράμματα τῶν ἀλφαβήτου. Γιά νά γίνεται διάκριση ἀνάμεσα στά δύο ἔπη, οἱ ραψωδίες τῆς Ἰλιάδας ἐπιγράφονταν μέ κεφαλαῖα γράμματα καί τῆς Ὀδύσσειας μέ μικρά.

Προετοιμασία Διακρίσεων για Διευρωπαϊκό Διαγώνιο

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

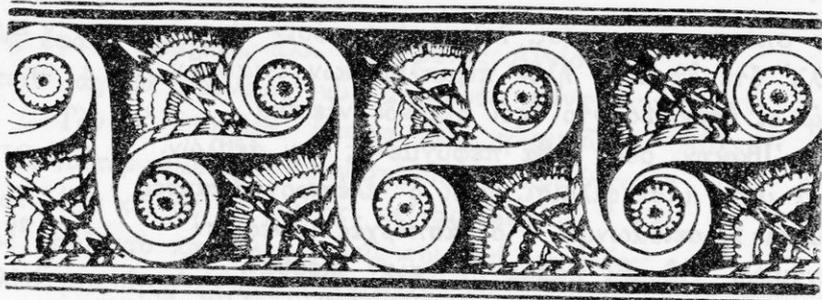
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Ἄνδρα μοι ῥηγεῖτε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μέγα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν,
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω·
πολλὰ δ' ἄ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγιστα ἐν κατὰ θυμῷ,
ἀρνόμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐτάριον.
Ἄλλ' οὐδ' ἄς ἐτάρευς ἐρρόσαστο, ἕμενος περ
αὐτῶν γὰρ σφιδάργῃσι στασθαλίῃσιν ἔλοντο,
νήπιοι, οἳ κατὰ βοῆς Ἑπερίονος Ἥραϊοιο
ῥοθίον αὐτὰρ ὃ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ·
τὸν ἔμοθεν γε, θεὰ θύγατερ Διός, εἶπε καὶ ἦμιν. 10

Συμπάθει τὸν θεὸν πρὸς τὸν Ὀδυσσεύς
καὶ ἡ ἀγῆ τοῦ Ποσειδῶνα ἐναντίον τῆς.

Ἐνῷ ὅλοι μὲν πάντες, ἔσοι εἴγον αἰετὴν ἄεθρον,
οἴκοι ἔσαν, πόλεμόν τε περιεγύστες ἠδὲ θάλασσαν,
τὸν δ' οἶον νόστου κερχήμενον ἠδὲ γυναικῶς
νόστην πόντι· Ἴρικα Καλυψὸς δὶα θάλασσαν

Ποικιλόχρωμη διακόσμηση τοῦ Μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ

α

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν,
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄσπετα καὶ νόον ἔγνω·
πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν,
ἀρνύμενος ἦν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων. 5
ἄλλ' οὐδ' ὣς ἐτάρους ἐρρύσατο, ἰέμενός περ·
αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο,
νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἥελίοιο
ἤσθιοι· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. 10
τῶν ἀμόθεν γε, θεὰ θύγατερ Διός, εἰπέ καὶ ἡμῖν.

Συμπάθεια τῶν θεῶν πρὸς τὸν Ὀδυσσεῆα
καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Ποσειδῶνα ἐναντίον του.

Ἐνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον,
οἴκοι ἔσαν, πόλεμόν τε πεφευγότες ἠδὲ θάλασσαν·
τὸν δ' οἶον νόστου κεκρημένον ἠδὲ γυναικὸς
νύμφη πότνι' ἔρυκε Καλυψῶ δῖα θεῶων

ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι, λιλαιομένη πόσιν εἶναι. 15
 ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
 τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἰκόνδε νέεσθαι
 εἰς Ἰθάκην, οὐδ' ἔνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων
 καὶ μετὰ υἱοῖσι φίλοισι. θεοὶ δ' ἐλέαιρον ἅπαντες
 νόσφι Ποσειδάωνος· ὁ δ' ἀσπερχές μενέαινεν 20
 ἀντιθέω Ὀδυσῆι πάρος ἦν γαῖαν ἰκέσθαι.

Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἔοντας,
 Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν,
 οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος,
 ἀντιῶν ταύρων τε καὶ ἀρνειῶν ἑκατόμβης. 25
 ἐνθ' ὁ γ' ἐτέρπετο δαιτὶ παρήμενος· οἱ δὲ δὴ ἄλλοι
 Ζηνὸς ἐνὶ μεγάροισιν Ὀλυμπίου ἀθροοὶ ἦσαν.

Ἡ συνέλευση τῶν θεῶν καὶ ἡ ἀπόφασί τους
 νά ἐπιστρέφει ὁ Ὀδυσσεύς στήν πατρίδα του.

Τοῖσι δὲ μύθων ἤρχε πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
 μνήσατο γάρ κατὰ θυμὸν ἀμύμονος Αἰγίσθιοιο,
 τὸν ῥ' Ἀγαμεμνονίδης τηλεκλυτὸς ἔκταν' Ὀρέστης· 30
 τοῦ δ' γ' ἐπιμνησθεὶς ἔπε' ἀθανάτοισι μετηύδα·
 αἴῳ πόποι, οἷον δὴ νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται·
 ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
 σφῆσιν ἀτασθαλίησιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν,
 ὡς καὶ νῦν Αἰγίσθος ὑπὲρ μόρον Ἀτρεΐδαο 35
 γῆμ' ἄλοχον μνηστήν, τὸν δ' ἔκτανε νοστήσαντα,
 εἰδὼς αἰπὺν ὄλεθρον, ἐπεὶ πρό οἱ εἶπομεν ἡμεῖς,
 Ἑρμείαν πέμψαντες, εὐσχοπον ἀργεῖφόντην,
 μήτ' αὐτὸν κτείνειν μήτε μνάσθαι ἄκοιτιν·
 ἐκ γὰρ Ὀρέσταο τίσις ἔσσεται Ἀτρεΐδαο, 40
 ὀππότ' ἂν ἠβήσῃ τε καὶ ἦς ἰμείρεται αἴης.

ὡς ἔφαθ' Ἑρμείας, ἀλλ' οὐ φρένας Αἰγίσθοιο
 πειθ' ἀγαθὰ φρονέων· νῦν δ' ἄθροα πάντ' ἀπέτισεν ».

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη·

« ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη, ὕπατε κρειόντων,
 καὶ λίην κεῖνός γε εἰοικότε κεῖται ὀλέθρῳ·

45

ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὅτις τοιαῦτά γε ῥέζοι·

ἀλλὰ μοι ἄμφ' Ὀδυσῆι δαίφροني δαίεται ἦτορ,

δυσμόρφ, ὅς δὴ δηθὰ φίλων ἄπο πῆματα πάσχει

νήσῳ ἐν ἀμφιρύτῃ, ὅθι τ' ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης.

50

νήσος δενδρήεσσα, θεὰ δ' ἐν δώματα ναίει,

Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης

πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς

μακράς, αἶ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσιν.

55

τοῦ θυγάτηρ δύστηνον ὀδυρόμενον κατερύκει,

αἰεὶ δὲ μαλακοῖσι καὶ αἰμυλίοισι λόγοισιν

θέλγει, ὅπως Ἰθάκης ἐπιλήσεται· αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς

ἰέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρόσκοντα νοῆσαι

ἦς γαίης θανέειν ἰμείρεται, οὐδέ νυ σοί περ

ἐντρέπεται φίλον ἦτορ, Ὀλύμπιε· οὐ νύ τ' Ὀδυσσεὺς

Ἀργείων παρὰ νηυσὶ χαρίζετο ἱερά ῥέζων

Τροίῃ ἐν εὐρείῃ ; τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ ; »

Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς·

« Τέκνον ἐμόν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων ;

πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην,

ὅς περὶ μὲν νόον ἐστὶ βροτῶν, περὶ δ' ἱερά θεοῖσιν

65

ἀθανάτοισιν ἔδωκε, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν ;

ἀλλὰ Ποσειδάων γαιήοχος ἀσκελὲς αἰεὶ

Κύκλωπος κεχόλωται, ὃν ὀφθαλμοῦ ἀλάωσεν,

ἀντίθεον Πολύφημον, ὃου κράτος ἐστὶ μέγιστον

70

πᾶσιν Κυκλώπεσσι.

ἐκ τοῦ δὴ Ὀδυσῆα Ποσειδάων ἐνοσίχθων

71

74

οὐ τι κατακτείνει, πλάζει δ' ἀπὸ πατρίδος αἵης. 75
 ἀλλ' ἄγεθ' ἡμεῖς οἶδε περιφραζώμεθα πάντες
 νόστον, ὅπως ἔλθῃσι Ποσειδάων δὲ μεθήσει
 ὄν χόλον· οὐ μὲν γάρ τι δυνήσεται ἀντία πάντων
 ἀθανάτων ἀέχῃτι θεῶν ἐριδαινέμεν οἶος ».

Τὸν δ' ἡμείβεται ἔπειτα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη: 80
 « ὦ πάτερ ἡμέτερε Κρονίδη, ὕπατε κρειόντων,
 εἰ μὲν δὴ νῦν τοῦτο φίλον μακάρεσσι θεοῖσιν,
 νοστήσαι Ὀδυσῆα πολύφρονα ὄνδε δόμονδε,
 Ἑρμείαν μὲν ἔπειτα διάκτορον ἀργεῖφόντην
 νῆσον ἐς Ὀλυγίην ὀτρύνομεν, ὄφρα τάχιστα 85
 νύμφη εὐπλοκάμῳ εἶπη νημερτέα βουλήν,
 νόστον Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος, ὥς κε νήγεται·
 αὐτὰρ ἐγὼν Ἰθάκην δ' ἐσελεύσομαι, ὄφρα οἱ υἱὸν
 μᾶλλον ἐποτρύνω καὶ οἱ μένος ἐν φρεσὶ θείῳ,
 εἰς ἀγορὴν καλέσαντα κάρη κομόωντας Ἀχαιοὺς 90
 πᾶσι μνηστήρεσσιν ἀπειπέμεν, οἳ τέ οἱ αἰεὶ
 μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι καὶ εἰλίποδας ἔλικας βοῦς.
 πέμψω δ' ἐς Σπάρτην τε καὶ ἐς Πύλον ἡμαθόεντα
 νόστον πευσόμενον πατρὸς φίλου, ἣν που ἀκούσῃ,
 ἥδ' ἵνα μιν κλέος ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισιν ἔχῃσιν ».

Ἐμφάνιση τῆς Ἀθηνᾶς, μετὰ τὴν μορφὴν ἑνὸς ξένου,
 στό ἀνάκτορο τοῦ Ὀδυσσεύα.

Ὡς εἰποῦσ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα· 96
 βῆ δὲ κατ' Οὐλύμποιο καρῆνων ἀίξασα, 102
 στῆ δ' Ἰθάκης ἐνὶ δήμῳ ἐπὶ προθύροις Ὀδυσῆος,
 οὐδοῦ ἐπ' αὐλείου· παλάμη δ' ἔχε χάλκεον ἔγχος,
 εἰδομένη ξείνῳ, Ταφίων ἡγήτορι Μέντη. 105
 εὔρε δ' ἄρα μνηστῆρας ἀγήνορας. οἳ μὲν ἔπειτα
 πεσοῦσι προπάραιθε θυράων θυμὸν ἕτερπον

ἤμενοι ἐν ῥινοῖσι βοῶν, οὓς ἔκτανον αὐτοί·
 κήρυκες δ' αὐτοῖσι καὶ ὄτρηροὶ θεράποντες
 οἱ μὲν οἶνον ἔμισγον ἐνὶ κρητῆρσι καὶ ὕδωρ, 110
 οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας
 νίζον καὶ πρότιθεν, τοὶ δὲ κρέα πολλὰ δατεῦντο.

Τὴν δὲ πολὺ πρῶτος ἶδε Τηλέμαχος θεοειδής·
 ἦστο γὰρ ἐν μνηστῆρσι φίλον τετιημένος ἦτορ,
 ὁσόμενος πατέρ' ἐσθλὸν ἐνὶ φρεσίν, εἴ ποθεν ἔλθων 115

μνηστήρων τῶν μὲν σκέδασιν κατὰ δώματα θείη,
 τιμὴν δ' αὐτὸς ἔχει καὶ δώμασιν οἷσιν ἀνάσσει.
 τὰ φρονέων, μνηστῆρσι μεθήμενος, εἴσιδ' Ἀθήνην.

βῆ δ' ἰθὺς προθύροιο, νεμεσσήθη δ' ἐνὶ θυμῷ
 ξεῖνον δηθὰ θύρῃσιν ἐφεστάμεν· ἐγγύθι δὲ στάς 120
 χεῖρ' ἔλε δεξιτερὴν καὶ ἐδέξατο χάλκεον ἔγχος,
 καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·

«Χαῖρε, ξεῖνε, παρ' ἄμμι, φιλήσαι· αὐτὰρ ἔπειτα
 δειπνοῦ πασσάμενος μυθήσαι ὄττεό σε χρή».

Ὡς εἰπὼν ἠγείθ', ἡ δ' ἔσπετο Παλλὰς Ἀθήνη. 125

οἱ δ' ὅτε δὴ ῥ' ἐντοσθεν ἔσαν δόμου ὑψηλοῖο,
 ἔγχος μὲν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν
 δουροδόκης ἐντοσθεν ἐυξέου, ἔνθα περ ἄλλα
 ἔγγχε' Ὀδυσσεύς ταλασίφρονος ἴστατο πολλά,
 αὐτὴν δ' ἐς θρόνον εἷσεν ἄγων, ὑπὸ λῖτα πετάσσας, 130
 καλὸν δαιδάλεον· ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν.

πάρ δ' αὐτὸς κλισμὸν θέτο ποικίλον, ἔκτοθεν ἄλλων
 μνηστήρων, μὴ ξεῖνος ἀνιηθεὶς ὀρυμαγδῷ
 δειπνῷ ἀδήσειεν, ὑπερφιάλοισι μετελθῶν,
 ἦδ' ἵνα μιν περὶ πατρὸς ἀποιοχομένοιο ἔροιτο. 135

χέρνιβα δ' ἀμφίπολος προχῶφ ἐπέχευε φέρουσα
 καλῆ χρυσεῖη, ὑπὲρ ἀργυρέοιο λέβητος,
 νίψασθαι· παρὰ δὲ ξεστὴν ἐτάνυσσε τράπεζαν.

σῖτον δ' αἰδοίη ταμίη παρέθηκε φέρουσα· 139
 δαιτρός δὲ κρειῶν πίνακας παρέθηκεν αἰείρας 141
 παντοίων, παρὰ δέ σφι τίθει χρύσεια κύπελλα·
 κῆρυξ δ' αὐτοῖσιν θάμ' ἐπώχετο οἰνοχοεῶν.

Ἔς δ' ἦλθον μνηστῆρες ἀγήνορες. οἱ μὲν ἔπειτα
 ἐξείης ἔζοντο κατὰ κλισμούς τε θρόνους τε, 145
 τοῖσι δὲ κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν,
 σῖτον δὲ δμῶαι παρενήνεον ἐν κανέοισιν,
 κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

οἱ δ' ἐπ' ὄνειαθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἴαλλον.
 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο 150
 μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει,
 μολπή τ' ὄρχηστὺς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός·
 κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκεν
 Φημίω, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκη.
 ἦ τοι ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰεῖδεν. 155

Αὐτὰρ Τηλέμαχος προσέφη γλαυκῶπιν Ἀθήνην,
 ἄγχι σχῶν κεφαλῆν, ἵνα μὴ πευθοῖαθ' οἱ ἄλλοι·
 «Ξεῖνε φίλ', ἦ καὶ μοι νεμεσήσεται ὅττι κεν εἶπω ;
 τούτοισιν μὲν ταῦτα μέλει, κίθαρὶς καὶ αἰοιδῆ,
 ῥεῖ', ἐπεὶ ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσιν, 160
 ἀνέρος, οὐ δὴ που λεύκ' ὅστέα πύθεται ὄμβρω
 κείμεν' ἐπ' ἠπείρου, ἦ εἰν' ἀλλ' κῦμα κυλίνδει.
 εἰ κεινόν γ' Ἰθάκηνδε ἰδοῖατο νοστήσαντα,
 πάντες κ' ἀρησαῖατ' ἐλαφρότεροι πόδας εἶναι
 ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῖό τε ἐσθῆτὸς τε. 165

νῦν δ' ὁ μὲν ὧς ἀπόλωλε κακὸν μόρον, οὐδέ τις ἡμῖν
 θαλπωρῆ, εἴ πέρ τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
 φῆσιν ἐλεύσεσθαι· τοῦ δ' ὤλετο νόστιμον ἦμαρ.
 ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἶπε καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον·
 τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν ; πόθι τοι πόλις ἦδὲ τοκῆς ; 170

ὄπποιης τ' ἐπὶ νηὸς ἀφίκεο· πῶς δέ σε ναῦται
 ἤγαγον εἰς Ἰθάκην; τίνες ἔμμεναι εὐχετόωντο;
 οὐ μὲν γάρ τί σε πεζὸν ὀίομαι ἐνθάδ' ἰκέσθαι.
 καὶ μοι τοῦτ' ἀγόρευσον ἐτήτυμον, ὄφρ' ἐὺ εἰδῶ,
 ἢ νέον μεθέπεις ἢ καὶ πατρώϊός ἐσσι
 175
 ξεῖνος, ἐπεὶ πολλοὶ ἴσαν ἀνέρες ἡμέτερον δῶ
 ἄλλοι, ἐπεὶ καὶ κεῖνος ἐπίστροφο, ἦν ἀνθρώπων».

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη·
 «Τοιγὰρ ἐγὼ τοι ταῦτα μάλ' ἀτρεκέως ἀγορεύσω.
 Μέντης Ἀγχιόλοιο δαΐφρονος εὐχομαι εἶναι
 180
 υἱός, ἀτὰρ Ταφίοισι φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.
 νῦν δ' ὧδε ξὺν νηὶ κατήλυθον ἢδ' ἐτάροισιν
 πλέων ἐπὶ οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρούους ἀνθρώπους,
 ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον·
 νηὺς δέ μοι ἦδ' ἔστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόλῃος,
 185
 ἐν λιμένι Ῥεῖθρῳ ὑπὸ Νηίῳ ὑλήεντι.
 ξεῖνοι δ' ἀλλήλων πατρώϊοι εὐχόμεθ' εἶναι
 ἐξ ἀρχῆς, εἴ περ τε γέροντ' εἴρηαι ἐπελθὼν
 Λαέρτην ἦρωα, τὸν οὐκέτι φασὶ πόλινδε
 ἔρχεσθ', ἀλλ' ἀπάνευθεν ἐπ' ἀγροῦ πῆματα πάσχειν
 190
 γρηὶ σὺν ἀμφιπόλῳ, ἢ οἱ βρῶσιν τε πόσιν τε
 παρτιθεῖ, εὖτ' ἂν μιν κάματος κατὰ γυῖα λάβῃσιν
 ἐρπύζοντ' ἀνά γουνὸν ἀλωῆς οἰνοπέδιοιο.
 νῦν δ' ἤλθον· δὴ γάρ μιν ἔφαντ' ἐπιδήμιον εἶναι,
 σὸν πατέρ'· ἀλλὰ νυ τὸν γε θεοὶ βλάπτουσι κελεύθου·
 195
 οὐ γάρ πω τέθνηκεν ἐπὶ χθονὶ δῖος Ὀδυσσεύς,
 ἀλλ' ἔτι που ζωὸς κατερύκεται εὐρείῳ πόντῳ
 νήσῳ ἐν ἀμφιρύτῃ, χαλεποὶ δέ μιν ἄνδρες ἔχουσιν
 ἄγριοι, οἳ που κεῖνον ἐρυκανόωσ' ἀέκοντα.
 αὐτὰρ νῦν τοι ἐγὼ μαντεύσομαι, ὥς ἐνὶ θυμῷ
 200
 ἀθάνατοι βάλλουσι καὶ ὥς τελέεσθαι οἴω,

οὔτε τι μάντις ἐὼν οὔτ' οἰωνῶν σάφα εἰδώς.
οὔ τοι ἔτι δηρὸν τε φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης
ἔσσεται, οὐδ' εἴ πέρ τε σιδήρεα δέσματ' ἔχησιν·
φράσσεται ὥς κε νέηται, ἐπεὶ πολυμήχανός ἐστιν. 205
ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπέ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον,
εἰ δὴ ἐξ αὐτοῦ τοσὸς πάϊς εἰς Ὀδυσῆος.
αἰνῶς μὲν κεφαλὴν τε καὶ ὄμματα καλὰ ἔοικας
κείνω, ἐπεὶ θαμὰ τοῖον ἐμισγόμεθ' ἀλλήλοισιν,
πρὶν γε τὸν ἐς Τροίην ἀναβήμεναι, ἔνθα περ ἄλλοι 210
Ἄργείων οἱ ἄριστοι ἔβαν κοίλης ἐνὶ νηυσίν·
ἐκ τοῦ δ' οὔτ' Ὀδυσῆα ἐγὼν ἴδον οὔτ' ἔμ' ἐκεῖνος ».

Ἐνθάρονη καὶ συμβουλές τῆς Ἀθηνᾶς
πρὸς τὸν Τηλέμαχο.

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἤυδα·
« Τοιγάρ ἐγὼ τοι, ξεῖνε, μάλ' ἀτρεκέως ἀγορεύσω.
μήτηρ μὲν τέ μέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἐγὼ γε 215
οὐκ οἶδ' οὐ γάρ πώ τις ἐὼν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.
ὡς δὴ ἐγὼ γ' ὄφελον μάκαρός νύ τευ ἔμμεναι υἱὸς
ἀνέρος, δν κτεάτεσσιν ἐοῖς ἐπι γῆρας ἔτετμε.
νῦν δ' δε ἀποτμότατος γένητο θνητῶν ἀνθρώπων,
τοῦ μ' ἐκ φασι γενέσθαι, ἐπεὶ σύ με τοῦτ' ἐρεεῖνεις ». 220

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη·
« Οὐ μὲν τοι γενεὴν γε θεοὶ νώνυμον ὀπίσσω
θῆκαν, ἐπεὶ σέ γε τοῖον ἐγείνατο Πηνελόπεια.
ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπέ καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον·
τίς δαίς, τίς δὲ ὄμιλος ὄδ' ἔπλετο ; τίπτε δέ σε χρεώ ; 225
εἰλαπίνη ἢ γάμος ; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν·
ὡς τέ μοι ὑβρίζοντες ὑπερφιάλως δοκέουσι
δαίνυσθαι κατὰ δῶμα. νεμεσσήσαιτό κεν ἀνὴρ

αἴσχεα πόλλ' ὀρώων, ὅς τις πινυτός γε μετέλθοι ».

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠΐδα· 230
 « Ξεῖν', ἐπεὶ ἄρ δὴ ταῦτά μ' ἀνείρεαι ἠδὲ μεταλλάξ,
 μέλλεν μὲν ποτε οἶκος ὄδ' ἀφνειὸς καὶ ἀμύμων
 ἔμμεναι, ὄφρ' ἔτι κεῖνος ἀνὴρ ἐπιδήμιος ἦεν·
 νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ κακὰ μητιόωντες,
 οἳ κεῖνον μὲν ἄιστον ἐποίησαν περὶ πάντων 235
 ἀνθρώπων, ἐπεὶ οὐ κε θανόντι περ' ὧδ' ἀκαχοίμην,
 εἰ μετὰ οἷς ἐτάροισι δάμη Τρώων ἐνὶ δήμῳ,
 ἦε φίλων ἐν χερσίν, ἐπεὶ πόλεμον πολύπευσεν.
 τῷ κέν οἱ τύμβον μὲν ἐποίησαν Παναχαιοί,
 ἠδέ κε καὶ ᾧ παιδί μέγα κλέος ἦρατ' ὀπίσσω. 240
 νῦν δέ μιν ἀκλειῶς ἄρπυιαι ἀνηρείψαντο·
 οἴχετ' ἄιστος, ἄπυστος, ἐμοὶ δ' ὀδύνας τε γόους τε
 κάλλιπεν. οὐδέ τι κεῖνον ὄδυρόμενος στεναχίζω
 οἶον, ἐπεὶ νύ μοι ἄλλα θεοὶ κακὰ κήδε' ἔτευξαν.
 ὅσσοι γὰρ νήσοισιν ἐπικρατέουσιν ἄριστοι, 245
 Δουλιχίῳ τε Σάμῃ τε καὶ ὑλήεντι Ζακύνθῳ,
 ἠδ' ὅσσοι κραναὴν Ἰθάκην κάτα κοιρανέουσιν,
 τόσσοι μητέρ' ἐμὴν μνῶνται, τρύχουσι δὲ οἶκον.
 ἠδ' οὔτ' ἀρνεῖται στυγερόν γάμον οὔτε τελευτὴν
 ποιῆσαι δύναται· τοὶ δὲ φθινύθουσιν ἔδοντες 250
 οἶκον ἐμόν· τάχα δὴ με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν ».

Τὸν δ' ἐπαλαστήσασα προσηύδα Παλλὰς Ἀθήνη·
 « ὦ πόποι, ἦ δὴ πολλὸν ἀποιχομένου Ὀδυσῆος
 δεύῃ, ὃ κε μνηστῆρσιν ἀναιδέσι χεῖρας ἐφείη.
 εἰ γὰρ νῦν ἐλθὼν δόμου ἐν πρώτῃσι θύρῃσιν 255
 σταίη, ἔχων πῆληκα καὶ ἀσπίδα καὶ δύο δοῦρε,
 τοῖος ἐὼν οἶόν μιν ἐγὼ τὰ πρῶτ' ἐνόησα
 οἴκῳ ἐν ἡμετέρῳ πίνοντά τε τερπόμενόν τε,
 ἕξ Ἐφύρης ἀνιόντα παρ' Ἴλου Μερμερίδαο—

ὄχετο γὰρ καὶ κείσε θεῆς ἐπὶ νηὸς Ὀδυσσεὺς 260
 φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἴη
 ἰοὺς χρίεσθαι χαλκῆρας· ἀλλ' ὁ μὲν οὐ οἱ
 δῶκεν, ἐπεὶ ῥα θεοὺς νεμεσίζετο αἰὲν ἔοντας,
 ἀλλὰ πατήρ οἱ δῶκεν ἔμός· φιλέεσκε γὰρ αἰνῶς·
 τοῖος ἔων μνηστῆρσιν ὀμιλήσειεν Ὀδυσσεύς· 265
 πάντες κ' ὠκύμοροί τε γενοῖατο πικρόγαμοί τε.
 ἀλλ' ἦ τοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται,
 ἦ κεν νοστήσας ἀποτίσεται, ἦε καὶ οὐκί,
 οἷσιν ἐνὶ μεγάροισι· σέ δὲ φράζεσθαι ἄνωγα,
 ὅπως κε μνηστῆρας ἀπώσσαι ἐκ μεγάροιο. 270
 εἰ δ' ἄγε νῦν ξυνίει καὶ ἐμῶν ἐμπάζσο μύθων·
 αὔριον εἰς ἀγορὴν καλέσας ἥρωας Ἀχαιοὺς
 μῦθον πέφραδε πᾶσι, θεοὶ δ' ἐπιμάρτυροι ἔστων.
 μνηστῆρας μὲν ἐπὶ σφέτερα σκίδνασθαι ἄνωχθι,
 μητέρα δ', εἰ οἱ θυμὸς ἐφορμᾶται γαμέεσθαι, 275
 ἄψ ἴτω ἐς μέγαρον πατρὸς μέγα δυναμένοιο·
 οἱ δὲ γάμον τεύξουσι καὶ ἀρτυνέουσιν ἔεδνα
 πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε φίλης ἐπὶ παιδὸς ἔπεσθαι.
 σοὶ δ' αὐτῶ πυκινῶς ὑποθήσομαι, αἶ κε πίθηαι·
 νῆ' ἄρσας ἐρέτησιν ἐείκοσιν, ἦ τις ἀρίστη, 280
 ἔρχεο πευσόμενος πατρὸς δὴν οἰχομένοιο,
 ἦν τίς τοι εἴπησι βροτῶν ἦ ὅσσαν ἀκούσης
 ἐκ Διός, ἦ τε μάλιστα φέρει κλέος ἀνθρώποισι.
 πρῶτα μὲν ἐς Πύλον ἔλθε καὶ εἴρεο Νέστορα δῖον,
 κεῖθεν δὲ Σπάρτηνδε παρὰ ξανθὸν Μενέλαον· 285
 ὃς γὰρ δεύτατος ἦλθεν Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.
 εἰ μὲν κεν πατρὸς βίοτον καὶ νόστον ἀκούσης,
 ἦ τ' ἄν, τρυχόμενός περ, ἔτι τλαίης ἐνιαυτόν.
 εἰ δέ κε τεθνηῶτος ἀκούσης μηδ' ἔτ' ἔόντος,
 νοστήσας δὴ ἔπειτα φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν 290

σῆμά τέ οἱ χεῦται καί ἐπὶ κτέρεα κτερεῖξαι
 πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε, καὶ ἀνέρι μητέρα δοῦναι.
 αὐτὰρ ἐπὴν δὴ ταῦτα τελευτήσης τε καὶ ἔρξης,
 φράζεσθαι δὴ ἔπειτα κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν
 ὅπως κε μνηστῆρας ἐνὶ μεγάροισι τεοῖσι
 κτείνης ἢ δόλω ἢ ἀμφιδόν· οὐδέ τί σε χρὴ
 νηπιάας ὀχέειν, ἐπεὶ οὐκέτι τηλίκος ἔσσι.

295

ἢ οὐκ αἰεὶς οἶον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὀρέστης
 πάντας ἐπ' ἀνθρώπους, ἐπεὶ ἔκτανε πατροφονῆα,
 Αἴγισθον δολόμητιν, ὃ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα ;
 καὶ σύ, φίλος, μάλα γάρ σ' ὀρώω καλόν τε μέγαν τε,
 ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὐ εἴπη.
 αὐτὰρ ἐγὼν ἐπὶ νῆα θοὴν κατελεύσομαι ἤδη
 ἠδ' ἐτάρους, οἳ πού με μάλ' ἀσχαλώσι μένοντες·
 σοὶ δ' αὐτῶ μελέτω, καὶ ἐμῶν ἐμπάζεο μύθων ».

300

305

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠῦδα·
 « Ξεῖν', ἦ τοι μὲν ταῦτα φίλα φρονέων ἀγορεύεις,
 ὥς τε πατήρ ῶ παιδί, καὶ οὐ ποτε λήσομαι αὐτῶν.
 ἀλλ' ἄγε νῦν ἐπίμεινον, ἐπειγόμενός περ ὁδοῖο,
 ὄφρα λοεσσάμενός τε τεταρπόμενός τε φίλον κῆρ,
 δῶρον ἔχων ἐπὶ νῆα κίης, χαίρων ἐνὶ θυμῶ,
 τιμῆεν, μάλα καλόν, ὃ τοι κειμήλιον ἔσται
 ἐξ ἐμεῦ, οἷα φίλοι ξεῖνοι ξεῖνοισι διδοῦσι ».

310

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
 « Μὴ μ' ἔτι νῦν κατέρυκε, λιλαιόμενόν περ ὁδοῖο.
 δῶρον δ', ὅττι κέ μοι δοῦναι φίλον ἦτορ ἀνώγη,
 αὐτίς ἀνερχομένῳ δόμεναι οἰκόνδε φέρεσθαι.
 καὶ μάλα καλόν ἐλῶν· σοὶ δ' ἄξιον ἔσται ἀμοιβῆς ».

315

Ἡ μὲν ἄρ' ὡς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις Ἀθήνη.
 ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο· τῷ δ' ἐνὶ θυμῷ
 θῆκε μένος καὶ θάρσος, ὑπέμνησέν τέ ἑ πατρός

320

ὄχετο γὰρ καὶ κείσε θοῆς ἐπὶ νηὸς Ὀδυσσεὺς 260
 φάρμακον ἀνδροφόνον διζήμενος, ὄφρα οἱ εἶη
 ἰοὺς χρίεσθαι χαλκῆρας· ἀλλ' ὁ μὲν οὐ οἱ
 δῶκεν, ἐπεὶ ῥα θεοὺς νεμεσίζετο αἰὲν ἔοντας,
 ἀλλὰ πατήρ οἱ δῶκεν ἑμός· φιλέεσκε γὰρ αἰνῶς·
 τοῖος ἔων μνηστῆρσιν ὀμιλήσειεν Ὀδυσσεύς· 265
 πάντες κ' ὠκύμοροί τε γενοίατο πικρόγαμοί τε.
 ἀλλ' ἦ τοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται,
 ἧ κεν νοστήσας ἀποτίσεται, ἧε καὶ οὐκί,
 οἴσιν ἐνὶ μεγάροισι· σὲ δὲ φράζεσθαι ἄνωγα,
 ὅππως κε μνηστῆρας ἀπώσεται ἐκ μεγάροιο. 270
 εἰ δ' ἄγε νῦν ξυνίει καὶ ἐμῶν ἐμπάζσο μύθων·
 αὔριον εἰς ἀγορὴν καλέσας ἥρωας Ἀχαιοὺς
 μῦθον πέφραδε πᾶσι, θεοὶ δ' ἐπιμάρτυροι ἔστων.
 μνηστῆρας μὲν ἐπὶ σφέτερα σκίδνασθαι ἄνωχθι,
 μητέρα δ', εἰ οἱ θυμὸς ἐφορμᾶται γαμέεσθαι, 275
 ἄψ ἔτω ἔς μέγαρον πατρὸς μέγα δυναμένοιο·
 οἱ δὲ γάμον τεύξουσι καὶ ἀρτυνέουσιν ἔεδνα
 πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε φίλης ἐπὶ παιδὸς ἔπεσθαι.
 σοὶ δ' αὐτῶ πυκινῶς ὑποθήσομαι, αἶ κε πίθηται·
 νῆ' ἄρσας ἐρέτησιν ἐείκοσιν, ἧ τις ἀρίστη, 280
 ἔρχεο πευσόμενος πατρὸς δὴν οἰχομένοιο,
 ἦν τίς τοι εἶπησι βροτῶν ἧ ὅσσαν ἀκούσης
 ἐκ Διός, ἧ τε μάλιστα φέρει κλέος ἀνθρώποισι.
 πρῶτα μὲν ἔς Πύλον ἔλθε καὶ εἴρεο Νέστορα δῖον,
 κεῖθεν δὲ Σπάρτηνδε παρὰ ξανθὸν Μενέλαον· 285
 ὅς γὰρ δεύτατος ἦλθεν Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.
 εἰ μὲν κεν πατρὸς βίοτον καὶ νόστον ἀκούσης,
 ἦ τ' ἄν, τρυχόμενός περ, ἔτι τλαίης ἐνιαυτόν.
 εἰ δέ κε τεθνηῶτος ἀκούσης μηδ' ἔτ' ἔόντος,
 νοστήσας δὴ ἔπειτα φίλην ἔς πατρίδα γαῖαν 290

σῆμά τέ οἱ χεῦαι καί ἐπὶ κτέρεα κτερεῖξαι
 πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε, καὶ ἀνέρι μητέρα δοῦναι.
 αὐτὰρ ἐπὴν δὴ ταῦτα τελευτήσης τε καὶ ἔρξης,
 φράζεσθαι δὴ ἔπειτα κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν
 ὅπως κε μνηστῆρας ἐνὶ μεγάροισι τεοῖσι
 κτείνης ἢ δόλω ἢ ἀμφιδόν· οὐδέ τί σε χρὴ
 νηπιάας ὀχέειν, ἐπεὶ οὐκέτι τηλίκος ἔσσι.

295

ἢ οὐκ αἰεὶς οἶον κλέος ἔλλαβε δῖος Ὀρέστης
 πάντας ἐπ' ἀνθρώπους, ἐπεὶ ἔκτανε πατροφονῆα,
 Αἰγισθον δολόμητιν, ὃ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα ;
 καὶ σύ, φίλος, μάλα γάρ σ' ὀρώω καλὸν τε μέγαν τε,
 ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὐ εἴπη.
 αὐτὰρ ἐγὼν ἐπὶ νῆα θοὴν κατελεύσομαι ἤδη
 ἢδ' ἐτάρους, οἳ πού με μάλ' ἀσχαλώσι μένοντες·
 σοὶ δ' αὐτῶ μελέτω, καὶ ἐμῶν ἐμπάζεο μύθων ».

300

305

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠῦδα·
 « Ξεῖν', ἦ τοι μὲν ταῦτα φίλα φρονέων ἀγορεύεις,
 ὥς τε πατήρ ῶ παιδί, καὶ οὐ ποτε λήσομαι αὐτῶν.
 ἀλλ' ἄγε νῦν ἐπίμεινον, ἐπειγόμενός περ ὁδοῖο,
 ὄφρα λοεσσάμενός τε τεταρπόμενός τε φίλον κῆρ,
 δῶρον ἔχων ἐπὶ νῆα κίης, χαίρων ἐνὶ θυμῶ,
 τιμῆεν, μάλα καλόν, ὃ τοι κειμήλιον ἔσται
 ἐξ ἐμεῦ, οἷα φίλοι ξεῖνοι ξεῖνοισι διδοῦσι ».

310

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
 « Μὴ μ' ἔτι νῦν κατέρυκε, λιλαιόμενόν περ ὁδοῖο.
 δῶρον δ', ὅττι κέ μοι δοῦναι φίλον ἦτορ ἀνώγη,
 αὐτίς ἀνερχομένῳ δόμεναι οἰκόνδε φέρεσθαι.
 καὶ μάλα καλὸν ἐλῶν· σοὶ δ' ἄξιον ἔσται ἀμοιβῆς ».

315

Ἡ μὲν ἄρ' ὣς εἰποῦσ' ἀπέβη γλαυκῶπις Ἀθήνη.
 ὄρνις δ' ὥς ἀνόπαια διέπτατο· τῶ δ' ἐνὶ θυμῶ
 θῆκε μένος καὶ θάρσος, ὑπέμνησέν τέ ἑ πατρός

320

μᾶλλον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθεν. ὁ δὲ φρεσὶν ἦσι νοήσας
θάμβησεν κατὰ θυμόν· ὄισατο γὰρ θεὸν εἶναι.
αὐτίκα δὲ μνηστῆρας ἐπώχετο ἰσόθεος φώς.

Τὸ τραγούδι τοῦ Φημίου. Ἐμφάνιση τῆς Πηνελόπεια.

Τοῖσι δ' αἰοιδὸς ἄειδε περικλυτός, οἱ δὲ σιωπῇ 325
ἦατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ἄειδε
λυγρόν, ὃν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.
τοῦ δ' ὑπερωϊόθεν φρεσὶ σύνθετο θέσπιν αἰοιδὴν
κούρη Ἰκαρίοιο, περίφρων Πηνελόπεια·

κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσετο οἴο δόμοιο, 330
οὐκ οἶγ', ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δὴ ἔποντο.
ἦ δ' ὅτε δὴ μνηστῆρας ἀφίκετο διὰ γυναικῶν,
στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,
ἄντα παρειῶν σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα·
ἀμφίπολος δ' ἄρα οἱ κεδνὴ ἐκάτερθε παρέστη. 335
δακρύσασα δ' ἔπειτα προσήυδα θεῖον αἰοιδόν·

« Φῆμιε, πολλὰ γὰρ ἄλλα βροτῶν θελκτῆρια οἶδας,
ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τά τε κλείουσιν αἰοιδῶν
τῶν ἐν γέ σφιν ἄειδε παρήμενος, οἱ δὲ σιωπῇ
οἶνον πινόντων· ταύτης δ' ἀποπαύε' αἰοιδῆς 340
λυγρῆς, ἣ τέ μοι αἰεὶ ἐνὶ στήθεσσι φίλον κῆρ
τεῖρει, ἐπεὶ με μάλιστα καθίκετο πένθος ἄλαστον.
τοίην γὰρ κεφαλὴν ποθέω μεμνημένη αἰεὶ,
ἀνδρός, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον Ἄργος ».

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠῦδα· 345
« Μῆτερ ἐμή, τί τ' ἄρα φθονεῖς ἐρήρον αἰοιδόν
τέρπειν ὅππῃ οἱ νόος ὕρνυται ; οὐ νύ τ' αἰοιδῶν
αἴτιοι, ἀλλὰ ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
ἀνδράσιν ἀλφειστῆσιν, ὅπως ἐθέλησιν, ἐκάστω.

τούτῳ δ' οὐ νέμεσις Δαναῶν κακὸν οἶτον αἰεῖδεν· 350
 τὴν γὰρ αἰοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
 ἢ τις ἀκούοντεςσι νεωτάτῃ ἀμφιπέληται.
 σοὶ δ' ἐπιτολμάτῳ κραδίη καὶ θυμὸς ἀκούειν·
 οὐ γὰρ Ὀδυσσεὺς οἶος ἀπώλεσε νόστιμον ἦμαρ 355
 ἐν Τροίῃ, πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι φῶτες ὄλοντο.
 ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σ' αὐτῆς ἔργα κόμιζε,
 ἰστόν τ' ἡλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
 ἔργον ἐποίχεσθαι· μῦθος δ' ἄνδρεςσι μελήσει
 πᾶσι, μάλιστα δ' ἐμοί· τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ ».

Ἡ μὲν θαμβήσασα πάλιν οἰκόνδε βεβήκει· 360
 παιδὸς γὰρ μῦθον πεπνυμένον ἔνθετο θυμῷ·
 ἐς δ' ὑπερῷ ἀναβᾶσα σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶ
 κλαῖεν ἔπειτ' Ὀδυσῆα, φίλον πόσιν, ὄφρα οἱ ὕπνον
 ἦδ' ἐπὶ βλεφάροισι βάλῃ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

[365 - 444. Μετά τὴν ἀπομάκρυνση τῆς μητέρας του, ὁ Τηλέμαχος μίλησε μὲ θάρρος πρὸς τὴν ἐντύπωση στὸς μνηστήρες. Τούτῳ ἐπέδειξε νὰ μὴ θεωροῦν καὶ νὰ ἀκοῦνε μὲ κοσμιότητα τὸ θεσπέσιο τραγοῦδι τοῦ Φημίον. Ταυτόχρονα ἀνήγγειλε τὴν ἀπόφασή του νὰ συγκαλέσει τὴν ἐπομένη σὲ συγκέντρωση (« εἰς ἀγοράν ») τοὺς εὐγενεῖς τῆς Ἰθάκης].

6

[Γιά πρώτη φορά ἀπὸ τότε πρὸς τὴν ἔφυγε ὁ Ὀδυσσεὺς καλοῦνταν οἱ ὑπήκοοί του σὲ δημόσια συγκέντρωση καὶ γι' αὐτὸ φαντάστηκαν ὅτι θὰ ἄκουγαν εἰδήσεις γιὰ τὸ βασίλειό πρὸς ἀπουσίαζε. Ὁ γιὸς τοῦ Ὀδυσσεὺς συνοδευόταν ἀπὸ δύο σκυλιὰ καὶ παρουσιάστηκε στὸ συγκεντρωμένο πλῆθος ἐντυπωσιάζοντας μὲ τὴν ἐμφάνισή του. Κάθισε στὸ θῶκο τοῦ πατέρα του καὶ ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα, μίλησε ἐπίσημα στὴν ὁμήγηρη. Ἀνακοίνωσε ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ὀδυσσεὺς, ἀλλὰ γιὰ τὴ δική του ἀπόφαση νὰ θέσει τέλος στὴν αὐθαιρεσία τῶν μνηστήρων. Ἀπευθύνθηκε στὸς νομοταγεῖς πολίτες τῆς Ἰθάκης καὶ τοὺς παρακάλεσε νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ περισώσει τὴν πατρικὴ περιουσία καὶ τὴν τιμὴ τοῦ βασιλικοῦ

οἶκον. Ταυτόχρονα ζήτησε νά τοῦ δοθεῖ ἕνα πλοῖο γιά νά πάει στήν Πύλο καί τή Σπάρτη καί νά ζητήσῃ εἰδήσεις γιά τόν πατέρα του.

Ὑπέρ τοῦ Τηλεμάχου μίλησε ὁ Μέντωρ καί ὁ Ἀλιθέρονης, πού ἦταν φίλοι καί πιστοί ὑπήκοοι τοῦ Ὀδυσσεά. Μέ πολλή ὄμως αὐθάδεια ὀρυσμένοι ἀπό τούς μνηστήρες δήλωσαν ὅτι δέ θά λάδωνν ὑπόψη τους τίς διαμαρτυρίες καί τίς ἀπειλές τοῦ Τηλεμάχου καί διέλυσαν τή συγκέντρωση (« τήν ἀγοράν »).

Ἡ Ἀθηνᾶ τότε, μέ τή μορφή τοῦ Μέντορα, ἐτοίμασε ἕνα πλοῖο γιά τόν Τηλέμαχο καί ἀνέλαβε νά τόν συνοδέψῃ στό ταξίδι του. Στό ἀνάκτορο μόνο ἢ « τροφός » Εὐρύκλεια ἔμαθε ὅτι θά ἀναχωροῦσε ὁ νεαρός κύριός της καί τοῦ ἐτοίμασε τά ἀναγκαῖα ἐφόδια. Ὅταν ἔπεσε σκοτάδι, ἀπέπλευσαν ἀπό τό λιμάνι τῆς Ἰθάκης καί μέ ἀ κ ρ α ἦ ζ ε φ υ ρ ο ν ταξίδεψαν ὅλη τή νύχτα πρὸς τήν πόλη τοῦ Νέστορα.]

γ

[Ἐφτασαν μετά τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, τήν ὥρα πού οἱ Πύλιοι τελοῦσαν κοντά στήν ἀκτὴ τῆς θάλασσας πάνδημη θυσία στόν Ποσειδῶνα. Ἐχοντας τήν ἐνθάρρυνση πάντοτε τῆς θεᾶς, ὁ Τηλέμαχος πλησίασε τό γέρο βασιλιά πού μαζί μέ τά παιδιά του καί ἄλλους εὐγενεῖς τῆς Πύλου παρακολουθοῦσε τό ψήσιμο τῶν κρεάτων. Ὅλοι ἔσπευσαν νά δεξιωθοῦν καί νά περιποιηθοῦν τούς δύο ξένους. Ὅταν, μετά τίς σπονδές καί τό φαγητό, ἔμαθε ὁ Νέστωρ ποιός ἦταν ὁ νεαρός ταξιδιώτης καί γιά ποιό σκοπό ἦρθε, συγκινήθηκε πολύ, γιατί θυμῆθηκε τόν Ὀδυσσεά καί τά δεινά τοῦ πολέμου. Γλυκός πάντοτε στό λόγο καί στούς τρόπους ὁ παλαίμαχος ἥρωας, διηγῆθηκε στόν Τηλέμαχο ὅτι οἱ Ἀρχηγοί τῶν Ἀχαιῶν δέν ἔφρυναν ὅλοι ταυτόχρονα ἀπό τό Ἴλιο καί, ἐπομένως, αὐτός δέ γνώριζε τίποτα γιά τόν Ὀδυσσεά. Ἴσως ὁ Μενέλαος, πού γιά πολλά χρόνια περιπλανήθηκε στή θάλασσα, νά εἶχε κάτι ἀκούσει γιά τό βασιλιά τῆς Ἰθάκης.

Γιά τό ταξίδι τοῦ Τηλεμάχου στή Σπάρτη φρόντισε προσωπικά ὁ Νέστωρ. Ἀφοῦ τόν φιλοξένησε μέ μεγαλοπρέπεια γιά μιᾶ ἀκόμη ἡμέρα, τοῦ ἔδωσε ἕνα ἄρμα μέ θαυμάσια ἄλογα, τά ὁποῖα πάρα πολύ γρήγορα τόν ἔφεραν στήν πόλη τοῦ Μενελάου. Αὐτή τή φορά ὁ Τηλέμαχος εἶχε συνοδό του τό γιό τοῦ Νέστορα Πεισίστρατο, γιατί στό μεταξύ ὁ Μέντωρ – ἢ Ἀθηνᾶ – μέ τήν πρόφαση ὅτι ἔπρεπε νά ξαναγυρίσει στό πλοῖο, ἐξαφανίστηκε σάν πουλί.]

δ

Τό ἴδιο φιλόξενο γιά τούς ξένους πού μόλις ἔφτασαν, ἀνοίχτηκε τό σπίτι τοῦ Μενελάου στή Σπάρτη. Κατάπληκτα τά δυό βασιλόπουλα θαύμαζαν τούς κίονες, τίς αἶθουσες καί τήν πολυτελή διακόσμηση τοῦ ἀνακτόρου μέ χρυσό, ἤλεκτρο (κεχρομπάρι) καί ἄργυρο (ἀσήμι). Ἡ γυναίκα τοῦ Μενελάου ἀναγνώρισε ἀμέσως τόν Τηλέμαχο ἐξαιτίας τῆς ὁμοιότητάς του μέ τόν πατέρα του. Μέ πολλή συγκίνηση θυμῆθηκαν ὅλα τά περασμένα· ὕστερα ἔφαγαν καί κοιμήθηκαν. Τήν ἄλλη μέρα ὁ Μενέλαος διηγήθηκε στόν Τηλέμαχο ὅσα ὑπέφερε γυρίζοντας ἀπό τό Ἴλιο καί ὅτι στήν Αἴγυπτο, ὅπου τόν κράτησε γιά καιρό ἡ θέληση τῶν θεῶν, ἔμαθε ἀπό τό θαλασσινό δαίμονα Πρωτέα τίς τύχες τῶν διαφόρων ἡγεμόνων πού γύριζαν ἀπό τό Ἴλιο. Γιά τόν Ὀδυσσεά ὁ Πρωτέας τοῦ εἶπε ὅτι ζεῖ καί ὅτι ἡ νύμφη Καλυψώ τόν κρατᾶ χωρίς τή θέλησή του σέ ἓνα μακρινό νησί.

Κατά τήν ἀπουσία τοῦ Τηλεμάχου οἱ μνηστήρες ἐξακολουθοῦσαν νά τρῶνε καί νά διασκεδάζουν. Ὅταν ἔμαθαν ὅτι ἔφυγε, ἀποφάσισαν νά τοῦ στήσουν ἐνῆδρα καί νά τόν σκοτώσουν, ὅταν θά ξαναγύριζε στήν Ἰθάκη. Ὁ γιός τοῦ Ὀδυσσεά σώθηκε ὁμως χάρη στήν προστασία τῆς Ἀθηνᾶς.]

ε

Ὁ Ἑρμῆς στό νησί τῆς Καλυψῶς

[1 - 28. Καί ὁ Δίας εἶχε ἤδη ἀποφασίσει νά διατάξει τή νύμφη Καλυψώ νά ἀφήσει ἐλεύθερο τόν Ὀδυσσεά. Ὁ ἄρχοντας τοῦ Ὀλύμπου κάλεσε τό γιό του Ἑρμῆ καί τοῦ εἶπε :]

«Ἑρμεία, σὺ γὰρ αὐτε τά τ' ἄλλα περ ἄγγελός ἐσσι, 29
 νύμφη εὐπλοκάμῳ εἰπεῖν νημερτέα βουλήν, 30
 νόστον Ὀδυσσεύος ταλασίφρονος, ὡς κε νέηται
 οὔτε θεῶν πομπῇ οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων·
 ἀλλ' ὁ γ' ἐπὶ σχεδίου πολυδέσμου πῆματα πάσχων
 ἡματί κ' εἰκοστῷ Σχερίην ἐρίβωλον ἴκοιτο,

Φαιήκων ἐς γαῖαν, οἳ ἀγχίθεοι γεγάασιν, 35
 οἳ κέν μιν περὶ κῆρι θεὸν ὧς τιμήσουσιν,
 πέμψουσιν δ' ἐν νηὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν,
 χαλκὸν τε χρυσὸν τε ἄλλις ἐσθῆτά τε δόντες,
 πόλλ', ὅσ' ἂν οὐδέ ποτε Τροίης ἐξήρατ' Ὀδυσσεύς,
 εἴ περ ἀπήμων ἦλθε, λαχῶν ἀπὸ ληίδος αἴσαν. 40
 ὧς γὰρ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι
 οἶκον ἐς ὑφόροφον καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν ».

«Ὡς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος ἀργεῖφόντης.
 αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,
 ἀμβρόσια χρύσεια, τὰ μιν φέρον ἡμὲν ἐφ' ὑγρῆν 45
 ἠδ' ἐπ' ἀπίερα γαῖαν ἅμα πνοιῆς ἀνέμοιο.
 εἴλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει,
 ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
 τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς ἀργεῖφόντης.
 Πιερίην δ' ἐπιβάς ἐξ αἰθέρος ἔμπεσε πόντῳ 50
 σεύατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα λάρῳ ὄρνιθι ἑοικώς,
 ὅς τε κατὰ δεινούς κόλπους ἄλως ἀτρυγέτοιο
 ἰχθύς ἀγρώσσων πυκινὰ πτερὰ δεύεται ἄλμῃ·
 τῷ ἕκελος πολέεσσιν ὀχῆσατο κύμασιν Ἑρμῆς.
 ἀλλ' ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἀφίκετο τηλόθ' ἐοῦσαν, 55
 ἔνθ' ἐκ πόντου βᾶς ἰοειδέος ἠπειρόνδε
 ἦεν, ὄφρα μέγα σπέος ἕκετο, τῷ ἐνὶ νύμφῃ
 ναῖεν εὐπλόκαμος· τὴν δ' ἔνδοθι τέτμεν ἐοῦσαν.
 πῦρ μὲν ἐπ' ἐσχαρόφιν μέγα καίετο, τηλόσε δ' ὀδμη
 κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνά νῆσον ὀδώδει 60
 δαιομένων· ἠ δ' ἔνδον αἰοιδιάσουσ' ὅπῃ καλῇ
 ἰστον ἐποικομένη χρυσεῖη κερκίδ' ὕφαινεν.
 ὕλη δὲ σπέος ἀμφὶ πεφύκει τηλεθώσα,
 κλήθηρ τ' ἀγχειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος.
 ἔνθα δὲ τ' ὄρνιθες ταυσιπτεροὶ εὐνάζοντο, 65

σχωπές τ' ἴρηκές τε τανύγλωσσοί τε κορῶναι
εἰνάλιαι, τῆσιν τε θαλάσσια ἔργα μέμηλεν.

ἦ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περι σπείους γλαφυροῖο
ἡμερίς ἠβώωσα, τεθήλει δὲ σταφυλησι.

κρήναι δ' ἐξείης πίσυρες ῥέον ὕδατι λευκῶ,
πλησίαι ἀλλήλων τετραμμένοι ἄλλυδις ἄλλη.

ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ ἴου ἠδὲ σελίνου
θήλεον. ἔνθα κ' ἔπειτα καὶ ἀθάνατός περ ἔπελθῶν
θηήσαιτο ἰδὼν καὶ τερφθείη φρεσὶν ἦσιν.

ἔνθα στάς θηεῖτο διάκτορος ἀργεῖφόντης.

αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα ἐῷ θηήσατο θυμῶ,
αὐτίκ' ἄρ' εἰς εὐρὺ σπέος ἤλυθεν. οὐδέ μιν ἄντην
ἠγνοίησεν ἰδοῦσα Καλυψώ, δῖα θεάων.

οὐ γάρ τ' ἀγνώτες θεοὶ ἀλλήλοισι πέλονται

ἀθάνατοι, οὐδ' εἴ τις ἀπόπροθι δώματα ναίει.

οὐδ' ἄρ' Ὀδυσσῆα μεγαλήτορα ἔνδον ἔτετμεν,

ἀλλ' ὅ γ' ἐπ' ἀκτῆς κλαῖε καθήμενος, ἔνθα πάρος περ,
δάκρυσι καὶ στοναχῆσι καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων.

πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο δάκρυα λείβων.

Ἑρμείαν δ' ἐρέεινε Καλυψώ, δῖα θεάων,

ἐν θρόνῳ ἰδρῦσασα φαιινῶ σιγαλόεντι·

« Τίπτε μοι, Ἑρμεία χρυσόρραπι, εἰλήλουθας
αἰδοῖός τε φίλος τε ; πάρος γε μὲν οὐ τι θαμίζεις.

αὔδα ὅ τι φρονέεις· τελέσαι δέ με θυμὸς ἄνωγεν,
εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστίν.

ἀλλ' ἔπεο προτέρω, ἵνα τοι πάρ ξείνια θείω ».

Ὡς ἄρα φωνήσασα θεὰ παρέθηκε τράπεζαν

ἀμβροσίης πλήσασα, κέρασσε δὲ νέκταρ ἐρυθρόν.

αὐτὰρ ὁ πῖνε καὶ ἦσθε διάκτορος ἀργεῖφόντης.

αὐτὰρ ἐπεὶ δείπνησε καὶ ἤραρε θυμὸν ἐδωδῆ,

καὶ τότε δὴ μιν ἔπεσιν ἀμειβόμενος προσέειπεν·

« Εἰρωτᾶς μ' ἐλθόντα θεὰ θεόν· αὐτὰρ ἐγώ τοι
 νημερτέως τὸν μῦθον ἐνισπήσω· κέλεαι γάρ.
 Ζεὺς ἐμέ γ' ἠνώγει δεῦρ' ἐλθέμεν οὐκ ἐθέλοντα·
 τίς δ' ἂν ἐκὼν τοσσόνδε διαδράμοι ἄλμυρὸν ὕδωρ 100
 ἄσπετον ; οὐδέ τις ἄγχι βροτῶν πόλις, οἳ τε θεοῖσιν
 ἱερά τε ῥέζουσι καὶ ἐξαίτους ἐκατόμβας.
 ἀλλὰ μάλ' οὐ πως ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο
 οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν οὐδ' ἄλιῶσαι.
 φησί τοι ἄνδρα παρεῖναι οἰζυρώτατον ἄλλων, 105
 τῶν ἀνδρῶν, οἳ ἄστυ πέρυ Πριάμοιο μάχοντο. 106
 τὸν νῦν σ' ἠνώγειν ἀποπεμπέμεν ὅτι τάχιστα· 112
 οὐ γάρ οἱ τῆδ' αἴσα φίλων ἀπονόσφιν ὀλέσθαι,
 ἀλλ' ἔτι οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι
 οἶκον ἐς ὑφόροφον καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν » 115

Ὁ Ὀδυσσεύς μαθαίνει τὴν ἀπόφαση τῶν θεῶν.

Ὡς ἄρα φωνήσας ἀπέβη κρατὺς ἀργεῖφόντης· 148
 ἢ δ' ἐπ' Ὀδυσσῆα μεγαλήτορα πότνια νύμφη
 ἦι, ἐπεὶ δὴ Ζηνὸς ἐπέκλυεν ἀγγελιάων. 150
 τὸν δ' ἄρ' ἐπ' ἀκτῆς εὔρε καθήμενον· οὐδέ ποτ' ὄσσε
 δακρυόφιν τέρσοντο, κατεῖβετο δὲ γλυκὺς αἰὼν
 νόστον ὀδυρομένω, ἐπεὶ οὐκέτι ἦνδανε νύμφη.
 ἀλλ' ἦ τοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκη
 ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ· 155
 ἦματα δ' ἄμ πέτρῃσι καὶ ἠιόνεσσι καθίζων
 δάκρυσι καὶ στοναχῆσι καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων
 πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσχετο δάκρυα λείβων.
 ἀγχοῦ δ' ἰσταμένη προσεφώνεε δῖα θεάων·

« Κάμμορε, μή μοι ἔτ' ἐνθάδ' ὀδύρεο, μηδέ τοι αἰὼν 160
 φθινέτω· ἤδη γάρ σε μάλα πρόφρασσ' ἀποπέμψω.
 ἀλλ' ἄγε δούρατα μακρὰ ταμῶν ἀρμόζεο χαλκῶ

εὐρεῖαν σχεδὴν· ἀτὰρ ἴκρια πῆξαι ἐπ' αὐτῆς
 ὑψοῦ, ὡς σε φέρησιν ἐπ' ἥεροειδέα πόντον.
 αὐτὰρ ἐγὼ σῖτον καὶ ὕδωρ καὶ οἶνον ἐρυθρὸν
 ἐνθήσω μενοεικέ', ἃ κέν τοι λιμὸν ἐρύκοι,
 εἶματά τ' ἀμφιέσω· πέμψω δέ τοι οὖρον ὄπισθεν,
 ὡς κε μάλ' ἀσκηθῆς σὴν πατρίδα γαῖαν ἴκηαι,
 αἳ κε θεοὶ γ' ἐθέλωσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
 οἳ μιν φέρτεροὶ εἰσι νοῆσαί τε κρηναί τε ».

165

170

Ὡς φάτο, ῥίγησεν δὲ πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς,
 καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
 « Ἄλλο τι δὴ σύ, θεά, τόδε μήδεαι, οὐδέ τι πομπήν,
 ἧ με κέλεαι σχεδὴν περάαν μέγα λαῖτμα θαλάσσης,
 δεινὸν τ' ἀργαλέον τε· τὸ δ' οὐδ' ἐπὶ νῆες εἶσαι
 ὠκύποροι περόωσιν, ἀγαλλόμεναι Διὸς οὖρω.
 οὐδ' ἂν ἐγὼν ἀέκητι οἴεθ' ἐπιβαίην,
 εἰ μή μοι τλαίης γε, θεά, μέγαν ὄρκον ὀμόσσαι
 μή τί μοι αὐτῶ πῆμα κακὸν βουλευσέμεν ἄλλο ».

175

180

Ὡς φάτο, μείδησεν δὲ Καλυψὼ δῖα θεάων,
 χειρὶ τέ μιν κατέρεζεν ἔπος τ' ἔφατ' ἕκ τ' ὀνόμαζεν·
 « Ἦ δὴ ἀλιτρός γ' ἐσσί καὶ οὐκ ἀποφώλια εἰδώς·
 οἶον δὴ τὸν μῦθον ἐπεφράσθης ἀγορευῆσαι.
 ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρύς ὑπερθε
 καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
 ὄρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι,
 μή τί τοι αὐτῶ πῆμα κακὸν βουλευσέμεν ἄλλο
 ἀλλὰ τὰ μὲν νοέω καὶ φράσσομαι, ἄσπ' ἂν ἐμοὶ περ
 αὐτῇ μηδοίμην, ὅτε με χρεῖώ τόνον ἴκοι·
 καὶ γὰρ ἐμοὶ νόος ἐστὶν ἐναίσιμος, οὐδέ μοι αὐτῇ
 θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι σιδήρεος, ἀλλ' ἐλεγγύων ».

185

190

Ὡς ἄρα φωνήσασ' ἠγήσατο δῖα θεάων
 καρπαλίμως· ὁ δ' ἔπειτα μετ' ἴχνια βαῖνε θεοῖο.

Ἴξον δὲ σπέος ἐς γλαφυρὸν θεὸς ἠδὲ καὶ ἀνὴρ,
καὶ ῥ' ὁ μὲν ἔνθα καθέζετ' ἐπὶ θρόνου ἔνθεν ἀνέστη 195
Ἑρμείας, νύμφη δ' ἐτίθει πάρα πᾶσαν ἐδωδὴν,
ἔσθην καὶ πίνειν, οἷα βροτοὶ ἄνδρες ἔδουσιν·
αὐτὴ δ' ἀντίον ἴξεν Ὀδυσσεύς θεϊοιο,
τῇ δὲ παρ' ἀμβροσίην δμῳαὶ καὶ νέκταρ ἔθηκαν.
οἱ δὲ ἐπ' ὄνειάθ' ἑτοῖμα προκείμενα χεῖρας ἱαλλον. 200
αὐτὰρ ἐπεὶ τάρπησαν ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος,
τοῖς ἄρα μύθων ἤρχε Καλυψώ, δῖα θεάων·

« Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,
οὕτω δὴ οἰκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
αὐτίκα νῦν ἐθέλεις ἰέναι ; σὺ δὲ χαῖρε καὶ ἔμπης. 205
εἴ γε μὲν εἰδείης σῆσι φρεσὶν ὅσσα τοι αἴσα
κῆδε' ἀναπλῆσαι, πρὶν πατρίδα γαῖαν ἰκέσθαι,
ἐνθάδε κ' αὖθι μένων σὺν ἐμοὶ τόδε δῶμα φυλάσσοις
ἀθάνατός τ' εἴης, ἰμειρόμενός περ ἰδέσθαι
σὴν ἄλοχον, τῆς τ' αἰὲν ἐέλδεται ἤματα πάντα. 210
οὐ μὲν θην κείνης γε χερείων εὐχομαι εἶναι,
οὐ δέμας οὐδὲ φυήν, ἐπεὶ οὐ πῶς οὐδὲ ἔοικεν
θνητὰς ἀθανάτησι δέμας καὶ εἶδος ἐρίζειν ».

Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς·
« Πότνα θεά, μή μοι τόδε χῶεο· οἶδα καὶ αὐτὸς 215
πάντα μάλ', οὐνεκα σεῖο περίφρων Πηνελόπεια
εἶδος ἀκιδνοτέρη μέγεθός τ' εἰσάντα ἰδέσθαι·
ἢ μὲν γὰρ βροτός ἐστι, σὺ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρω·
ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθέλω καὶ ἐέλδομαι ἤματα πάντα
οἴκαδέ τ' ἐλθέμεναι καὶ νόστιμον ἦμαρ ἰδέσθαι. 220
εἰ δ' αὖ τις ῥαίησι θεῶν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
τλήσομαι ἐν στήθεσσι ἐχὼν ταλαπενθέα θυμόν·
ἦδη γὰρ μάλα πολλὰ πάθον καὶ πολλὰ μόγησα
κύμασι καὶ πολέμῳ· μετὰ καὶ τόδε τοῖσι γενέσθω ».

[225 - 261. Τὴν ἄλλη μέρα, μόλις φάνηκε ἡ αὐγή, ἡ Καλυψώ ὀδήγησε τὸν Ὀδυσσεῦ στὴν ἄκρη τοῦ νηιοῦ, ὅπου ὑπῆρχαν πανύψηλα δέντρα, καὶ τοῦ ἔδωσε ἐργαλεῖα γιὰ νὰ φτιάξει μιὰ σχεδιά. Ὁ Ὀδυσσεύς προσπάθησε νὰ τὴν κατασκευάσει ὅσο μπορούσε πιὸ στέρεη καὶ ἀσφαλῆ (βλ. εἰκ. 9).]

Ἀπόπλους καὶ ναυάγιο τοῦ Ὀδυσσεῦ.

Τέτρατον ἤμαρ ἔην, καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα· 262
 τῷ δ' ἄρα πέμπτῳ πέμπ' ἀπὸ νήσου διὰ Καλυψώ,
 εἶματά τ' ἀμφιέσασα θυώδεα καὶ λούσασα
 ἐν δέ οἱ ἀσκὸν ἔθηγε θεὰ μέλανος οἴνοιο 265
 τὸν ἕτερον, ἕτερον δ' ὕδατος μέγαν, ἐν δέ καὶ ἦα
 κωρύκῳ· ἐν δέ οἱ ὄψα τίθει μενοεικέα πολλά·
 οὔρον δὲ προέηκεν ἀπήμονά τε λιαρὸν τε.
 γηθόσυνος δ' οὔρω πέτασ' ἰστία διὸς Ὀδυσσεύς.
 αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθύνετο τεχνηέντως 270
 ἤμενος, οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἔπιπτεν
 Πληιάδας τ' ἐσορῶντι καὶ ὄψε δύοντα Βοώτην
 Ἄρκτον θ', ἣν καὶ Ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
 ἣ τ' αὐτοῦ στρέφεται καὶ τ' Ὀρίωνα δοκεῖει,
 οἷη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὀκεανοῖο· 275
 τὴν γὰρ δὴ μιν ἄνωγε Καλυψώ, διὰ θεάων,
 ποντοπορευέμεναι ἐπ' ἀριστερὰ χειρὸς ἔχοντα.
 ἐπτὰ δὲ καὶ δέκα μὲν πλέεν ἤματα ποντοπορεύων,
 ὀκτωκαιδεκάτῃ δ' ἐφάνη ὕρεα σκιόεντα
 γαίης Φαιήκων, ὅθι τ' ἄγχιστον πέλεν αὐτῷ· 280
 εἷσατο δ' ὡς ὅτε ῥινὸν ἐν ἡεροειδέι πόντῳ.
 Τὸν δ' ἐξ Αἰθιοπίων ἀνιῶν κρείων ἐνοσίχθων
 τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν· εἷσατο γάρ οἱ
 πόντον ἐπιπλώων. ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον
 κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὄν μυθήσατο θυμόν· 285

«ὦ πόποι, ἦ μάλα δὴ μετεβούλευσαν θεοὶ ἄλλως
 ἄμφ' Ὀδυσῆι ἐμεῖο μετ' Αἰθιόπεσσι ἐόντος,
 καὶ δὴ Φαιήκων γαίης σχεδόν, ἔνθα οἱ αἶσα
 ἐκφυγέειν μέγα πειῖραρ οἰζύος, ἦ μιν ἰκάνει.
 ἀλλ' ἔτι μὲν μιν φημι ἄδην ἐλάαν κακότητος».

290

Ὡς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
 χερσὶ τρίαιναν ἐλών· πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
 παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
 γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.
 σὺν δ' Εὐρὸς τε Νότος τ' ἔπεσον Ζέφυρός τε δυσαῆς 295
 καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.
 καὶ τότε Ὀδυσσεύς λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ,
 ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν·

«ὦ μοι ἐγὼ δειλός, τί νύ μοι μήκιστα γένηται·
 δεῖδω μὴ δὴ πάντα θεὰ νημερτέα εἶπεν,

300

ἦ μ' ἔφατ' ἐν πόντῳ, πρὶν πατρίδα γαῖαν ἰκέσθαι,
 ἄλγε' ἀναπλήσειν· τὰ δὲ δὴ νῦν πάντα τελεῖται.

οἴοισιν νεφέεσσι περιστέφει οὐρανὸν εὐρὺν
 Ζεὺς, ἐτάραξε δὲ πόντον, ἐπισπέρχουσι δ' ἄελλαι
 παντοίων ἀνέμων· νῦν μοι σῶς αἰπὺς ὄλεθρος.

305

τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις, οἳ τότε ὄλοντο
 Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρεΐδῃσι φέροντες.

ὥς δὴ ἐγὼ γ' ὄφελον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν
 ἡματι τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκῆρεα δοῦρα
 Τρῶες ἐπέριψαν περὶ Πηλεΐωνι θανόντι.

310

τῷ κ' ἔλαχον κτερέων, καὶ μευ κλέος ἦγον Ἀχαιοί·
 νῦν δὲ με λευγαλέῳ θανάτῳ εἴμαρτο ἀλῶναι».

Ὡς ἄρα μιν εἰπόντ' ἔλασεν μέγα κῦμα κατ' ἄκρης
 δεινὸν ἐπεσύμενον, περὶ δὲ σχεδίην ἐλέλιξε.
 τῆλε δ' ἀπὸ σχεδῆς αὐτὸς πέσε, πηδάλιον δὲ
 ἐκ χειρῶν προέηκε· μέσον δὲ οἱ ἰστὸν ἔαξεν

315

δεινὴ μισγομένων ἀνέμων ἔλθοῦσα θύελλα,
 τηλοῦ δὲ σπεῖρον καὶ ἐπίκριον ἔμπεσε πόντω.
 τὸν δ' ἄρ' ὑπόβρυχα θῆκε πολὺν χρόνον, οὐδ' ἐδυνάσθη
 αἶψα μάλ' ἀνσχεθέειν μεγάλου ὑπὸ κύματος ὀρμῆς· 320
 εἵματα γάρ ῥ' ἐβάρυνε, τὰ οἱ πόρε διὰ Καλυψῶ.
 ὄψε δὲ δὴ ῥ' ἀνέδου, στόματος δ' ἐξέπτυσεν ἄλμην
 πικρὴν, ἣ οἱ πολλὴ ἀπὸ κρατὸς κελάρυζεν.

ἀλλ' οὐδ' ὡς σχεδὴς ἐπελήθετο, τειρόμενός περ,
 ἀλλὰ μεθορμηθεὶς ἐνὶ κύμασιν ἐλλάβετ' αὐτῆς, 325
 ἐν μέσση δὲ καθίζε τέλος θανάτου ἀλεείνων.

τὴν δ' ἐφόρει μέγα κῦμα κατὰ ῥόον ἔνθα καὶ ἔνθα.
 ὡς δ' ὅτ' ὀπωρινὸς Βορέης φορέησιν ἀκάνθας
 ἄμ πεδίον, πυκιναὶ δὲ πρὸς ἀλλήλησιν ἔχονται,
 ὡς τὴν ἄμ πέλαγος ἄνεμοι φέρον ἔνθα καὶ ἔνθα· 330
 ἄλλοτε μὲν τε Νότος Βορέη προβάλεσκε φέρεσθαι,
 ἄλλοτε δ' αὖτ' Εὐρὸς Ζεφύρω εἶξασκε διώκειν.

Τὸν δὲ ἶδεν Κάδμου θυγάτηρ, καλλίσφυρος Ἰνώ,
 Λευκοθέη, ἣ πρὶν μὲν ἔην βροτὸς αὐδήσσσα,
 νῦν δ' ἀλὸς ἐν πελάγεσσι θεῶν ἔξ ἔμμορε τιμῆς. 335

ἣ ῥ' Ὀδυσῆ' ἐλέησεν ἀλώμενον ἄλγε' ἔχοντα,
 αἰθυίῃ δ' εἰκυῖα ποτῆ ἀνεδύσετο λίμνης,
 ἴζε δ' ἐπὶ σχεδὴς πολυδέσμου εἶπέ τε μῦθον·

«Κάμμορε, τίπτε τοι ὦδε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
 ὠδύσατ' ἐκπάγλως, ὅτι τοι κακὰ πολλὰ φυτεύει ; 340

οὐ μὲν δὴ σε καταφθίσει μάλα περ μενεαίνων·
 ἀλλὰ μάλ' ὦδ' ἔρξαι, δοκέεις δέ μοι οὐκ ἀπινύσσειν·
 εἵματα ταῦτ' ἀποδὺς σχεδὴν ἀνέμοισι φέρεσθαι
 κάλλιπ', ἀτὰρ χεῖρεσσι νέων ἐπιμαίεο νόστου
 γαίης Φαιήκων, ὅθι τοι μοῖρ' ἐστὶν ἀλύξαι. 345

τῇ δέ, τόδε κρήδεμνον ὑπὸ στέρνοιο τανύσσαι
 ἄμβροτον· οὐδέ τί τοι παθέειν δέος οὐδ' ἀπολέσθαι.

αὐτὰρ ἐπὴν χεῖρεσσιν ἐφάψεαι ἠπείρου,
 ἄψ ἀπολοσάμενος βαλέειν εἰς οἴνοπα πόντον
 πολλὸν ἀπ' ἠπείρου, αὐτὸς δ' ἀπονόσφι τραπέσθαι ». 350

Ὡς ἄρα φωνήσασα θεὰ κρήδεμνον ἔδωκεν,
 αὐτὴ δ' ἄψ ἐς πόντον ἐδύσετο κυμαίνοντα
 αἰθυῖη εἰκυῖα· μέλαν δέ ἐ κῦμα κάλυψεν.

Αὐτὰρ ὁ μερμήριξε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς,
 ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὄν μεγαλήτορα θυμόν· 355

«ὦ μοι ἐγὼ, μή τίς μοι ὑφαίνῃσιν δόλον αὐτε
 ἀθανάτων, ὅ τέ με σχεδίης ἀποβῆναι ἀνώγει.
 ἀλλὰ μάλ' οὐ πω πείσομ', ἐπεὶ ἐκάς ὀφθαλμοῖσιν
 γαῖαν ἐγὼν ἰδόμην, ὅθι μοι φάτο φύξιμον εἶναι.
 ἀλλὰ μάλ' ὦδ' ἔρξω, δοκέει δέ μοι εἶναι ἄριστον· 360
 ὕφρ' ἂν μὲν κεν δούρατ' ἐν ἀρμονίῃσιν ἀρήρη,
 τόφρ' αὐτοῦ μενέω καὶ τλήσομαι ἄλγεα πάσχων·
 αὐτὰρ ἐπὴν δὴ μοι σχεδίην διὰ κῦμα τινάξῃ,
 νήξομ', ἐπεὶ οὐ μὲν τι πάρα προνοῆσαι ἄμεινον ».

Ἦος ὁ ταῦθ' ὤρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν, 365
 ὤρσε δ' ἐπὶ μέγα κῦμα Ποσειδάων ἑνοσίχθων,
 δεινὸν τ' ἀργαλέον τε, κατηρεφές, ἤλασε δ' αὐτόν.
 ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἠίων θημῶνα τινάξῃ
 καρφαλέων· τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη·
 ὡς τῆς δούρατα μακρὰ διεσκέδασ'. αὐτὰρ Ὀδυσσεύς 370
 ἀμφὶ ἐνὶ δούρατι βαῖνε, κέληθ' ὡς ἵππον ἐλαύνων,
 εἴματα δ' ἐξαπέδυνε, τὰ οἱ πόρε δῖα Καλυψῶ.
 αὐτίκα δὲ κρήδεμνον ὑπὸ στέρνοιο τάνυσσεν,
 αὐτὸς δὲ πρηγῆς ἀλὶ κάππεσε, χεῖρε πετάσσας,
 νηχέμεναι μεμαῶς. ἶδε δὲ κρείων ἑνοσίχθων, 375
 κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὄν μυθήσατο θυμόν·

«Ὀὕτω νῦν κακὰ πολλὰ παθῶν ἀλώω κατὰ πόντον,
 εἰς ὃ κεν ἀνθρώποισι διοτρεφέεσσι μιγήῃς·

ἀλλ' οὐδ' ὡς σε ἔολπα ὀνόσσεσθαι κακότητος ». 380
 "Ὡς ἄρα φωνήσας ἵμασεν καλλίτριχας ἵππους,
 ἔκετο δ' εἰς Αἰγιάς, ὅθι οἱ κλυτὰ δώματ' ἔασιν.

Αὐτὰρ Ἀθηναίη κούρη Διὸς ἄλλ' ἐνόησεν.
 ἧ τοι τῶν ἄλλων ἀνέμων κατέδησε κελεύθους,
 παύσασθαι δ' ἐκέλευσε καὶ εὐνηθῆναι ἅπαντας·
 ὤρσε δ' ἐπὶ κραιπνὸν Βορέην, πρὸ δὲ κύματ' ἔαξεν, 385
 ἦρος ὃ Φαιήκεσσι φιληρέτμοισι μιγείη
 διογενῆς Ὀδυσσεὺς θάνατον καὶ κῆρας ἀλύξας.

Διάσωση τοῦ Ὀδυσσεῆα στή γῆ τῶν Φαιάκων

[387 - 493. Δυὸ νύχτες καὶ δυὸ μέρες πάλευε ὁ Ὀδυσσεὺς μέτὰ πελώρια κύματα. Τὴν τρίτη, τέλος, ἡμέρα γαλήνευε ἡ θάλασσα καὶ ὁ δυστυχιόμενος ναυαγὸς εἶδε τὴν ξηρά. Ἀλλὰ ὅταν κολυμπῶντας πλησίασε τὴν ἀκτὴ, εἶδε ὅτι στό μέρος ἐκεῖνο ἡ ἀκτὴ ἦταν φοβερὰ ἀπότομη, γιατί σχημάτιζε θρόαχους καὶ σπήλαια, ὅπου χτυποῦσε τὸ κύμα καὶ τίναζε τοὺς ἀφρούς στὰ ὕψη. Ὁ Ὀδυσσεὺς κινδύνευε πραγματικά νὰ τσακιστεῖ σ' ἓνα μυτερὸ θρόαχο. Τέλος ἡ Ἀθηναῖα τοῦ ἔδωσε τὴν ἰδέα νὰ κολυμπήσει ἀκόμη, κοιτάζοντας πάντοτε πρὸς τὴν ξηρά, ὥσπου νὰ θρεῖ κατάλληλο μέρος γιὰ νὰ πατήσει τὴ γῆ. Ἐφτασε στίς ἐκβολές ἐνός ωραίου ποταμοῦ, πού, ἀκούγοντας τὴν προσευχὴ τοῦ πολυπαθοῦ ἥρωα, σταμάτησε τὸ ὀρμητικὸ ρεῦμα του καὶ ἄπλωσε μπροστά του γαλήνη. Ὁ Ὀδυσσεὺς ἐξαντλημένος ἔπεσε στή γῆ, ἄπνευστος καὶ ἀνανδρος γιὰ πολλή ὥρα. Ὅταν συνῆλθε καὶ συγκέντρωσε τίς σκέψεις του, θυμῆθηκε νὰ ρίξει πάλι στή θάλασσα τὸ κροῖδεμνον τῆς Λευκοθέας. Ἐπειτα γονάτισε μπροστά σέ ἓνα σκοῖνο (= βοῦρολο) καὶ φίλησε τὸ χῶμα. Προχώρησε μέσα στό δάσος καί, ἀφοῦ ἔκανε ἓνα πρόχειρο στρώμα ἀπὸ ξερὰ φύλλα, ξαπλώθηκε κατάκοπος καὶ ἀποκοιμήθηκε βαθιά.]

ξ

"Ὡς ὁ μὲν ἔνθα καθεῦθε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεὺς
 ὕπνω καὶ καμάτῳ ἀρημένος· αὐτὰρ Ἀθήνη

βῆ ῥ' ἐς Φαιήκων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε,
οἱ πρὶν μὲν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχώρῳ Ὑπερείῃ,
ἀγχοῦ Κυκλώπων ἀνδρῶν ὑπερηνορέοντων, 5
οἱ σφέας σινέσκοντο, βίηφι δὲ φέρτεροι ἦσαν.
ἐνθεν ἀναστήσας ἄγε Ναυσίθιοος θεοειδής,
εἶσεν δὲ Σχερίῃ ἐκάς ἀνδρῶν ἀλφηστάων,
ἀμφὶ δὲ τεῖχος ἔλασσε πόλει, καὶ ἐδείματο οἴκους,
καὶ νηὸς ποίησε θεῶν, καὶ ἐδάσσατ' ἀρούρας. 10
ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη κηρὶ δαμείς Ἄιδόσδε βεβήκει,
Ἄλκίνοος δὲ τότε ἤρχε, θεῶν ἅπο μῆδεα εἰδώς.

Τὸ ὄνειρο τῆς Ναυσικᾶς.

Τοῦ μὲν ἔβη πρὸς δῶμα θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
νόστον Ὀδυσσῆι μεγάλητορι μητιώωσα.
βῆ δ' ἴμεν ἐς θάλαμον πολυδαίδαλον, ᾧ ἐνὶ κούρῃ 15
κοιμᾶτ' ἀθανάτησι φυὴν καὶ εἶδος ὁμοίη,
Ναυσικᾶα, θυγάτηρ μεγάλητορος Ἄλκινόοιο,
πάρ δὲ δὺ' ἀμφίπολοι, Χαρίτων ἅπο κάλλος ἔχουσαι,
σταθμοῖν ἐκάτερθε· θύραι δ' ἐπέκειντο φαειναί.
Ἥ δ' ἀνέμου ὡς πνοιῆ ἐπέσσυτο δέμνια κούρης, 20
στῆ δ' ἄρ' ὑπὲρ κεφαλῆς, καὶ μιν πρὸς μῦθον ἔειπεν,
εἰδομένη κούρῃ ναυσικλειτοῖο Δύμαντος,
ἧ οἱ ὀμηλικὴ μὲν ἔην, κεχάριστο δὲ θυμῷ.
τῇ μιν ἔεισαμένη προσέφη γλαυκῶπις Ἀθήνη·
«Ναυσικᾶα, τί νύ σ' ὦδε μεθήμονα γείνατο μήτηρ ; 25
εἴματα μὲν τοι κεῖται ἀκηδέα σιγαλόεντα,
σοὶ δὲ γάμος σχεδὸν ἔστιν, ἵνα χρῆ καλὰ μὲν αὐτὴν
ἐννυσθαι, τὰ δὲ τοῖσι παρασχεῖν, οἳ κέ σ' ἄγωνται.
ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει
ἐσθλή, χαιρουσιν δὲ πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ. 30

ἀλλ' ἴομεν πλυνέουσαι ἅμ' ἡοῖ φαινομένηφι·
 καί τοι ἐγὼ συνέριθος ἅμ' ἔψομαι, ὄφρα τάχιστα
 ἐντύνσαι, ἐπεὶ οὐ τοι ἐτι δὴν παρθένος ἔσσειαι·
 ἤδη γάρ σε μνῶνται ἀριστῆες κατὰ δῆμον
 πάντων Φαιήκων, ὅθι τοι γένος ἐστὶ καὶ αὐτῆ. 35
 ἀλλ' ἄγ' ἐπότρυνον πατέρα κλυτὸν ἠῶθι πρό
 ἡμιόνους καὶ ἅμαξαν ἐφοπλίσαι, ἥ κεν ἄγῃσι
 ζῶστρά τε καὶ πέπλους καὶ ῥήγεα σιγαλόεντα.
 καὶ δὲ σοὶ ᾧδ' αὐτῆ πολὺ κάλλιον ἢ ἐπόδεσσιν
 ἔρχεσθαι· πολλὸν γάρ ἀπὸ πλυνοῖ εἰσι πόλῃος». 40

Ἡ μὲν ἄρ' ὡς εἰποῦσ' ἀπέβη, γλαυκῶπις Ἀθήνη
 Οὐλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
 ἔμμεναι· οὐτ' ἀνέμοισι τινάσσεται οὔτε ποτ' ὄμβρω
 δεύεται οὔτε χιῶν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
 πέπταται ἀνέφελος, λευκῆ δ' ἐπιδέδρομεν αιγλή· 45
 τῶ ἔνι τέρπονται μάκαρες θεοὶ ἤματα πάντα.
 ἔνθ' ἀπέβη γλαυκῶπις, ἐπεὶ διεπέφραδε κούρη.

Συνάντηση τοῦ Ὀδυσσεῦ μετὰ τὴ βασιλοπούλα Ναυσικά.

Αὐτίκα δ' Ἠὼς ἦλθεν εὐθρονος, ἥ μιν ἔγειρε
 Ναυσικάαν εὐπεπλόν· ἄφαρ δ' ἀπεθαύμασ' ὄνειρον,
 βῆ δ' ἰέναι διὰ δώμαθ', ἔν' ἀγγεῖλιε τοκεῦσιν, 50
 πατρὶ φίλῳ καὶ μητρὶ· κυχῆσατο δ' ἔνδον ἔοντας·
 ἥ μὲν ἐπ' ἐσχάρη ἦστο σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν
 ἠλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα· τῶ δὲ θύραζε
 ἐρχομένῳ ξύμβλητο μετὰ κλειτοὺς βασιλῆας
 ἐς βουλὴν, ἵνα μιν κάλεον Φαίηκες ἀγαοὶ. 55
 ἥ δὲ μάλ' ἄγχι στᾶσα φίλον πατέρα προσέειπε·

« Πάππα φίλ', οὐκ ἂν δὴ μοι ἐφοπλίσσειας ἀπήνην
 ὑψηλὴν εὐκυκλον, ἵνα κλυτὰ εἶματ' ἄγωμαι

ἐς ποταμὸν πλυνέουσα, τὰ μοι βερυπωμένα κεῖται ;
 καὶ δὲ σοὶ αὐτῷ ἔοικε μετὰ πρώτοισιν ἔοντα 60
 βουλάς βουλευεῖν καθαρὰ χροῦ εἴματ' ἔχοντα.
 πέντε δέ τοι φίλοι υἷες ἐνὶ μεγάροις γεγάασιν,
 οἱ δὲ ὀπιόντες, τρεῖς δ' ἠῖθεοι θαλέθοντες·
 οἱ δ' αἰεὶ ἐθέλουσι νεόπλυτα εἴματ' ἔχοντες
 ἐς χορὸν ἔρχεσθαι· τὰ δ' ἐμῇ φρενὶ πάντα μέμνηεν ». 65

Ὡς ἔφατ'· αἶδετο γὰρ θαλερὸν γάμον ἐξονομῆναι
 πατρὶ φίλω. ὁ δὲ πάντα νόει καὶ ἀμείβετο μύθῳ·
 « Οὔτε τοι ἡμιόνων φθονέω, τέκος, οὔτε τευ ἄλλου.
 ἔρχε· ἀτάρ τοι δμῶες ἐφοπλίσσουσιν ἀπήνην
 ὑψηλὴν εὐκυκλον, ὑπερτερὴν ἀραρυῖαν ». 70

Ὡς εἰπὼν δμῶεσσιν ἐκέκλετο, τοὶ δ' ἐπίθοντο.
 οἱ μὲν ἄρ' ἐκτὸς ἄμαξαν εὐτροχον ἡμιονεῖην
 ὦπλεον, ἡμιόνους θ' ὕπαγον ζευξάν θ' ὑπ' ἀπήνη·
 κούρη δ' ἐκ θαλάμοιο φέρεν ἐσθῆτα φαεινὴν.
 καὶ τὴν μὲν κατέθηκεν εὐξέστω ἐπ' ἀπήνη, 75
 μήτηρ δ' ἐν κλιστῇ ἐτίθει μενοεικέ' ἐδωδὴν
 παντοίην, ἐν δ' ὄψα τίθει, ἐν δ' οἶνον ἔχευεν
 ἀσκήν ἐν αἰγείῳ· κούρη δ' ἐπεβήσετ' ἀπήνης.
 δῶκεν δὲ χρυσῆν ἐν ληκύθῳ ὑγρὸν ἔλαιον,
 ἦρος χυτλώσαιο σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν. 80
 ἦ δ' ἔλαβεν μαστιγὰ καὶ ἠνία σιγαλόεντα,
 μαστιξεν δ' ἐλάαν· καναχὴ δ' ἦν ἡμιόνουιν.
 αἰ δ' ἄμοτον τανύοντο, φέρον δ' ἐσθῆτα καὶ αὐτήν,
 οὐκ οἶην, ἄμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι κίον ἄλλαι.

Αἰ δ' ὅτε δὴ ποταμοῦ ῥόον περικαλλέ' ἔκοντο, 85
 ἐνθ' ἦ τοι πλυνοὶ ἦσαν ἐπηγετανοί, πολὺ δ' ὕδωρ
 καλὸν ὑπεκπρόρεεν μάλα περ ῥυπόωντα καθῆραι,
 ἐνθ' αἶ γ' ἡμιόνους μὲν ὑπεκπροέλυσαν ἀπήνης.
 καὶ τὰς μὲν σεῦαν ποταμὸν πάρα δινήεντα

τρώγειν ἄγρωστιν μελιθδέα· ταὶ δ' ἀπ' ἀπήνης 90
 εἴματα χερσὶν ἔλοντο καὶ ἐσφόρεον μέλαν ὕδωρ,
 στεῖβον δ' ἐν βόθροισι θοῶς ἔριδα προφέρουσαι.
 αὐτὰρ ἐπεὶ πλῦνάν τε κάθηράν τε ρύπα πάντα,
 ἐξείης πέτασαν παρὰ θῖν' ἄλός, ἤγι μάλιστα
 λάιγγας ποτὶ χέρσον ἀποπλύνεσκε θάλασσα. 95

αἱ δὲ λοεσσάμεναι καὶ χρισάμεναι λίπ' ἐλαίῳ
 δεῖπνον ἔπειθ' εἶλοντο παρ' ὄχθησιν ποταμοῖο,
 εἴματα δ' ἠελίοιο μένον τερσήμεναι αὐγῆ.
 αὐτὰρ ἐπεὶ σίτου τάρφθεν ὁμοαί τε καὶ αὐτῆ,
 σφαίρη ταὶ δ' ἄρ' ἔπαιζον, ἀπὸ κρήδεμνα βαλοῦσαι· 100
 τῆσι δὲ Ναυσικαά λευκώλενος ἤρχετο μολπῆς.
 οἴη δ' Ἄρτεμις εἴσι κατ' οὔρεα ἰοχέαιρα,
 ἢ κατὰ Τηϋέγον περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον,
 τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείης ἐλάφοισι·
 τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο, 105
 ἀγρονόμοι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ·
 πασάων δ' ὑπὲρ ἣ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
 ρεῖά τ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι·
 ὡς ἢ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμῆς.

Ἄλλ' ὅτε δὴ ἄρ' ἔμελλε πάλιν οἰκόνδε νέεσθαι 110
 ζεύξασ' ἡμιόνους πτύξασά τε εἴματα καλά,
 ἔνθ' αὐτ' ἄλλ' ἐνόησε θεά, γλαυκῶπις Ἀθήνη,
 ὡς Ὀδυσσεὺς ἔγροιο ἴδοι τ' εὐώπιδα κούρην,
 ἢ οἱ Φαιήκων ἀνδρῶν πόλιν ἠγήσαιτο
 σφαῖραν ἔπειτ' ἔρριψε μετ' ἀμφίπολον βασιλεία· 115
 ἀμφιπόλου μὲν ἄμαρτε, βαθείη δ' ἔμβαλε δίνη·
 αἱ δ' ἐπὶ μακρὸν ἄυσαν· ὁ δ' ἔγρετο δῖος Ὀδυσσεύς,
 ἐζόμενος δ' ὠρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν·

«ὦ μοι ἐγώ, τέων αὔτε βροτῶν ἐς γαῖαν ἰκάνω ;
 ἦ ῥ' οἱ γ' ὕβρισταὶ τε καὶ ἄγριοι οὐδὲ δίκαιοι, 120

ἦε φιλόξενοι καὶ σφιν νόος ἐστὶ θεουδής ;

ὥς τέ με κουράων ἀμφήλυθε θῆλυς ἀυτή·
 νυμφάων, αἶ ἔχουσ' ὀρέων αἰπεινά κάρηνα
 καὶ πηγὰς ποταμῶν καὶ πισεα ποιήεντα.

ἦ νύ που ἀνθρώπων εἰμὶ σχεδὸν αὐδηέντων ; 125

ἀλλ' ἄγ' ἐγὼν αὐτὸς πειρήσομαι ἠδὲ ἴδωμαι ». 126

Βῆ δ' ἴμεν ὥς τε λέων ὀρεσίτροφος ἀλκί πεποιθώς, 130

ὅς τ' εἶσ' ὕμενος καὶ ἀήμενος, ἐν δέ οἱ ὄσσε

δαίεται· αὐτὰρ ὁ βουσί μετέρχεται ἢ ὀίεσιν

ἠέ μετ' ἀγροτέρας ἐλάφους· κέλεται δέ ἐ γαστήρ

μῆλων πειρήσοντα καὶ ἐς πυκινὸν δόμον ἐλθεῖν·

ὡς Ὀδυσσεὺς κούρησιν εὐπλοκάμοισιν ἔμελλε 135

μίξεσθαι γυμνός περ ἐών· χρεῖώ γάρ ἴκανεν.

σμερδαλέος δ' αὐτῆσι φάνη κεκακωμένος ἄλμη,

τρέσσαν δ' ἄλλυδις ἄλλη ἐπ' ἠϊόνας προύχουσας·

οἴη δ' Ἀλκινόου θυγάτηρ μένε· τῆ γὰρ Ἀθήνη

θάρσος ἐνὶ φρεσὶ θῆκε καὶ ἐκ δέος εἴλετο γυίων. 140

στῆ δ' ἄντα σχομένη· ὁ δὲ μερμήριξεν Ὀδυσσεύς,

ἢ γούνων λίσσοιτο λαβῶν εὐώπιδα κούρην,

ἢ αὐτῶς ἐπέεσσιν ἀποσταδὰ μειλιχίοισι

λίσσοιτ', εἰ δεῖξειε πόλιν καὶ εἴματα δοίη.

ὡς ἄρα οἱ φρονέοντι δοάσσατο κέρδιον εἶναι 145

λίσσεσθαι ἐπέεσσιν ἀποσταδὰ μειλιχίοισι,

μῆ οἱ γούνα λαβόντι χολώσσαιτο φρένα κούρη·

αὐτίκα μειλίχιον καὶ κερδαλέον φάτο μῦθον·

« Γουνοῦμαί σε, ἀνασσα· θεός νύ τις, ἦ βροτός ἐσσι ;

εἰ μὲν τις θεός ἐσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, 150

Ἀρτέμιδί σε ἐγὼ γε, Διὸς κούρη μέγαλοιο,

εἶδός τε μέγεθός τε φυήν τ' ἄγχιστα εἴσκω·

εἰ δέ τις ἐσσι βροτῶν, τοὶ ἐπὶ χθονὶ ναιετάουσιν,

τρὶς μάκαρες μὲν σοὶ γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,

τρίς μάκαρες δὲ κασίγνητοι· μάλα πού σφισι θυμὸς 155
 αἰὲν εὐφροσύνησιν ἰαίνεται εἵνεκα σεῖο,
 λευσόντων τοιόνδε θάλος χορὸν εἰσοιχνεῦσαν.
 κεῖνος δ' αὖ περὶ κῆρι μακάρτατος ἔξοχον ἄλλων,
 ὅς κέ σ' ἐέδνοισι βρίσας οἰκόνδ' ἀγάγηται.
 οὐ γάρ πω τοιοῦτον ἴδον βροτὸν ὀφθαλμοῖσιν, 160
 οὔτ' ἄνδρ' οὔτε γυναῖκα· σέβας μ' ἔχει εἰσορόωντα.
 Δήλω δὴ ποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῶ
 φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα·
 ἦλθον γὰρ καὶ κεῖσε, πολὺς δέ μοι ἔσπετο λαός,
 τὴν ὁδόν, ἧ δὴ μέλλεν ἐμοὶ κακὰ κήδε' ἔσεσθαι. 165
 ὡς δ' αὐτως καὶ κεῖνο ἰδὼν ἐτεθήπεα θυμῶ
 δὴν, ἐπεὶ οὐ πω τοῖον ἀνήλυθεν ἐκ δόρου γαίης,
 ὡς σέ, γύναι, ἄγαμαί τε τέθηπά τε, δεῖδια δ' αἰνῶς
 γούνων ἄψασθαι· χαλεπὸν δέ με πένθος ἰκάνει.
 χθιζὸς ἐεικοστῶ φύγον ἡματι οἴνοπα πόντον· 170
 τόφρα δέ μ' αἰεὶ κῦμ' ἐφόρει κραιπναί τε θύελλαί
 νήσου ἀπ' Ὠκυγίτης· νῦν δ' ἐνθάδε κάββαλε δαίμων,
 ὄφρ' ἔτι που καὶ τῆδε πάθω κακόν· οὐ γάρ οἶω
 παύσεσθ', ἀλλ' ἔτι πολλὰ θεοὶ τελέουσι πάροιθεν.
 ἀλλά, ἄνασσ', ἐλέαιρε· σέ γὰρ κακὰ πολλὰ μογήσας 175
 ἐς πρώτην ἰκόμην, τῶν δ' ἄλλων οὐ τινα οἶδα
 ἀνθρώπων, οἳ τήνδε πόλιν καὶ γαῖαν ἔχουσιν.
 ἄστου δέ μοι δεῖξον, δὸς δέ ράκος ἀμφιβαλέσθαι,
 εἴ τί που εἴλυμα σπειρῶν ἔχες ἐνθάδ' ἰοῦσα.
 σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῆσι μενοινᾶς, 180
 ἄνδρα τε καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν
 ἐσθλὴν· οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
 ἧ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον
 ἀνὴρ ἠδὲ γυνή· πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι,
 χάρματα δ' εὐμενέτησι, μάλιστα δέ τ' ἐκλυον αὐτοί ». 185

Τὸν δ' αὖ Ναισικᾶα λευκώλενος ἀντίον ἠΐδα·
 «Ἐεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῶ οὔτ' ἄφροσι φωτὶ ἔοικας·
 Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ἄλβον Ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν,
 ἐσθλοῖς ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἐθέλησιν, ἐκάστω·
 καὶ που σοὶ τὰδ' ἔδωκε, σὲ δὲ χρῆ τετλάμεν ἔμπης. 190
 νῦν δ', ἐπεὶ ἡμετέρην τε πόλιν καὶ γαῖαν ἰκάνεις,
 οὔτ' οὖν ἐσθῆτος δευήσσαι οὔτε τευ ἄλλου,
 ὦν ἐπέοιχ' ἰκέτην ταλαπεῖριον ἀντιάσαντα.
 ἄστου δέ τοι δεῖξω, ἐρέω δέ τοι οὖνομα λαῶν.
 Φαίηκες μὲν τήνδε πόλιν καὶ γαῖαν ἔχουσιν, 195
 εἰμὶ δ' ἐγὼ θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀλκινόοιο,
 τοῦ δ' ἐκ Φαιήκων ἔχεται κάρτος τε βίη τε».

Περιποιήσεις πρὸς τὸν Ὀδυσσεά καὶ
ὁδηγίης τῆς Ναισικᾶς πρὸς αὐτόν.

Ἦ ῥα καὶ ἀμφιπόλοισιν εὐπλοκάμοισι κέλευσε·
 «Στῆτέ μοι, ἀμφίπολοι· πόσε φεύγετε φῶτα ἰδοῦσαι ;
 ἢ μή πού τινα δυσμενέων φάσθ' ἔμμεναι ἀνδρῶν ; 200
 οὐκ ἔσθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτὸς οὐδὲ γένηται,
 ὅς κεν Φαιήκων ἀνδρῶν ἐς γαῖαν ἵκηται
 δημοτῆτα φέρων· μάλα γὰρ φίλοι ἀθανάτοισιν.
 οἰκέομεν δ' ἀπάνευθε πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ,
 ἔσχατοι, οὐδέ τις ἄμμι βροτῶν ἐπιμίσγεται ἄλλος. 205
 ἀλλ' ὁδε τις δύστηνος ἀλώμενος ἐνθάδ' ἰκάνει,
 τὸν νῦν χρῆ κομέειν· πρὸς γὰρ Διὸς εἰσιν ἅπαντες
 ξεῖνοί τε πτωχοί τε, δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε.
 ἀλλὰ δότ', ἀμφίπολοι, ξείνῳ βρῶσίν τε πόσιν τε,
 λούσατέ τ' ἐν ποταμῶ, ὅθ' ἐπὶ σκέπας ἔστ' ἀνέμοιο ». 210
 Ὡς ἔφαθ', αἱ δ' ἔσταν τε καὶ ἀλλήλησι κέλευσαν,
 καδ δ' ἄρ' Ὀδυσσῆ' εἶσαν ἐπὶ σκέπας, ὡς ἐκέλευσεν

Ναυσικάα θυγάτηρ μεγάλητορος Ἀλκινόοιο·
 παρ δ' ἄρα οἱ φᾶρός τε χιτῶνά τε εἶματ' ἔθηκαν,
 δῶκαν δὲ χρυσῆν ἐν ληκύθῳ ὑγρὸν ἔλαιον, 215
 ἦνωγον δ' ἄρα μιν λοῦσθαι ποταμοῖο ῥοῆσιν.
 δὴ ῥα τότε ἀμφιπόλοισι μετηύδα δῖος Ὀδυσσεύς·
 « Ἀμφίπολοι, στήθ' οὕτω ἀπόπροθεν, ὄφρ' ἐγὼ αὐτὸς
 ἄλμην ὤμοισιν ἀπαλούσομαι, ἀμφὶ δ' ἐλαίῳ
 χρίσομαι· ἧ γὰρ δηρὸν ἀπὸ χροός ἐστιν ἀλοιφή. 220
 ἄντην δ' οὐκ ἂν ἐγὼ γε λοέσομαι· αἰδέομαι γὰρ
 γυμνοῦσθαι κούρησιν εὐπλοκάμοισι μετελθών ».

Ὡς ἔφαθ', αἱ δ' ἀπάνευθεν ἴσαν, εἶπον δ' ἄρα κούρη.
 αὐτὰρ ὁ ἐκ ποταμοῦ χροά νίζετο δῖος Ὀδυσσεύς
 ἄλμην, ἧ οἱ νῶτα καὶ εὐρέας ἀμπεχεν ὤμους, 225
 ἐκ κεφαλῆς δ' ἔσμηχεν ἄλῶς χνόον ἀτρυγέτοιο.
 αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ πάντα λοέσσατο καὶ λίπ' ἄλειψεν,
 ἀμφὶ δὲ εἶματα ἔσσαθ', ἃ οἱ πόρε παρθένος ἀδμῆς,
 τὸν μὲν Ἀθηναίη θῆκεν Διὸς ἐκγεγαυῖα
 μεῖζονά τ' εἰσιδέειν καὶ πάσσονα, καδ δὲ κάρητος 230
 οὐλας ἦκε κόμας, ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίας.
 ὥς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀργύρῳ ἀνῆρ
 ἴδρις, ὃν Ἡφαιστος δέδαεν καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
 τέχνην παντοίην, χαρίεντα δὲ ἔργα τελείει,
 ὥς ἄρα τῷ κατέχευε χάριν κεφαλῇ τε καὶ ὤμοις, 235
 ἔζεν' ἔπειτ' ἀπάνευθε κιῶν ἐπὶ θῖνα θαλάσσης,
 κάλλει καὶ χάρισι στίλβων· θεεῖτο δὲ κούρη.
 δὴ ῥα τότε ἀμφιπόλοισιν εὐπλοκάμοισι μετηύδα·
 « Κλυτέ μευ, ἀμφίπολοι λευκώλενοι, ὄφρα τι εἶπω.
 οὐ πάντων ἀέκητι θεῶν, οἷ' Ὀλυμπον ἔχουσιν, 240
 Φαιήκεσσ' ὄδ' ἀνῆρ ἐπιμίσγεται ἀντιθέοισι·
 πρόσθεν μὲν γὰρ δὴ μοι ἀεικέλιος δέατ' εἶναι,
 νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε, τοῖ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

αἶ γὰρ ἔμοι τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἶη
 ἐνθάδε ναιετάων, καὶ οἱ ἄδοι αὐτόθι μίμνειν.
 ἀλλὰ δότ', ἀμφίπολοι, ξείνῳ βρῶσιν τε πόσιν τε».

Ὡς ἔφαθ', αἶ δ' ἄρα τῆς μάλα μὲν κλύον ἠδὲ πίθοντο,
 πὰρ δ' ἄρ' Ὀδυσσῆι ἔθεσαν βρῶσιν τε πόσιν τε.
 ἦ τοι ὁ πῖνε καὶ ἦσθε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεὺς
 ἀρπαλέως· δηρὸν γὰρ ἐδητύος ἦεν ἄπαστος. 250

Αὐτὰρ Ναυσικάα λευκώλενος ἄλλ' ἐνόησεν·
 εἶματ' ἄρα πτύξασα τίθει καλῆς ἐπ' ἀπήνης,
 ζευξεν δ' ἡμιόνους κρατερώνυχας, ἂν δ' ἔβη αὐτή,
 ὠτρυνεν δ' Ὀδυσῆα, ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζεν·

«Ὀρσεο δὴ νῦν, ξεῖνε, πόλινδ' ἵμεν, ὄφρα σε πέμψω 255
 πατρὸς ἐμοῦ πρὸς δῶμα δαΐφρονος, ἔνθα σέ φημι
 πάντων Φαιήκων εἰδησέμεν ὅσοι ἄριστοι.

ἀλλὰ μάλ' ὦδ' ἔρδειν, δοκέεις δέ μοι οὐκ ἀπινύσσειν·
 ὄφρ' ἂν μὲν κ' ἀγρούς ἴομεν καὶ ἔργ' ἀνθρώπων,
 τόφρα σὺν ἀμφιπόλοισι μεθ' ἡμιόνους καὶ ἄμαξαν 260
 καρπαλίμως ἔρχεσθαι· ἐγὼ δ' ὄδον ἠγεμονεύσω.

αὐτὰρ ἐπὴν πόλιος ἐπιβήρομεν, ἦν πέρι πύργος
 ὑψηλός, καλὸς δὲ λιμὴν ἐκάτερθε πόλῃος,
 λεπτή δ' εἰσίθμη· νῆες δ' ὄδον ἀμφιέλισσαι
 εἰρύαται· πᾶσιν γὰρ ἐπίστιόν ἐστιν ἐκάστω. 265

ἐνθα δέ τέ σφ' ἀγορὴ καλὸν Ποσειδήιον ἀμφίς,
 ῥυτοῖσιν λάεσσι κατωρυχέεσσ' ἀραρυῖα.
 ἐνθα δὲ νηῶν ὕπλα μελαινάων ἀλέγουσι,
 πείσματα καὶ σπεῖρα, καὶ ἀποξύνουσιν ἔρετμά.

οὐ γὰρ Φαιήκεσσι μέλει βιὸς οὐδὲ φαρέτρη, 270
 ἀλλ' ἴστοι καὶ ἔρετμά νεῶν καὶ νῆες εἴσαι,
 ἦσιν ἀγαλλόμενοι πολιὴν περώσι θάλασσαν.
 τῶν ἀλεείνω φῆμιν ἀδευκέα, μή τις ὀπίσσω
 μωμεύῃ· μάλα δ' εἰσὶν ὑπερφίαλοι κατὰ δῆμον·

καὶ νύ τις ὦδ' εἶπῃσι κακώτερος ἀντιβολήσας· 275
 « Τίς δ' ὄδε Ναυσικιάα ἔπεται καλός τε μέγας τε
 ξεῖνος ; ποῦ δέ μιν εὔρε ; πόσις νύ οἱ ἔσσεται αὐτῆι.
 ἦ τινά που πλαγχθέντα κομίσσατο ἦς ἀπὸ νηὸς
 ἀνδρῶν τηλεδαπῶν, ἐπεὶ οὐ τινες ἐγγύθεν εἰσίν·
 ἦ τίς οἱ εὐξαμένη πολυάρητος θεὸς ἦλθεν 280
 οὐρανόθεν καταβάς, ἔξει δέ μιν ἤματα πάντα.
 βέλτερον, εἰ καὐτῆ περ ἐποιχομένη πόσιν εὔρεν
 ἄλλοθεν· ἦ γὰρ τοῦσδε γ' ἀτιμάζει κατὰ δῆμον
 Φαίηκας, τοί μιν μνῶνται πολέες τε καὶ ἐσθλοί ».
 ὧς ἐρέουσιν, ἐμοὶ δέ κ' ὀνειδέα ταῦτα γένοιτο. 285
 καὶ δ' ἄλλη νεμεσῶ, ἦ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι,
 ἦ τ' ἀέκητι φίλων, πατὴρ καὶ μητὴρ ἐόντων,
 ἀνδράσι μίσσηται, πρὶν γ' ἀμφάδιον γάμον ἔλθειν.
 ξεῖνε, σὺ δ' ὦκ' ἐμέθεν ξυνίει ἔπος, ὄφρα τάχιστα
 πομπῆς καὶ νόστοιο τύχης παρὰ πατὴρ ἐμοῖο. 290
 δῆεις ἀγλαὸν ἄλλος Ἀθήνης ἄγχι κελεύθου
 αἰγείρων· ἐν δὲ κρήνη νάει, ἀμφὶ δὲ λειμών·
 ἔνθα δὲ πατὴρ ἐμοῦ τέμενος τεθαλυῖά τ' ἀλωή,
 τύσσον ἀπὸ πτόλιος, ὅσσον τε γέγωνε βοήσας.
 ἔνθα καθεζόμενος μεῖναι χρόνον, εἰς ὃ κεν ἡμεῖς 295
 ἄστυδε ἔλθωμεν καὶ ἰκώμεθα δώματα πατρός.
 αὐτὰρ ἐπὴν ἡμέας ἔλπη ποτὶ δώματ' ἀφῆχθαι,
 καὶ τότε Φαίηκων ἴμεν ἐς πόλιν ἠδ' ἐρέεσθαι
 δώματα πατρός ἐμοῦ μεγάλητορος Ἀλκινόοιο.
 ῥεῖα δ' ἀρίγνωτ' ἐστί, καὶ ἂν πάις ἠγήσαιο 300
 νήπιος· οὐ μὲν γάρ τι ἐοικότα τοῖσι τέτυκται
 δώματα Φαίηκων, οἷος δόμος Ἀλκινόοιο
 ἦρωος. ἀλλ' ὀπότ' ἂν σε δόμοι κεκύθωσι καὶ αὐλή,
 ὦκα μάλα μεγάροιο διελθέμεν, ὄφρ' ἂν ἴκηαι
 μητέρ' ἐμήν· ἦ δ' ἦσται ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν πυρὸς αὐγῆι, 305

ἡλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα, θαῦμα ἰδέσθαι,
 κίονι κεκλιμένη· δμωαὶ δέ οἱ εἶατ' ὄπισθεν.
 ἔνθα δὲ πατρὸς ἐμοῖο θρόνος ποτικέκλιται αὐτῇ,
 τῷ ὅ γε οἰνοποτάζει ἐφήμενος ἀθάνατος ὧς.
 τὸν παραμειψάμενος μητρὸς περὶ γούνασι χεῖρας 310
 βάλλειν ἡμετέρης, ἵνα νόστιμον ἦμαρ ἴδῃαι
 χαίρων καρπαλίμως, εἰ καὶ μάλα τηλόθεν ἔσσι.
 εἴ κέν τοι κείνη γε φίλα φρονέῃσ' ἐνὶ θυμῷ,
 ἔλπωρή τοι ἔπειτα φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι
 οἶκον εὐκτίμενον καὶ σὴν ἐς πατρίδα γαῖαν ». 315

Ὡς ἄρα φωνήσασ' ἴμασεν μάστιγι φαεινῇ
 ἡμιόνους· αἰ δ' ὦκα λίπον ποταμοῖο ῥέεθρα.
 αἰ δ' εὐ μὲν τρώων, εὐ δὲ πλίσσοντο πόδεσσιν·
 ἡ δὲ μάλ' ἠνιόχευεν, ὅπως ἄμ' ἐποίητο πεζοὶ
 ἀμφίπολοί τ' Ὀδυσσεύς τε, νόφ δ' ἐπέβαλλεν ἰμάσθλην. 320
 δύσετό τ' ἠέλιος καὶ τοὶ κλυτὸν ἄλσος ἵκοντο
 ἱρὸν Ἀθηναίης, ἔν' ἄρ' ἔζητο δῖος Ὀδυσσεύς.
 αὐτίκ' ἔπειτ' ἠρᾶτο Διὸς κούρη μέγαλοιο·

« Κλυθί μευ, αἰγιόχοιο Διὸς τέκος, ἀτρυτώνη·
 νῦν δὴ πέρ μευ ἄκουσον, ἐπεὶ πάρος οὐ ποτ' ἄκουσας 325
 ῥαιομένου, ὅτε μ' ἔρραιε κλυτὸς ἐννοσίγαιος.
 δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν ἠδ' ἐλεεινόν ».

Ὡς ἔφατ' εὐχόμενος, τοῦ δ' ἔκλυε Παλλὰς Ἀθήνη.
 αὐτῷ δ' οὐ πω φαίνεται ἐναντίη· αἶδετο γάρ ῥα
 πατροκασίγητον· ὁ δ' ἐπιζαφελῶς μενέαινεν
 ἀντιθέω Ὀδυσῆι πάρος ἦν γαῖαν ἰκέσθαι.

η

[Καθὼς ἔμπαινε ὁ Ὀδυσσεύς στὴν πόλη, συνάντησε μιὰ νέα κοπέ-
 λα, πού ἦταν στὴν πραγματικότητα ἡ Ἀθηναῖα μεταμορφωμένη. Ἡ κο-
 πέλα τοῦ ἔδειξε τὸ Ἀνάκτορο τοῦ Ἀλκινόου. Ὅπως λάμπει ὁ ἥλιος

καί ἡ σελήνη, ἔτσι ἔλαμπε καί ἡ κατοικία τοῦ βασιλιᾶ τῶν Φαιάκων. Στό ἐσωτερικό φαίνονταν χάλκινοι τοῖχοι διακοσμημένοι στό ἐπάνω μέρος μέ θ ρ ι γ δ ο ν κ ν ἄ ν ο ι ο, δηλ. μέ γλυπτές πλάκες στολισμένες μέ γαλάζια μάζα ἀπό γυαλί (βλ. εἰκ. 2). Χρυσές ἦταν οἱ πόρτες, χάλκινο τό κατώφλι καί ἀσημένιες οἱ παραστάδες καί τό ὑπέρθυρο. Ἀπό τό ἓνα καί τό ἄλλο μέρος τῆς εἰσόδου ὑπῆρχαν δύο σκύλοι ἀπό χρυσό καί ἀσημί, ἔργο τοῦ Ἡφαίστου. Τό μεγαλοπρεπὲς αὐτό διάκοσμο συμπλήρωναν πολυτελῆ ἐπιπλα, πάνω στά ὁποῖα ὑπῆρχαν καλύμματα μέ λεπτή ὕφανση· τόν συμπλήρωναν ἐπίσης ἀγάλματα χρυσά καί σκεῦη περὶτεχνα. Θαυμαστός ἐξάλλον ἦταν καί ὁ κήπος πού ἀπλωνόταν γύρω ἀπό τό ἀνάκτορο, μέ δέντρα γεμάτα καρπούς, μέ κ ο σ μ η τ ἄ ς π ρ ο σ ι ἄ ς καί μέ δροσερές θρούσες. Ἀφοῦ θαύμασε τὴ μεγαλοπρεπὴ αὐτὴ κατοικία, ὁ Ὀδυσσεὺς μῆκε διαμέσου τῆς κεντρικῆς πόρτας, διέσχισε γρήγορα τό μέγαρο καί πρόσπεσε στά γόνατα τῆς βασίλισσας. Μέ συγκινητικά λόγια τὴν παρακάλεσε νά τόν λυπηθεῖ καί στή συνέχεια κάθισε ὡς ἰκέτης στή στάχτη τῆς ἐστίας. Οἱ παρευρισκόμενοι εὐγενεῖς τῶν Φαιάκων ἔμειναν κατάπληκτοι· ὁ βασιλιάς ἔσπενσε ἀμέσως νά ἀνασηκώσει τόν ξένο καί νά τόν καθίσει σέ ἓνα λαμπρό θρόνο. Ἐπακολούθησαν ὅλες οἱ περιποιήσεις πού συνηθίζονταν γιὰ τοὺς ξένους· ὕστερα ἀπό πρόταση τοῦ Ἀλκινόου, ἔπρεπε τὴν ἄλλη μέρα νά συγκεντρωθοῦν οἱ ἄ ρ ι σ τ ο ι, γιὰ νά φιλοξενήσουν ἐπίσημα τόν ξένο καί νά σκεφτοῦν πῶς θά τόν στείλουν στὴν πατρίδα του.

θ

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἀλκίνοος ὠδήγησε τόν Ὀδυσσεῦα στὴν ἄ γ ο ρ ἄ, κοντὰ στό λιμάνι, ὅπου συγκεντρώθηκαν καί ἄλλοι Φαίακες. Ἀφοῦ ὁ βασιλιάς ἔδωσε ἐντολὴ νά ἐτοιμαστεῖ πλοῖο, ἐπέστρεψε μέ τοὺς σ κ η π τ ο ὕ χ ο ν ς στό ἀνάκτορο, ὅπου ἔγινε θυσία καί συμπόσιο. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου ὁ « αἰοιδὸς » τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ὁ τυφλὸς Δημόδοκος, τραγούδησε ἓνα ἔπος πού περιέγραφε τὴ φιλονικία τοῦ Ἀχιλλεῦα μέ τόν Ὀδυσσεῦα κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ Ἴλιου. Τόσο συγκινηθῆκε τότε ἀπό τό τραγούδι ὁ ἄγνωστος ξένος, ὥστε ὁ βασιλιάς διέταξε τό Δημόδοκο νά διακόψει καί πρότεινε νά συνεχιστεῖ ἡ διασκέδαση μέ ἐπίδειξη ἀγώνων. Βγῆκαν τότε ὅλοι στὴν ἄ γ ο ρ ἄ, ὅπου πολλοὶ εὐγενεῖς νέοι ἐπέδειξαν τὴν ἀθλητικὴ τους δεινότητα. Σέ διάφορα ἀγωνίσματα πήρε μέρος καί ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀφήνοντας ὅλους κατάπληκτους μέ τὴν εὐκίνησία καί τὴ δύ-

ναμη τοῦ σώματός του. Πρὸς τιμὴ τοῦ ξένου ἔγινε ἀκόμη καὶ ἐπίδειξη χοροῦ· τοῦ προσφέρθηκαν ἐπίσης τὰ πρῶτα δῶρα τῆς φιλοξενίας. Στὸ συμπόσιο πού ἐπακολούθησε, ὁ Δημόδοκος τραγούδησε, ὅπως τὸν παρακάλεσε ὁ Ὀδυσσεύς, καὶ τὴν ἄλωση τοῦ Ἰλίου μὲ τὸ δούρειο ἵππο. Αὐτὴ τὴ φορά ὅλοι ἀντιλήφθηκαν τὴ συγκίνηση τοῦ ξένου. Τότε ὁ Ἀλκίνοος τὸν παρακάλεσε νὰ φανερώσει τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα του.

ι

Μὲ κατάπληξη ἄκουσαν ὅτι αὐτὸς πού φιλοξενοῦσαν ἦταν ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ γιὸς τοῦ Λαέρτη, ὁ βασιλιάς τῆς Ἰθάκης καὶ τῶν γειτονικῶν νησιῶν, ὁ ἥρωας, πού ἡ δόξα του ἔφτασε ὡς τὸν οὐρανό. Καὶ τότε ὁ Ὀδυσσεύς ἄρχισε νὰ διηγεῖται στοὺς παρενρισκομένους τὸν πολυκηδέα αὐτοῦ νόστον: Ἄπό τό Ἰλιο ὁ ἄνεμος τὸν ἔφερε στήν Ἰσμαρο τῆς Θράκης, ὅπου αὐτὸς καὶ οἱ σύντροφοὶ του ἀναγκάστηκαν νὰ δώσουν μάχη μὲ τὸ λαό τῶν Κικόνων. Νικήθηκαν καὶ ἀπέπλευσαν πρὸς τὰ νότια· ἐνῶ περνοῦσαν τό Μαλέα, τὰ κύματα καὶ ὁ ἄνεμος τοὺς παρέσυραν πέρα ἀπὸ τὰ Κύθηρα. Ἐπὶ ἐννέα ἡμέρες ἦταν στή διάθεση τῶν κυμάτων, ἐνῶ τὴ δέκατη ἔφτασαν στή χώρα τῶν Λωτοφάγων, ὅπου μερικοὶ ἀπὸ τοὺς συντρόφους ἔφαγαν λωτό καὶ ἐξαιτίας τῆς μαγικῆς ἐπενέρογείας τοῦ καρποῦ αὐτοῦ δέν ἤθελαν νὰ γυρίσουν στήν πατρίδα τους. Ἡ θαυμαστή χώρα τῶν Κυκλώπων ἦταν ὁ ἐπόμενος σταθμὸς τοῦ ταξιδιοῦ τους. Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεύς μὲ δώδεκα ἄντρες τοῦ δικοῦ του πλοίου ἔφτασε στό σπήλαιο τοῦ Πολυφήμου. Ἐξὶ ἀπὸ τοὺς συντρόφους του τοὺς ἔφαγε ὁ ἄγριος Κύκλωπας, ἐνῶ οἱ ἄλλοι σώθηκαν χάρι στήν πανουργία τοῦ Ὀδυσσεύα, πού τύφλωσε τὸν Πολύφημο καὶ ἐπινόησε τέχνασμα, μὲ τὸ ὁποῖο διῆκαν ἀπὸ τὸ σπήλαιο τοῦ Κύκλωπα.

κ

Στὴ συνέχεια ἔπλευσαν στό νησί τοῦ Αἰόλου καὶ βρῆκαν φιλοξενία στό ἀνάκτορο τοῦ βασιλιᾶ τῶν ἀνέμων. Γιά νὰ τοὺς διευκολύνει τὸν πλοῦ, ὁ Αἰόλος ἔκλεισε σέ ἕναν ἀσκό ὅλους τοὺς ἀνέμους, ἐκτός ἀπὸ τὸ Ζέφυρο, καὶ παρέδωσε τὸν ἀσκό αὐτὸ στόν Ὀδυσσεύα. Ἐνῶ ὁμως πλησίαζαν στήν πατρίδα τους, οἱ σύντροφοι ἄνοιξαν τὸν ἀσκό, ἐπειδὴ νόμιζαν ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς ἔκρυβε μέσα χρυσάφι καὶ

ἀσῆμι. Τότε ἐξαπολύθηκαν οἱ ἄνεμοι καί νέες θύελλες τοὺς παρέσ-
 οραν πάλι μακριά, πρὸς τὰ δυτικά, ὅπου πέρασαν νέα καί φοβερό-
 τερα δεινά. Στὴ χώρα τῶν ἄγριων Λαιστρυγόνων χάθηκαν ἔντεκα
 πλοῖα τοῦ Ὀδυσσεῆ καί μέ πολλή δυσκολία κατάφερε αὐτός νά σω-
 θεῖ κόβοντας τὰ « προμνήσια » (= τὰ σχοινιά τῆς πρύμνης) τοῦ
 δικοῦ του πλοίου. Στὸ νησί Αἰαίη ἢ θεά Κίρκη μεταμόρφωσε τοὺς
 συντρόφους τοῦ Ὀδυσσεῆ σέ χοίρους, ἐνῶ ὁ ἴδιος, χάρη στήν προ-
 στασία τοῦ Ἑρμῆ, σώθηκε ἀπὸ τὴ συμφορὰ αὐτή. Γιά χάρη του ἡ
 θεά ξανάδωσε καί στοὺς ἄλλους τὴν ἀνθρώπινη μορφή τους.

λ

Ἀποπλέοντας ἀπὸ τὸ νησί τῆς Κίρκης ἔφτασαν σέ ἓνα
 μυστηριώδη τόπο. Ἐκεῖ ὁ Ὀδυσσεῆς εἰσχώρησε σέ ἓνα δάραθρο καί
 ἔφτασε στὴ χώρα τῶν νεκρῶν, ὅπου συνομίλησε μέ τίς ψυχές συγγε-
 νῶν καί φίλων του.

μ

Ὅταν, τέλος, ξαναγύρισαν στήν Κίρκη, ἔμαθαν ἀπὸ αὐτὴν ποιὰ
 δεινά τοὺς περίμεναν ἀκόμη. Ἡ Κίρκη συμβούλεψε τὸν Ὀδυσσεῆ
 πῶς νά ξεφύγει τὸν κίνδυνο ὅταν θά παραπλεύσει τὴ χώρα τῶν
 Σειρήνων καί θά περάσει ἀπὸ τὸ στενό, ὅπου ἡ Σκύλλα καί ἡ
 Χάρυδδη ἔτρωγαν τοὺς ναυτιλλομένους. Στούς ἐπικίνδυνους αὐτοὺς
 τόπους χάθηκαν καί ἄλλοι σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεῆ. Ὅσοι διασώ-
 θηκαν, ἔφτασαν στὸ νησί τοῦ Ἥλιου, ὅπου, παρὰ τίς συμβουλές τοῦ
 Ὀδυσσεῆ, οἱ σύντροφοί του ἔφαγαν τίς ἱερές ἀγελάδες τοῦ θεοῦ.
 Τιμωρόντας αὐτὸ τὸ ἀνοσιούργημα, ὁ Δίας συνέτριψε μέ κεραυνό
 τὸ πλοῖο τοῦ Ὀδυσσεῆ· μόνο ὁ ἴδιος διασώθηκε ὡς ναυαγὸς στὸ
 νησί τῆς Καλυψῶς.

ν

Ἡ διήγηση τοῦ Ὀδυσσεῆ γοήτευσε κυριολεκτικὰ τοὺς Φαίακες.
 Νέες φιλοφρονήσεις ἔγιναν στὸν ξένο καί κανούρια δῶρα τοῦ δόθη-
 καν. Τέλος ἦρθε ἡ στιγμή νά τὸν συνοδέψουν στὸ πλοῖο, πού περι-
 μενε στήν ἀκτὴ. Γεμάτος εὐγνωμοσύνη ὁ Ὀδυσσεῆς προσφώνησε
 κατὰ τὴν τελευταία σπονδὴ τὴ βασίλισσα μέ τὰ παρακάτω λόγια:

« Χαῖρέ μοι, ὦ βασιλεία, διαμπερές, εἰς ὃ κε γῆρας
 ἔλθη καὶ θάνατος, τὰ ἐπ' ἀνθρώποισι πέλονται.
 αὐτὰρ ἐγὼ νέομαι· σὺ δὲ τέρπεο τῶδ' ἐνὶ οἴκῳ
 παισὶ τε καὶ λαοῖσι καὶ Ἀλκινόῳ Βασιλῆϊ ».

Οἱ Φαίακες ναῦτες ἀποδίβασαν κοιμισμένο τὸν Ὀδυσσεύα σὲ μιά ἐξοχικὴ ἀκτὴ τῆς Ἰθάκης καὶ κοντὰ στὴ ρίζα μιᾶς ἐλιάς τοποθέτησαν τὰ δῶρα. Ὄταν ξύπνησε ὁ Ὀδυσσεύας, δὲν ἀναγνώρισε ἀμέσως τὴν πατρικὴ του γῆ. Τέλος τὸν πλησίασε ἕνας τσοπάνης (πάλι ἢ Ἀθηναῖ) καὶ τὸν διαβεβαίωσε ὅτι βρῖσκεται στὴν ξακουστὴ Ἰθάκη.

ξ

Μέ προτροπὴ πάντοτε τῆς θεᾶς, ὁ Ὀδυσσεύας ζήτησε ἄσυλο στὴν καλύβη τοῦ χοιροβοσκοῦ Εὐμαίου, πού ἀνῆκε στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀνακτόρων. Ἐκεῖ φιλοξενήθηκε ὡς ἐπαίτης (ζητιάνος) καὶ ἀπὸ τὸ χοιροβοσκὸ ἔμαθε ὅσα συμβαίνουν στό σπίτι του, τὴν ὕβριον (= τὴν ὑπέρομητη ἀλαζονεία) τῶν μνηστήρων καὶ τὸ ταξίδι τοῦ Τηλεμάχου στὴν Πύλο.

ο

Στό μεταξύ ὁ Τηλέμαχος, ἐνῶ ἐπέστρεφε ἀπὸ τὸ ταξίδι του, εἰδοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀθηναῖά νά μὴν πάει στό ἀνάκτορο, ἀλλὰ νά ἀναγγεῖλει στὴ μητέρα του τὴν ἐπιστροφὴ του στέλλοντάς της τὸν Εὐμαῖο.

π

Ἀναγνώριση τοῦ Τηλεμάχου ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεύα

[1 - 153. Ὄταν ὁ Τηλέμαχος μῆκε στὴν καλύβη τοῦ πιστοῦ ὑπηρέτη του, εἶδε τὸν ξένο ἐπαίτη καὶ μίλησε φιλικὰ μαζί του. Ὁ γιὸς τοῦ Ὀδυσσεύα ἦταν πολὺ λυπημένος, γιατί δὲν εἶχε μάθει τίποτα τὸ συγκεκριμένο γιὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ πατέρα του. Τὸ πῶς σημαντικὸ ἦταν ὅμως νά εἰδοποιήσει τὴ μητέρα του ὅτι ἐπέστρεψε σῶος ἀπὸ τὴν Πύλο καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔστειλε στὴν πόλη τὸν Εὐμαῖο.]

Ἦ ῥα καὶ ὤρσε συφορβόν· ὁ δ' εἴλετο χερσὶ πέδιλα, 154
 δησάμενος δ' ὑπὸ ποσσὶ πόλινδ' ἔεν. οὐδ' ἄρ' Ἀθήνην
 λήθην ἀπὸ σταθμοῦ κιῶν Εὐμαιοσ ὑφορβός,
 ἀλλ' ἦ γε σχεδὸν ἤλθει· δέμας δ' ἤικτο γυναικί
 καλῆ τε μεγάλη τε καὶ ἀγλαὰ ἔργα ἰδυίη.

στῆ δὲ κατ' ἀντίθυρον κλισίης Ὀδυσῆι φανεῖσα, 160
 οὐδ' ἄρα Τηλέμαχος ἶδεν ἀντίον οὐδὲ νόησεν·

οὐ γάρ πως πάντεσσι θεοὶ φαίνονται ἐναργεῖς·
 ἀλλ' Ὀδυσσεύς τε κύνες τε ἴδον, καὶ ῥ' οὐχ ὑλάοντο,
 κνυζηθμῶ δ' ἐτέρωσε διὰ σταθμοῦ φόβηθεν.

ἦ δ' ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε· νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς,
 ἐκ δ' ἤλθεν μεγάροιο παρὲκ μέγα τειχίον αὐλῆς, 165
 στῆ δὲ πάροιθ' αὐτῆς· τὸν δὲ προσέειπεν Ἀθήνη·

« Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,
 ἦδη νῦν σῶ παιδί ἔπος φάο μηδ' ἐπίκευθε,
 ὡς ἂν μνηστῆρσιν θάνατον καὶ κῆρ' ἀραρόντε
 ἔρχησθον προτὶ ἄστυ περικλυτόν· οὐδ' ἐγὼ αὐτῇ 170
 δηρὸν ἀπὸ σφῶιν ἔσομαι μεμαυῖα μάχεσθαι ».

Ἦ καὶ χρυσεῖη ῥάβδῳ ἐπεμάσασατ' Ἀθήνη.
 φᾶρος μὲν οἱ πρῶτον εὐπλυνὲς ἦδὲ χιτῶνα
 θῆκ' ἀμφὶ στήθεσσι, δέμας δ' ὤφελλε καὶ ἤβην.
 ἄψ δὲ μελαγχροῖῃς γένετο, γναθμοὶ δὲ τάνυσθεν, 175
 κυάνεαι δ' ἐγένοντο γενειάδες ἀμφὶ γένειον.

ἦ μὲν ἄρ' ὡς ἔρξασα πάλιν κίεν· αὐτὰρ Ὀδυσσεύς
 ἦεν ἐς κλισίην· θάμβησε δὲ μιν φίλος υἱός,
 ταρβήσας δ' ἐτέρωσε βάλ' ὄμματα μὴ θεὸς εἴη,
 καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα· 180

« Ἄλλοιός μοι, ζεῖνε, φάνης νέον ἦε πάροιθεν,
 ἄλλα δὲ εἶματ' ἔχεις, καὶ τοι χρῶς οὐκέθ' ὁμοῖος.
 ἦ μάλα τις θεὸς ἔσσι, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν·
 ἀλλ' ἔλθθ', ἵνα τοι κεχαρισμένα δώωμεν ἱρὰ

ἦδὲ χρύσεια δῶρα, τετυγμένα· φείδεο δ' ἡμέων ». 185

Τὸν δ' ἡμείβεται ἔπειτα πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς·
 « Οὐ τίς τοι θεός εἰμι· τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσχεις ;
 ἀλλὰ πατήρ τεός εἰμι, τοῦ εἵνεκα σὺ στεναχίζων
 πάσχεις ἄλγεα πολλά, βίας ὑποδέγμενος ἀνδρῶν ».

Ὡς ἄρα φωνήσας υἷὸν κύσει, κὰδ δὲ παρειῶν 190
 δάκρυον ἤχε χαμᾶζε· πάρος δ' ἔχε νωλεμές αἰεΐ.
 Τηλέμαχος δ', οὐ γάρ πω ἐπέιθετο ὄν πατέρ' εἶναι,
 ἐξαυτίς μιν ἔπεσιν ἀμειβόμενος προσέειπεν·

« Οὐ σύ γ' Ὀδυσσεύς ἐσσι, πατήρ ἐμός, ἀλλὰ με δαίμων
 θέλγει, ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω· 195
 οὐ γάρ πως ἂν θνητὸς ἀνὴρ τάδε μηχανόωτο
 ᾧ αὐτοῦ γε νόω, ὅτε μὴ θεὸς αὐτὸς ἐπελθῶν
 ῥηιδίως ἐθέλων θείῃ νέον ἢ γέροντα.

ἦ γάρ τοι νέον ἦσθα γέρων καὶ ἀεικέα ἔσσο·
 νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικας, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι ». 200

Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς·
 « Τηλέμαχ', οὐ σε ἔοικε φίλον πατέρ' ἔνδον ἔοντα
 οὔτε τι θαυμάζειν περιώσιον οὔτ' ἀγάασθαι·
 οὐ μὲν γάρ τοι ἔτ' ἄλλος ἐλεύσεται ἐνθάδ' Ὀδυσσεύς,
 ἀλλ' ὄδ' ἐγὼ τοιόσδε, παθῶν κακὰ, πολλά δ' ἀληθείς, 205
 ἤλυθον εἰκοστῶ ἔτει ἐς πατρίδα γαῖαν.

αὐτάρ τοι τόδε ἔργον Ἀθηναίης ἀγελείης,
 ἢ τέ με τοῖον ἔθηκεν, ὅπως ἐθέλει, δύναται γάρ,
 ἄλλοτε μὲν πτωχῶ ἐναλίγκιον, ἄλλοτε δ' αὖτε
 ἀνδρὶ νέω καὶ καλὰ περὶ χροῖ εἶματ' ἔχοντι. 210
 ῥηίδιον δὲ θεοῖσι, τοῖ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
 ἡμὲν κυδῆναι θνητὸν βροτὸν ἠδὲ κακῶσαι ».

Ὡς ἄρα φωνήσας κατ' ἄρ' ἔξετο, Τηλέμαχος δὲ
 ἀμφιχυθεὶς πατέρ' ἐσθλὸν ὀδύρετο δάκρυα λείβων,
 ἀμφοτέροισι δὲ τοῖσιν ὑφ' ἕμερος ὦρτο γόοιο· 215

κλαῖον δὲ λιγέως, ἀδινώτερον ἢ τ' οἰωνοί,
 φῆναι ἢ αἰγυπιοὶ γαμψώνυχες, οἷσί τε τέκνα
 ἀγρόται ἐξείλοντο πάρος πετεηνὰ γενέσθαι·
 ὡς ἄρα τοί γ' ἔλεεινὸν ὑπ' ὄφρῦσι δάκρυον εἶβον.
 καὶ νύ κ' ὄδυρομένοισιν ἔδου φάος ἡλίοιο, 220
 εἰ μὴ Τηλέμαχος προσεφώνεεν ὃν πατέρ' αἶψα·

« Ποίη γὰρ νῦν δεῦρο, πάτερ φίλε, νηὶ σε ναῦται
 ἤγαγον εἰς Ἰθάκην ; τίνες ἔμμεναι εὐχετόωντο ;
 οὐ μὲν γὰρ τί σε πεζὸν ὀίομαι ἐνθάδ' ἰκέσθαι ».

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς· 225

« Τοιγὰρ ἐγὼ τοι, τέκνον, ἀληθεῖν καταλέξω.

Φαίηκές μ' ἄγαγον ναυσίκλυτοι, οἳ τε καὶ ἄλλους
 ἀνθρώπους πέμπουσιν, ὅτις σφέας εἰσαφίκηται·
 καὶ μ' εὐδοντ' ἐν νηὶ θοῇ ἐπὶ πόντον ἄγοντες
 κάτθεσαν εἰς Ἰθάκην, ἔπορον δέ μοι ἀγλαὰ δῶρα, 230
 χαλκὸν τε χρυσὸν τε ἄλις ἐσθῆτά θ' ὑφαντήν.
 καὶ τὰ μὲν ἐν σπέεσσι θεῶν ἰότητι κέονται·

νῦν αὖ δεῦρ' ἰκόμην ὑποθημοσύνησιν Ἀθήνης,
 ὄφρα κε δυσμενέεσσι φόνου πέρι βουλευώσωμεν.
 ἀλλ' ἄγε μοι μνηστῆρας ἀριθμήσας κατάλεξον, 235
 ὄφρ' ἰδέω ὅσοι τε καὶ οἳ τινες ἀνέρες εἰσίν.

καὶ κεν ἐμὸν κατὰ θυμὸν ἀμύμονα μερμηρίξας
 φράσσομαι, ἢ κεν νῶϊ δυνησόμεθ' ἀντιφέρεσθαι
 μούνω ἀνευθ' ἄλλων, ἧ καὶ διζησόμεθ' ἄλλους ».

Τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠΰδα· 240

« ὦ πάτερ, ἧ τοι σείω μέγα κλέος αἰὲν ἄκουον,
 χειράς τ' αἰχμητῆν ἔμμεναι καὶ ἐπίφρονα βουλήν·
 ἀλλὰ λίην μέγα εἶπες· ἄγη μ' ἔχει· οὐδέν κεν εἴη
 ἄνδρε δῶυ πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισι μάχεσθαι.

μνηστήρων δ' οὔτ' ἄρ' δεκάς ἀτρεκές οὔτε δῦ' οἶαι, 245
 ἀλλὰ πολὺ πλέονες· τάχα δ' εἴσεαι ἐνθάδ' ἀριθμόν.

ἐκ μὲν Δουλιχίουο δύο καὶ πενήκοντα
 κοῦροι κεκριμένοι, ἕξ δὲ δρηστῆρες ἔπονται·
 ἐκ δὲ Σάμης πίσυρές τε καὶ εἴκοσι φῶτες ἔασιν,
 ἐκ δὲ Ζακύνθου ἔασιν εἰκοσι κοῦροι Ἀχαιῶν, 250
 ἐκ δ' αὐτῆς Ἰθάκης δυοκαίδεκα πάντες ἄριστοι,
 καὶ σφιν ἅμ' ἐστὶ Μέδων κῆρυξ καὶ θεῖος ἀοιδὸς
 καὶ δοιῶ θεράποντε, δαήμονε δαιτροσυνάων.
 τῶν εἴ κεν πάντων ἀντήσομεν ἔνδον ἑόντων,
 μὴ πολὺπικρα καὶ αἰνὰ βίας ἀποτίσσαι ἐλθῶν. 255
 ἀλλὰ σύ γ', εἰ δύνασαί τιν' ἀμύντορα μερμηρίζαι,
 φράζεο, ὅ κέν τις νῶϊν ἀμύνοι πρόφρονι θυμῷ ».

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς·
 «Τοιγὰρ ἐγὼν ἐρέω, σὺ δὲ σύνθεο καὶ μευ ἄκουσον,
 καὶ φράσαι, ἢ κεν νῶϊν Ἀθήνη σὺν Διὶ πατρὶ 260
 ἀρκέσει, ἢ ἐ τιν' ἄλλον ἀμύντορα μερμηρίζω ».

Τὸν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠΐδα·
 «Ἐσθλῷ τοι τούτῳ γ' ἐπαμύντορε, τοὺς ἀγορευεῖς,
 ἀνδράσι τε κρατέουσι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι ». 265

Ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὸ σκύλο τοῦ Ἄργου
 (Παράσταση χαραγμένη σὲ πέτρα)

Ρ Α Ψ Ω Δ Ι Α α

1 - 10

α) **ἄνδρα** = γιά τόν ἄντρα, σχετικά μέ τόν ἄντρα. ἔννεπε· προστ. τοῦ ἐννέπω = διηγοῦμαι, λέγω (ρίζ. σεπ.) – **πολύτροπος** = αὐτός πού ἔχει πολλούς τρόπους, ὁ ἐφευρετικός. – **πλάγχθη**· ρ. **πλάζομαι** = περιπλανιέμαι (ρίζ. πλάγ- συγγ. πλήττω). – **τὸ πολίεθρον Τροίης** = ἡ πόλη τῆς Τροίας (*πόλις καί πόλις*). – **πέρθω** = καταστρέφω μιὰ πόλη πού κυριεύτηκε (πορθῶ). – **νόος** = σκέψη, νοοτροπία. – **ὁ** = αὐτός. – **πόντος** = ἡ ἀνοιχτή θάλασσα, τὸ πέλαγος. – **πάσχω ἄλγεα** = ὑποφέρω βάσανα. – **ὄν· ὄς ἢ ὄν·** κτητ. ἄντων. γ' προσ. = δικός του. – **θυμός** = ψυχή, καρδιά (*θύω* = πνέω μέ σφοδρότητα). **κατὰ ὄν θυμόν** = στήν ψυχή του, κατάκαρδα. – **ἄρ- νυμαι** = ἀποκτῶ, διασώζω· **ἀρνύμενος** = προσπαθώντας νά διασώσει· ἀποπειρατικός ἔνεστ. – **ψυχή** = ζωή. – **ἦν·** κτητ. (στ. 4). – **νόστος** = ἐπάνοδος στήν πατρίδα (*νέομαι* = ἐπιστρέφω στήν πατρίδα). – **ὡς** δεικτ. ἐπίρρ. = ἔτσι, κατ' αὐτόν τόν τρόπο. – **οὐδ' ὡς** = οὔτε ἔτσι, δηλ. παρ' ὄλες τίς προσπάθειές του. – **ἔταρος** = σύντροφος (*ἐταῖρος*). – **ἴεσθαι** = σώζω. – **ἰεμένος περ· καίπερ ἰεμένος**· ἐναντ. μτχ. *ἴεμαι* = ἐπιθυμῶ. – **αὐτῶν σφετέρησιν** = γιά τίς δικές τους καί μόνο, ἕξαιτίας τῶν δικῶν τους καί μόνο.... – **ἀτασθαλίαι** = ἀνόητες πράξεις, ἁμαρτήματα. – **νήπιος** = αὐτός πού ἀκόμη δέ μιᾶ, ὁ μικρός καί, ἐπομένως, ἀπερίσκεπτος (στερ. *νη* + *ἔπος* = λόγος). – **κατὰ ἦσθιον** = κατέφαγον. – **αὐτάρ** = ἀλλά. – **νόστιμος** (*νόστος* στ. 5) = αὐτός πού ἀνήκει στήν ἐπάνοδο. Ἀπό αὐτή τή σημασία προήλθε καί ἡ νεώτερη : νόστιμος = γλυκός, εὐχάριστος, ἐπειδή ἡ ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς στήν πατρίδα εἶναι ἡμέρα χαρᾶς. – **τὸ ἡμαρ - ἡματος** = ἡ ἡμέρα. – **νόστιμον ἡμαρ** = ἡ ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς, τῆς ἐπανόδου· περίφρ. ἀντί *νόστον*. – **ἀμόθεν** = ἀπό κά-

---

Σημ. 1. Ἀπό τίς ἀναγραφόμενες σημασίες τῆς κάθε λέξης ἡ τελευταία εἶναι αὐτή πού ταιριάζει περισσότερο στό νόημα τοῦ κειμένου.

Σημ. 2. Οἱ σύνδεσμοι καί τά μόρια στόν Ὅμηρο ἔχουν πολλές σημασίες. καί συνήθως ἐνισχύουν τό νόημα τῆς φράσης. Καμιά φορά ὁμοῦ παρεμβάλλονται χωρὶς νά ἐπηρεάζουν τόν λόγο. Στήν τελευταία αὐτή περίπτωση δέν ἐξημενεύονται στίς σημειώσεις.

που, από κάποιο σημείο (ἐπίρρ. προερχόμενο από τό ἄχρηστο ἐπίθετο *ἀμός* = κάποιος· πρδλ. οὐδ' ἀμοῦ). – **τῶν** = τούτων, αὐτῶν δηλαδή πού ἔγιναν. – **γέ**· τό μόριο ἐπιτείνει τή σημασία τοῦ *ἀμόθεν*. Μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ μέ τό νεοελ. : πάντως.

β) Ρηματικοί τύποι παρελθοντικῶν χρόνων χωρίς αὔξηση : *πλάγχθη, πάθεν, ἴδεν*.

– Κατάληξη τῆς δοτικ. πληθ. τῶν πρωτοκλ. –**ησι**, καί τῶν δευτεροκλ. –**οιοι** : *σφετέρησι(ν), ἀτασθαλίησι(ν), τοῖσι(ν)*.

– Ἐπιρρηματική χρήση τῶν προθέσεων : *κατά* (= ἐντελῶς) – *ἦσθιον*.

– Οἱ τύποι **ὁ ἢ τὸ** σέ ὄλες τίς πτώσεις μέ σημ. δεικτικῆς ἀντωνυμίας : *ὁ γ' ἐν πόντῳ, ὁ τοῖσιν ἀφείλετο, τῶν ἀμόθεν κλπ.*

– Χρήση ἀσυναίρετων κατάληξεων : *ἄστεα, ἄλγεα*.

– Κατάληξη τῶν δευτερόκλ. σέ **ος** στή γενική ἐνικῆ –**οιο** : *Ἡελίοιο*.

– Κτητ. ἀντωνυμ. γ' πρόσ. : **ὄς ἢ ὄν** (ἐὸς ἐῆ ἐόν).

γ) **Μοῦσα** : Οἱ στίχοι 1 - 10 ἀποτελοῦν τό προοίμιο τοῦ ποιήματος. Σύμφωνα μέ πάρα πολύ παλαιά παράδοση, ὁ ποιητής ἐπικαλεῖται τίς Μοῦσες ἢ τή Μούσα. Ἡ λατρεία τῶν Μουσῶν ἦταν πάρα πολύ ἀρχαία καί χρονολογεῖται ἀπό τήν ἐποχή πού οἱ Ἕλληνες ζοῦσαν στίς βορειότερες ἐλληνικές χῶρες (στή Μακεδονία καί τή Θεσσαλία). Οἱ Ἕλληνες πίστευαν πὼς οἱ Μοῦσες ἦταν θυγατέρες τοῦ Δία (*κοῦραι Διὸς*) καί τῆς Μνημοσύνης. Ἐπειδή τό ἀρχαῖοτατο κέντρο τῆς λατρείας τους ἦταν ἡ χῶρα γύρω ἀπό τήν Πιερία καί τόν Ὀλυμπο, ὀνομάζονταν *Πιερίδες* ἢ *Ὀλυμπίδες Μοῦσες*. Πάρα πολύ ἔξυπνα ὁ ποιητής τῆς Ὀδύσσειας συνδυάζει τήν καθιερωμένη ἐπίκληση μέ τήν περίληψη τοῦ θέματος πού θά διηγηθεῖ. – **ἱερόν** : Ἡ πόλη τοῦ Ἰλίου ἦταν ἀγαπητή στοὺς θεοὺς καί προστατευόταν ἀπό αὐτούς· γι' αὐτό ὀνομάζεται *ἱερόν πτολίεθρον*. – **Ἐπεριών** : Ἐπίθετο τοῦ Ἥλιου, τό ὁποῖο ἐκφράζει τήν ιδιότητα τοῦ ὕψους = ὑψιστος ἢ αὐτός πού ἐξουσιάζει ἀπό ψηλά. Λέγεται καί *Ἐπεριονίδης*. – **κατά βοῦς ἦσθιον** : Τό γεγονός αὐτό ἱστορεῖται στό **μ** τῆς Ὀδύσσειας. Ἀφοῦ τό πλοῖο τοῦ Ὀδυσσεά διέφυγε τή Σκύλλα καί τή Χάρυβδη, ἔφτασε στό νησί τοῦ *Ἥλιου*. Ἐκεῖ, κάτω ἀπό τήν πίεση τῆς πείνας, οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεά ἔφαγαν τίς ἱερές ἀγελάδες (*βοῦς*) τοῦ θεοῦ, παρὰ τίς συμβουλές τοῦ Ὀδυσσεά.

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού χάθηκαν στή θάλασσα καί μόνο ὁ Ὀδυσσεύς σώθηκε ὡς ναυαγός στό νησί τῆς Καλυψῶς.

11 - 27

α) 11 - 21. **ἔνθα** = τότε. Χρονικό. Ἀντιστοιχεῖ στό *ἀμόθεν*. **αἰπύς** = αἰφνίδιος, ἀπροσδόκητος. **-ἔσαν** = ἦταν. **-ἦδὲ** = καί. **-οἶος** = μόνος. **-κέχρημαι** = ἔχω ἀνάγκη, ἐπιθυμῶ (*χρή*). **-πότνια** = σεπτή, σεβαστή. Ἐπίθ. πού ἀποδίδεται σέ γυναῖκες καί θεές (ρίζ. *ποτ*. -Λατιν. *pot* - *possum*). **-ἐρύκω** = ἐμποδίζω, κατακρατῶ. **-δῖος** = ὁ προερχόμενος ἀπό τό Δία, ὁ ὅμοιος μέ τό Δία, ὁ θεϊκός, ὁ ὑπέροχος (ρίζ. *δι* -Λατιν. *divus* - *divinus*). **-τό σπέος** = τό σπῆλαιο. **-γλαφυρός** = κοῖλος, βαθουλός (*γλάφω* - *γλύφω*). **-λιλαίομαι** = ἐπιθυμῶ. **-ὁ πόσις - ιος** = ὁ ἄντρας, ὁ σύζυγος (ρίζ. *ποτ*. -πρβλ. *πότνια*). **-δῆ** = ἦδη, πλέον. **-περιπ(ε)λομένων**· *περιπέλομαι* = περιστρέφομαι. **-τῷ** = κατά τό ὁποῖο (δηλ. ἔτος). **-οἶ** = αὐτῷ, σ' αὐτόν. **-ἐπεκλώσαντο οἶ** = τοῦ προόρισαν. **-νέομαι** = ἐπιστρέφω στήν πατρίδα· καί στ. 5 *νόστος*. **-οὔδ**. **ἔνθα** = οὔτε τότε. **-πεφυγμένος**· *φεύγω* = διαφεύγω. **-ἦεν** = ἦν. **οἱ ἄεθλοι** = οἱ ἀγῶνες, οἱ δοκιμασίες. **-καί**· ἐπίδοτ. = ἀκόμη καί... **-μετά** = μετὰξυ. **-οἴσι** = εἰσ. **-ἐλεαίρω** = εὐσπλαχνίζομαι, λυποῦμαι (*ἐλεῶ*). **-νόσφι** = μακριά, ἔξω. **-ἀσπερχές**· ἐπίρρ. = μέ σφοδρότητα. **-μενεαίνω** = εἶμαι ὀργισμένος (*μένος*). **-ἀντίθεος** = αὐτός πού ἀντιπαραβάλλεται μέ τούς θεούς, ὁ ἰσόθεος. **-πάρως** = πρίν. **-ἦν (ἐῆν) γαῖαν** = στή γῶρα του.

22 - 27. **μετεκίαθε**· *μετακιάθω* = πηγαίνω πρὸς κάποιους (*μετακιάθω*, θαμιστ. τοῦ *κίω* = πορεύομαι). **-τηλόθι** = μακριά (*τηλοῦ*, *τῆλε*, πρβλ. τὰ σύνθετα τῆς νέας ἑλλην. τηλέγραφος, τηλεβόλο κτλ.). **-ἔων** = ὄν. **τοί**· ἀναφ. ἄντων. **-διχθά**· ἐπίρρ. = σέ δύο μέρη. **-δεδαίεται**· παθ. παρακειμ. τοῦ ρ. *δαίομαι* = χωρίζομαι. **-ἔσχατοι ἀνδρῶν** = στά πέρατα τοῦ κόσμου. **-δυσομένου** = ἐκεῖ πού δύει, πρὸς τή δύση (ἄορ. *α'* πού ἔχει τό *σ* καί κατάλ. *β'* ἄορ.). **-Ἵπερίων**· 8. **-ἀνιόντος** = ἐκεῖ πού ἀνατέλλει, πρὸς τήν ἀνατολή· ρ. *ἄνεμι* (*ἀνά* + *εἶμι*). **-ἀντιάω** = ἀντικρίζω, παρίσταμαι. **-ἐκατόμῳ** = θυσία ἐκατό βοδιῶν καί, γενικά, θυσία μέ ἄφθονα θύματα. **-ἀρνεῖος** = πρόβατο, κριάρι. **-ἔνθα** = ἐκεῖ. **-ἦ δαῖς - δαιτός** = γεῦμα, συμπόσιο (*δαίομαι* = χωρίζω. Κυρίως *δαῖς* = τό μερίδιο τοῦ

φαγητοῦ· προβλ. συνδαιτημόνας). – **παρήμενος** = « παρακαθήμενος», καθισμένος δίπλα (ἤμαι = κάθομαι). – **οἱ δὲ δὴ ἄλλοι** = ἄλλα βέβαια οἱ ἄλλοι, ἔνν. οἱ θεοί. – **ἐνὶ** = στά (στό, στόν κτλ.), μέσα στά... – **μέγαρον** = ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου.

β) Ἴων. τύπος : **ἔσαν** (ἤσαν).

– γε προσ. τῆς προσωπ. ἀντων. στίς πλάγ. πτώσεις : **οὐ, οἶ, ἔ** (αὐτοῦ - ῶ - ὄν).

– Οἱ τύποι **ὁ ἢ τὸ** μέ σημ. ἀναφ. ἀντων. Πληθ. ὄνομ. **τοί, ταί,** τῶ ἐπεκλώσαντο, τοῖ δεδαίαται.

– Παρεμβολή τοῦ ο σέ ρήμ. συνηρημένα σέ **-άω** : ἀντιώω (ἀντι-άων - ἀντιῶν = ἀντιῶν).

– Ἀσυναίρετα φωνήεντα στή ρίζα τῶν λέξεων : ἄεθλος, Ἥλιος.

– Κατάληξη γ' πληθ. προσ. παρακειμένου **-αται** : δεδαίαται.

γ) **ἐνθ' ἄλλοι μὲν πάντες** : Ὁ ποιητής κάνει ἕνα ῥξη τῆς διηγήσεως μέ τήν ἀπροσδόκητη συμφορά τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν πού γύριζαν νικητές ἀπό τό Ἴλιο. Σύμφωνα μέ τήν ἐπική παράδοση, μόλις ἀπέπλευσαν ἀπό τίς ἀκτές τῆς Τροίας, μιὰ φοβερή τρικυμία διασκόρπισε τά πλοῖα τους, ὁπότε ἄλλοι ἀφανίστηκαν καί ἄλλοι κατόρθωσαν μέ πολλές περιπλανήσεις, νά φτάσουν στήν πατρίδα τους. – **νύμφη** : οἱ Νύμφες ἦταν κατώτερες θεότητες τῶν δασῶν, τῶν πηγῶν, τῆς θάλασσας, τῶν σπηλαίων (Δρυάδες, Ναϊάδες, Νηρηίδες, Ἀντιριάδες κ.ά.). – **Ποσειδάων ἀσπερχές μενέαιεν** : Οἱ λόγοι τῆς ὀργῆς τοῦ Ποσ. ἀναπτύσσονται παρακάτω, στ. 68. – **Αἰθίοπες** : Ἡ ἐμπορική δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων τούς εἶχε φέρεи σέ ἐπαφή, ἀπό τούς ὀμηρικούς ἤδη χρόνους, μέ λαούς τῆς μαύρης φυλῆς. Περισσότερο γνωστοί ἦταν οἱ Αἰθίοπες πού κατοικοῦσαν ἀνατολικά, ἀπό τά σύνορα τῆς Αἰγύπτου ὡς τόν ἄνω Νεῖλο.

28 - 43

α) **μῦθος** = λόγος. – **ἄρχω μύθων** = ἀρχίζω τήν ὀμιλία. – **τοῖσι** = ἀνάμεσά τους. – **κατὰ θυμόν** = στήν ψυχή του, « ἀπό μέσα του ». **ἀμύμων** = ἄψογος, τέλειος, εὐγενής (στερ. α+μῶμος). – **ῥᾶ** = ὅπως ξέρουμε. Μόριο ἐγκλιτ. (ἄρα). – **τηλεκλυτός** = ἐκεῖνος πού ἡ φήμη

του φτάνει μακριά, ὁ ξακουστός (*τῆλε+κλύω* = ἀκούω). **ἔκτανε** = « ἔκτεινε », σζότωσε (ρίζ. *κτεν-* καὶ *κταν-*). – **τὸ ἔπος** = λόγος (ρίζ. *Feπ - εἰπεῖν*). – **μετήδρα** = μιλοῦσε πρὸς (*αὐδῶ, αὐδῆ* = φωνή). – **ὦ πόποι** = πώ! πώ! ἐπιφών. ἐκπλήξεως. – **οἶον** = πῶς; μέ πόση εὐχολία! – **νῦν (ν)** = λοιπόν. ἀληθινά. – **δροτός** = θνητός (ρίζ. *μορ.* – *μόρος* = θάνατος). – **αἰτι(ό)νται** = ἐπιρρίπτουν τὴν εὐθύνη. – **ἔμμεναι**· ἀπαρέμφ. τοῦ *εἰμί*. – **οἱ δὲ** = ἐνῶ αὐτοί. – **καὶ αὐτοί** = μόνοι τους. – **σφῆσιν ἀτασθαλίησιν**· στ. 7. – **μόρος** = μοῖρα (ρίζ. *μερ.* – *μέρος, μερίζω*). – **ὑπὲρ μόρον** = παρὰ τῆς τύχης τὰ γραμμένα. – **καὶ νῦν** = καὶ σ' αὐτό τό παράδειγμα πού λέγω τώρα. – **γῆμε** = *ἔγμη* = παντρεύτηκε. – **ἡ ἄλοχος** = ἡ σύζυγος (ἄθρ. *α+λέχος* = κλίνη, κρεβάτι). – **ἄλοχος μνηστή** = νόμιμη σύζυγος. – **νοστέω** = ἐπιστρέφω στὴν πατρίδα μου (*νόστος*, νεοελλ. *παλιννοστώ*). – **εἰδῶς** *μτχ.* ἐναντ. – **αἰπὺς ὄλεθρος**· 11. – **πρὸ** = πρὶν, προηγουμένως – **οἱ**· 17. – **εὐσκοπος** = αὐτός πού παρατηρεῖ καλά, ὁ ὀξυδεορκῆς (*εὐ+σκοπῶ* = παρατηρῶ). – **ἀργεῖφόντης** = αὐτός πού ἐμφανίζεται αἰφνιδιαστικά (*ἀργός* = ταχὺς+*φαίνω*). – **μνάομαι** = ζητῶ σέ γάμο (*προβλ.* 36 *ἄλοχος μνηστή*). – **ἄκοιτις**· συνών. τοῦ *ἄλοχος*) ἄθρ. *α+κοίτη*). – **ἡ τίσις** = ἐκδίκηση (*τίνω* ἢ *τίω* = πληρώνω, τιμωρῶ). – **ἠδάω** = φτάνω στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας μου. – **ὀπλότ' ἂν ἠδήσῃ** = ὅταν γίνει ἄντρας. – **ἰμείρεται**· ὑποτακτ. ἄορ. τοῦ ρ. *ἰμείρομαι* = ἐπιθυμῶ. – **ἦς**· κτητ. – **αἶα** = γῆ, χώρα, τόπος. – **ἔφατο** = *ἔφη* = εἶπε. – **φρένες** = νοῦς (κυρίως *φρένες* = τό διάφραγμα πού χωρίζει τὸ θώρακα ἀπὸ τὴν κοιλία καὶ πού θεωροῦνταν ἡ ἕδρα τῆς ψυχῆς). – **ἀγαθὰ φρογέων**· ἐναντ. *μτχ.* = παρὰ τὴν καλὴ του πρόθεση. – **ἀπέτισε**· ὑποζμ. ὁ Αἰγισθος, ρ. *ἀποτίνω* = πληρώνω γιὰ τὸ κακό πού ἔκανα.

6) Κατάληξη ἀπαρεμφάτου, **-μεναι** : *ἔμμεναι* [*ἔσμεν (αι)*]·

– Γενική πρωτόκλιτων ἄρσεν. σέ **-αο** : *Ἀτρεΐδαιο, Ὀρεόσταιο*.

– Χρήση τοῦ **ει** ἀντὶ τοῦ **ε** (ἰωνικ.) : *Ἐρμείας* ἀντὶ *Ἐρμέας*.

– Ἐνεργητικὸ φωνῆεν ὑποτακτ. **ε** καὶ **ο** ἀντὶ τοῦ **η** καὶ **ω** : *ἰμείρεται* ἀντὶ *ἰμείρηται*.

γ) **πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε** : Μέ αὐτὰ τὰ ἐπίθετα ὁ Δίας ἐμφανίζεται ὡς γεννήτορας καὶ δημιουργός, πού ἐπιδίδει ὡς πατέρας τὸν κόσμο τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν. Τὴν ἐποχὴ πού ἐγινε ἡ σύνθεση τῆς Ὀδύσσειας, οἱ θρησκευτικὲς ἰδέες τῶν Ἑλλήνων ἦταν ὑψηλότε-

ρες και περισσότερο αγνές από όσο σε παλαιότερες εποχές. — **Αἰγισθοῖο, τὸν ὃ' ἔκταν' Ὀρέστης** : Τό οἰκογενειακό δράμα τῶν Ἀτρειδῶν ἦταν πολύ γνωστό στὸν ἑλληνικό κόσμο και συχνά ἔδινε τὴν εὐκαιρία γιά σκέψεις μέ ἠθικό περιεχόμενο, ὅπως αὐτή πού ἐκφράζει ἐδῶ ὁ Δίας. Ὁ Αἰγισθος ἦταν ξάδερφος τῶν δύο Ἀτρειδῶν, τοῦ Ἀγαμέμνονα και τοῦ Μενελάου, γιατί ἦταν γιός τοῦ Θυέστη, ἀδερφοῦ τοῦ Ἀτρέα (γι' αὐτό λέγεται ἀπό τόν ποιητή *ἀνύμων*). Κατά τὴν ἀπουσία τοῦ Ἀγαμέμνονα ὁ Αἰγισθος δημιούργησε δεσμό μέ τὴ σύζυγο τοῦ τελευταίου Κλυταιμῆστρα και ὅταν ὁ Ἀγαμέμνων ἐπέστρεψε νικητὴς ἀπὸ τὴν Τροία, ὁ Αἰγισθος και ἡ Κλυταιμῆστρα τὸν δολοφόνησαν. Στό μεταξὺ ὁ γιός τοῦ Ἀγαμέμνονα Ὀρέστης μεγάλωνε στή Φωκίδα, κοντά σ' ἓνα θεῖο του και ὅταν ἔγινε ἄντρας, πῆρε ἐκδίκηση γιά τό θάνατο τοῦ πατέρα του, σκοτώνοντας τὴ μητέρα του Κλυταιμῆστρα και τόν Αἰγισθο.

44 - 62

α) **ἀπαμείβομαι τινα** = ἀπαντῶ στά λόγια κάποιου. — **γλανκῶπις** = αὐτή πού ἔχει σπινθηροδόλα, ἀστραφτερά μάτια. Ἐπίθετο τῆς Ἀθηνᾶς (*γλανκός* = σπινθηροδόλος + ρίζ. *ὄπ-* ὄψις, ὄψομαι). — **ὑπατος** = ὑπέρτατος. — **κρείων-οντος** = κυρίαρχος, ἄρχοντας. — **καιλίην... ὀλέθρω**· ἡ σειρά τῶν λέξεων : *κεῖνός γε κείται ὀλέθρω* = ἀφανίστηκε, ἔπαθε συμφορά. — **ἔοικώς** = ὁ ταιριαστός· — **ὥς** = ἔτσι, μ' αὐτόν τόν τρόπο· δεικτικό. — **ὅτις** = *ὅστις* = ὅποιος. — **ὀρέζω** = πρᾶττω (πρὸβλ. *ρέκτης*). — **ἀμφὶ Ὀδυσσῆι** = γιά τόν Ὀδυσσεά. — **δαΐφρων** = συνετός. — **δαίομαι** = χωρίζομαι, κομματιάζομαι (πρὸβλ. 23). — **τὸ ἦτορ** = ἡ καρδιά. — **δύσμοιρος** = κακόμοιρος, κακότυχος (*δύσ* + *μόρος* 34). — **δηθά, δὴν** = γιά πολύ. — **τὸ πῆμα** = πάθημα (*παθεῖν*). — **ἄπο** = μακριά. — **ἀμφίρρυτος-η-ον** = « περιόρυτος » = αὐτός δρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα. — **ὄθι** = ὄπου. — **ὀμφαλὸς** = κέντρο. — **ἐν** = μέσα σ' αὐτήν. — **δῶμα** = κατοικία. — **ναίω** = κατοικῶ (ναός). — **ὀλοόφρων** = κακόβουλος, δόλιος (*ὀλοός* = ὀλέθριος). **τὸ βένθος** = βάθος (πρὸβλ. και *πένθος* - *πάθος*). — **ἔχω** = κρατῶ. — **αὐτός** = ὁ ἴδιος, ὁ μόνος του. — **μακρός** = ψηλός. — **ἀμφίς** = ἀπὸ τὰ δύο μέρη, πάνω και κάτω (συκρατοῦν οἱ κίονες τόν οὐρανὸ σέ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ γῆ). — **δύστηνος** = δυστυχημένος. — **κατερύκω**· 14. — **αἰμύλιος** (και *αἰμύλος*). = γλυκός. — **θέλγει**· ἀποπειρῶ. ἐνεστ.

= προσπαθει νά τόν γοητεύσει. – ἐπιλήσεται· μέλλοντας τοῦ λήθσομαι = λησμονῶ (ἰωνικός τύπος τοῦ λανθάνω). – αὐτάο· 9. – ἱεμαι· 6. – ἀποθρόσχω = ἀνέρχομαι, ἀνεβαίνω (θρώσχω = πηδῶ). – νοῶ = ἀντιλαμβάνομαι μέ τίς αἰσθήσεις, βλέπω. – ἱμείρεται· 41. – οὐδὲ = καί δέν. ἐντρέπεται = « κάμπτεται », λυγίζει, συγκινεῖται. – ἦτορ· 48. – φίλον ἦτορ = ἡ καρδιά σου, ἡ καρδούλα σου. Τό ἐπίθετο φίλος στόν Ὅμηρο ἔχει πολλές φορές τή σημασία κτητικῆς ἀντωνυμίας, κάποτε καί μέ ὑποκοριστική ἔννοια. – νύ· 32. – χαρίζομαι τινι = εὐχαριστῶ κάποιον. Ἀντικείμεν. τοῦ χαρίζετο : τ(οι) = σοι, σέ σένα. – νῆες Ἀργείων = τό ναυτικό στρατόπεδο τῶν Ἀργ. στήν Τροία. – ἰερά ρέζω = τελῶ θυσίες. – Τροίη ἐν εὐρείῃ τε = στήν πλατιά πεδιάδα τῆς Τροίας. – τί = γιατί. – ὠδύσσο· ὠδυσάμην = ὀργίστηκα· ἀντικμ. τό οἱ.

β) Ἐναλλαγή τοῦ σ καί τοῦ τ στήν ἀρχή τῆς λέξης : τοι - σοι (πρὸβλ. Λατιν. tu - tibi).

– Καταλήξεις τῶν πλάγ. πτώσ. τῶν οὐσ. σέ εὐς : - ἦος (- ἔως), ἦι (ἐί), -ῆα (ἔα) : Ὀδυσ(σ)ῆος, Ὀδυσ(σ)ῆι, Ὀδυσ(σ)ῆα.

– Σχηματισμός τοῦ δ' προσ. τοῦ μέσ. ἀορ. ἀ' σέ αο : ὠδυσάμην - ὠδύσσο.

– Ἡ ἀντωνυμία ἐκεῖνος χωρὶς τό ε : κείνος.

γ) **Κρονίδης** καί Κρονίων ὀνομάζεται ὁ Δίας, ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπό τόν Κρόνο πού σύμφωνα μέ τή θεολογία τῶν ἀρχαίων ἦταν ἄλλοτε ὁ ἄρχοντας τῶν θεῶν. Τόν Κρόνο ἀπομάκρυνε ἀπό τήν ἐξουσία ὁ Δίας, πού ἴδρυνε στόν Ὀλυμπο δικό του θεϊκό κράτος. – **νήσφ ἐν ἀμφιρῦτῃ... νῆσος δενδρήεσσα** : Ἡ Ἀθηνᾶ τονίζει τήν ἐρημιά καί τήν ἀγριότητα τῆς φύσης, πού συναντᾶ κανεὶς στό νησί τῆς Καλυψῶς. Τό νησί αὐτό ὁ Ὅμηρος τό τοποθετεῖ στό κέντρο τῆς περισσότερου γνωστῆς τότε θάλασσας δηλαδή τῆς Μεσογείου. Ὅπως δὴποτε θά τό φανταστοῦμε στά δυτικά τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου. – **Ἄτλας** : Τιτάνας ἢ θαλασσινός δαίμονας, πού κρατᾶ στόν ὦμο του τό βάρος τοῦ οὐράνιου θόλου. Σύμφωνα μέ τήν ἀφήγηση τοῦ ποιητῆ, ὁ Ἄτλας ὑποδαστάζει πανύψηλους κίονες πού ὑψώνονται ἀνάμεσα στόν οὐρανό καί τή γῆ. – **Ἀργείων παρὰ νησί** : Τό συνηθισμένο ὄνομα τῶν Ἑλλήνων στόν Ὅμηρο εἶναι Ἀχαιοί. Λέγονται ὁμως καί Ἀργεῖοι, γιατί τό Ἄργος ἦταν ἓνα ἀπό τά ἰσχυρότερα

κράτη τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ Ἕλληνες πού ἔκαναν ἐκστρατεία στήν Τροία, προβλέποντας ὅτι ἡ πολιορκία τοῦ Ἰλίου θά κρατήσῃ πολύ, εἶχαν σύρει στήν ξηρά τά πλοῖα τους καί ὀχύρωσαν ἕνα μεγάλο στρατόπεδο, μέσα στό ὁποῖο κατασκεύασαν τίς σκηνές τους. Ἐπειδή τό πλῆθος τῶν πλοίων καί τά σχετικά ἔξαρτήματα γέμιζαν σχεδόν αὐτή τήν ἔκταση, ὁ ποιητής ἀναφέρει πάντοτε τό ἑλληνικό στρατόπεδο τῆς Τροίας μέ τίς ἐκφράσεις : « *παρὰ νηυσὶ Ἀχαιῶν* », « *Ἀργείων παρὰ νηυσὶ* ».

63 - 79

α) **ἀπαμείβομαι** = ἀμείβομαι · 44. Ἡ ἀπό ἐκφράζει τίς ἐκ περιορισμένης ἀπαντήσεις τοῦ Δία καί τῆς Ἀθηνᾶς. – **προσέφη** · ἀντικμ. : τήν = εἶπε σ' αὐτήν. – **νεφεληγερέτα** = αὐτός πού συγκαλύπτει, πού σκεπάζει τόν οὐρανό μέ νεφέλες (νεφέλη + ἀγείρω = συναθορίζω). – **τό ἔρκος** = φραγμός · μτφ. ἔρκος ὀδόντων = τό στόμα (εἶργω, εἰρκτή, πολιορκία). – **ἔπειτα** = ὕστερ' ἀπό ὅλα αὐτά, δηλαδή τήν εὐσέβεια καί τή δυστυχία τοῦ Ὀδυσ. – **πῶς ἂν λαθοίμην** · τό ἂν δυνητικό = πῶς εἶναι δυνατό νά λησμονήσω. – **περὶ - ἐστί** · **περίεμι** = ὑπερέχω. – **νόον** · αἰτ. « τοῦ κατά τι » ἢ τῆς ἀναφορᾶς. – **περὶ ἔδωκε** = πρόσφερε περισσότερα ἀπό κάθε ἄλλο θνητό. – **ἰοῖα** = ἰερά = θυσίες – **τοί** · 23. – **γαήοχος** = αὐτός πού βαστά, πού περικυκλώνει τή γῆ (γαῖα + ἔχω). – **ἀσκέλες** · ἐπίρρ. = σκληρά, ἐπίμονα (ρίζ, σκελ - σκλη - σκελετός, σκληρός). – **Κύκλωπος** · γεν. τῆς αἰτίας. – **χολοῦμαι** = εἶμαι ὀργισμένος (χόλος = ὀργή). – **ἀλάωσεν** = τυφλώσεν (ἀλαός = τυφλός) · μέ τή γεν. ὀφθαλμοῦ, ἐπειδή φανερόναι στέρηση (« στέρησης σημαντικόν »). – **ἀντίθεος** · 21. – **οὖν** = οὖν. – **ἐκ τοῦ** = ἔκτοτε. – **ἐνοσίχθων** = αὐτός πού ἀπό μέσα σείει, κουνᾷ τή γῆ (ἐν + ὠθῶ + χθών = γῆ). – **οὐ τι** = καθόλου. – **πλάζω** = κάνω νά πλανιέται (πλάζομαι · 2). – **πατρὶς αἴη** = πατρική γῆ. – **ἄγετε** · παρακελευσμ. = ἐμπρός, ἔλατε. – **οἶδε** = οἱ θεοὶ πού εἶναι ἐδῶ, παρόντες. – **περὶ-φράζομαί τι** = σκέπτομαι σοβαρά γιά κάτι. – **νόστον** · ἄοριστα = ἕναν τρόπο ἐπανόδου. – **ὅπως ἔλθῃσι** = ὥστε νά ξαναρθοῦν. – **μεθίημι** = ἀφήνω, παραιτοῦμαι. – **χόλος** = ὀργή · 69. – **οὐ τι** · 75. – **μὲν** = δέβαια (μῆν). – **ἀντία** = ἀντίθετα. – **ἀέκητι** = ἀκούσια, χωρίς νά τό θέλουν (ἀ στερ. + ἐκών). – **ἐριδαίνω** = ἐπιμένω στήν ἐριδα, στή φιλονικία. – **οἶος** · 13.

δ) Ὀνομαστική πρωτοκλίτων σέ α (-ας -ης): *νεφεληγερέτα*· (πρόβλ. τά λατιν. *α'* κλίσι. *nauta, poeta*).

– Κατάληξη άπροφ. – *μεν* (ειν) *ἐριδαινέμεν*.

– Ίωνικός τύπος του *αεί*: *αιεί*.

γ) *νεφεληγερέτα*: ο Ὅμηρος αποδίδει στους θεούς επίθετα πού εκφράζουν τίς δυνάμεις ή τίς ιδιότητές τους. Τό επίθετο *νεφεληγερέτα* είναι από τά ωραιότερα καί εκφράζει τό τρομερό μεγαλείο του θεού πού κυριαρχεί στον ούρανό. Ἐξίσου εκφραστικά είναι καί τά επίθετα του Ποσειδώνα: *γαήροχος, ἐνοσίχθων*. Τό πρώτο αποδίδει τή φυσική δύναμη, πού χωρίζει τήν ξηρά από τή θάλασσα, ενώ τό *ἐνοσίχθων* υπενθυμίζει τίς σεισμικές δονήσεις τής γής. **Κύκλωπος**: Ὅπως ξέρουμε, ο Πολύφημος, μολοντί ήταν *ἀντίθεος* καί θεογενής, τυφλώθηκε από τόν Ὀδυσσέα μέ πανουργία. Ὁ μύθος ιστορεΐται στό ι τής Ὀδύσσειας.

80 – 95

α) *εἰ μὲν δὴ* = ἄν πραγματικά. – *φίλον* (*ἐστὶ*) = ἀρέσει, ἐγχοίρεται. – *νοστήσαι*· ἐπεξήγ. του *τοῦτο*. – *πολύφρων* = σοφός, συνετός (πρόβλ. *δαίφρων*· 48). – *ὄνδε δόμενθε* = στό σπίτι του. – *δόμος* = οἶκος, σπίτι (*δέμω* = χτίζω). – *διάκτορος* = ο ψυχοπομπός, – *ἀργεϊφόντης*· 38. – *ὄτρυνόμεν*· ὑποτακτ. του *ὄτρυνω* = παροτρύνω, διατάζω νά πάει. – *ἄφρα* = γιά νά. – *ἐυπλόκαμος* = αὐτή πού ἔχει ωραίους « πλοκάμους » (= πλεξοῦδες), ωραία μαλλιά. – *νημερτής* = ἀλάνθαστος, ὀριστικός (*νη* - *ἀμαρτάνω*). – *βουλή* = ἀπόφαση, θέληση. – *νόστιον*· ἐπεξήγ. του *βουλή*. – *ταλασίφρων* = αὐτός πού μέ καρτερία ὑπομένει τίς ταλαιπωρίες, ο ὑπομονετικός (ρίζ. *ταλα* - *τλη* + *φρήν*). – *κεν* (*ν*)· τό δυνητ. ή ἀοριστολ. ἄν. – *ἐγών* = ἐγώ. – *ἐσελεύσομαι*· μέλλοντας του εἰσερχομαι. – *οἱ*· δοτ. κτητ. *οἱ υἱὸν* = τό γιό του. – *ἐποτρύνω* = ἐξεγείρω· ἐνν. τόν Τηλέμ. ἐναντίον τῶν μνηστήρων. – *μένος* = θάρρος. – *θειώ*· *θῶ* - *ἀγορή* = συνέλευση (*ἀγείρω*, πρόβλ. 63 *νεφεληγερέτα*). – *κομόων* = αὐτός πού τρέφει κόμη, πού διατηρεῖ μαλλιά. – *τό κάρη* = τό κεφάλι. – *ἀπειτέμεν* = νά ἀπαγορεύσει. Ἄφο. του *ἀπόφημι*. – *οἱ*· δοτ. ἀντιχαριστική. – *μῆλα* = πρόβατα. – *ἀδινός* = πυκνός, πολυπληθής. – *εἰλίποδες*· επίθετο τῶν βοδιῶν, ἐπειδή κατά τό βάδισμα στρέφουν τά πόδια τους πρὸς τά μέσα (*εἶλω* = στρέφω + *πούς*). – *ἔλιξ*· επίθετο πού εκφράζει τήν καμπυλότητα. *ἔλιξ βοῦς* = βόδι μέ καμπυλωτά κέρα-

τα· προβλ. τοῦ Κρουστάλλη : *δῶδια στεφανοκέρατα*. – **ἡμαθόεις** = ἀμμάδης (*ἄμαθος - ἄμμος*). – **πευσόμενον**· μέλλοντας τοῦ πυνθά- νομαι, μτχ. τελ. – **ἡδέ**· **12**. – **μιν** = αὐτόν – **κλέος** = δόξα. – **ἔσθλός** = ἀγαθός, καλός. – **μιν... ἔχῃσιν**· ὑποκ. τοῦ ρ. τό κλέος καί ἀντικ. τό μιν : γιά νά τόν δοξάζει καλή φήμη ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους.

β) Αἰτιατική ἐνικοῦ τῆς ἀντωνυμίας αὐτὸς καί στά τρία γένη : **μιν** (αὐτόν-ήν-ό).

– Ἀρχαιότερη κατάληξη γ' προσ. τοῦ ἐνεστώτα τῆς ὑποτακτ. – **ῆσι** : *ἔχῃσι, ἔλθῃσι*.

– Εὐφωνικό ν στήν ἀντωνυμία ἐγώ : **ἐγών**.

γ) **᾽Ωγυγίη** : ᾽Ως ἐπίθετο ἡ λ. *ὠγύγιος* σημαίνει παλαιότατος. ᾽Ως γεωγραφική θέση ἡ ᾽Ωγυγία εἶναι γνωστή ἀπό τήν περιγραφή τῆς ᾽Οδύσσειας ὡς πάρα πολύ μακρινό νησί, ἐφόσον ὁ ᾽Οδυσσεύς, μέ οὔριο ἄνεμο, ταξίδεψε 17 ἡμέρες ὥσπου νά ἀντικρίσει τά βουνά τῆς Σχερίας, τοῦ νησιοῦ δηλαδή τῶν Φαίακων. – **ἀγορή** : Ἀπό τοὺς προϊστορικούς ἤδη χρόνους ἴσχυε στοὺς Ἑλληνας ὁ θεσμός νά συναθροίζεται ὁ λαός σέ ἑκτακτες περιστάσεις καί νά ἐκφράζει τή γνώμη του (συνήθως « δια βοῆς ») πάνω σέ ζητήματα, τά ὁποῖα παρουσίαζαν οἱ βασιλιάδες. – **κάρη κομόωντας** : Ἡ διατήρηση μακρίας κόμης ἦταν γενικό ἔθιμο σέ ὅλες τίς ἐλληνικές φυλές. Κατά τοὺς ἱστορικούς χρόνους ἐξαφανίστηκε σιγά σιγά ἡ συνήθεια αὐτή καί διατηρήθηκε μόνο στοὺς Λακεδαιμονίους. – **μνηστῆρες** : Εὐγενεῖς ἀπό τήν Ἰθάκη καί ἀπό τά γειτονικά νησιά, πού ζητοῦσαν σέ γάμο τήν Πηνελόπη, τή σύζυγο δηλ. τοῦ ᾽Οδυσσεύα πού ἀπουσίαζε. Στό μεταξύ ἔμεναν στό σπίτι τοῦ ᾽Οδυσσεύα καί κατασπαταλοῦσαν τήν περιουσία του. – **εἰλίποδας ἔλικας βοῦς** : Μέ αὐτά τά ἐπίθετα ὁ ὄξυς παρατηρητής τῶν φυσικῶν πραγμάτων Ὀμηρος παριστάνει τό ἐκλεκτό εἶδος τῶν βοδιῶν πού ἔσφαζαν οἱ μνηστῆρες. – **Σπάρτη** : Ἀρχαῖκό κράτος, στό ὁποῖο βασιλεῦε ὁ Μενέλαος. Ὁ Μενέλαος, ἀφοῦ ἀπόκτησε ξανά τή σύζυγό του Ἑλένη πού εἶχε ἀρπάξει ὁ Πάρις, ἐπέστρεψε ἀπό τήν Τροία πάρα πολύ πλούσιος καί ἔνδοξος. – **Πύλος** : Ἦταν τό βασίλειο τοῦ Νέστορος πού ἐπίσης εἶχε ἐπιστρέψει ἀπό τοὺς πρώτους ἀπό τήν Τροία καί γέρος πιά ζοῦσε ἡσυχῆ ζωὴ μέ τήν οἰκογένειά του. Τό βασίλειο τοῦ Νέστορος περιλάμβανε τήν κεντρική καί τή νότια Ἠλεία καί ἓνα μέρος τῆς Μεσσηνίας. Ἡ πρω-

τεύουσα τοῦ βασιλείου τοῦ Νέστορος, ἡ Πύλος, δέ θροισκόταν στή θέση τῆς Πύλου τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀλλά στίς ἀκτές τῆς Τριφυλίας, στά νότια τοῦ ἸΑλφειοῦ.

96 - 124

α) 96 - 113. ὥς· δεικτ. 6. - ὥς εἰποῦσα = ὕστερ' ἀπό αὐτά τά λόγια. - ἐδήσατο· ρ. δέομαι - οὔμαι = δένω κάτι τό δικό μου· ἐνεργ. δέω - δῶ. - βῆ - κατὰ = κατέβηκε. - τό κάρηνον = ἡ κορυφή (κάρη· 90). - αἶξασα· ρ. αἶσσω = πηδῶ (διαπτοντες ἀστέρες, αἶξ). - δῆμος = ἡ κατοικούμενη περιοχὴ μιᾶς χώρας, ἡ πόλη. - ὁ οὐδός = τό κατώφλι. - ἔχω = κρατῶ. - ἔγχος = δόρυ. εἶδομαι = παρουσιάζομαι μέ ἄλλη μορφή, φαίνομαι σάν... - ἡγήτωρ = ἡγεμόνας. - ἄρα = φυσικά· ἡ παρουσία τῶν μνηστήρων ἦταν συνηθισμένη κατάσταση στό σπίτι τοῦ ἸΟδυσεά. - ἀγήνωρ = ἀγέρωχος, ὑπερόπτης (ἀγαν + ἀνήρ). - ἔπειτα = ἐκείνη τήν ὥρα. - πεσσοί = οἱ « ψῆφοι », τά πιόνια, τά πούλια παιχνιδιοῦ παρόμοιου μέ τή σημερινή « ντάμα ». - προπάροισθε(ν) = προστά. - ἡμενοι = καθιστοί, καθισμένοι· πρβλ. καί 26. - ἡ ρινός = τό δέρμα, ἡ προδιά. - ὀτηρρός = γοργός, πρόθυμος. Ἐπίθετο τῶν ὑπηρετῶν. - μίσγω = « ἀναμειγνύω », ἀνακατώνω. - κρητήρ· ἀγγεῖο μέ πλατῆ στόμα, ὅπου ἀνακάτωναν τό κρασί μέ τό νερό (κεράννυμι, κρᾶσις, κρᾶμα. - αὐτε = ἐξάλλου, ἀπό τό ἄλλο μέρος. - πολύτρητος = μέ πολλές τρύπες, πορώδης. - νίζω = πλένω. - πρότιθεν = παρέθεταν. - δατέομαι = μοιράζομαι μέ ἄλλους (πρβλ. καί δαίομαι 23, 48).

114 - 124. πολὺν πρώτος = πρώτος πρώτος. - θεοειδής = θεομορφος· ἐπίθ. ὠραίων θνητῶν. - ἦστο· ἦμαι = κάθομαι. - τετιημένος = λυπημένος (τετίημαι). - φίλον ἦτορ· αἶτατ. τῆς ἀναφορᾶς· βλέπε τή σημασία τῆς στό στ. 60. - ὄσσομαι = βλέπω (ὄσσε = τά μάτια, Λατιν. oculus), ὄσσομαι ἐν φρεσὶ = βλέπω μέ τή φαντασία μου. - ἐσθλός· 95. - εἶ ποθεν ἐλθὼν = ἂν ἐρχόταν ἀπό κάπου καί... Οἱ εὐκτικὲς πού ἀκολουθοῦν ἐκφράζουν εὐχὴ τοῦ Τηλεμάχου. - μνηστήρων τῶν μὲν = αὐτῶν τῶν μνηστήρων. - σκέδασις = διασκορπισμός (σκεδάννυμι). - σκέδασιν θείη· περιφρ. = νά πετύχει τό διασκορπισμό τῶν μνηστήρων, νά μπορέσει νά τούς διώξει. - δώματα = ἀνάκτορα. - τιμῆ = ἀξίωμα. - οἴσιν· κτητ. - ἀνάσσω = βασιλεύω, κυβερνῶ. - τὰ φρονέων = ἐνῶ ἔκανε αὐτές τίς σκέψεις. - μεθήμενος = καθισμένος ἀνάμεσα. - εἰσορῶ = βλέπω. - ἰδῶς = κα-

τευθείαν προς... – **νεμεσσωμαι** = ἀγανακτῶ (*νέμεσις* = δίκαιη ἀγανακτηση). – **δηθά· 49.** – **ἐφροστάμεν** = ἐφροσάμεναι. Τό ἀπαρέμφ. ἀποδίδει τήν αἰτία τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ Τηλέμ. – **ἔλε = εἶλε** = ἐπίασε, ρ. *αἰρῶ*. – **δεξιτερὸς** = δεξιός (Λατ. *dexter*). – **ἐδέξατο** = πῆρε μέ κίνηση φιλικῆς ὑποδοχῆς. – **ἔγχος· 104.** – **μιν φωνήσας** = ἀφουμίλησε σ' αὐτόν. – **ἔπεα πτερόεντα** = φτερωτά λόγια. Αὐτὴ ἢ συνηθισμένη ἔκφραση στόν Ὅμηρο δηλώνει τὴν ταχύτητα, μέ τὴν ὁποία ἐκστομίζονται καί χάνονται τὰ ἀνθρώπινα λόγια. – **παρ' ἄμμι** = κοντά μας. – **φιλέομαι** = φιλοξενοῦμαι. – **ἔπειτα** = ὕστερ' ἀπό λίγο. – **πατέομαι** = γεύομαι. – **δείπνον** = φαγητό, γεῦμα. – **μυθέομαι** = λέγω. – **ὅττεο** = ὅτου = τοῦ ὁποίου. – **ὅττεό σε χρὴ** = τί σοῦ χρειάζεται, τί ζητᾶς, τί θέλεις.

β) **ου** ἀντί **ο** : *Οὐλυμπος* – Ὀλυμπος.

– Κατάληξη γ' πληθ. παρ. – **εν (-εσαν)** : *πρότιθεν* [*πρὸ (ε) -τίθεσαν*].

– Ἰωνικό **ει** ἀντί **ε** : *ξεῖνος* (*ξένος*).

– Συναιρέση **ε + ο** σέ **ευ** : *δατεῦντο* – (**ε**) *δατέοντο*.

– Δοτική πληθ. προσ. ἀντωνυμίας : **ἄμμι** (*ἡμῖν*).

– Κατάληξη τοῦ δ' προσ. τοῦ μέλλοντα. – **εαι** : *φιλήσεται* (*φιλήση*), *μυθήσεται* (*μυθήση*).

Ἰωνικό **η** ἀντί γιά **α** : *κρητήρ* (*κρατήρ*).

– **ἔς** : Ἰων. τύπος τῆς προθέσ. **εἰς**.

γ) **πρόθυρο** : Ἡ ἐξωτερικὴ « θύρα » (= πόρτα), ἀπὸ τὴν ὁποία ἔμπαινε κάποιος ἀπὸ τὸ δρόμο στὴν ὑπαίθρια αὐλὴ τοῦ ἀνακτόρου ἢ τοῦ σπιτιοῦ. Στὸ μέσο αὐτῆς τῆς αὐλῆς ἦταν ὁ δωμὸς τοῦ Ἐρκειῖου Διὸς καὶ διαμέσου αὐτῆς ἔφτανε κανεὶς στὸ *μέγαρο*, πού ἦταν τὸ κύριο δωμάτιο. Ἡ εἴσοδος τοῦ μεγάρου εἶχε στοὰ ὡς πρότυλο, ἢ ὁποία ὀνομαζόταν *αἴθουσα*. Τὸ μέγαρο ἦταν ἓνα εὐρύχωρο δωμάτιο πού προοριζόταν κυρίως γιὰ τὶς συγκεντρώσεις τῶν ἀντρῶν. Ἡ στέγη του στηριζόταν μέ 4 ξύλινους κίονες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ὑπῆρχε ἡ *ἑστία* ἢ *ἑσχάρα*. Πάνω ἀπὸ τὴν « ἐσχάρα » ἡ ὀροφή ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ σχηματίζε ἓνα εἶδος φεγγίτη, τὸ *ὄπαιον*, γιὰ νὰ φωτίζεται καὶ νὰ ἀερίζεται καλύτερα τὸ μέγαρο. Πίσω ἀπὸ τὸ μέγαρο ὑπῆρχε *θάλαμος*, πού τὸν χρησιμοποιοῦσαν ὡς κοιτῶνα γυναικῶν καὶ τόπο, στόν ὁποῖο περνοῦσαν αὐτές τὸ χρόνο τους. Στὰ μεγαλύτερα ἀνάκτορα ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα διαμερίσματα ὡς ἐξαρτήματα τοῦ

κυρίως σπιτιοῦ, πού εἶχε πάντα τόν ἴδιο τύπο (βλ. εἰκόνες 3 καί 4).
 — **χάλκεον ἔγχος** : Τά ὄπλα τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἦταν ἀπό ὀρεί-
 χάλκο. Καθαρός χαλκός χρησιμοποιήθηκε μόνο ὅταν πρωτοεμφα-
 νίστηκε αὐτό τό μέταλλο, πού δέν ἦταν δυνατό νά ἀντικαταστήσει
 τά λίθινα ἐργαλεῖα καί ὄπλα, γιατί ἦταν πολύ μαλακό. Ἐγχος ἦταν
 τό κύριο ἐπιθετικό ὄπλο τῆς ἐποχῆς καί εἶχε μήκος 2 - 5 μ. Ἀποτε-
 λοῦνταν ἀπό τή χάλκινη αἶχμη καί ἀπό τό δόρυ (κοντάρι) πού κα-
 μιά φορά, στό κάτω μέρος του, ἦταν μυτερό, γιά νά μπήγεται στή γῆ,
 ὅταν ὁ πολεμιστής δέν τό χρησιμοποιοῦσε. — **Τάφος** : Τό μεγαλύτερο
 νησί τοῦ συμπλέγματος τῶν Ταφίων νησιῶν, ἀνάμεσα στή Λευκάδα
 καί τήν Ἀκαρνανία : τό σημερινό Μεγανήσι. Οἱ Τάφιοι ἦταν περι-
 δόητοι πειρατές. — **πεσοί** : Συνηθισμένος τρόπος διασκεδάσεως
 κατά τούς ὀμηρικούς καί τούς ἱστορικούς χρόνους ἦταν τά παιχνί-
 δια μέ πεσοῦς. Στά ἐρεῖπια τῆς Κνωσοῦ θρέθηκε μιά ἐλεφάντινη
 πλάκα μέ διαγράμματα παιχνιδιοῦ ὁμοίου περίπου μέ τό σημερινό
 σκάκι (βλ. εἰκ. 5). — **θεράποντες** : Ἀνήκαν πιθανῶς στήν προσω-
 πική ὑπηρεσία τῶν διαφόρων μνηστήρων καί ὄχι στό σπίτι τοῦ
 Ὀδυσσεῆ. — **κήρυκες** : Ἐπίσημοι ὑπηρετές τῶν βασιλιάδων μέ
 πολλά καί διάφορα καθήκοντα. — **ἔμισγον οἶνον** : Κατά τήν ἀρχαι-
 ότητα οἱ Ἕλληνες ἔπιναν τό κρασί ἀνακατεμένο μέ νερό σέ ὀρισμένη
 ἀναλογία. Ἡ ἀνάμειξη γινόταν πρῖν ἀπό τή διανομή τοῦ ποτοῦ,
 μέσα σέ μεγάλα δοχεῖα, τούς κρατήρες (βλ. εἰκ. 6).

— Ἀπό τή συμπεριφορά καί τά λόγια τοῦ Τηλεμάχου (στ. 119 -
 124) νά δείξετε τήν ἐγκαρδιότητα τῆς ἐλληνικῆς φιλοξενίας κατά
 τούς ὀμηρικούς χρόνους.

125 - 143

ὄς. 96. — **ἠγγεῖτο** = προηγήθηκε, γιά νά ὀδηγήσει μέσα τόν ξένο.
 — **ἔσπετο**· ρ. ἔπομαι = ἀκολουθῶ. — **ὅτε δὴ** = ὅταν πιά. — **ῥα** = φυσικ-
 κά. — **ἔσαν**· 12. — **δόμος**· 83. — **μακρός**· 54. — **δουροδόκη** = θήκη
 τῶν δοράτων (*δοῦρον* + *δέχομαι*). — **ἔϋξοος** = αὐτός πού ἔχει γίνει
 τελείως λείος, στυλπνός. Ἐπίθ. ξύλινων ἢ λίθινων ἀντικειμένων. —
ταλασίφρων· 87. — **εἶσεν** = ἔβαλε νά καθίσει (ἐλλειπτ. ἀόρ. εἶσα). —
ὑπό = ἀποκάτω. — **λίτα** = ἀπλό ὕφασμα πού στρώνεται κάτω ἀπό τά
 καθίσματα (μόνο δοτ. *τῆ λιτὶ καί αἶτ. τὴν λίτα*). — **πετάσας**· ρ.
τετάννυμι = ἀπλώνω. — **καλὸν δαιδάλεον**· προσδιορ. *θρόνον*. — **δαι-**

δάλεος = τεχνικά στολισμένος (Δαίδαλος). – **ὁ θροῆνυς** = σκαμνί για τὰ πόδια. – **πάρ· παρὰ** = κοντά. – **ὁ κλισμός** = κάθισμα χαμηλότερο ἀπό τὸ θρόνο (κλίω). – **ποικίλος**· στολισμένος μέ διάφορα ὕλικά, πλουμιστός. – **ἔκτοθεν** = σέ ἀπόσταση. – **ἀνιάομαι** = στενοχωριέμαι, ἐνοχλοῦμαι. – **ὁ ὄρουμαγδός** = ὁ θόρουδος. – **ἀδήσειεν· ρ. ἀδέω** = ἀποστρέφομαι, ἀηδιάζω. – **ὑπερφιάλος** = ὑπερόπτης. – **μετελθών** = ἐπειδή βρέθηκε ἀνάμεσα. – **μίν· 95**. – **ἀποιχόμενος** = αὐτός πού θρίσκεται μακριά. – **ἡ χέρνιψ** = νερό για τὸ νίψιμο τῶν χειρῶν (χεῖρ + νίπτω). – **ἀμφίπολος** = θεραπαινίδα (ἀμφιπέλομαι = εἶμαι γύρω ἀπό κάτι, ἀσχολοῦμαι μ' αὐτό). – **προχόω**· δοτ. ὄργ. στό *ἐπέχευεν*· ἡ *πρόχοος* (*πρὸ + χέω*) = κανάτι μέ στόμιο πού προεξέχει (βλ. εἰκ. 6). **ὁ λέβης-τος** = λεκάνη τοῦ νιψίματος. – **νίψασθαι**· τὸ ἀπαρ. τίθεται ἀπόλυτα καί σημαίνει σκοπό = για νά... – **τανύω** = ἀπλώνω, ἀνοίγω. – **ξεστός** = γυαλισμένος. – **σίτος** = ἄρτος, ψωμί. – **ταμίη** = θεραπαινίδα πού διευθύνει τίς ὑποθέσεις τοῦ σπιτιοῦ. Εἶναι συνήθως γερόντισσα καί πιστή καί γι' αὐτό προσφωνεῖται μέ τὸ ἐπίθετο *αἰδοίη* = σεβαστή. – **ὁ δαιτρός** = ὁ ὑπηρέτης, ὁ εἰδικός για τὸ κόψιμο τοῦ κρέατος (*δαίω, δατέομαι*). – **κρεῖων** = κρεάτων (*κρεῶν - κρεῶν*). – **πίνακες** = πινάκια. – **ἀείρω** = σηκώνω, μεταφέρω. – **σφί(ν)** = σ' αὐτούς (*σφίσιν*). – **κύπελλον** = ποτήρι. – **θαμὰ** = πολλές φορές, συχνά (*προβλ. τὸ νεοελλ. θαμώνας*). – **ἐπόχτο** = ἐρχόταν κατά διαλείμματα. Τό ρ. χρησιμοποιεῖται ὅταν ὑπάρχει κίνηση πού ἐπαναλαμβάνεται. – **οἰνοχοεύω** = χύνω οἶνον (*κρασί*) στὰ κύπελλα.

β) Συγκεκριμένος τύπος δοτικής πληθυντ. γ' προσ. τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας : **σφίν(ν)** = *σφίσιν*.

γ) **σίτος** : τὸ ψωμί παρασκευαζόταν μέ χοντροκομμένο στάρι καί δέν ψηνόταν, ἀλλά ξηραίνόταν στόν ἥλιο. – **δαιτρός** : Ὁ εἰδικός αὐτός ὑπηρέτης καθόταν μπροστά σέ ἓνα τραπέζι, ὅπου ἦταν τοποθετημένα τὰ ψητὰ κρέατα καί τὰ ἔκοβε σέ πολύ μικρά κομμάτια, γιατί τότε δέ χρησιμοποιοῦσαν οὔτε μαχαίρια οὔτε πηροῦνια.

– *Νά διακρίνετε καί ἄλλες λεπτομερεῖες : α) στήν ἐπίπλωση τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνακτόρου (σκευή καί ἐπιπλα), β) στήν περιποίηση τοῦ ξένου καί γ) στήν τακτοποίηση τῶν λεπτομερειῶν τοῦ γεύματος.*

α) **ἀγήνωρ**· 106. – **ἔπειτα** = στή συνέχεια. – **ἐξείης** = κατά σειρά (*ἔχομαι*). – **ἔζοντο** = ἔπαιρναν θέσεις. – **ἡ δμωή** = ἡ δούλη, ὑπρέτρια (*δαμάω* = *δαμάζω*). – **παρηνήγεον** = παρέθεταν ἀφθονα (*παρηνῆω* καὶ *παρηνῆέω* = *σωρεύω* κοντά). – **κάνεον** = καλαθάκι τοῦ ψωμοῦ. – **ὁ κούρος** = νεαρός ἄντρας, παλικάρι (*θηλ.* ἡ *κούρη* = *κόρη*). – **ἐπιστέφομαι** = γεμίζω ὡς τὸ στεφάνι. – **τὸ ὄνειαρ-ατος** = ὠφέλιμο, ἐκλεκτό φαγητό (*ὀνίνημι* = ὠφελῶ). – **ιάλλω** = ἀπλώνω. – **ἡ πόσις-ιος** = τὸ ποτό. – **ἐδητύς** = φαγητό (*ρίζ.* *ἐδ.* – *ἐσθίω*, *ἐδώδιμος*, *Λατ.* *edo*). – **ἐξ ἔντο** = ἀπέβαλαν (*ρ.* *ἴημι* = ἀποβάλλω). – **ἔρος** = ἐπιθυμία, ὄρεξη. – **μεμήλει** = *μέλει μοί τι* = ἐνδιαφέρομαι γιὰ κάτι. – **τοῖσιν ἄλλα μεμήλει** = αὐτοὶ στράφηκαν σὲ ἄλλα, ἐνδιαφέρθηκαν γιὰ ἄλλα. – **μολπή** = ἄσμα, τραγούδι (*μέλω*). – **ἡ ὄρχηστὺς-ύος** = ὁ χορός. – **ἀναθήματα** = ἀπαραίτητα συμπληρώματα. – **δαῖς-δαιτός**· 26. – **ἐν χειρσί... Φημίω** ἀντί : *ἐν χειρσί Φημίον*. **ῥά** = βέβαια. – **αἰίδω** = ψάλλω. – **ἀνάγκη** = ἀναγκαστικά, ὑποχρεωτικά. – **ἦ τοι** = πραγματικά. **φορμίζω** = κρούω, χτυπῶ τὴ φόρμιγγα. – **ἀνεβάλλετο** = χτυποῦσε τίς χορδὲς καὶ ἄρχιζε... – **κάλόν**· ἐπίρρ. = ὠραία.

β) – Ποιητικὴ χρῆση ἀρχαίων ὀνοματ. τύπων : **ἔρος** (*ἔρωσ*).

– Ἰωνικὸς τύπος τοῦ ἄδω : *αἰίδω*.

γ) **δμωαί** : *δμωαί* ἦταν οἱ δούλες ἀπὸ αἰχμαλωσία καὶ γι' αὐτὸ ἐκτελοῦσαν τίς βαρύτερες ἐργασίες στό σπίτι. Ἀνώτερη θέση εἶχαν αἱ *ἀμφίπολοι*, πού ἐκτελοῦσαν εἰδικὰ ἔργα ἢ ἀνήκαν στήν ἰδιαίτερη ὑπηρεσία τῶν μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας. – **ἀναθήματα δαιτός** : Τὸ ὀμηρικὸ συμπόσιο καταλήγει συνήθως σὲ τραγούδι καὶ χορό. Ὑπῆρχαν εἰδικοί ἀοιδοὶ (τραγουδιστές), ὅπως ἐδῶ ὁ Φημίος, πού εἶχαν ὡς ἔργο τους νά δώσουν χαρὰ στοὺς συμπότες καὶ νά τοὺς διασκεδάσουν μέ τὰ τραγούδια τους. Πρὶν ἀρχίσει κάθε τραγούδι, ὁ « ἀοιδὸς » *ἀνεβάλλετο*, χτυποῦσε δηλαδή ἑλαφρὰ τὴν κιθάρα. (Γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ βλέπε περισσότερα στήν εἰσαγωγή). – **κιθάριν περικαλλέα** : Ἡ κιθάρα ἢ ἡ *φόρμιγξ* ἦταν ὄργανο τετράχορδο, παρόμοιο μέ τὴ λύρα. Φαίνεται ὅτι ἡ τέχνη τῆς κατασκευῆς τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἦταν πολὺ ἀναπτυγμένη, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ποιητὴς χαρακτηρίζει τὴ φόρμιγγα τοῦ Φημίου *περικαλλέα*.

α) **γλαυκῶπις**· 44. – **ἄγχι** = κοντά. – **πευθοίατο - πεύθοιντο**· ρ. **πεύθομαι** = ἀντιλαμβάνομαι, ἀκούω (*πυνθάνομαι - πεύσομαι*). – **ἦ καί** = μήπως καί... – **νεμεσσωμαι** = θυμώνω, προσβάλλομαι· *πρβλ.* 119. – **ὅτι κεν εἶπω** = γιά ὅ,τι θά σοῦ πῶ. – **κεν**· τό ἀοριστολ. ἄν. – **μέλει**· 151. – **ὄρεια** = εὐκόλα πράγματα (*ὄρηϊδια, ὄρδια*). – **δίοτος** = περιουσία· *πρβλ.* νεοελλ. τό « διός ». – **νήποιονδν**· ἐπίρρ. δωρεάν, χωρίς αὐτοί νά ἀνταποδίδουν. – **ἔδω** = τρώγω. *πρβλ.* 150. – **δή που** = ἴσως τώρα πιά. – **πύθομαι** = σαπίζω. – **ὄμβρος** = βροχή. – **ἐπ' ἠπείρου** = πάνω σέ κάποια ξηρά. – **εἶν** = (μέσα) στή. – **ἄλς - ἄλός** = θάλασσα (*ἄλας, ἄλιεύς, παράλιος*). – **κυλίνδω** = κυλῶ· ἀντικ. *ὄστᾶ*. – **εἶγε**· ἡ ὑπόθεση περιέχει τήν ἔννοια τῆς εὐχῆς· *πρβλ.* νεοελλ. « ἔ, καί ἄν τόν ἔδλεπαν... ». – **ἰδοίατο - ἰδοίντο**. – **ἀρησαίατο - ἀρήσαιντο**· ρ. **ἀρῶμαι** = εὐχομαι· ἔδῶ μέ τήν καλή σημασία. – **πόδας**· αἰτ. « τοῦ κατά τι » (ἡ τῆς ἀναφορᾶς). – **ἀφνειός** = πλούσιος. – **χρυσοῖο - ἐσθῆτος**· γεν. τῆς ὕλης = σέ χρυσό καί σέ ροῦχα. – **μόρος** = ἡ κοινή μοίρα τοῦ θανάτου, ὁ θάνατος (*Λατ. mors*). – **θαλπωρή** = παρηγοριά. – **ἐπιχθόνιος** = ἐπίγειος (*ἐπί + χθών*). – **φῆσιν - φῆ**· ὑποτακτ. τοῦ φημί. – **τοῦ δὲ ὄλετο** = γι' αὐτόν πάντως χάθηκε. – **ἄγε** = ἔλα, ἐμπρός!· *πρβλ.* 76. – **ἀτροκέως** = χωρίς περιστροφές, εὐλικρινά. – **καταλέγω** = λέγω λεπτομερῶς. – **τίς, πόθεν**, ἀσύνδετο = ποίος, ἀπό ποῦ; – **εἶς** = εἷ = εἶσαι. – **πόθι**· στάση σέ τόπο = ποῦ; – **τοί** = σοί. – **τοκῆες** = γονεῖς (*τίκτω, τέκνον*). – **εὐχετόωντο ἔμμεναι**· συνηθισμένη περίφραση στόν Ὅμηρο· *εὐχετάομαι ἢ εὐχομαι ἔμμεναι* = καυχίεμαι ὅτι εἶμαι. – **οὐ μὲν γάρ τι** = γιατί πάντως δέν... – **οὐ τι** = καθόλου, μέ κανέναν τρόπο. – **ἐτήτυμον**· ἐπίρρ. = ἀλήθεια (*ἔτυμος = ἀληθινός*). – **ἀγορεύω** = λέγω. – **ἦε - ἦ** = ἦ - ἦ. – **νέον**· ἐπίρρ. = *νεωσί* = γιά πρώτη φορά. – **μεθέπω** = ἔρχομαι πρός. – **ἔσοι** = εἶ = εἶσαι. – **πατρῴός ἐσοι ξείνος** = σέ συνδέει φιλοξενία μέ τόν πατέρα μου. – **ἴσαν = ἦσαν** (*εἶμι*) = ἔρχονταν. – **δῶ** = δῶμα. – **ἐπίστροφος ἦν ἀνθρώπων** = σχετιζόταν μέ ἀνθρώπους, ἦταν κοινωνικός· *ἀνθρώπων* γενκ. ἀντικμ.

β) Κατάληξη γ' πληθ. τῆς εὐκτικῆς μέσου ἀορίστ. – **ατο** : *πευθοίατο, ἰδοίατο, ἀρησαίατο*.

– Ἡ πρόθεση ἐν στόν τύπο **εἶν**.

– Ἀρχαῖοι τύποι δ' προσ. ἐνεστ. ὀριστ. τοῦ *εἶμι* : **εἶς** (*εἶ*) πού ἐγκλίνεται καί **ἔσοι**.

– Παρατατικός του εἶμι ἀπό θέμα ι : ἴσαν (= ἦσαν).

γ) ἀφνειότεροι χρυσοῖο ἐσθῆτός τε : Ὁ χρυσός ὡς πολύτιμο μέταλλο ἀποτελοῦσε τόν ἰδιωτικό πλοῦτο. Τόν χρησιμοποιοῦσαν σέ σκευή καί σέ κοσμήματα ἢ τόν φύλαγαν ἀκατέργαστο. Τήν ἐποχή ἐκεῖνη τά ροῦχα ἦταν ἐπίσης ἀληθινή περιουσία, γιατί ἦταν ἀπό πολύτιμα ὑλικά καί στολίζονταν μέ κεντήματα, ἔργα γυναικῶν εἰδικευμένων στήν ὑφαντική καί τή διακοσμητική τέχνη. – ξένος πατρώιος : Ἀνάμεσα σ' αὐτόν πού φιλοξενοῦσε καί στό φιλοξενούμενο ἐδημιουργεῖτο δεσμός πού παραδιδόταν ἀπό τόν πατέρα στά παιδιά. Ξένος λεγόταν καί αὐτός πού πρόσφερε (ὁ « ξενίζων ») καί αὐτός πού δεχόταν (« ὁ ξενιζόμενος ») τή φιλοξενία.

178 – 212

α) 178 – 193. τὸν προσέειπε = εἶπε σ' αὐτόν. – τοιγάρω = ἀσφαλῶς, χωρὶς ἀμφιβολία. – ἀτροκέως· 169. – ἀγορεύσω τοι ταῦτα = θά σέ πληροφορήσω γ' αὐτά. – δαΐφρων· 48. – εὐχομαι εἶναι· 172. – ἀτάρ = αὐτάρ· 9. – φιλήρετμος = αὐτός πού ἀγαπᾷ τήν κωπηλασία (φιλῶ + ἐρετμᾶ = κουπιά). Ἐπίθετο ναυτικῶν λαῶν. – ὧδε· ὅπως ὑπέθεσε καί ὁ Τηλέμαχος, δηλ. ὄχι πεζός ἀλλὰ ξὺν νηὶ ἠδὲ ἐτάροισιν (πράγμα πού σημαίνει ὅτι τό πλοῖο ἦταν ἰδιόκτητο). – κατήλυθον = κατήλθον = κατέπλευσα. – οἶνοψ = αὐτός πού ἔχει ὄψη κρασιοῦ, ὁ κρασώπός· γενικά : ὁ σκοτεινός, ὁ βαθύχρωμος. – ἀλλόθροος = αὐτός πού ἔχει ξένη φωνή, ὁ ξενόγλωσσος (ἄλλος + θρός). – μετὰ χαλκῶν = γιά νά προμηθευτῶ χαλκό. – ἄγω = φέρνω. – αἶθων = στιλπνός, λαμπρός (αἶθω = καίω, λάμπω· αἶθουσα, αἰθίοψ, αἰθίη). – ἦδε· δεικτ. = νά, ἐδῶ. – ἔστηκεν = εἶναι ἀγκυροβολημένη. – ἐπ' ἀγροῦ = σέ μιὰ ἐξοχική παραλία. – νόσφι = μακριά, ἔξω. – ὕληεις = δασώδης (ὕλη = δάσος). – ἐξ ἀρχῆς = ἀπό παλιά, ἀπό παλιά χρόνια. – εἶ πέρ τε... ἦρωα· ἡ σειρά τῶν λέξεων : εἶ πέρ τε ἐπελθὼν εἶρῃαι γέροντα ἦρωα Λαέρτην = καί ἂν μάλιστα πᾶς καί ρωτήσεις... – εἶρομαι = ἐρωτῶ. – ἦρος· ἐπίθετο πολεμιστῶν καί ἡγεμόνων. – οὐκέτι· πρέπει νά συσχετιστεῖ μέ τό ἔρχεσθαι. – ἀπάνευθεν = μακριά, ἔξω. – ἐπ' ἀγροῦ = στήν ἐξοχή. – πήματα πάσχει· 49· ἐδῶ = ταλαιπωρεῖται. – ἀμφίπολος· 136. – θρώσις = φαγητό (διθρώσκω). – παρτιθεῖ = παρατίθησι = παραθέτει. – εὐτ' ἂν = ὅταν. – τὰ γνία = τά μέλη τοῦ σώματος, κυρίως τά πόδια. – ἐρπύζω = ἐρπω = σέρνω τά

πόδια μου από αδυναμία ή κόπωση. – **ὁ γουνὸς** = ὕψωμα, ἀνωφέρεια (*γόνυ, γωνία*). – **ἀλωή οἰνόπεδος** = ἀμπελόφυτη ἔκταση.

194 - 212. **δὴ γὰρ** = γιατί ἀκριδῶς. – **ἐπιδήμιος** = ὁ ἐπὶ τῷ δήμῳ = στήν πόλη του. – **νὺν(ν)** = βέβαια. – **ἡ κέλευθος** = ὁ δρόμος· *βλάπτουσι κελεύθου* = τοῦ φέρουν ἐμπόδια στό δρόμο του. – **οὐπω... ἀλλ' ἔτι** = δέν πέθανε ἀκόμη, ἀλλά... – **ζῶδς** = ζωντανός. – **ποῦ** = καθὼς πιστεύω. – **κατερύκεται**· παθητ. τοῦ *κατ-ερύκω*. 14. – **χαλεπὸς** = σκληρός, κακός. – **ἔχω** = κρατῶ, κατακρατῶ. – **ἔρυκ-νόω**· ἄλλος τύπος τοῦ *ἐρύκω*. – **ὤς** = ὅπως. – **βάλλουσιν ἐνὶ θυμῷ** = ἐμπνέουν. – **τελέεσθαι**· μελλ. τοῦ *τελοῦμαι* = ἐκπληρώνομαι, πραγματοποιοῦμαι. – **οὔτε τι ἐὼν** = χωρὶς καθόλου νά εἶμαι. – **οἰωνός** = πουλί (λατ. *avis, οἰωνός*). – **οἶδα οἰωνῶν** = καταλαβαίνω ἀπό οἰωνούς. – **σάφα** = σαφῶς. – **δηρόν· δηθά**· 49. – **πατρὶς αἴη**· 75. – **οὐδ. εἴ πέρ τε** = οὔτε καί ἂν ἀκόμη. – **ἔχησι**· ὑποκμ. δεσμὰ καὶ ἀντικμ. τόν *Ὀδυσσεά*. – **φράζομαι** = σκέπτομαι, βρίσκω τρόπο. – **ὤς κε** = γιά νά... – στ. 206· βλ. στ. 169. – **εἰ δὴ** = ἂν πραγματικά. – **τόσος** = τόσο μεγάλος – **αἰνῶς** = καταπληκτικά. – **ἐπεὶ θαμά...** Ἡ αἰτιολογία ἀναφέρεται στή διαπίστωση τῆς ὁμοιότητας καὶ στήν ἀκριδῆ μνημονικὴ ἀναπαράσταση μορφῆς τοῦ *Ὀδυσσεά*, τὴν ὁποία κατορθώνει ὁ ξένος. – **θαμά**· 143. – **τοῖον** = ἔτσι συχνά, ὅπως δηλαδὴ οἱ στενοὶ φίλοι. – **μίσγομαι** = συναναστρέφομαι, συναντιέμαι. – **πρὶν ἀναδήμεναι** = πρὶν ἀποβιβαστεῖ ἀπὸ τὸ πλοῖο, πρὶν « ἐκπλεύσει ». – **ἔβαν** = *ἔδησαν* = μετέδησαν, πῆγαν. – **κοῖλος** = κουφωτός. – **ἐκ τοῦ**· 74.

β) Ποιητικὸς τύπος γ' ἐνικ. προσ. τοῦ ἐνεστώτα τοῦ *παράτι-θῆμι* = *παρτιθεῖ*.

Σχηματισμὸς τοῦ ἄορ. τοῦ ἔρχομαι ἀπὸ τὸ θέμ. *ἐλυθ*. – (*ἐλλύ-θα*) **ἤλυθον**.

γ) **οἶνοψ πόντος** : Οἱ ἀποχρώσεις τῆς θάλασσας ἀνάλογα μὲ τὸ βάθος πού ἔχουν τὰ νερά καὶ τὴν ἀντανάκλαση τῆς ἀτμόσφαιρας ἐμπνέουν στὸν ποιητὴ πάρα πολὺ ἐκφραστικά ἐπίθετα. Τὸ ἐπίθετο αὐτὸ ἐκφράζει τὸ βαθὶ χρῶμα καὶ τὴ στιλπνότητα τῶν νερῶν τοῦ πόντου. – **ἐς Τεμέσην** : Ἐπειδὴ πρόκειται γιά χώρα πού παράγει χαλκό, ὑποτίθεται πὼς ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι ἡ *Ταμασσός* στήν Κύπρο. Ἡ μεγαλὸνησος ἦταν ὀνομαστή γιά τὰ χαλκωρυχεῖα της. – **σίδηρος** :

Ἡ χρήση τοῦ σιδήρου γενικεύτηκε στήν Ἑλλάδα μετά τήν κάθοδο τῶν Δωριέων, ἀπό τό 1100 δηλ. π.Χ. (βλ. εισαγ.). Ἐπομένως κατά τούς χρόνους τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἡ χρήση αὐτοῦ τοῦ μετάλλου δέν εἶχε γενικευτεῖ. Ὁ ποιητής ἔχει ὑπόψη του τή δική του ἐποχή, ὅταν μιλάει γιά ἀνταλλακτικό ἐμπόριο χαλκοῦ καί σιδήρου. Πραγματικά, μέ τή γενίκευση τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ σιδήρου, γινόταν ζωηρό ἀνταλλακτικό ἐμπόριο τῶν δύο αὐτῶν μετάλλων. — **Ῥεῖθρον-Νῆιον** : Εἶναι δύσκολο νά ἀναγνωριστοῦν οἱ τοποθεσίες αὐτές στή σημερινή Ἰθάκη. — **μάντις** : Ἡ μαντική ἦταν θρησκευτικό ἔθιμο τῶν Ἑλλήνων ἀπό τούς ὀμηρικούς ἤδη χρόνους. Γινόταν μέ τούς ἴδιους πάντοτε τρόπους, δηλαδή *διὰ τῶν οἰωνῶν, δι' ἐμπύρων, διὰ σπλαγχνοσκοπίας* κτλ. Ἡ μαντική μέ οἰωνούς ἦταν ἡ περισσότερο συνηθισμένη καί πρόχειρη, γιατί μ' αὐτήν ἐξεταζόταν μόνο τό πέταγμα καί ἡ φωνή τῶν πουλιῶν πού περνοῦσαν. Γι' αὐτό καί γενικεύτηκε ἡ λέξη καί πῆρε τή μεταγενέστερη σημασία της : *οἰωνός* = προγνωστικό σημεῖο. Μαντεία *δι' ἐμπύρων* γινόταν μέ τήν παρατήρηση τῆς φωτιᾶς κατά τή διάρκεια τῆς θυσίας· μαντεία *διὰ σπλαγχνοσκοπίας* γινόταν μέ τήν παρατήρηση τῶν σπλάγγων τῶν θυσιαζόμενων ζώων.

213 - 251

α) 213 - 220. **πεπνυμένος** = φρόνιμος (*πέπνυμαι* = ἔχω πνεῦμα, νοῦ). — **ἀντίον** = σέ ἀπάντηση, ἀπαντώντας. — **ἠῦδα**· *αὐδάω* = μιλῶ. — **τοιγάθ**· 179. — **μήτηρ τε** καί ἡ μητέρα μου (ἔνν. : ὅπως καί οἱ ἄλλοι). — **φισί μὲν** — **αὐτάθ**· ἀντίθεση. — **πῶ** = ἀκόμη ὡς τώρα. — **γόνος** = γέννηση, καταγωγή. — **ἀνέγνω** = γνώρισε ἀσφαλῶς, μέ βεβαιότητα. — **ὡς δὴ ὄφελον ἔμμεναι**· τό *ὡς ὄφελον* ἐκφράζει πάντοτε εὐχή = ἄς ἤμουν δά... — **τευ** = κάποιου. — **τὸ κτέαρ-ατος** = τό κτήμα. — **ἐπὶ κτεάτεσσιν** = μέσ στα ἀγαθά του. — **ἔτεμον** = πέτυχα, βρήκα (ἔλλειπ. ἀόρ.). — **ὄς** = αὐτός. — **ἄποτμος** = ἄτυχος (*α + πότμος* = τύχη). — **τοῦ ἐκ** = ἀπό τόν ὁποῖο. — **ἐρεείνω** = ρωτῶ. — **ἐπεὶ σύ...** μέ τήν αἰτιολογία αὐτή ὁ Τηλ. μετριάζει τήν πικρία τῶν λόγων του· εἶναι σάν νά λέει : ἡ ἐρώτησή σου μέ παρέσυρε νά μιλήσω ἔτσι.

221 - 229. **μέν**· βεβ. = πάντως. — **νώνυμος** = ἀνώνυμος, ἄδοξος (*νη + ὄνομα*). — **ὀπίσω**· χρόν. = στό μέλλον. — **θῆξαν**· *τίθημι* μέ τή σημασία τοῦ *ποιῶ* = προόρισαν. — **τοῖον** = μέ τέτοια χαρίσματα. —

ἐγείνατο = γέννησε. – τίς δαίς = τί είδους συμπόσιο · 152. – ὄμιλος ὄδε = αὐτός ὁ συγκεντρωμένος κόσμος. – ἔπλετο · ρ. πέλομαι = εἶμαι. Ἡ Ἀθηναῖα μιλά γιά τό συμπόσιο τῶν μνηστήρων σέ χρόνο παρατατικό, γιατί στό μεταξύ οἱ μνηστές ἔχουν πάψει νά τρώνε καί νά θορυβοῦν καί ἄκουγαν τόν αἰοιδό. – τίποτε · κατά συγκοπή : τίποτε = τί, ἐπιτέλους ; – ἡ χρεῶ = ἡ ἀνάγκη. – τί χρεῶ σε (ἔστι) = τί σέ ἀναγκάζει νά τό κάνεις αὐτό ; – εἰλαπίνη = γεῦμα μετά ἀπό θυσία. – γάμος = γαμήλια γιορτή. – ἔρανος = γεῦμα, στό ὅποιο ὁ καθένας συμμετέχει μέ τό μερίδιό του. – ὡς ὑβρίζοντες · τροπ. μτχ. = μέ τό νά φέρονται ἀρρεπῶς. – ὑπερφιάλος · 134. – δοκέουσί μοι = μοῦ δίνουν τήν ἐντύπωση. – δαίνυμαι = συμμετέχω, παίρνω μέρος σέ δεῖπνο. – νεμεσσήσαιτό κεν · 119. – αἴσχεα = ἀρρέπειες. – πινυτός = συνेतός · (προβλ. πεπνυμένος · 213). – μετέλθοι = θά ἐρχόταν σ' αὐτή τή συγκέντρωση.

230 - 251. ἐπεὶ...· καί πάλι δικαιολογεῖ τήν πικρία, μέ τήν ὁποία θά ἐκφραστεῖ στή συνέχεια ὁ Τηλέμαχος. – ἄρ(α) καί ρά = λοιπόν. – δῆ = τώρα. – ἀνείρομαι · 188. – μεταλλάω = ἐξετάζω μέ ἐνδιαφέρον. – μέλλεν ἔμμεναι = ἔπρεπε νά εἶναι, θά ἦταν. – ἀφνειός · 165. – ἀμύμων · 29 = ἔντιμος, τιμημένος. – ὄφρα · χρον. = ἐφόσον. – ἐπιδήμιος · 194. – ἐδόλοντο = ἐδούλοντο = ἤθελαν. – μητιάω = σκέπτομαι (μῆτις = σκέψη). – θεοὶ κακὰ μητιόωντες = κάποιοι κακόδουλοὶ θεοί. – αἴστος = ἄφαντος (α + ἰδεῖν). – περὶ πάντων ἀνθρώπων = περισσότερο ἀπό ὅλους τούς ἀνθρώπους, ὅσο κανέναν ἄλλο ἄνθρωπο. – ἀκαχοίμην · ἀκαχίζομαι = θλίβομαι (ἄχνημαι, ἄχ). – δάμη · δάμνημι – δάμνημαι = ἀφανίζω - ἀφανίζομαι. – δῆμος · 103. – ἠέ · 175. – τολύπευσεν = ἔφερε σέ πέρας (τολυπεύω = κάνω τολύπες μαλλιοῦ, κατεργάζομαι). – τῷ κεν ἐποίησαν · ἀπόδοση στό εἰ δάμη. – τῷ · δεκ. τοῦ χρόνου = τότε. – τύμβος = μνήμα. – ἠδέ κε ἦρατο = καί θά κέρδιζε. – καί ᾧ παιδί = καί γιά τό γιό του, ὄχι μόνο γιά τόν ἑαυτό του. – ὀπίσσω · 222. – νῦν δέ · 166. – ἀκλειώς = ἄδοξα (α + κλέος). – ἄρπυιαι = δαίμονες τῆς θύελλας, θύελλες (ἀρπάζω). – ἀνηρείψαντο · ἀνερείπομαι = ἀρπάζω στά ὕψη. – οἴχεται = ἔφυγε, πάει. – ἄπυστος = χωρίς νά ὑπάρχει γι' αὐτόν πληροφορία, χωρίς νά ἀκουστεῖ (ἀ + πυνθάνομαι). – γῶος = θρηῆνος. – κάλλιπεν = κατέλιπεν = ἄφησε. – οὐδέ τι = καί δέν. – στεναχίζω = στενάζω (ἐκτενέστ. τύπος τοῦ στένω - στενάχω). – οἶον · 13. – νῦ = νῦν = τώρα. – τὸ κῆδος = πένθος, συμφορά. – τεύχω

= κατασκευάζω, προξενῶ (τέχνη, τεκ-των). - ἄριστοι = εὐγενεῖς, ἄρχοντες. - ὑλήεις· 186. - κροναῶς = τραχύς, βραχῶδης (κροανίον, κέρας, κράνος). - κοιρανέω = εἶμαι κοίρανος, ἄρχοντας. - μνάομαι· 39. - τρύχω = βασανίζω, φθείρω. - στυγερός = μισητός. - τελευτήν ποιῶ = δίνω τέλος. - φθινύθω = ἀφανίζω, ρημάζω (φθίνω). - τάχα δὴ = ἀσφαλῶς γρήγορα. - διαρραίω = κομματιάζω, ἐξολοθρεύω.

β) Γεν. τῆς ἀόρ. ἀντωνυμίας τις - τινός : τεῦ.

- Αἰολική χρήση τοῦ υ ἀντί τοῦ ο : *ώνυμος* (ὄνυμα ἀντί ὄνομα).

- Ἀφομοίωση τοῦ τ τῆς ἐκθλιθόμενης προθέσεως κατὰ μέ τό ἀρκτικό σύμφωνο τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ : *κάλλιπεν* (κατ-λιπεν).

γ) ἔρανος : Συχνά οἱ προεστοί τοῦ τόπου, ὅταν προσκαλοῦνταν ἀπό τό βασιλιά σέ δεῖπνο γιά νά συσχεφθοῦν πάνω σέ δημόσια θέματα, ἔφεραν καί τή συνεισφορά τους σέ τρόφιμα. Ὅσες ὁμως φορές ὁ βασιλιάς πρόσφερε δεῖπνο ἕστερ' ἀπό θυσία, γινόταν *εἰλαπίνη*, προσφερόταν δηλαδή δεῖπνο μέ ἔξοδα τοῦ βασιλιά. - *τύμβος* : Λοφῶδες ὕψωμα πού σχηματιζόταν μέ χῶμα, τό ὁποῖο χυνόταν πάνω στόν τάφο τοῦ νεκροῦ. Πάνω στόν τύμβο τοποθετοῦνταν πολλές φορές ἕνα *σῆμα*, δηλαδή μιᾶ ἀναμνηστική στήλη. - *Παναχαιοί* : Ὅλοι οἱ Ἀχαιοί πού ἔκαναν ἐκστρατεία στό Ἴλιο. Γιά τούς Ἀχαιούς βλ. τήν εἰσαγ. - *ἄρπυιαι* : Προσωποποίηση τῶν δυνατῶν ἀνέμων. Τίς παρίσταναν ὡς ἄγρια ἔξωτικά πουλιά με πρόσωπο παρθένας. Σύμφωνα μέ τόν Ἡσίοδο οἱ ἄρπυιες ἦταν δύο, ἡ Ἀελλώ καί ἡ Ὠκυπέτη. - *ἄριστοι* : Μέ τό ἐπίθετο αὐτό δηλώνονταν οἱ εὐγενεῖς ἐνός τόπου, οἱ ὁποῖοι συμμετέχουν στά συμβούλια τοῦ βασιλιά. Καμιᾶ φορά ὀνομάζονται καί αὐτοί *βασιλεῖς*. Σέ πολλά κράτη τῶν Ἀχαιῶν ὑπῆρχαν καί τοπικοί ἡγεμόνες· μέ αὐτή τήν ιδιότητα παρουσιάζονται ἐδῶ οἱ διάφοροι μνηστήρες τῆς Πηνελόπης. - *Δουλίχιον - Σάμη - Ζάκυνθος*. Τό Δουλίχιο εἶναι πιθανῶς ἕνα ἀπό τά νησιά «Ἐχινάδες». Γιά ἄλλους εἶναι τό μακρινότερο τμήμα τῆς Κεφαλλονιάς. Μαζί μέ τή Σάμη (Κεφαλλονιά) καί τή Ζάκυνθο ἀποτελοῦσε τό κράτος τοῦ Ὀδυσσεῦ.

α) 252 - 271. **ἐπαλαστέω** = ἀγανακτῶ. - **ἐπαλαστήσασα**: τροπ. μτχ. = μέ ἀγανάκτηση (ἔνν. κατά τῶν μνηστήρων). - **ὦ πόποι**· ἐπιφών. ὀργῆς = τί κακό ! - **ἦ δὴ** = πραγματικά λοιπόν. - **πολλὸν** = πολύ. - **δεύομαί τινος** = μοῦ λείπει κάτι, μοῦ στοιχίζει ἡ ἀπουσία του. - **ὃ κε χεῖρας ἐφείη**· *ὃς ἂν ἐφείη χεῖρας* = ὁ ὅποιος θά τιμωροῦσε μέ τά χέρια του· νεοελλην. : « θά ἔβαζε χέρι » στοὺς μνηστήρες (*ἐφήμι* = ἐπιβάλλω, βιάζω ἐπάνω). **πρῶται θύραι** = τό πρόθυρο· 103. - **εἰ σταίη**· ἡ ὑπόθ. ἔχει ἔνν. εὐχῆς = ἄς ἐρχόταν τώρα... - **ἡ πῆληξ** = κάλυμμα, σκέπασμα τοῦ κεφαλιοῦ = περικεφαλαία (νεοελλην. πηλήκιο). - **δοῦρε**· *δυῖκ. τοῦ δοῦρον* = δόρου. - **τοῖος** = τέτοιος. - **ἐνόησα**· *νοῶ* = δλέπω, γνωρίζω. - **τά πρῶτα** = γιά πρώτη φορά. - **ἀνιόντα**· *χρον. μτχ. ἄνεμι* = ἐρχομαι πίσω ἀπό... - **οἴχομαι** = μεταβαίνω, πηγαίνω. - **θοῶς** = ταχύς, γρήγορος. - **φάρμακον ἀνδροφόνον** = θανατηφόρο δηλητήριο. - **δίξημαί** = ἀναζητῶ. - **ὄφρα οἱ εἶη** = γιά νά ὑπάρχει σ' αὐτόν, γιά νά τό ἔχει. - **ἰὸς** = βέλος. - **χρίεσθαι** = γιά νά ἀλείφει. Τό ἀπομφ. πού χρησιμοποιεῖται ἀπόλυτα σημαίνει σκοπό. - **χαλκήρης** = χάλκινος (*χαλκός* + *ἄρ.* - *ἀραρίσκω* = προσαρμόζω). - **ὁ μὲν**· ὁ ἴλος. - **ῥα** = βέβαια. - **νεμεσίζομαι** = φοβοῦμαι τήν ὀργή κάποιου. - **αἰέν** = πάντοτε. *αἰέν ἑόντες* = αἰώνιοι. - **φιλέεσκε** θαμιστ. τύπος τοῦ *φιλέω* = ἀγαποῦσε πάντοτε - **αἰνῶς** = πολύ, ἐξαιρετικά· 208. - **ὀμιλήσειεν**· ἐξακολουθεῖ ἡ ὑπόθεση : *εἰ σταίη*· *ὀμιλῶ* = συναντῶ. - **ὠκύμορος** = ταχυθάνατος (*ὠκός* = ταχύς + *μόρος*). - **πικρόγαμοι γενοῖατο** = θά ἔκαναν ἕναν πικρό γάμο. - **ἦ τοι μὲν** = βέβαια. - **ἐν γούνασι θεῶν**· ἀντίστ. πρὸς νεοελλ. : στό χέρι τοῦ Θεοῦ. - **ἦ... ἦε**· ἐπεξήγ. τοῦ *ταῦτα*. - **ἀποτίνομαι** = ἐκδικοῦμαι· *προβλ. 43 ἀποτίσεται*· ὑπκτ. μέ τό *κεν* = ἂν. - **οὐκί** = οὐχί. - **φράζομαι**· 205, 273. - **ἄνωγα** = προτρέπω· *προκμ. μέ σημ. ἐνεστ.* - **ὄπως κε(ν) ἀπώσσει** : *πλγ. ἐρώτ.*· *ἀπωθοῦμαι* = διώχνω, ἀπομακρύνω. - **εἰ δ' ἄγε νῦν** = ἐμπρός τώρα, ἔλα τώρα. - **ξυνήμι** = ἀκούω προσεχτικά, καταλαβαίνω. - **ἐμπάζομαι μύθων** = προσέχω, παρακολουθῶ τά λόγια.

272 - 278. **ἀγορή**· 90. - **ἦρωες**· ἐπίθ. ἡγεμόνων καί πολεμιστῶν· 189. - **πέφραδε**· *προκμ. τοῦ φράζω* = λέγω· ὁ *προκμ. δηλώνει* ὅτι ἡ πράξη πρῆπει νά γίνει πάρα πολύ γρήγορα, σάν νά εἶχε ἦδη γίνει. - **ἐπιμάρτυροι** = μάρτυρες γι' αὐτό τό σκοπό. - **σκίδναμαι** =

σκεδάννυμαι = σκορπίζομαι. – **ἄνωχθι**· προστακτ. τοῦ ἄνωγα. – **μητέρα δέ... ἴτω** = ὅσο γιά τή μητέρα σου, ἄς πάει. – **ἐφορμάται** = παρακινεῖ. – **γαμέεσθαι** = νά παντρευτεῖ γιά δεύτερη φορά. – **ἄψ** = πίσω. – **μέγα δύναμαι** = ἔχω μεγάλη δύναμη. – **οἱ δέ** = αὐτοί πού εἶναι στό πατρικό τους σπίτι. – **τεύχω γάμον** = κάνω γάμο. – **ἄρτυνέουσι**· μέλλ. τοῦ ἄρτύνω = ἐτοιμάζω. – **τά ἔεδνα** = τά προικιά. – **ἔοικε** = ταιριάζει. – **παιδός**· ἡ **παῖς** = ἡ θυγατέρα (ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ἡλικία της). – **ἔπεσθαι ἐπὶ παιδός** = νά ἀκολουθήσουν μιά κόρη, νά πάρει μαζί της μιά κόρη.

β) Συνηθισμένη ἡ χρήση ὑποτακτικῆς μέ τό **κεν** (= ἄν) : ἡ **κεν** ἀποτίσεται, ὅπως **κεν(ν)** ἀπόσσει.

– Δευτερόκλιτος τύπος τοῦ **πολύ** : **πολλόν**.

– **κ** ἀντί **χ** (Ἰων.) : **οὐκί**.

γ) **ἔχον πήλικα...** : Στό στίχο 256 ἀναφέρονται τά πιό συνηθισμένα ὄπλα τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων. Ἡ **πήλιξ** ἦταν κάλυμμα τοῦ κεφαλιοῦ. Ἦταν κατασκευασμένη ἀπό δέσμα καί εἶχε γιά κόσμημα λοφίο ἀπό ἀλογίσια οὐρά. Κάλυμμα ἐπίσης τοῦ κεφαλιοῦ ἦταν καί ἡ **κόρυς**. Σκέπαζε τό κρανίο (τό μέρος πάνω ἀπό τούς κροτάφους) καί ἄφηνε ἀκάλυπτο μόνο τό πρόσωπο. Στερεωνόταν μέ ἱμάντα πού περνοῦσε κάτω ἀπό τό σαγόνι. Πολλές φορές ἡ **κόρυς** ἦταν στολισμένη μέ μετάλλινα ἐλάσματα καί μέ δύο μετάλλινες προεξοχές σέ σχῆμα κεράτων (βλ. εἰκ. 7). – Ἡ **ἀσπίς** τῶν ὀμηρικῶν ἡρώων ἦ ἔχει μεγάλο σχῆμα καί καλύπτει ὅλο τό σῶμα τοῦ πολεμιστή ἀπό τόν τράχηλο ὡς τά πόδια, ἡ εἶναι στρογγυλή, ὅπως καί κατά τούς κλασικούς χρόνους. Τή μεγάλη ἀσπίδα τή χρησιμοποιοῦσαν παλαιότερα καί τήν κατασκεύαζαν ἀπό ξύλο καλυπτόμενο ἀπό πολλά δέσματα. Ἡ στρογγυλή ἀσπίδα ἦταν ἀπό μέταλλο καί πολλές φορές ἦταν στολισμένη μέ διάφορες παραστάσεις. Τή φοροῦσαν ἀπό τόν ὦμο, μέ **τελαμῶνα** (ἱμάντα, λουρί) καί τήν κρατοῦσαν μέ τό ἀριστερό χέρι. Στό κέντρο τῆς ἀσπίδας σχηματιζόταν μιά κωνική προεξοχή, ὁ **ὀμφαλός** (**ἀσπίς ὀμφαλόεσσα**). – Τά **δόρατα** εἶναι τό κύριο ἐπιθετικό ὄπλο, τό ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε ἐπί αἰῶνες μέ ἐλάχιστες παραλλαγές. Τό ὄπλο αὐτό ἀποτελοῦνταν ἀπό ξύλο (**δόνον** = ξύλο) καί στήν ἄκρη του προσαρμοζόταν ἡ αἰχμή. Βλ. στ. 121, **ἔγχος**. – **Ἐφύρη** :

Πόλη Ἐφύρη ὑπῆρχε καί στήν Ἥλιδα καί στή Θεσπρωτία τῆς Ἡπείρου. Ὅρισμένοι ὑποθέτουν ὅτι πρόκειται γιά τήν ἠλειακή πόλη, πού ἦταν περίφημη γιά τά φαρμακερά της ὀότανα. Ἄλλοι θεωροῦν περισσότερο πιθανό τό ὅτι ὁ Ὀδυσσεύς, ἐπιστρέφοντας ἀπό τήν Ἐφύρη τῆς Ἡπείρου, πέρασε ἀπό τήν Τάφρο, ὅπου βασίλευε ὁ πατέρας τοῦ Μέντη. — **Μερμεριδῆς** : Γιός τοῦ Μερμέρου. Ἦταν ἐγγονός τοῦ Ἰάσονα καί τῆς Μήδειας, ἀπό τήν ὁποία κληρονόμησε τή μυστική τέχνη τῶν ἀνδροφόνων φαρμάκων. — **πατρός μέγα δυναμένοιο** : Πατέρας τῆς Πηνελόπης ἦταν ὁ Ἰκάριος πού κατοικοῦσε στήν Ἀκαρνανία. Ἦταν ἀδελφός τοῦ Τυνδάρεω, βασιλιᾷ τῆς Σπάρτης καί πατέρα τῆς Ἐλένης καί τῆς Κλυταιμίστρας. — **Τά ἔεδνα** : Ἡ λέξη γενικά σημαίνει γαμήλια δῶρα. Σέ παλαιότερες ἐποχές ὁ μνηστήρας ἔδινε ἔεδνα στόν πατέρα τῆς νύφης ὡς ἀντίτιμο τῆς γυναικάς τήν ὁποίαν ἀγόραζε. Ὅταν ὅμως τά ἦθῃ ἐξημερώθηκαν, ἡ νύφη ἔπαιρνε ἔεδνα ἀπό τό μνηστήρα της ὡς δῶρα καί ἀπό τόν πατέρα της ἄλλα ἔεδνα ὡς προίκα.

279 - 305

α) 279 - 292. **πυκνῶς ὑποθήσομαι** = θά σοῦ δώσω φρόνιμη συμβουλή· **ὑποτίθμι** = παραγγέλλω, συμβουλεύω. — **αἶ γε** = ἄν. — **πίθηαι** = (ἄν) ὑπακούσεις (*ἐπιθον, πείθω*). — **ἄρσας**· *ἀραρίσσω νῆα* = καταρτίζω, ἐτοιμάζω πλοῖο. — **ἐρέτης** = κωπηλάτης (*ἐρετιμά, φιλήρετμος*· 181). — **εἴκοσιν** = εἴκοσι. — **πευσόμενος**· 94. — **δήν**· *δηθά*· 120. — **οἰχομένοιο**· 135. — **βοτός**· 32. — **ἡ ὄσσα** = φῆμη πού διαδίδεται ἄγνωστο ἀπό πού· θεωρεῖται ὅτι προέρχεται ἀπό τό Δία. — **μάλιστα** = πάρα πολύ συχνά. — **τό κλέος** = ἡ εἶδηση. — **εἴρομαι**· 188. — **ὄς**· δεικτ. — **δεύτατος** = τελευταῖος· ὑπερθ. τοῦ *δεύτερος*. — **χαλκοχίτωνες** = αὐτοί πού φοροῦν χάλκινους θώρακες. — **βίοντον** - **νόστον** : ὅτι ζεῖ καί ὅτι θά γυρίσει. — **ἦ** = βέβαια τότε. — **τροχόμενος περ**· ἐναντ. μετχ. *τρούχομαι* = ὑποφέρω. — **μηδ' ἔτ' ἐόντος**· πλεονασμ. μετά τό *τεθνεώτος*. — **δή** = τότε πλέον. — **σῆμα χέω** = χύνω χῶμα, ὑψώνω τύμβο καί πάνω σ' αὐτόν στήλη. Ἐδῶ πρόκειται γιά κενοτάφιο. — **κτέρεα** = νεκρικά δῶρα, κυρίως ὄπλα. — **κτερεῖζω** = ἀποδίδω τιμές σέ ἕνα νεκρό. — **εἴοικε**· ὑπκμ. *κτερεῖζα*.

293 - 305. **ἔρξης**· *ἔρδω* = πράττω. — **φράζομαι** = σκέπτομαι· *φράζεσθαι*· ἀπαρμφ. μέ σημασία προστακτ. — **κατὰ φρένα καί κατὰ**

θυμόν· ἡ ἔκφρ. σημαίνει σοβαρή σκέψη καὶ ἀπόφαση = σκέψου καὶ ἀποφάσισε. — **ὅπως κε κτεινήης**· πλγ. ἐρώτηση = πῶς θά. — **ἀμφαδὸν** = φανερά, σέ φανερό ἀγώνα μ' αὐτούς (*ἀναφανδόν*). — **οὐδέ τι** = καὶ καθόλου. — **νηπιάας ὀχέω** = ἔχω τρόπους, συμπεριφορά παιδιοῦ, παιδιαρίζω. — **τηλίκος** = τόσο μικρός. — **αἴω** = ἀκούω μέ σημασ. προκμ. = δέν ἔχεις ἀκουστά. — **πατροφονῆα** = τό φονιά τοῦ πατέρα του. — **δολόμητις-ιος** = δόλιος, ἐπίβουλος (*δόλος* + *μητις* = σκέψη). — **κλυτός** = ἀκουστός (*κλύω* = ἀκούω). — **ἔκτα**· ἄορ. τοῦ *κτεινω*. — **φίλος**· κλητ. — **ἄλκιμος** = δυνατός (*ἀλκή* = ρώμη). — **ἔσσο(ο)**· προστκ. τοῦ *εἰμί* δ' πρόσ. — **ὀψίγονοι** = οἱ μεταγενέστεροι (*ὀψέ* + *γεν.* - *γενε* -). — **εὖ λέγω** = ἐπαινῶ, ἐγκωμιάζω. — **θοή**· 260. — **πὺν** = καθὼς φαντάζομαι. — **ἀσχολάω**· *ἀσχάλλω* = στενοχωριέμαι. — **μένοντές με** = περιμένοντάς με. — **σοὶ δ' αὐτῷ μελέτω** = σύ ὁ ἴδιος νά ἐνδιαφερθεῖς (*μέλει μοι*· στ. 151.). — **ἐμπάζομαι**· 271.

β) δ' πρόσ. τῆς προστ. τοῦ *εἰμί* : **ἔσσο**.

— Ἐπικός τύπος τοῦ ἀριθμ. εἴκοσι : **εἰέκοσι**.

γ) **ἐρέτησιν εἰέκοσιν** : Τά ἐπιβατικά πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἦταν *νῆες εἰεκόσοροι*, ἐνῶ τά πολεμικά *πεντηκόντοροι*. — **χαλκοχίτωνες** : ὁ θώρακας τῶν Ἀχαιῶν πολεμιστῶν ἦταν πιθανῶς *χιτῶν* πλεχτός ἢ ἀπό δέσμα, χωρὶς χειρίδες καὶ φοριόταν γύρω ἀπό τόν κορμό. Γιά νά ἀντέχει περισσότερο, σκεπαζόταν μέ χάλκινα ἐλάσματα (*γύαλα*), γι' αὐτό καὶ οἱ Ἀχαιοὶ λέγονται *χαλκοχίτωνες*. — **σημα... κτέρεα** : Ἡ Ἀθηνᾶ συνιστᾶ στόν Τηλέμαχο νά τιμήσει τῆ μνήμη τοῦ πατέρα του *χέων σημα*, ἔστω καὶ ἂν δέν εἶχε θαφτεῖ ὁ Ὀδυσσεύς στήν Ἰθάκη, καὶ νά τόν τιμήσει μέ τίς καθιερωμένες νεκρικές τιμές. Γιά τούς *τύμβους* καὶ τά *σηματα* βλ. στ. 239. Γιά τά *κτέρεα* βλ. τὴν εἰσαγωγή.

306 - 324

α) 306 - 316. **στ. 306** = 213. — **ἦτοι** = ἀσφαλῶς, ὀρισμένως. — **φίλα φρονέω** = ἀπό φιλική διάθεση. **ὥς τε** = καὶ καθὼς. — **λήσομαι**· 57. — **ἄγε νῦν**· μέ παρακελευσμ. σημ. = ἔλα τώρα, σέ παρακαλῶ. — **ἐπιμένω** = μένω ἀκόμη. — **ἐπειγόμενός περ ὁδοῖο** = ἂν καὶ εἶσαι διαστικός στό ταξίδι σου. — **ὄφρα**· τελικ. = *ἵνα* = γιά νά. — **λοεσσάμενος** = *λουσάμενος* = ἀφοῦ λουστεῖς. — **τεταρπόμενος** = *ταρπόμε-*

νος· μ. ἄορ. δ' τοῦ *τέρω* μέ ἀναδιπλ. – **τὸ κῆρ** = ἡ καρδιά. Γιά τή σημασία τοῦ *φίλος*· 60. – **κίω** = πορεύομαι· 22. – **χαίρων ἐνὶ θυμῷ** = μέ χαρούμενη καρδιά. – **τιμῆεις** = πολύτιμος. – **κειμήλιον** = πολύτιμο δῶρο πού φυλάγεται ὡς ἀναμνηστικό (*κεῖμαι*). – **ἐξ ἐμεῦ**· ἐξ ἐμοῦ = ἐκ μέρους μου.

314 - 318. **ἔτι** = ἀκόμη, περισσότερο χρόνο. – **κατερύκω**· 14. – **λιλαίομαι**· 15· μέ γενική, γιατί εἶναι ἐπιθυμίας σημαντικό. – **ὄδοιο** = νά ἐξακολουθήσω τό δρόμο μου. – **ὅτι κε**· ὅ,τι ἄν = ὅτιδήποτε. – **ἄνωγα**· 269. – **αὐτίς ἀνερχομένω** = ὅταν ἐπιστρέφω (ξανά). – **δόμηναι** = *δοῦναι*· ἀπρμφ. μέ σημ. προστακτ. – **φέρομαι** = παίρνω μαζί μου. – **καί ἐλὼν** = καί μάλιστα νά μοῦ τό διαλέξεις. – **ἀμοιβή** = ἀνταπόδοση.

319 - 324. **ὄρνις ὧς** = σάν πουλί. – **ἀνόπαια**· ἐπίρρ. Κυρίως αἰτιατ. πληθ. τοῦ ἐπιθ. *ἀνόπαιος* - α - ον = πρὸς τή διεύθυνση τοῦ φεγγίτη (τὸ *ὄπαιον*). – **διέπτατο**· διαπέτομαι = πετῶ διαμέσου. – **τῷ δ' ἐνὶ θυμῷ** = στήν ψυχὴ του (δηλ. τοῦ Τηλεμ.). – **μένος** = τόλμη. – **ἐ** = αὐτόν (γραμμ. τυπ. 17). – **πάρουθεν** = μπροστά, προηγουμένως. – **φρεσὶν ἦσι** = *εἰαῖς φρεσὶν* = στό νοῦ του. – **θάμβησεν**· *θαμβέω* = μένω ἐκθαμβος. – **οἶσατο**· *οἶομαι* = διαισθάνομαι, ἀντιλαμβάνομαι. – **αὐτίκα** = ἀμέσως, κατευθείαν. – **ἐπώχето**· *ἐποίχομαι* *τινα* = πηγαινῶ πρὸς κάποιον. – **ἰσόθεος** = ἴσος μέ τούς θεούς. – **ὀφῶς - φωτὸς** = ἄντρας (*φημί*).

δ) Μέσ. ἄορ. δ' μέ ἀναδιπλασιασμό : **τερταπόμενος**.

– Συναίρεση τοῦ ε + ο σέ **εν** : ἐμεῦ (ἐμέο - ἐμοῦ).

γ) **δῶρον** : Ἐκτός ἀπό τίς ἄλλες περιποιήσεις πρὸς τούς ξένους (λουτρό, φαγητό) προσφερόταν σ' αὐτούς καί ἀναμνηστικό δῶρο. Ὅταν αὐτός πού παρείχε τή φιλοξενία καί αὐτός πού τή δεχόταν (ὁ *ξενίζων* καί ὁ *ξενιζόμενος*) ἦταν πλούσιοι, τά δῶρα ἦταν πολυτιμώτατα καί συχνά ἔργα τέχνης (κύπελλα, πολυτελῆ ρούχα, ὄπλα κτλ.). – **ἀνόπαια** : Γιά τό *ὄπαιο* καί, γενικότερα, τήν ἀρχιτεκτονική τοῦ μυκηναϊκοῦ ἀνακτόρου, βλ. στ. 103 (πραγματικά).

325 - 365

325 - 336. **τοῖσι** = γιά χάρη τους. – **αἰίδω**· 154. – **περικλυτὸς** = περίφημος (*κλυτός*· 300). – **ἦατο**· *ἦντο*, *ἦμαι* = κάθομαι. – **λυγρός** = θλιβερός. – **ἐπετείλατο** = τούς ἀνάγκασε νά ὑποστοῦν. – **ὑπερωι-**

όθεν = από τό υπερώο. – **θέσπις** (θεός + ρίζ. σελ., προβλ. *ἔννεπε*· 1) = τό *θεσπέσιο*, αὐτό πού λέγεται μόνο ἀπό θεούς. – **θέσπις ἀοιδή** = θεϊκό τραγούδι. – **σύνθετο φρεσὶ** = ἄκουσε. – **περίφρων** = συνेतός. – **οἶο δόμοιο** = τοῦ δωματίου της. – **οἶος**· 13. – **ἄμα** = μαζί. – **στή ῥα** = στάθηκε. – **σταθμός** = παραστάδα (τό πλαγινό ξύλο τῆς πόρτας). – **τέγος** = τό στεγασμένο μέρος τοῦ σπιτιοῦ· ἐδῶ = τό μέγαρο. – **πύκα** = πυκνά, στέρεα. – **ποιητοῖο**· μέ σημ. παθητ. παρακειμένου = κατασκευασμένου, χτισμένου. – **ἄντα** = προστά. – **ἄντα παρειάων** = προστά στό πρόσωπό της. – **σχομένη**· *ἔχομαι* = κρατῶ, συγκρατῶ. – **λιπαρόν** = λαμπρό, πολυτελές. – **κρηδεμνον** = καλύπτρα (*κάρη + δέω*). – **ἐκάτερθέ οἱ** = ἀπό τό ἓνα καί τό ἄλλο μέρος της. – **κεδνός** = προσεχτικός, πιστός.

337 - 344. **γάο**· βεβαιωτ. – **θελκτήρια** = τραγούδια πού « θέλγουν », πού εὐχαριστοῦν· εὐχάριστα τραγούδια. – **κλείω κλείω**, *κλείζω* = ὕμνῶ. – **σφίν**· ἀποδίδεται καί στό *παρήμενος* καί στό *ἄειδε*. – **παρήμενος** = *παρακαθήμενος* = καθισμένος δίπλα, κοντά. **ἀποπαύε(ο)** = πάψε. – **λυγρός**· 327. – **τείρω** = διατρυπῶ, κατατρῶγω· *τείρει μοι φίλον κῆρ* = μοῦ πληγώνει τήν καρδιά. – **μάλιστα** = περισσότερο ἀπό ἄλλες γυναῖκες. – **καθίζετό με** = μέ ἔπληξε, μέ χτύπησε, « μέ θοῖηκε » (*καθικάνω*). – **ἄλαστον** = ἀλησμόνητο, ἀπαρηγόρητο. – **τοίην κεφαλῆν** = ἓνα τέτοιο (δηλ. ἀγαπημένο) πρόσωπο. – **κλέος** = δόξα, φήμη. – **κλέος εὐρὺ** = δόξα διαδεδομένη, ἀπλωμένη. – **καθ' Ἑλλάδα** = στήν Ἑλλάδα.

345 - 359. **τί τ' ἄρα** = καί γιατί λοιπόν; – **φθονέω** = στερῶ, ἀπαγορεύω. – **ἐρίηρος** = ἀγαπητός, πιστός (*ἔρι* = πολύ + *ἀραρίσκω* = ἀρμόζω, ταιριάζω). – **ὄπη** = μέ ὅποιο τρόπο. – **ὄρνυται οἱ νόος** = παρακινεῖται, ἐμπνέεται ὁ νοῦς του (*ὄρνυμι* = *ἐγείρω*, σηκώνω, *ὄρνυμαι* = *ἐγείρομαι*, σηκώνομαι). – **οὐ τοι αἴτιοι** = δέ σοῦ φταῖνε. – **ποθί**· *ποῦ* = ἴσως, φαντάζομαι. – **ἀλφηστής** = ὁ « ἀροφάγος », αὐτός δηλ. πού τρώει ψωμί (*ἄλφι* + *ἐσθίω*). – **νέμεσις γίγνεται τι** = εἶναι κάποιος ἄξιος νά κατηγορηθεῖ. – **οἶτος** = κακή μοῖρα. – **τήν· δεικτ.** = αὐτήν. – **ἐπικληῖζω** = ἐπιδοκιμάζω, προτιμῶ. – **ἀκουόντεσσι** = *τοῖς ἀκούουσι* = γιά τούς ἀκροατές. – **ἀμφιπέληται** = εἶναι γύρω· γιά τραγούδι = ἀντηγεῖ γύρω. – **ἐπιτολμῶ** = ἀνέχομαι, κάνω ὑπομονή. – **φώς**· 324. – **τά σά αὐτῆς** = τά δικά σου, ἀποκλειστικά, ἔργα. – **κομίζω** = ἀσχολοῦμαι, παρακολουθῶ. – **ίστος** = ὁ ἀργαλειός (*ἴσταμαι*). – **ἠλακάτη** = ἡ ρόκα. **ἐποίχομαι ἔργον** = καταγίνομαι στό ἔργο

μου, — **μῦθος** = τὰ λόγια. — **ἄνδρεςσι μελήσει** = θὰ εἶναι μέλημα τῶν ἀνδρῶν. **τοῦ κράτος ἐστὶ** = αὐτός ἔχει τὴν ἐξουσία.

360 - 365. **θαμβέω**· 323. — **πάλιν θεθήκει** = ἐπέστρεψε, ξαναγύρισε. — **οἰζόνδε** = στό δωμάτιό της. — **πόσις**· 15. — **ὄφρα** = ὥσπου. — **βάλε οἶ** = τῆς ἔριξε, τῆς ἔδωσε ὕπνο.

β) Ἄρχαῖος σχηματισμός τῆς δοτ. πληθ. αὐτῶν πού ἔχουν θέμα, τό ὁποῖο λήγει σέ **ντ** : **ντεσσι** : **ἀκουόντεσσι**.

— Ἀναγραμματος συμφώνων : **καοδίη** (*καοδίη*).

γ) **λυγρόν νόστον** : Γιά τόν νόστο τῶν Ἀχαιῶν βλ. α 11 πραγμ. — **κηδέμνον** : Τό *κηδέμνον* πού φορεῖ ἡ Πηνελόπη εἶναι ἓνα εἶδος ἐσάρπας, μέ τό ὁποῖο σκέπαζαν τό πρόσωπο, ὅταν ἤθελαν (*ἄντα σχομένη*). Τό *κηδέμνον* ὅμως τό φοροῦσαν καί μόνο στά μαλλιά, σάν φακιόλι. Δενόταν μέ πολλούς τρόπους καί εἶχε πολλά καί διάφορα σχήματα καί κοσμήματα. — **ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε** : Ὁ στίχος αὐτός συνοψίζει τό περιεχόμενο τῆς προομηρικῆς καί τῆς ἴδιας τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως. Πραγματικά, τὰ παλαιότερα ἔπη, καθὼς καί ἡ Ἰλιάδα καί ἡ Ὀδύσεια, περιέχουν ἔργα θεῶν καί ἡρώων, τὰ ὁποῖα ἱστοροῦνται μέ τὴν ποιητική τέχνη τῶν ἀοιδῶν. Γιά τὴν *ὠδή*, τὰ ἔπη κτλ. βλ. τὴν εἰσαγωγή. — **καθ' Ἑλλάδα καί μέσον Ἄργους**. Στό στίχο αὐτό φαίνεται καθαρά ἡ βαθμιαία διάδοση τοῦ ὀνόματος Ἑλλάς. Παλαιότερα Ἑλλάς ὀνομαζόταν μιά μικρὴ Φθιωτικὴ περιοχὴ. Στούς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐγινε ἡ σύνθεση τῆς Ὀδύσειας, Ἑλλάς ὀνομαζόταν σχεδόν ὀλόκληρη ἡ Στερεά, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ Πελοπόννησος διατηροῦσε ἀκόμη τό παλαιό ὄνομα Ἄργος. — **Δαναοί** : Ἀντί γιά τό ὄνομα Ἀχαιοί ἢ Ἀργεῖοι ὁ ποιητής χρησιμοποιεῖ καί τό ὄνομα Δαναοί, γιά νά δηλώσει τοὺς Ἑλλήνες πού ἔκαναν ἐκστρατεία στήν Τροία. Μέ τό ὄνομα ὅμως αὐτό δηλώνονται κυρίως οἱ κάτοικοι τοῦ Ἄργους μόνο, ὡς ἀπόγονοι τοῦ ἀρχαιότατου βασιλιᾶ Δαναοῦ. — **ἢ τις νεωτάτη ἀκουόντεσσι ἀμφιπέληται** : Ἡ παρατήρηση τοῦ Τηλεμάχου ὅτι οἱ ἀκροατές προτιμοῦν πάντοτε νεώτερα ποιήματα, ἐπιβεβαιώνει ὅτι οἱ ποιητές συνέθεταν νεώτερους καί περισσότερους ἐπίκαιρους μῦθους. Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ὁ Τηλεμάχος ἀπευθύνεται στή μητέρα του, δείχνει ὅτι, μετά τὴν παραίνεση τῆς Ἀθηνᾶς, ἄρχισε νά μιλάει καί νά φέρεται σάν ἄντρας.

— Στούς στίχους 320, 328 καί 330 νά βρεῖτε λεπτομέρειες σχετικές μέ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ὁμηρικοῦ ἀνακτόρου.

ΡΑΨΩΔΙΑ Ε

29 - 54

α) 29 - 42. - **αὔτε** = ἐξάλλου, ἄλλωστε. - **τὰ τ' ἄλλα** = καί σέ κάθε ἄλλη περίσταση. - **ἐνπλόκαμος**· α 86. - **εἰπεῖν** ἀπαρέμφ. μέσημασ. προστ. - **νημερτέα βουλήν**· α 86 - 31 = α 86 - **πομπή** = ὁδηγία, συνοδεία. - **σχεδίη** = πλοῖο πού κατασκευάστηκε πρόχειρα. - **πολύδεσμος** = πολύ καί (ἐπομένως) στέρεα δεμένως. - **πῆμα**· α 49. - **ἥματι εἰκοστῶ** = ὕστερ' ἀπό εἴκοσι μέρες. - **ἐρίθωλος** = αὐτός πού ἔχει πολλούς βῶλους, ὁ εὐφορος (ἐρι = πολ + βῶλος). ἐπίθ. τῆς γῆς. - **ἀγγίθεος** = πλησίον, συγγενῆς τῶν θεῶν (ἄγγι = κοντά + θεός). - **γέγασα** = γέγονα (ρ. γίγνομαι). - **περὶ κῆρι** = μέ τὴν καρδιά τους, μέ πολλή ἐγκαρδιότητα (τὸ κῆρ = ἡ καρδιά). - **θεὸν ὦς** = σάν θεό. - **ἄλις** = ἀρκετά, ἄφθονα. - **ἔσθῆς**· α 165. - **ἐξήρατο**· ρ. ἐξάρνημαι = παίρνω γιὰ τόν ἑαυτό μου. - **ἀπήμων** = ἀβλαβῆς (α + πῆμα). - **λαχόν· λαγχάνω** = παίρνω μέ κλῆρο. Ἡ μτχ. ὑποθετ. - **ληγίς-ιδος** = λάφυρα. - **ἡ αἶσα** = τὸ μερίδιο. - **ὧς**· δεικτ. - **οἱ μοῖρ'** ἐστί = εἶναι τὸ πεπρωμένο του. - **ὑψόροφος** = μέ ψηλή ὄροφή.

43 - 54. **ἔφατο** = ἔφη. - **ἀπίθησε** = παράκουσε· οὐδ' ἀπίθησε = δέν παράκουσε, ὑπάκουσε· σχμ. λιτότητας. - **διάκτορος Ἄργεΐφόντης**· α 38, 84. - **αὐτίκα ἔπειτα** = ἀμέσως μετά. - **ἐδήσατο**· α 96. - **ἀμβρόσιος** = ἀθάνατος, θεϊκός [α + μ(β)ροτός]. - **μίν**· α 95. - **ἦμὲν - ἠδὲ** = συμπλεκτ. σύνδεση = καί-καί. - **ὑγρή**· ὡς οὐσιαστ. πρόβλ. ξηρά (γῆ). - **ἀπείρων-ονος** = ἀπέραντος (α + πέρως). - **ἄμα ποιῆς** = μαζί μέ τίς πνοές, καθώς ἔπνεε ὁ ἄνεμος. - **τῆ**· ἀναφορ. δοτ. ὄργ. - **θέλω** = μαγεύω. - **τοὺς δ' αὔτε** = ἐνῶ ἀντίθετα τοὺς ἄλλους. - **ὑπνάω** = κατέχομαι ἀπό νύστα, νυστάζω. - **κρατὺς** = κραταιός. - **ἐπιθάς· επιθαίνω** = πατῶ τὸ πόδι, φτάνω. - **ἔμπεσε** = ἔπεσε, κατέβηκε ἀπότομα στὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. - **σεύομαι** = ὀρμῶ, προχωρῶ γρήγορα. - **λάρος** = ὁ γλᾶρος (τὸ θαλασσινό πουλί). - **ὁ ὄρνις**· α 320. - **κόλποι ἄλως** = τὰ κοιλώματα τῆς θάλασσας. - **ἀτρύγετος** = ἀκούρατος, ἀεικίνητος, (αὐτός) πού δέν ἠσυχάζει ποτέ· ἐπίθ. τῆς θάλασσας. - **ἀγρώσσω**· ἄλλος τύπος τοῦ

ἀγρευῶ = ψαρεύω. – δεύω-ομαι = βρέχω-ομαι. – ἄλμη = ἄρμυρό νερό. – ἴκελος = ὅμοιος. – πολέεσι κύμασι = στά ἀτέλειωτα κύματα. – ὀχήσατο· ὀχοῦμαι = (μετα)φέρομαι πάνω (σέ κάτω).

δ) Τύποι τοῦ φημί στή μέση φωνή : ἔφατο.

– Ἄρχαῖος σχηματισμός τοῦ εἶμι : ἐσμί-ἐσσι-ἐστί.

– Πληθ. τοῦ ἐπιθ. πολλὺς κατά τή γ' κλίση : πολέες-πολέα (κύμασι πολέεσι).

γ) **Σχερῖη** : Σύμφωνα μέ τήν ἐπικρατέστερη ὑπόθεση, εἶναι ἡ σημερινή Κέρκυρα. Οἱ Φαίακες πού τήν κατοικοῦσαν, ἦταν λαός ναυτικός καί καυχιόνταν ὅτι κατάγονται ἀπό τόν Ποσειδῶνα (ἀγχιθεοί). – **λαχὼν ἀπό ληίδος αἴσαν** : Σύμφωνα μέ τό πολεμικό ἔθιμο, οἱ ἀρχηγοί τῆς ἐκστρατείας μοιράζονταν τά λάφυρα μέ κλῆρο (λαχνός, λαχών). Ὁ Ὀδυσσεύς πήρε βέβαια τό μερίδιό του ἀπό τά λάφυρα τοῦ Ἰλίου, ἀλλά δέν τό περιέσωσε, γιατί δέν ἦρθε ἀπήμων. – **Πιερία** : Ἡ χώρα βορειοανατολικά τοῦ Ὀλύμπου (βλ. α 1 - 10, πργμ. σημ.). – **πολέεσι κύμασι** : Νά παρατηρήσετε τήν περιγραφική δύναμη τῆς ἀπλῆς ἐκφράσεως. Μέ τό κοινότατο ἐπίθετο « πολλὺς » ὁ ποιητής ἀποδίδει πάρα πολύ παραστατικά τό θέαμα τῆς κυμαινόμενης θάλασσης.

55 - 75

α) **τηλόθι** (α 22) **εἰούσαν** = ἀπομακρυσμένη. – **ἐνθα**· χρον. – **ιοειδῆς** = αὐτός πού ἔχει ὄψη ἴου (= μενεξέ), ὁ μενεξεδένιος. – **ἦπειρόνδε** = πρὸς τήν ξηρά. – **ἦιεν**· πρτ. τοῦ εἶμι-ἦει. – **ὄφρα**· χρον. ὥσπου νά... – **σπέος**· α 15. – **τῷ** ἀναφορ. **τῷ ἐνι** = στό ὅποιο. – **ναῖω**· α 51. – **τέτμεν**· α 218. – **ἐσχαρόφιν**· πτ. γεν. ἐσχάρα = ἐστία. – **ὀδμή** = ὀσμή (ὄζω, ὄδωδα). – **ἡ κέδρος**· δέντρο ὅμοιο μέ τό ἔλατο. – **εὐκέατος** = (αὐτός) πού σχίζεται εὐκόλα (κεάζω = σχίζω). – **τό θύον** : δέντρο παρόμοιο μέ τό κυπαρίσσι καί μέ εὐωδιαστό ξύλο. – **ὄδωδα** = μυρίζω, εὐωδιάζω. – **δαίομαι** = καίγομαι (δάς, δαυλός). – **ἀοιδιάω** = τραγουδῶ. Ἐκτεν. τύπος τοῦ ἀείδω· (ἀοιδή). – **ἡ ὄψ-ὀπός** = ἡ φωνή. – **ἐποιχομένη ἰστόν** = πηγαίνοντας πέρα δῶθε στόν ἀργαλειό της. – **ἡ κερκίς** = ἡ σαῖτα. – **ῦλη**· α 186. – **τηλεθόωσα** = πολύ θαλερό, καταπράσινο (μέ ἀναδιπλ. τύπος τοῦ θάλλω). – **ἡ κλήθρη** = ἡ κλήθρα (δέντρο). – **ἡ αἴγειρος** = ἡ

λεύκα. – **τανυσίπτερος** = πού άπλώνει τά φτερά της (*τανύω* = τεντώνω). – **ευνάξομαι** (*ευνή*) = κοιμούμαι· γιά πουλιά : κουρνιάζω. – **ό σκώψ** = ένα είδος *γλανκός*, κουκουβάγιας. **ό ίσηξ** = ό *ίεραξ* = τό γεράκι. – **ή κόρωνα** = ή κουρούνα. Λέγεται *τανύγλωσσος*, γιατί τεντώνει τή γλώσσα της γιά νά φωνάξει· τό *τανύγλωσσος* μπορεί έπομένως νά άποδοθεί μέ τό νεοελλ. « φωνακλού ». – **εινάλιος** = θαλασσινός (*έν άλί*). – **τήσι μέμηλεν** = πού άγαπούν (τά θαλασσινά πράγματα), πού άσχολούνται· *μέλει μοί τι* = μέ άπασχολεί κάτι. – **ή δέ αύτου** = και νά έδω... – **ή ήμερις** = ή κληματαριά. – **ή βώωσα**· ή βάω = είμαι στην άκμή τής ήλικίας μου· *ήμερις ή βώωσα* = κλημα θαλερό. – **τεθήλει**· *θάλλω* = έχω άφθονους καρπούς. – **τετάνυστο**· *τανύομαι* = άπλώνομαι· **έξείης**· α 145. – **πίσυρες** = τέσσερις. – **λευκόν** = διαυγές, κρυσταλλένιο. – **τετραμμένοι άλλυδις άλλη** = στραμμένες ή καθεμιά σέ άλλη κατεύθυνση. – **άμφι** (*έπίρρ.*) = γύρω. – **μαλακός**· *έξαιτίας* τής πολλής χλόης. – **θήλεον** = *έθαλλον*. – **ένθα**· τοπικ. – **έπειτα** = ύστερ' από όλα αυτά, δηλ. από τήν τόση φυσική καλλονή. – **θηήσαιτο**· *θεάομαι* = θεωρώ, παρατηρώ μέ θαυμασμό, θαυμάζω. – **ήσιν**· κτητ. = *έαις* (*φρεσίν*) = στην ψυχή του.

β) Διατήρηση του δ πριν από τό μ : *όδμη* (*όσμη*).

– Κατάληξη αρχαίων πτώσεων : **οφι (ν)** : *έσχαρόφι (ν)*, *δακρόφιν*.

– Αιολικός τύπος του *τέσσαρες* : **πίσυρες**.

γ) **τήν νήσον**· α 50, 85. – **πόντος ίοειδής** : Τό επίθετο έκφράζει τό ιδιότυπο γαλάζιο χρώμα (σάν λουλάκι), πού παίρνει καμιά φορά ή θάλασσα. – **ίστον έποιομένη** : Έπειδή κατά τήν έποχή εκείνη ό ιστός (= άργαλειός) ήταν πλατύς, ή εργαζόμενη μπροστά του έπρεπε νά κινείται διαρκώς γιά νά παίρνει και ν' αφήνει τήν *κερκίδα*. – **ύλη δέ σπέος άμφι...** Η περιγραφή αυτή θεωρείται ένα από τά ώραιότερα κομμάτια του Όμήρου. Προσέξτε ότι ό ποιητής κατορθώνει νά άποδώσει όλες τίς αισθητικές έντυπώσεις πού είχε ό επισκέπτης του έξωτικού αύτου τόπου.

– *Σέ ποιό στίχο νομίζετε ότι έντείνεται περισσότερο ή έντύπωση τής όμορφιάς;*

α) 76 - 84. **ἐπει δὴ** = ἀφοῦ πιά. - **ἐφ̄ θυμῶ** = μέ ὄλη του τὴν ψυχῆ. - **εἰς ἤλυθεν** = μπῆκε μέσα. - **ἄντην ὀρώ** = ἀντικρίζω. - **οὐδὲ ἠγνοίησε** = τὸν ἀναγνώρισε. Κατὰ σχμ. λιτότ. - **δία θεάων**· α 14. - **γὰρ τε· καὶ γὰρ** = γιατί, ἄλλωστε δέν. - **ἄγνως-ῶτος** = ἄγνωστος. - **πέλομαι** = εἰμί. - **οὐδ' εἰ** = ἔστω καὶ ἄν. - **ἀπόπροθι** = μακριά. - **ναίει δώματα** = ἔχει τὴν κατοικία του. - **οὐδὲ** = ἀλλὰ δέν. - **μεγαλήτωρ-ορος** = μεγαλόκαρδος (*μέγας* + *ἦτορ*). - **ἔτεμε**· α 218, ε 58. - **ἔνθα πάρος περ** = στήν ἴδιαν ἀκριβῶς θέση, ὅπου καί πρὶν, ὅπου συνήθιζε νά κάθεται. - **στοναχῆ** = στεναγμός (*στενάχω*, *στένω*). - **ἐρέχθω** = σπαράζω, βασανίζω. - **ἀτρούγετος**· ε 52. - **δεοκέσσετε** = κοίταζε διαρκῶς (θαμιστικός τύπος τοῦ *δέρομαι* = κοιτάζω). - **λείβω** = χύνω.

85 - 91. **ἐρεείνω** = ρωτῶ. - **ίδρύω** = τοποθετῶ, βάζω νά καθίσει. - **φαινός** = φωτεινός, λαμπρός (*φάος* - *φῶς*). - **σιγαλόεις** = διακοσμημένος, στολισμένος, σκαλιστός. - **τίπτε** = *τί ποτε* = γιατί ἄραγε. - **χρυσόραπις** = (αὐτός) πού κρατεῖ χρυσοῦ ραβδί (*ράπ* - *ράβδος*). - **εὐλήλουθας** = ἦρθες. - **αἰδοῖός τε - φίλος τε** = σεβαστός καὶ ἀγαπητός. Συνηθισμένη ἔκφραση ἐκτιμῆσεως καὶ φιλικῶν αἰσθημάτων. - **πάρος**· α 21. - **θαμίζω** = ἐρχομαι συχνά. - **αὔδα**· προστ. τοῦ *αὐδάω* = λέγω (πρὸβλ. *μετηύδα*, *προσηύδα*). - **φρονέω** = ἔχω στό νοῦ μου. - **τελέω** = ἐκτελῶ. - **ἄνωγεν** = εἶναι πρόθυμος· α 269. - **εἰ... γε** = ἄν δέβαια. - **τετελεσμένον** = ὅ,τι ἔχει ἤδη ἐκτελεστεῖ στό παρελθόν, ἐπομένως ὅ,τι εἶναι δυνατό νά ἐκτελεστεῖ καί τώρα = (τό) δυνατό. - **ἔπεο**· προστ. τοῦ *ἔπομαι*. - **προτέρω** = παρέκει. - **πάρ θείω τοι** = νά σοῦ παραθέσω. - **ξείνια** = τό καθιερωμένο γιά τοὺς ξένους δεῖπνο.

92 - 96. **ἀμβροσίη** = τροφή θεῶν. - **πλήσασα· πίμπλημι** = γεμίζω. - **κέρασε** = ἐτοίμασε στόν κρατήρα (*κεράννυμι*). - **νέκταρ** = ποτό τῶν θεῶν. - **ἦσθε· ἔσθω - ἐσθίω**. - **ἤραρε θυμὸν ἐδωδή** = τόνωσε τὴν ψυχὴ του μέ τό φαγητό (*ἀραρίσκω* = συναρμόζω, στερεώνω).

97 - 115. **εἰρωτᾶς... θεόν**· ἡ σειρά τῶν λέξεων : *εἰρωτᾶς* (σὺ) *θεά με θεὸν ἐλθόντα* = ἐσύ μιά θεά, ρωτᾶς ἐμένα, ἓνα θεό, γιά τόν ἐρχομό μου. - **νημερτέος**· ἐπίρο. τοῦ *νημερτής*· α 86. - **ἐνισπήσω· μέλλ.** τοῦ *ἐννέπω* α 1. - **κέλει· κέλομαι· κελεύω**. - **ἠγῶγει** = εἶχε

δώσει διαταγή. Ὁ Ἑρμῆς μιλάει γιὰ τὴ στιγμὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἔλαβε τὴν ἐντολὴ τοῦ Δία· *ἄνωγα*· α 269. – *ἄσπετος* = ἄρρητος, ἀπέραντος (ἄ + ρίζ. σεπ.). – *ἄγχι*· α 157. – *ἱερὰ ρέζω*· α 47. – *ἔξαιτος* = ἐξαίρετος, ἐκλεκτός. – *μάλ' οὐ πὼς ἔστι* = δέν εἶναι δυνατό μέ κανέναν τρόπο. – *νόος* = σκέψη, ἀπόφαση. – *αἰγίοχος* = ὁ Δίας πού κρατᾶ τὴν αἰγίδα. – *παρεξελθεῖν*· *παρέξειμι* = παραβαίνω. – *ἄλιώω* = ματαιώνω (ἄλιος = μάταιος). – *τοι παρεῖναι*· *εἶναι παρὰ τοι (σοι)* = ὅτι μένει κοντά σου. – *διζυρός* = πολύπαθος, δυστυχημένος (*διζυς* = συμφορὰ). – *ἀποπεμπέμεν* = ν' ἀφήσεις ἐλεύθερο. – *ὅτι τάχιστα* = ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα. – *αἶσα*· ε 40. – *τῆδε* = μ' αὐτόν τόν τρόπο. – *ἀπονόσφιν*· ἐπιτατ. τοῦ *νόσφιν* = τόσο μακριά.

β) Οὐδέτ. τῆς ἀναφορ. ἀντων. ὅστις : **ὅτι** (ὅ, τι).

γ) **ἐν θρόνῳ φαινώ σιγαλόεντι** : Σύμφωνα μέ ὅσα ἔδλεπαν οἱ ποιητές στὰ ἀνάκτορα καί στὰ πλούσια σπίτια, φαντάζονταν ὅτι καί τὰ ἐπιπλα καί τὰ σκευὴ τῶν θεῶν ἦταν κατασκευασμένα μέ πολυτιμο ὑλικό καί πολλή καλαισθησία. – **ἐνθα πάρος περ** : Οἱ στίχοι 82 – 84 ἀποδίδουν τὴ νοσταλγία καί τὴν ἀπόγνωση τοῦ Ὀδυσσεά. Ὁ γενναῖος, ὁ ἐπινοητικός ἥρωας εἶναι τώρα ἕνας πάρα πολύ δυστυχημένος ἄνθρωπος, πού δέ βλέπει διέξοδο ἀπό τὴν αἰχμαλωσία του. – **ἀμβροσία - νέκταρ** : Οἱ ἀρχαῖοι φαντάζονταν ὅτι τό φαγητό καί τό ποτό τῶν θεῶν εἶναι θεῖα οὐσία πού οὔτε γνωρίζουν οὔτε γεύονται ποτέ οἱ θνητοί. Ὡστόσο ἀποδίδουν σ' αὐτά τὴν ἴδια ἐπενέργεια πού ἀναγνωρίζουν καί στὴν ἀνθρώπινη τροφή, τό νά τονώνουν δηλαδή καί νά εὐχαριστοῦν τοὺς ἀθανάτους. – **οὐδέ τις ἄγχι θροτῶν πόλις** : Ἐν ὅ Ἑρμῆς περνοῦσε ἀπό κάποια πόλη, στὴν ὁποία γινόταν θυσία, θά ἀνακουφιζόταν ἀπό τὴν παρατεταμένη πτήση του· σύμφωνα μέ τίς δοξασίες τῶν ἀρχαίων, οἱ θεοὶ παρευρίσκονται ἀόρατοι στίς θυσίες καί ἀπολαμβάνουν τὴν ὁσμὴ τῶν κρεάτων πού καίγονται. – **αἰγίοχος** : Ὁ Δίας ὀνομάζεται ἔτσι, γιατί ὡς ἀσπίδα κρατᾶ τὴν αἰγίδα. Ἡ αἰγίδα ἦταν θεϊκό καί τρομερό ὄπλο, πού συμβολίζει τὴ θύελλα καί τὴν ἐκρηξη τοῦ κερανοῦ. – **ἄστν Πριάμοιο** : Στό Ἰλιο βασίλευε ὁ Πρίαμος, γιός τοῦ Δαρδάνου· ὁ Πρίαμος ἦταν ἡδη γέρος, ὅταν ἄρχισε ἡ πολιορκία τῆς πόλης ἀπό τοὺς Ἀχαιοὺς.

α) 148 - 159. **κρατύς**· ε 49. - **μεγαλήτωρ**· ε 81. - **πότνια**· α 14. - **ἦε**· ἦει. - **ἐπεὶ δὴ** = ἀφοῦ πλέον. - **ἐπικλύω**· μέ γεν. = ἀκούω. - **ἀγγελία** = μήνυμα, προσταγή. - **τῷ ὄσσε**· δυϊκ. οὐδ. = τὰ μάτια. - **δακρυόφιν**· ἀπό δάκρυα (γραμμ. τυλ. ε 59). - **τέροσμαι** = στεγνώνω. - **κατείδομαι** = φθείρομαι, λιώνω (*εἶδω καὶ λείδω* = χύνω). - **αἰὼν** = ἡ διάρκεια τοῦ βίου, ἡ ζωὴ. - **νόστον** = γιὰ τὸ νόστο, γιατί ἤθελε νὰ ἐπιστρέψει στήν πατρίδα του. - **οὐκέτι ἦνδανε νύμφη** = δέν ἦταν πιά εὐχάριστο νὰ ζεῖ μέ μιὰ νύμφη (*ἀνδάνω*, ἀπό τῆ ρίζ. *ἀδ.* - ἠδύς). - **ιαύεσκε** = κοιμόταν πάντοτε (θαμιστ. τοῦ *ιαύω* - κοιμοῦμαι). - **καὶ ἀνάγκη** = ἔστω καὶ ἀκούσια, ἔστω καὶ παρὰ τὴ θέλησή του. - **παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούση** = *παρ' ἐθελούση οὐκ ἐθέλων* = κοντὰ στή νύμφη πού τὸν ἤθελε, ἐνῶ αὐτὸς δέν τὴν ἤθελε. - **ἦμαρ**· α 9. - **ἄμ** = ἀνά. - **ἡ πέτρη** = ὁ βράχος. - **ἡ ἠϊών - ὄνος** = ἡ ἀκτὴ τῆς θάλασσας - **157 - 158** = ε 83 - 84. - **ἀγχοῦ· ἄγχι**· α 157, ε 101. - **προσεφώνεε** = μιλοῦσε σ' αὐτόν.

160 - 170. **κάμμορε** = δυστυχισμένη. Κυρίως αὐτὸς πού ὑπόκειται σέ « μόρον », δηλ. σέ κακὴ μοῖρα (*κατ - μόρος*). - **μή μοι**· δοτ. χαριστ. = μή, γιὰ χάρη μου, μή σέ παρακαλῶ... - **ὀδύρομαι** = θρηνῶ. - **αἰών**· ε 152. - **πρόφρασσα**· θηλ. τοῦ *πρόφρων* = πρόθυμος (*πρὸ + φρήν*). - **δούρατα**· *δόρυ - δούρατος*· πρώτ. σημ. ξύλο (πρὸβλ. *δούρειος ἵππος, δόρυ*). - **χαλκῶ**· δοτ. ὄργαν. στό *ταμῶν* = ἀφοῦ κόψεις μέ χάλκινο τσεκούρι. - **σχεδίη**· ε 33· βλ. παρακάτω πραγματικά. - **ἴκρια** = σανίδες πού ἀποτελοῦν τὰ δύο καταστρώματα τῆς πλώρης καὶ τῆς πρύμης. - **πῆξιαι**· ἀπρμφ. τοῦ ρ. *πήγνυμι* = στερεώνω. - **ὑψοῦ** = ψηλά, δηλ. πάνω στὰ ξύλα τῆς σχεδίας. - **ἠεροειδής** = ὀμιχλώδης (*ἠήρ - ἠέρος* = ὀμίχλη). - **μενοεικῆς** = ὁ ταιριαστός, ὁ ἀνάλογος μέ τὴν ἐπιθυμία, ὁ ἐπαρκής (*μένος + εοικα*). - **ἄ κεν ἐρύκοι**· ἀναφ. τελ. πρόταση = τὰ ὅποια θά σέ σώσουν ἀπό τὸν κίνδυνο τοῦ λιμοῦ. - **τὸ εἶμα - τος** = τὸ ἔνδυμα, τὸ ροῦχο (ρίζ. *ἔσ.* - *ἔσσυ - μι, ἔννυμι - ἀμφιέννυμι*). - **οὔρος** = οὔριος ἄνεμος. - **ἀσκηθῆς** = ἀβλαθῆς. - **αἶ κε** = ἄν. - **μευ** = μου. - **φέρετρος** = ἀνώτερος. - **κοῖναι**· = κραίνω = δρῶ, ἐκτελῶ.

β.) αἶ ἀντί εἰ. Συνήθως **αἶ κε** = *εἰ, ἄν, ἐάν*.

- Τροπή τῶν συμφώνων τῶν ἐκθλιδόμενων προθέσεων ἀνάλογα

μέ τό ἐπόμενο σύμφωνο : **ἀμ-πέτρῃσι** (ἀνά πέτρῃσι) · **καμμορε** [κάτ(σ)μορε].

– Γεν. α' πρόσ. τῆς προσ. ἄντων. ἐγώ : **μεῦ** καί ἐγγλ. **μευ**. Ἄλλοι τύποι : **ἐμέο, ἐμείο** καί σπαν. **ἐμέθεν**.

γ) **τόν δ' ἄρ' ἀπ' ἀκτῆς εὖρε** : Γιά πρώτη φορά ἐμφανίζεται ἐδῶ ὁ ἥρωας τῆς ὑποθέσεως, ἐνῶ ὡς τώρα γινόταν ἀπλῶς λόγος γι' αὐτόν. Ὁ ποιητής τόν παρουσιάζει σέ ὅλη τήν περιπαθῆ νοσταλγία του. – **ἀρομόζεο εὐρεΐαν σχεδίην** : Ἡ Καλυψώ δίνει στόν Ὀδυσσεά γενικές ὁδηγίες γιά τήν κατασκευή μιᾶς σχεδιάς. Πρῶτα θά συνταιριαστοῦν κορμοί δέντρων (**δούρατα** μακρὰ) καλοπελεκημένοι, γιά νά δημιουργηθεῖ τό σῶμα τῆς σχεδιάς πού θά ἐπιπλέει. Στή συνέχεια πάνω στοῦς συναρμοσμένους κορμούς θά στερεωθοῦν σανίδες γιά νά σχηματιστοῦν δύο καταστρώματα, στήν πρῦμη καί στήν πλώρη, ὅπως γινόταν καί στά πλοῖα. Μέ πολλή ὑπομονή ὁ Ὀδυσσεάς τελειοποίησε τή σχεδιά του, προσθέτοντας ἰστό (= κατάρτι), γεραία (= ἀντένα), πηδάλιο (= τιμόνι) καί ἰστία (= πανιά). Γύρω γύρω τήν προφύλαξε μέ πλέγμα ἀπό ξύλα λυγαριάς, γιά νά μήν τόν βρέχουν τά κύματα (εἰκ. 9).

171 - 191

α) 171 - 179. **ρίγησε· ῥιγέω** = μέ πιάνει ρίγος, ἀνατριχιάζω. – **πολύτλας** = πολύπαθος, καρτερικός (ρίζ. *ταλ.* - *τλῆναι*· α 87). – **ἄλλο τι**· κτγρμ. τοῦ *τόδε* = αὐτή σου ἡ ἀπόφαση εἶναι κάτι ἄλλο. – **μήδομαι** = σκέπτομαι (*μητι, πολύμητις, μητιῶν*· α 234). – **οὔδέ τι** = καί καθόλου. – **πομπή** = ἀποστολή στήν πατρίδα, τρόπος νά μέ στείλεις στήν πατρίδα μου. – **ἦ χέλειαι**· ἀναφ. αἰτιολ. = ἀφοῦ σύ μέ παρακινεῖς (*κέλομαι*· ε 98). – **τό λαίτμα** = θυθός, χάος· *λαίτμα θαλάσσης* = τήν ἀχανή θάλασσα). – **ἀργαλέος** = δύσκολος, σκληρός, (*ἔργον* = κάτι πολύ δύσκολο). – **νῆες εἶσαι** (*ἴσαι*) = ἰσοροπημένα, συμμετρικά κατασκευασμένα πλοῖα. – **ναῦς ὠκύπορος** = γοργό πλοῖο (*ὠκὺς* = ταχύς). – **ἀγάλλομαι** = χαίρομαι. – **νῆες ἀγαλλόμεναι Διὸς οὐρῶ** = πλοῖα πού χαίρονται τόν οὐριστό ἀνεμο τοῦ Δία. – **οὔδ' ἂν ἐπιβαίην** = καί δέ θά ἀνέβαινα σέ... – **ἀέκητι**· α 79. – **σέθεν** = σοῦ. – **εἰ μὴ τλαίης** = ἂν δέν εἶχες τήν τόλμη, τό θάρρος (*τλη* - *τλα* - *τολμῶ*). – **μέγαν ὄρκον** = ἐπίσημο ὄρκο. – **πῆμα**· α 49. – **μὴ βουλευσέμεν** = ὅτι δέ θά...

180 - 191. — **μείδησεν**· μειδάω - μειδιάω = μειδιῶ = χαμογελῶ.
 — **κατέρεξε χεῖρι** = τόν χάιδεψε μέ τό χέρι. — **ἔκ τ' ὀνόμαζε** = τόν προσφώνησε μέ τό ὄνομά του. Ἐφοῦ τόν προσφώνησε ὀνομαστικά, τοῦ εἶπε τά ἔξης. — **ἀλιτροῦς** = ἀσεβής, διαβολεμένος ἄνθρωπος (ἀλιταίνω = ἁμαρτάνω, ἀλιτήριος). — **ἀποφώλιος** = ἄχρηστος, μάταιος, ἄκαιρος, — **οὐκ ἀποφώλια εἰδῶς (ἐσσι)** = ξέρεῖς τί νά σκεφτεῖς σέ κάθε περίπτωση. — **οἶον τόν μῦθον** = τί εἶδους λόγο. — **ἐπιφράζομαι** = σκέπτομαι. — **ἴστω... τότε** = ἄς εἶναι μάρτυρας σ' αὐτό. — **νῦν**· συμπερ. καί χρον. = λοιπόν τώρα. — **κατειβόμενον**· ε 152. — **πέλει** = ἐστί. — **ἄσσα** = ἅττα = ἅτινα = τά ὅποια. — **μήδομαι**· ε 173. — **χρειῶ (χρεῶ)**· α 225 = ἀνάγκη. — **ἴκω** = ἰκάνω = φτάνω, ἔρχομαι. — **ὅτε με χρεῶ τόσον ἴκοι** = ὅταν θά βρισκόμουν σέ τόσο δύσκολη θέση. — **νόος** = σκέψη, ψυχή. — **ἐναίσιμος** = δίκαιος, λογικός (ἐν + αἴσα = τό ταιριαστό, αὐτό πού ἀρμόζει). — **οὐδέ μοι αὐτῇ ἐνὶ στήθεσσι** = καί μέσ στό δικό μου στήθος. — **θυμὸς σιδήρεος** = σκληρή καρδιά. Ὁχι μόνο σκέπτομαι λογικά, ἀλλά καί πονῶ ἕναν δυστυχημένο.

β) Ποιητ. τύποι γενικῆς προσωπ. ἄντων. ὁ' προσ. : **σέθεν, σεῖο, σεῦ** (πρὸλ. καί ἐμεῖο, ἐμέο, ἐμεῦ).

γ) **ἀγαλλόμεναι Διὸς οὐρῷ** : Μέ ποιητικὴ ἄδεια ἀποδίδεται ἀνθρώπινο συναίσθημα στό πλοῖο, πού πλέει μέ οὐριό ἀνεμο. Ὁ Δίας ἦταν ὁ Θεὸς τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἐπομένως καί τῆς πνοῆς τῶν ἀνέμων. — **νῆες εἶσαι** : Σέ ἕνα λαὸ ναυτικό ὅπως οἱ Ἑλληνας, ἔκανε ἐντύπωση κάθε λεπτομέρεια σχετικὴ μέ τό σχῆμα καί τή γραμμὴ τῶν πλοίων. Ὁ ποιητὴς ἀποδίδει σ' αὐτά πολλά καί διάφορα ἐπίθετα : **μέλαινα νῆες ἐύσελμοι** (σέλμα = κατάστρωμα), **κοῖλαι, εἶσαι** κ.ἄ. — **τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ** : Ἡ Καλυψὼ δίνει τόν πιό φοβερό καί ἱερό ὄρκο τῶν θεῶν. Ἡ Στύγα, κατὰ τό μῦθο, ἦταν ποταμὸς τοῦ Ἄδη καί προκαλοῦσε φρίκη. Οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι ὁ ποταμὸς αὐτός πῆγαζε ἀπὸ τό πραγματικό νερό τῆς Στύγας, τό ὅποιο βγαίνει ἀπὸ τά ὄρη Ἀροάνια τῆς Πελοποννήσου (τό Χελμό) καί, τρέχοντας μέσα ἀπὸ ἄγριο καί δύσβατο φαράγγι, σχηματίζει καταρράκτη πού ἐξαφανίζεται μέσα σέ μιὰ χαράδρα. Σήμερα ὁ καταρράκτης αὐτός ὀνομάζεται Μαυρονέρια καί τό νερό του θεωρεῖται ἐπικίνδυνο ἐξαιτίας τῆς ψυχρότητάς του.

192 - 224

α) 192 - 200. **ήγήσατο**· *ήγουμαι* = προηγούμαι, προπορεύομαι. – **καρπαλίμως** = μέ γοργό δήμα. – **ΐχνιον** = ΐχνος. – **ΐζων**· μεικτ. τύπ. άόρ. *άΐ καΐ δΐ* του *ΐκω* = *ΐκάνω* = φτάνω. – **σπειός**· α 15. – (**εΐ**) **τίθει πάρα** = παρέθετε. – **πάσα** = κάθε είδους. – **έδωδή**· ε 95. – **οΐα** = τέτοια φαγητά, πού... – **άντιον** = άντικρύ. – **ΐζω** άμβτ. = κάθομαι. – **δμωή**· α 147. – **οΐ δΐ έπΐ όνεΐαθΐ**· α 149.

201 - 213. (**εΐ**) **τάροησαν**· *τέροπαΐ τινος* = άπολαμβάνω, χορταίνω. – **έδητύς, ποτής**· α 150. – **τοΐς μύθων ήρχε** = άρχιζε πρώτη τή συζήτηση πού έκαναν. – **διογενής** = ό διογέννητος, αυτός πού κατάγεται από τό Δία· έπίθετο βασιλιάδων. – **ούτω δή** = ώστε έτσι. Ή Καλυψώ μιλά μέ παράπονο στον Ήοδυσσέα. – **χαΐρε** = νά πās στό καλό. – **έμπης** = ώστόσο, παρΐ όλα αυτά (δηλ. παρά τό ότι σπεύδεις νά μέ έγκαταλείψεις). – **εΐ μέν** = άν όμως – **γέ**· βεβαιώνει τήν άπόδοση: *ένθάδε μενων γε* = θά έμενες βέβαια έδω. – **αΐσα**· ε 40. – **κήδος**· α 244. – **άναπίμπλημι** = ύπομένω, τραδω· *πίμπλημι* = γεμίζω· Πρδλ. τή νεοελλ. έκφραση γιά τήν ύπερβολική δυστυχία : « γέμισε τό ποτήρι ». – **αΐθι**· συγκεκομ. τύπ. του *αΐτόθι* = έδω. – **ένθάδε - αΐτόθι**· τά δύο συνών. έπιρρ. έπιτείνουν τό νόημα : δέ θά τό κουνούσες άπό δω. – **φυλάσσοις τόδε δώμα**· *φυλάττω* = μένω διαρκώς. Άκριδώς όπως στή νεοελλ. « φυλάει τό σπίτι » = δέ βγαίνει καθόλου. – **ίμειρόμενος**· α 41. – **άλοχος**· α 36. – **έέλδομαι** = έλπίζω, λαχταρώ. – **αιέν ήματα πάντα**· κατά πλεονασμ. = πάντοτε, δέν περνά ήμέρα πού νά μήν... – **ου μέν θην...** **εΐχομαΐ εΐναι**· ή σειρά των λέξ : *εΐχομαι μέν θην ουκ εΐναι χερειων εκείνης*. – **θην** = βέβαια· έγκλ. μόριο. – **εΐχομαι** = κανυχιέμαι. – **χερειων** = *χειρων* = κατώτερη, χειρότερη. – **τό δέμας** = ή κορμοστασιά. – **ή φνή** = ό φυσικές γραμμές καΐ κινήσεις του σώματος, ή χάρη· *δέμας, φνήν*· αΐτ. « του κατά τι » (τής άναφοράς). – **ου πως** = δέν ύπάρχει τρόπος, δέν εΐναι νοητό. – **ουδΐ έοιζεν** = ουτε έπιτρέπεται, ουτε ταιριαζει. – **εΐδος** = μορφή, όμορφιά. – **ερίζω** = συναγωνίζομαι, « συνερΐζομαι ».

214 - 224. **πολύμητις** = πανούργος (*μητις*) = σκέψη, (*μήδομαι*). – **πότνια**· κλητ. του *πότνια*· α 14. – **χώομαι** = όργίζομαι· άντικμ. : *μοι τόδε*. – **πάντα μάλα, οΐνεκα** = όλους άκριδώς τούς λόγους, γιά τούς όποιους... – **σειο** = *σοϐ* = έσένα· συνάπτ. προς τό

ἀκιδνοτέρη = κατώτερη. - *περίφρων* = ἡ γνωστική (*περὶ* = περισσῶς, πολὺ + *φρῆν*). - *μέγεθος* = ἀνάστημα. - *εἰσάντα ιδέσθαι*· ἄντα εἰσιδέσθαι = ὅταν τὴν ἀντικρίζει κανεῖς. - *ἀλλὰ καὶ ὧς* = παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐσὺ ὑπερέχεις ἀπὸ τὴν Πηνελόπη. - *ἐέλδομαι*· ε 210. - *τλήσομαι* = θά τὸ ὑποφέρω (*ρῖς*, *τλα* - *τλη* - *τάλας*). - *ταλαπενθῆς* = καρτερικός στὶς συμφορές (*τάλα* + *πένθος*). - *μογέω* = ὑποφέρω (*μόγισ* - *μοχθῶ*). - *μετὰ τοῖσι* = μαζί μ' αὐτά, δηλ. τὰ ὅσα ὑπέφερα.

γ) **δμοαί** : Ἦταν κατώτερες νύμφες στὴν ὑπηρεσία τῆς Καλυψῶς. Τὸ ὄνομά τους προέρχεται ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Βλ. α. 331. - **ἀθάνατος τ' εἶης** : Οἱ Θεοὶ εἶχαν τὴ δύναμη νὰ κάνουν ἀθάνατο ἓνα θνητὸ πού ἀγαποῦσαν. Τὸ ὅτι ὁ Ὅδυσσεύς δὲ συγκινεῖται μὲ τὴ μεγάλη αὐτὴ ὑπόσχεση, ὑπογραμμίζει ἀκόμη περισσότερο τὴ συζυγικὴ πίστη καὶ τὴ φιλοπατρία του.

262 - 281

α) **τέτρατον** = *τέταρτον*. - **τῶ** = *αὐτῶ*. - **ἄρα** = πλεόν. - **πέμπε** = τὸν ἔστειλε, τὸν προοδόδωσε. - **εἶμα**· ε 167. - **ἀμφιέννυμι** = ντύνω (*ἀμφίεις*). - **θυώδης** = ἀρωματισμένος (*τὸ θυός* = τὸ ἄρωμα). - **ἀμφιέσασα καὶ λούσασα**· σχῆμα προωθύτερο ἀντὶ γιὰ τὸ : *λούσασα καὶ ἀμφιέσασα*. - **ἐν δὲ** = μέσ στή σχεδιά. - **τὸν ἕτερον** = τὸν ἓνα. - **ἕτερον δὲ** = καὶ ἓναν ἄλλο (δηλ. ἀσκό). - **τὰ ἦα** = ἐφόδια, τρόφιμα γιὰ τὸ ταξίδι (*ἦμα*, ἀπὸ τὸ ρ. *εἶμι*). - **ὁ κώρυκος** = δερμάτινος σάκος. - **ὄψα** = προσφάγια, φαγώσιμα. - **μενοεικῆς**· ε 166. - **οὔρος**· ε 167. - **προήεχεν**· ρ. *προῖημι* = ἐξαπολύω, ἀφήνω. - **ἀπήμων**· τὸ ἐπίθ. μὲ ἐνεργ. σημασία = ὄχι βλαβερός, εὐνοϊκός. - **λιαρός** = μαλακός, εὐχάριστος. - **γηθόσυνος** = χαρούμενος (*γηθέω*). - **πηδαλίφ**· συναπτ. πρὸς τὸ *ἦμενος*. - **ιθύνομαι** = διευθύνω· ρ. μέσ. ὠφέλ. - **οὐδὲ** = καὶ δέν. - **ὄψε** = ἀργά. - **ἐπὶ κλησιν**· αἰτ. « τοῦ κατὰ τι » (τῆς ἀναφορᾶς) = κατ' ἐπὶ κληση, μὲ ἄλλο ὄνομα. - **αὐτοῦ** = στή θέση πού βρίζεται. - **δοκεῖω** = παρακολουθῶ, παρατηρῶ. - **οἶη**· α 13. - **ἄμμορος** = ἀμέτοχος (*α* + *σμερ-μορ*, - *μοῖρα*). - **ἄμμορός ἐστι λοετρῶν** = δέν κάνει λουτρό, δὲ βουτιέται. - **τὴν**· ἀντικμ. τοῦ ἔχοντα. - **ἄνωγα**· α 269· ε 139. - **ποντοπορεύομαι** = ταξιδεύω στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα. - **ὀκτωκαιδεκάτη**· ἔνν. *ἡμέρα* ἀντὶ *ἡματι*. - **σκιόεντα**· κτηγμ. = σάν σκιά. - **ᾄθι** = στό σημεῖο τῆς ξηρᾶς, ὅπου...

ἄγχιστον· ἐπίρρ. ἄγχι· α 157. — **πέλεν** = ἦν. — **εἶσατο**· εἶδομαι = φαίνομαι· εἶσατο, ὑπκμ. τὰ ὄρη. — **ὥς ὅτε** = ὅπως κάποτε (ἐνν. φαίνεται). — **τὸ ὀνὸν** = ἡ ἄσπιδα. — **ἐν ἠεροειδέι πόντῳ**· συνάπτ. πρὸς τὸ εἶσατο. Ἡ γῆ τῶν Φαιάκων φάνηκε μακριὰ στὸν ὀμιγλώδη ὀρίζοντα σὰν ὀμφαλωτὴ ἄσπιδα, γιατί τὰ ὄρη τῆς παρουσίαζαν μικρὴ καμπυλότητα.

γ) **Πηλιάδες** : Οἱ Πηλιάδες εἶναι 7 ἀστέρια πού ἀποτελοῦν τὸν ὀμώνυμο ἀστερισμό. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτολή τους γινόταν κατὰ τὸ καλοκαίρι, ἦταν ἀστερισμός πάρα πολὺ γνωστός στοὺς ναυτιλλομένους, γιατί τὰ ταξίδια γίνονταν συνήθως κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ. — **ὁ Βοώτης** : Ἀστερισμός τοῦ Ἄρκτου, τὸ λαμπρότερο ἀστὲρι τοῦ ὁποῖου φαίνεται πρὸς τὴ διεύθυνση τῆς οὐρᾶς τῆς Μ. Ἄρκτου ἀλλὰ σὲ κάποια ἀπόσταση ἀπ' αὐτήν. — **Ἄρκτος** : Ὁ γνωστός ἀστερισμός τῆς Μ. Ἄρκτου, πού ἐξαιτίας τοῦ σχήματός του ὀνομαζόταν καὶ Ἄμαξα. Στοὺς κατοίκους τοῦ βόρειου ἡμισφαιρίου εἶναι πάντοτε ὀρατός καὶ γι' αὐτὸ λέει ὁ ποιητὴς ὅτι δὲ λούζεται ποτέ, δηλ. δὲ δύνει ποτέ στὸν Ὀκεανό. — **Ὠρίων** : Στὸν ἀστερισμὸ αὐτὸ ἀνήκει τὸ λαμπρότερο ἀπὸ τὰ ἀπλανῆ ἀστέρια, ὁ Σείριος, πού λέγεται καὶ *Κύων*. Κατὰ τὴν ἐπιτολή τοῦ ἀστερισμοῦ αὐτοῦ, στίς ἀρχές τοῦ Ἰουλίου, ἀρχίζουν τὰ *κυνικὰ καίματα*. — **Ὀκεανός** : Ἡ μεγάλη ἔκταση τῆς θάλασσας, στό βάθος τοῦ ὀρίζοντα.

— *Νά διαπιστώσετε ὡς ποῖο σημεῖο εἶχαν φτάσει οἱ ἀστρονομικὲς γνώσεις κατὰ τοὺς Ὀμηρικὸς χρόνους.*

— *Πρὸς ποιά διεύθυνση πλέει ὁ Ὀδυσσεύς, ἐφόσον ἔχει ἀριστερά του τὴ Μ. Ἄρκτο ;*

282 - 312

α) 282 - 290. **τὸν δὲ ἶδε**· ἀντιθ. = ἀλλὰ τὸν εἶδε. — **ἀνιών**· α 259. — **κρηίων**· α 45. — **ἐνοσίχθων**· α 74. — **τηλόθεν**· α 30. — **Σολύμων** = χώρα τῶν Σολύμων. — **εἶσατο**· ε 281· εἶσατο οἱ = τοῦ φάνηκε, τὸν διέκρινε. — **ἐπιπλώω πόντον** = πλέω στὸν πόντο. — **χῶομαι**· ε 215. — **κηρόθι**· δοτ. τοπ. = στήν καρδιά· *ἐχῶσατο κηρόθι μάλλον* = ἄναψε μέσα του περισσότερο ὁ θυμός. — **κάρη**· α 90. — **προτὶ** = πρὸς· *μυθήσατο προτὶ ὄν θυμὸν* = εἶπε ἀπὸ μέσα του. — ὦ

πόποι = πώ ! πώ ! ἐπιφών. ἀγανακτήσεως. – **ἧ μάλα δὴ** = χωρὶς ἀμφιβολίας ἐπομένως. – **μετεβούλευσαν ἄλλως** = ἄλλαξαν γνώμη καὶ ἀποφάσισαν ἄλλα. – **ἀμφ' Ὀδυσσῆι**· α 48. – **ἐμείο** = ἐμένα. – **καὶ δὴ** = καὶ νά. – **σχεδὸν** = κοντά (ἔχω). – **πεῖραρ-ατος** = σχοινί. παγίδα. – **οἰζυῖς-υός** = συμφορὰ (οἰζυρός). – **ἧ μιν ἰκάνει** = ἡ ὁποία ἔπεσε πάνω του, τὸν βρῆκε. – **ἀλλ' ἔτι μὲν** = ἡ σειρὰ τῶν λέξε. : *ἀλλὰ φημὶ μὲν ἐλάαν μιν ἄδην κακότητος*. Τό μὲν δεδαιωτ. = ἄλλα πάντως. Τό **ἔτι** ἀναφέρεται στοῦ **ἐλάαν**· ἀρρηφ. μέλλ. τοῦ ἐλαύνω = θά τὸν σπρώξω ἀκόμη. – **ἄδην** = ἀρκετά, καὶ μέ τό παραπάνω. – **κακότης** = δυστυχία.

291 - 298. **ἑλών**· ρ. *αἰρῶ* = πιάνω. – **ὄροθύνω** = ἐξεγείρω. (*ἐρέθω, ἐρεθίζω*). – **ἄελλα** = ὄρμητικὸς ἄνεμος, θύελλα (*ἄημι* = πνέω, φνῶ). – **σὺν κάλυπεν** = κάλυψε, σκέπασε τελείως. – **ὄρῶρει νύξ** = ἀπότομα ἔπεσε τὸ σκοτάδι, σκοτεΐνιασε ἀπότομα (*ὄρνυμαι*· α 347). – **σὺν ἔπεσον** = ἔπνευσαν ταυτόχρονα. – **δυσσῆς** = ἀντίθετος (ἄνεμος), ἀνάποδος (*δυσ* + *ἄημι*· ε 292). – **αἰθηρογενέτης** = αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν αἰθέρα, ὁ αἰθερογεννήτης. Ἐπίθ. τοῦ Βορρῶ. – **κυλίνδω** = κυλῶ. – **λύτο**· *ἔλυτο, ἐλύμην*, μέσ. ἄθρ. μέ παθ. σημασ. = λύθηκαν. – **ὄχθήσας**· τροπ. μιχ. = μέ πικρία. – **μεγαλή-τωρ θυμὸς** = μεγάλη ψυχὴ.

299 - 312. **δειλός**· *δείλαιος* = δυστυχησμένος. – **νύ**· α 32. – **μῆξιστα**· ὑπερθ. ἐπίρρ. τοῦ μακρός = στοῦ ἔσχατο ὄριο. – **τί νύ μοι μῆξιστα γένηται** = ἐπιτέλους, ὡς ποῦ θά φτάσει ἡ συμφορὰ μου ; – **δεῖδω** = φοβοῦμαι (*ἄχο, ἐνεστ. τοῦ δέδοικα*). – **μῆ δὴ** = μήπως ἀλήθεια. – **νημερτής** = σωστός. – **μέ**· ὑπκμ. τοῦ *ἀναπλήσειν*. – **ἄλγεα ἀναπλήσεις** πρόβλ. σ. 207: *κῆδεα ἀναπλήσειν* – **τὰ δὲ δὴ** = κι αὐτὰ ἀκριδῶς. – **οἰοῖσιν νεφέεσσι** = μέ πόσο φοδερά σύννεφα ! – **περιστέφει** = στεφανώνει, γεμίζει γύρω γύρω. – **ἐπισπέρχω** = πέφτω ἐπάνω ὄρμητικά, κάνω ἐπίθεση μέ ὄρμη. – **σῶς** (*σός*) = ἀσφαλής, ἀναπόφευκτος. – **αἰπὺς ὄλεθρος**· α 11. – **μάκαρ-αρος** = καλότυχος. – **χάριν φέρω** = προσφέρω χάρη, κάνω χάρη (σέ κάποιον). – **ὡς δὴ ἐγὼ** = ἔτσι βέβαια κι ἐγώ. – **ὄφελον θανέειν** = μακάρι νά σκοτωνόμουν. – **ἐπισπεῖν**· *ἐφέπω* = ζητῶ καὶ βρῖσκω. – **πότμον ἐπισπεῖν** = νά βρῶ τό θανάτο μου (*πότμος* = ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου). – **χαλκή-ρα**· α 262. – **περὶ Πηλεΐωνι θανόντι** = γύρω ἀπὸ τό πτώμα τοῦ Πηλεΐδη, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέα. – **τῷ** = τότε· α 239. – **κτέρεα**· α 291. **ἄγω κλέος τινός** = διαδίδω τὴ φήμη κάποιου, τὸν δοξάζω. – **λευ-**

γαλέος = οίκτρος. – **εἴμαρτο** = ἦταν τό τυχερό μου (*μείρομαι, μόρος*). – **άλῶναι**· ρ. *άλίζομαι* = νά ἀφανιστώ, νά πεθάνω.

β) Σχηματισμός μέσου ἁορ. β' τοῦ ρ. *λύω* χωρίς τό – **σα** : **λύμην-λύτο**.

– Ἀνώμαλη κλίση τοῦ ὀνόματ. *δόρυ*, γεν. **δουρός**, πληθ. **δοῦρα**.

γ) **Σόλυμοι** : Λαός πολεμικός πού κατοικοῦσε στή Λυκία τῆς Μ. Ἀσίας. – **τρίαίνα** : κοντάρι πού κατέληγε σέ τρεῖς αἰχμές. Τό ὄπλο τοῦ Ποσειδῶνα. – **χάριν Ἀτρεΐδῃσι φέροντες** : Ὁ ποιητής παριστάνει τοὺς ἄλλους Ἕλληνες ἡγεμόνες νά ἔχουν πάρει μέρος στόν Τρωικό πόλεμο γιά χάρη τῶν Ἀτρειδῶν, πού ἡ οἰκογενειακή τους τιμή εἶχε προσβληθεῖ μέ τήν ἀρπαγή τῆς Ἑλένης. – **περὶ Πηλεΐωνι θανόντι** : Ὁ Ἀχιλλέας, γιός τοῦ Πηλέα καί τῆς Νηρηΐδας Θετίδας, ἦταν ὁ πῖο γενναῖος ἀπό τοὺς ἥρωες τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Ἦταν βασιλιάς τῶν Μυρμιδόνων, στή Φθία, καί σκοτώθηκε κατά τό τελευταῖο ἔτος τοῦ πολέμου ἀπό τόν Πάρι, πού τόν χτύπησε μέ τό τόξο του στή φτέρνα, στό μόνο δηλ. τρωτό μέρος τοῦ σώματός του. Οἱ Τρωαδίτες ἔδωσαν φοδερή μάχη ἐναντίον τῶν Ἀχαιῶν γιά νά κρατήσουν τό νεκρό, ἀλλά ὁ Ὀδυσσεύς καί ὁ Αἴαντας κατόρθωσαν νά τόν πάρουν στό στρατόπεδο τῶν Ἀχαιῶν.

313 - 332

α) **ἔλασεν**· ἐλαύνω = σπρώχνω. – **κατ' ἄκρης** = ἀπό ψηλά· ὁ Ὀδυσσεύς, πού εἶναι καθισμένος σέ χαμηλή σχεδιά, δλέπει τά κύματα ψηλά. – **ἐπεσσύμενον** = ὀρμητικό (*ἐπισσέυομαι* = ὀρμῶ· ε 51). – **περὶ ἐλέλιξεν** = στριφογύρισε· ρ. *ἐλελίξω*. – **προέηκε χειρῶν** = ἄφησε νά ξεφύγει ἀπό τά χέρια του· ρ. *προΐημι*. – **μισογομένων ἀνέμων** = συγκρουομένων ἀνέμων. – **ἔαξεν**· ρ. *ἄγνμι*· θραύω· ὑποκμ. ἢ θύελλα. – **τό σπείρον** = τό ἴστιο (*σπείρω, τυλίσσω, σπείρα, σπάργανον*). – **ἐπίκριον** = ἡ κεραία, ἀπό τήν ὁποία κρατιέται τό πανί, ἢ ἀντένα. – **θῆγε ὑπόβρυχα** = τόν ἔκανε νά μείνει κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ· ὑπκμ. ἢ *θύελλα τῶν ἀνέμων*. – **αἶψα μάλα** = εὐθύς ἀμέσως. – **ἀνσχεθέειν** = νά ἀναδυθεῖ, νά βγεῖ στήν ἐπιφάνεια· *ἀνέσχον* - *ἀνέσχεθον*. – **ὑπό ὀρμῆς** = πιεζόμενος ἀπό

τήν ὀρμή, ἐπειδή πιεζόταν ἀπό τήν ὀρμή. – **πόρε** = ἔδωσε· ἔπορον (ριζ. πορ - πορίζω). – **ὄψὲ δὲ δὴ** = ἀργά, τέλος πάντων. – **κροτός**· γεν. τοῦ *κρόη*· α 90. – **κελαρύζω**· λέξι. ἠχοποιήθη πού ἀποδίδει τόν κρότο τοῦ νεροῦ, ὅταν στάζει πολύ. – **οὐδ' ὦς** = οὔτε καί σ' αὐτὴ τῆ φοβερῇ θέσῃ του. – **ἐπελήθετο**· α 57. – **τειρόμενός περ** = παρ' ὄλη τήν ἐξάντλησὶ του. – **μεθορμηθεῖς** = ὀρμώντας (πρὸς τὴ σχεδία). – **λαμβάνομαί τιнос** = πιάνομαι ἀπὸ κάτι. **ἀλεείνων** = προσπαθώντας νά ξεφύγει· ἀποπειρατ. ἐνεστ. – **φορέω** = φέρω. – **κατὰ ῥόον** = κατὰ τὴ φορά τῶν κυμάτων. – **ὄπωρινός** = φθινοπωρινός (*ὀπώρη* = ἡ ἐποχὴ τῶν *ὄπρωων*, τῶν φρούτων· τὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ). – **ἄμ** = ἀνά. – **ἔχοντας πρὸς ἀλλήλησιν** = εἶναι κολλημένες, μετεδεμένες ἢ μιά μέ τήν ἄλλη. – **προβάλεσκε**· θαμιστ. τοῦ *προβάλλω* = τὴν ἀφηνε καὶ τὴν ξανάφηνε. – **φέρεσθαι**· ὑπκμ. *Βορέην*· ὁ Νότος ἀφηνε συχνά τὴ σχεδία νά τὴν παρασύρει ὁ Βοριάς. – **εἴξασκε**· θαμιστ. τοῦ *εἴξω* = ὑποχωρῶ συχνά. Ὁ Εὐρος ὑποχωροῦσε στὸν ἀντίθετο ἄνεμο, τὸ Ζέφυρο. – **διώζειν**· ὑπκμ. *Ζέφυρον* = νά τὴν ἀπωθεῖ ὀρητικά.

γ) **ὦς δ' ὅτε ὄπωρινός Βορέης** : Πολλές φορές ὁ Ὅμηρος, ὅταν περιγράφει πρόσωπα ἢ πράγματα, μεταχειρίζεται εἰκόνες καὶ παρομοιώσεις. Αὐτὸ τὸ σχῆμα τοῦ λόγου εἶναι πιὸ συνηθισμένο στὴ νεοελληνικὴ ποίηση καί, γενικότερα, στὸ γραπτὸ λόγο. Στὴν ἐποχὴ ὅμως πού ἡ φαντασία ἦταν περιοσότερο ζωηρή, οἱ ποιητὲς μεταχειρίζονταν εἰκόνες τολμηρές καὶ ἀφελείς, πού ἀφηναν ἐντύπωση ἀνεξάλειπτη.

– *Νά ἐκτιμήσετε τὴν παραστατικὴτητα τῆς εἰκόνας τῶν στίχων 328 - 330.*

333 - 353

α) **τὸν δὲ ἴδεν**· τὸ δὲ ἐναντιωμ. = ἀλλὰ ἐνῶ θρισκόταν σὲ τόσο ἀπελπιστικὴ θέσῃ, τὸν εἶδε. – **καλλίσφυρος** = αὐτὴ πού ἔχει ὠραία σφυρὰ (= ἀστραγάλους). – **θροτός**· ὁ καὶ ἡ *θροτός*. – **αὐδήεις - εσσα - εν** = αὐτὸς πού μιλά μέ ἀνθρώπινη φωνή. – **ἔξ ἔμμορε τιμῆς θεῶν** = πῆρε θεϊκὴ τιμὴ, πῆρε θέσῃ ἀνάμεσα στοὺς θεοὺς· ρ. *μείρο-*

μαι = παίρνω μέρος. - **άλῶμαι** = περιπλανιέμαι. - **ἄλγε' ἔχοντα**· νά συνδεθεῖ μέ τό **άλῶμενον** = γιατί ὑπέφερε τόσο ἀπό τήν περιπλάνησή του. - **πολύδεσμος**· ε 33. - **κάμμορε**· ε 160. - **ὠδύσατο**· α 62. - **ἐκπάγλως** = μέ σφοδρότητα, πάρα πολύ. - **ὅτι σοι φυτεύει** = ἀφοῦ σοῦ προξενεῖ. Ἡ πρόταση αἰτιολογεῖ τή σκέψη τῆς θεᾶς, ὅτι ὁ Ποσ. εἶναι φοβερά ὀργισμένος ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσεά. - **οὐ μὲν δὴ** = ἀλλά πάντως δέν... - **καταφθίνω**· μτθ. = ἀφανίζω. - **μενεαίνω** = ἐπιθυμῶ πολύ ἔντονα (**μένος** = ἰσχυρή ἐπιθυμία). - **μάλ' ὧδε** = ἔτσι ἀκριβῶς. - **ἔρξαι**· ἀπομφ. ὡς προστ. **ἔρω**· α 293. - **ἀπινύσσω** = ἐνεργῶ ἀνόητα· **οὐκ ἀπινύσσω** = ἐνεργῶ σωστά (**ἀπίνυτος** = ἀσύνετος· α + **πινυτός**). - **κάλλιπε** = κατάλιπε. - **νέω** = πλέω, κολυμπῶ. - **ἐπιμαίομαι** = τείνω, ἐπιδιώκω. - **νόστος**· ἐδῶ μέ τήν ἀρχαιότερη σημασία = ἄφιξη. - **ἐπιμαίεο νόστου** = κοίταξε νά φτάσεις. - **ἀλύξαι**· **ἀλύσκω** = ξεφεύγω τόν κίνδυνο, σώζομαι. - **τῆ**· δεικτ. ἐπιρρ. = νά, πάρε (αὐτό) ἐδῶ. - **κρήδεμνον**· α 334. - **τανύω** = ἀπλώνω. - **ἄμβροτον** = θεϊκό, πού ἔχει δύναμη θεϊκή. - **οὐδέ... δέος (ἐστὶ)** = καί δέν ὑπάρχει φόβος. - **ἐφάψαι**· **ἐφάπτομαι** = ἐγγίζω, πιάνω ἀόρ. ὑποτακτ. - **ἄψ** = πάλιν. - **βαλέειν**· ἀπομφ. ὡς προστ.· **βάλλω** = ρίχνω. - **πολλὸν ἀπὸ** = πολύ μακριά ἀπό. - **ἀπονόσφι τραπέσθαι** = νά γυρίσεις καί ν' ἀπομακρυνθεῖς. - **ἡ αἴθνια** = θαλασσινό πουλί· νεοελλ. : βουταναριά, καρραμπάτσι.

γ) **Ἰνώ** : Ἦταν ἡ θυγατέρα τοῦ Κάδμου καί τῆς Ἀρμονίας. Εἶχε σύζυγο τόν Ἀθάμαντα πού καταλήφθηκε ἀπό μανία καί σκότωσε ἕναν ἀπό τούς δύο γιούς του, τό Λέαρχο. Ἡ Ἰνώ, φεύγοντας μέ τό ἄλλο παιδί της, τό Μελίεργο, καταδιώχτηκε ἀπό τόν Ἀθάμαντα καί ρίχτηκε στήν κορινθιακή θάλασσα μαζί μέ τό παιδί της. Ἀπό τότε ἔγινε θαλασσινή θεά (ἡ *Λευκοθέα*) καί θεωροῦνταν προστάτισα τῶν ναυτιλλομένων. Ἐπίσης ὁ γιός της Μελικέρτης λατρευόταν ἀπό τούς κατοίκους τοῦ Ἰσθμοῦ ὡς θαλασσινός θεός, μέ τό ὄνομα Παλαίμων. - **καλλίσφυρος** : Ἡ ἐπική ποίηση ἐξαιρεῖ συνήθως ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά της ὁμορφιᾶς καί, κάθε φορά, μεταχειρίζεται διαφορετικά ἐκφραστικά ἐπίθετα. Πρὸλ. *ἐνπλόκαμος νύμφη, γλανκῶπις Ἀθήνη, καλλίσφυρος Ἰνώ κτλ.*

354 - 387

α) 354 - 346· **μερμηρίζω** = ἀνακινῶ στό νοῦ μου, συλλογίζο-

μαι (ρίζ. *μερ* - *μέρισμα*). - 355 · βλ. στ. 298. - **ὦ μοι ἐγὼ** = ἀλίμονό μου. - **μὴ τις...** ἐνδοιαστ. πρότ. ἐξαργτώμενη ἀπό ρῆμα πού ἐννοεῖται (*δέδια*). - **ὑφαίνω δόλον** = ἐξυφαίνω, ἐτοιμάζω δόλο. - **ὄτε** = ἐφόσον. - **οὐ μάλα** · συναπτ. πρὸς τὸ **πείσομαι** = ἀλλὰ δέ θά ὑπακούσω ἐντελῶς (ἐνν. στή συμβουλή τῆς Λευκοθέας). - **ἐκάς** = μακριά. - **γαῖαν** = τῆ γῆ (τοῦ πεπορωμένου μου). - **φύξιμον εἶναι** = *φενκτὸν εἶναι* = ὅτι μπορῶ νά σωθῶ. - **μαλ' ὠδ' ἔρξω** · ε 342. - **ὄφρ' ἄν** · τὸ *ἄν* ἀοριστολογ. = *ἔως ἄν*. - **ἀρήρη** · ποικμ. ὑποτ. τοῦ *ἀραρίσκω* = ἀρμόζω, συνταιριάζω. - **ἀρμονία** = τὸ μέρος πού συναρμόζονται τὰ ξύλα, ἢ « κλειδώση ». - **ἀρήρη γεν ἀρμονίησιν** = ἀντέχουν τὰ ξύλα τῆς σχεδίας στίς κλειδώσεις τους. - **τόφρα** = ὡς τότε. - **τλήσομαι** · δε 222. - **διὰ τινάσσω** = διαλύω. - **νήχομαι** · *νέω* ε 344. - **οὐ πάρα (μοι)** · *οὐ πάρεσι* = δέν ὑπάρχει γιὰ μένα, δέν ἔχω.

365 - 379, **ἦος** = ἔως, ὡς. - **ὀρμαίνω κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν** = γυρίζω μιά σκέψη στό νοῦ μου. - **ῶρσεν ἐπὶ** = σήκωσε κατὰ πάνω (*ὄρυνμι*). - **ἀργαλέος** · ε 175. - **κατηρεφῆς** = κυρτωμένος πρὸς τὰ κάτω. - **ἤλασε** · ε 313. - **ζαῆς** = αὐτός πού φυσᾶ δυνατά (ἐπιτατ. *ζα* + *ἄημι*). - **τὰ ἦια** = ψιλὰ ἄχυρα. - **ὁ θημῶν** = ἡ θημωνιά. - **καρφαλέος** = ξερός (*κάρφος* = ξερό στέλεχος ἀπό στάχυ σιταριοῦ. - **διασκεδάννυμι** = σκορπίζω. Ἐδῶ ὁ ἀόρ. εἶναι γνωμικός καὶ ἐξηγεῖται μέ ἐνεστώτα = συνήθως τὰ σκορπίζει. - **ἄλ- λυδὶς ἄλλη** = ἀπό δῶ κι ἀπό κεῖ. Πρὸβλ. ε 71. - **τῆς** = αὐτῆς, δηλ. τῆς σχεδίας. - **ἀμφὶ θαῖνε** = *ἔθαينه ἐπὶ* = ἦταν ἀνεθασμένος ἐπάνω. - **κέλης-τος** = γρήγορο ἄλογο ἵπποδρομιῶν. - **ὡς ἐλαύνων** = σάν νά ἵππευε, νά καθαλίκευε. - **ἐξαπέδυνε** = ἔβγαλε καὶ πέταξε ἀπό πάνω του. - **τάνυσσεν** · ε 346. - **ἄλξ - ἄλῶς** = θάλασσα. - **κάπτεισε** = ἔριξε τὸ σῶμα του πρὸς τὰ ἐμπρός. - **πετάννυμι** = ἀπλώνω. - **μεμαῶς** = ἐπιθυμώντας, μέ τὴν πρόθεση νά... · *μέμονα* · ποικμ. μέ σημ. ἐνεστ. - **κρείων** · α 45. - 376 · βλ. στ. 285. - **ἄλόω** · προστ. τοῦ *ἄλωμαι* · ε 336. - **εἰς ὃ γεν** = ὥσπου νά... - **διοτρεφεῖς ἄνθρωποι** = αὐτοὶ πού ἀνατράφηκαν ἀπὸ τὸ Δία, θεϊκοὶ ἄνθρωποι. Πρὸβλ. Μ 35 : *ἀγχίθειοι Φαίηκες*. - **μείγνυμι** = ἔρχομαι σέ ἐπικοινωνία, συναντῶ. - **ἀλλά...** **κακότητος** · ἡ σειρὰ τῶν λέξ. : *ἀλλ' ἔολλα οὐδ' ὡς σε ὀνόσσεσθαι κακότητος*. - **ἔολλα** · ποικμ. μέ σημ. ἐνεστ. = ἐλπίζω (*ἔλλομαι*). - **ὄνομαι** = ἐπιπλήττω, παραπονιέμαι : δέ θά παραπονεθεῖς ὅτι ἡ δυστυχία σου εἶναι λίγη.

380 - 387. **ἴμασε**· ρ. *ἰμάσσω* = χτυπῶ μέ τό μαστίγιο. - **καλλίτριχες**· *καλλίθριξι* = μέ ὠραῖο τρίχωμα. - **οἶ**· δοτ. κτητ. - **ἔασιν** = *εἰσίν*. - **ἀλλ' ἐνόησεν** = ἔκανε ἄλλη σκέψη. - **ἦ τοι** = πραγματικά. - **κατέδησε κελεύθους** = ἔκοψε τό δρόμο. - **εὐνάζομαι** = κοιμοῦμαι, ἡσυχάζω. - **ὥρσε ἐπὶ** = ἐξάπεστειλε στά νῶτα τοῦ Ὀδυσ. - **κραιπνός** = γοργός, ταχύς. - **πρό** = μπροστά ἀπ' αὐτόν, μπροστά του. - **ἔαξεν**· *ἄγνυμι*· ε 316. - **φιλήρετος**· α 181. - **κῆρ - κηρός** = ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου. - **ἀλύξας**· *ἀλύσκω*· ε 345.

β) Σχηματισμός γ' πληθ. τοῦ *εἰμί*: **ἔασι**.

γ) **διοτρεφεῖς καί διογενεῖς**: Λέγονται συνήθως ἔτοι οἱ βασιλιάδες, ἐπειδή κατάγονται ἀπό τό Δία, ἀπό τόν ὁποῖο πῆραν καί τή βασιλική ἐξουσία. Ἐδῶ ὁ χαρακτηρισμός ἔχει γενικότερη σημασία καί ἐκφράζει τήν εὐγενική καταγωγή καί τήν ὑπεροχή τοῦ λαοῦ τῶν Φαιάκων. - **εἰς ὃ κεν μιγῆης**: ὁ Ποσειδῶνας δέν μπορεῖ νά ἀκυρώσει τήν ἀπόφαση τῆς εἰμαρμένης νά σωθεῖ ὁ Ὀδυσσ. στή γῆ τῶν Φαιάκων. Ἐκεῖνο πού ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν εἶναι νά τόν βασανίσει ὅσο γίνεται περισσότερο. - **καλλίτριχας ἵππους**: Ὁ Ποσειδ. διαπλέει τή θάλασσα πάνω σέ μεγαλοπρεπές ἄρμα. - **Αἰγαί**: μικρή πόλη τῆς Ἀχαΐας, περίφημη γιά τό ναό τοῦ Ποσειδῶνα πού βρισκόταν ἐκεῖ.

ΡΑΨΩΔΙΑ ζ

1 - 24

α) 1 - 12. **ὄς**· α 6. - **ἐνθα** = ἐδῶ. - **καθεύδω** = κοιμοῦμαι. - **πολύτλας**· ε 171. - **διος**· α 14. - **ὑπνω** = ἀπό τή στέρωση τοῦ ὕπνου, γιατί εἶχε τόσες μέρες νά κοιμηθεῖ. - **ἀρημένος** = ἐξαντλημένος, τσακισμένος. - **βῆ**· = *ἔδη* = *μετέδη*, πῆγε. - **δήμος** = χώρα. - **ναῖο**· α 51. - **εὐρύχορος** = αὐτή πού ἔχει μεγάλες πλατεῖες γιά χορό, γενικά = μεγάλη. - **ἀγχοῦ** = *ἄγχι*· α 157. - **ὑπερηνορέων** = ἀλαζονικός (*ὑπέρ* + *ἀνῆρ*). - **σφέας** = *σφᾶς* = αὐτούς, δηλ. τούς Φαιάκες. - **σινέσκοντο**· θαμιστ. τοῦ *σίνομαι* = κακοποιῶ. - **δίηφι** = κατά τή δύναμη· δοτ. τοῦ ὀνόμ. *δίη*. - **φέρετρος**· ε 170. - **ἀνίστημι** = ξεσηκώνω. - **ἄγε**· *ἤγε* = ὀδήγησε. - **θεοειδής**· α 113. -

εἶσεν = ἐγκαθίδρουσε· α 130. – **ἐκάς**· ε 358. – **ἀλφηστής**· α 349. – **ἀμφὶ ἐλαύνω** = χτίζω γύρω γύρω, περιβάλλω. – **δέμω** = χτίζω (δόμος, δῶμα). – **νῆος** = ναός. – **ἐδάσσατο**· *δατέομαι, δαίομαι*· α 48, 112. – **ἄρουρα** = καλλιεργησίμη γῆ, χωράφι. – **κῆρ - κηρός**· ε 387. – **δαμείς**· *δάμνημι* = δαμάζομαι. – **κηοὶ δαμείς** = νικημένοι ἀπὸ τὴν κακῆ του μοῖρα. – **Ἄιδόσδε** = στό βασιλείο τοῦ Ἄδῃ· Ἄις - Ἄιδος = ὁ βασιλιάς τοῦ Ἄδῃ (α στερ + *ιδεῖν*). – **μήδεα ἀπὸ θεῶν** = σκέψεις ἐμπνεόμενες ἀπὸ θεοῦς.

13 - 14. **μεγαλήτωρ**· ε 81. – **μητιάω** = κάνω σκέψεις, μεριμνῶ· α 234. – **ἴμεν**· ἀπρμφ. τοῦ *εἶμι, ἰέναι*. – **θῆ δ' ἴμεν** = καὶ ξεκίνησε νά πάει. – **πολυδαίδαλος** = κατασκευασμένος μέ τέχνη, μέ πολύ διακόσμησητικό στοιχείο. – **ῶ ἔνι** = ἐν ῶ, ὅπου. – **κούρη** = μιά κόρη. – **φυὴν καὶ εἶδος**· ε 212 καὶ 213. – **πάρ** = παρὰ = κοντά. – **ἀμφίπολος**· α 136. – **χαρίτων ἄπο**· *πρόβλ. ζ 12 : θεῶν ἄπο*. – **σταθμοὶ**· α 333. – **θύραι** = θυρόφυλλα. – **ἐπέκειντο** = στηρίζονταν στίς « παραστάδες », στά πλαγινὰ δηλ. ξύλα τῆς πόρτας. – **φαεινός**· ε 86. – **ἐπέσσυτο**· *ἐπισσεύομαι* = ὀρμῶ, σπεύδω. – **τὰ δέμνια** = κλίνη, κρεβάτι. – **εἰδομένη κούρη** = μέ τῆ μορφή τῆς κόρης· α 105. – **ναυσικλειτός** = ὀνομαστός γιὰ τὰ πλοῖα του, ξακουστός καραδοκῆρας (*ναῦς + κλειτός = ἔνδοξος*). – **οἱ· τῇ Ναυσικᾷ**. – **ἡ ὀμηλική**· οὐσιαστ. = αὐτοὶ πού ἔχουν τὴν ἴδια ἡλικία, ἄντρες καὶ γυναῖκες. – **χαρίζομαι θυμῶ** = εἶμαι ἀγαπητός. – **ἐεισαμένη**· ἄορ. τοῦ *εἶδομαι*.

δ) Ἄρχ. κατάληξη δοτ. **φι** : *δίηφι* :

γ) **Ἰπέρεια** : Μυθική χώρα πού θεωροῦνταν ὡς ἡ πρώτη πατριδα τῶν Φαιάκων. – **Κύκλωπες** : Ἄγριος ποιμενικός λαός, συγγενῆς τῶν Γιγάντων· ζοῦσε νομαδικό δίο, χωρίς νόμους καὶ πόλεις. – **Ναυσίθοος** : Γιός τοῦ Ποσειδώνα, βασιλιάς τῶν Φαιάκων. – **ἀμφὶ δὲ τείχος ἔλασε πόλει** κλπ. Μέ τόν τρόπο περίπου αὐτὸ συνοικίζονταν οἱ πόλεις κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μεταναστεύσεων. Οἱ κατακτητὲς μοιράζονταν μεταξὺ τους τὴν καταλαμβανόμενη γῆ. Τοὺς καλύτερους κλήρους τοὺς εἰπαιναν οἱ ἀρχηγοί, πού ἦταν γενάρχες τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν. Αὐτοὶ κυρίως κατοικοῦσαν μέσα στό τείχος, ἐνῶ ὁ λαός πού ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἀνεξάρτητους μικροκτηματίες ἢ δουλοπαροίκους διέμενε στό ὑπαιθρο. – **ναοὺς θεῶν** : Ἡ λατρεία τῶν θεῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους γινόταν στά

ἄλλη καὶ στοὺς ὑπαίθριους δωμούς. Ἡ ἀνέγερση ναῶν ἄρχισε νὰ γενικεύεται μόνο κατὰ τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς ὁποίους γινόταν ἡ σύνθεση τῆς Ὀδύσσειας. — Ἄλζινοος : γιὸς τοῦ Ναυσιθόου. Τύπος συντετοῦ καὶ εὐγενικοῦ ἡγεμόνα. — **Ναυσιθόος** - **Ναυσικάα** : Τὰ περισσότερα ὀνόματα τῶν Φαιάκων ἀπηχοῦν τὸ ναυτικὸ διὸ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Στὴ ραψωδία θ, στ. 111 κ. ἔξ. δορίζονται πάρα πολλὰ τέτοια ὀνόματα : Ὠκύαλος, Ναυτεύς, Πρυμνεύς, Ἀγχίαλος, Ἐρετιεύς, Ποντεύς κ.ἄ. — **Χάριτες** : Θεές τῆς φυσικῆς χάρις, καθὼς καὶ τῆς χάρις ποῦ ὑπάρχει μέσ στα ἔργα τῆς τέχνης. Ἦταν θυγατέρες τοῦ Δία καὶ τῆς Εὐρυνόμης.

25 - 47

α) 25 - 40. **μεθήμων** = ἀμελής, ἀδιάφορος (*μεθ - ἴημι*). — **ᾧδε** = ἔτσι, σέ τόσο βαθμό. — **γείνατο** · α 223. — **εἶμα** · ε 167. — **τοί** · δικ. ἠθική = γιά ντροπή σου. — **κεῖται** = εἶναι χωρὶς τάξη πεταμένα. — **ἀκηδής** · μέ παθητ. σημασία = ἀπεριποίητος. — **σιγαλόεις** = στολισμένος, πολυτελής. — **σχεδόν** · ε 288 · ἐδῶ χρόν. — **ἴνα** · ἀναφ. χρόν. = ὁπότε. — **ἐννυσθαί** · ε 264. — **τὰ δὲ** = καὶ ἄλλα. — **οἱ κε** · τὸ κε ἀοριστολ. = ὅποιοι θά... — **ἄγομαι** = παίρνω τὴ νύφη στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ. — **ἐκ τούτων** = ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα (δηλ. καθαριότητα ρούχων κτλ.). — **φάτις** = φήμη. — **ἀναβαίνει** = προέρχεται καὶ διαδίδεται. — **ἐσθλή** · α 115. — **ἴομεν** · ἐνεστ. ὑποτακτ. *εἶμι*. — **πλυνέουσαι** · *πλυνέω* μέλλ. τοῦ *πλύνω*. — **ἄμ' ἠοὶ φαινομένηφιν** = μέ τὴν ἐμφάνιση τῆς αὐγῆς, μόλις φέξει ἡ αὐγή. — **συνέριθος** · κτγμ. = ὡς βοηθός. — **ᾧφρα** · τελ. = γιά νά... — **ἐντύνομαι** = ἐτοιμάζομαι. — **τοί** · δεδαιωτ. — **δὴν** · *δηθά* · α 120. — **μνάομαι** · α 39. — **ὁ ἀριστεύς** = ὁ εὐγενής, ὁ πρόκοιτος. — **ᾧθι** = ὅπου (δηλ. ἀνάμεσα στοὺς ἀρίστους). — **ἐποτρύνω** = παρακινῶ, παρακαλῶ. — **ἠᾧθι πρό** = πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγή. — **ἐφοπλίζω** = ἐτοιμάζω. — **ἡ κεν ἄγῃσι** · ἀναφ. τελ. πρότ. = γιά νά μεταφέρει. — **ζῶστορα** = γυναικεῖες ζώνες ἢ, πιθανῶς, χιτῶνες. — **πέπλος** = τὸ ξωτερικὸ ἔνδυμα τῶν γυναικῶν. — **ῥήγεα** = χρωματιστὰ σκεπάσματα κορδατιοῦ (*ῥέζω* = δάφω). — **καὶ δὲ** = καὶ ἐξάλλου. — **ᾧδε** · νά συνδεθεῖ μέ τὸ *ἔρχεσθαι*. — **κάλλιον** = ὤραιότερα, εὐπρεπέστερα. — **ἠέ** · ἢ, συγκρ. — **πολλόν** · πολὺ. — **ἀπὸ πόληος** = μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη. — **πλυνός** · φυσικὸ κοίλωμα κοντὰ στίς ὄχθες τῶν ποταμῶν, κατάλληλο γιά νά πλένονται μέσα σ' αὐτὸ τὰ ρούχα · « γούρνα ».

41 - 47. ἔδος = κατοικία (ἔζομαι, ἔδρα). - ἀσφαλῆς = ἀκλόνητος. - τινάσσομαι = συγκλονίζομαι. - ὄμβρος = βροχή. - δεύομαι · ε 53. - ἐπιπύλνεται = πλησιάζει (πέλ - πλησίον). - μάλ' αἶθρη = τέλεια αἶθρία. - πετάννυμαι = ἀπλώνομαι. - ἐπιδέδρομεν = εἶναι διάχυτος · ρ. ἐπιθέω. - αἶγλη = λάμψη, φεγγαβολή. - λευκός = λαμπερός, διανγής (λατ. lux, λυκαυγές). - διεπέφραδε · διαφράζω = δίνω ὁδηγίες.

γ) τὰ δὲ τοῖσιν παρασχεῖν : Στά ὁμηρικά ἀνάκτορα οἱ δούλες ἐργάζονται συνεχῶς γιὰ νά ὑφαίνουν καί νά κεντοῦν ροῦχα. Τά ροῦχα τοποθετοῦνταν σέ ἰδιαίτερο θάλαμο καί κάθε φορά ἐπαιροῦν ἀπό αὐτά γιὰ νά τά χρησιμοποιήσουν ἢ νά προσφέρουν δῶρα. Τέτοια δῶρα θά πρόσφερε καί ἡ Ναισικᾶ στό μνηστήρα της καί τούς συγγενεῖς του. Αὐτά τά ροῦχα ἔπρεπε νά πλυθοῦν, γιὰ νά προκαλέσουν καλύτερη ἐντύπωση. - πέπλος : Ὁ πέπλος εἶναι τό κυριότερο γυναικεῖο ἔνδυμα. Ἀποτελεῖται ἀπό ἓνα ἀπλό κομμάτι ὑφάσματος πού στερεώνεται μέ πόρπες στούς ὤμους, ἀφήνει γυμνοῦς τούς βραχίονες καί ζώνεται στή μέση. Ἡ φυσική καλαισθησία τῆς καθεμιᾶς ἔδινε στόν πέπλο διαφορετική πτύχωση καί γραμμή. - ῥήγχα σιγαλόεντα : Ὅπως τά ροῦχα, ἔτσι καί τά κλινοσκεπάσματα εἶναι προϊόντα οἰκιακῆς διोτεχνίας, πράγμα πού γίνεται ἀκόμη καί σήμερα στά ἑλληνικά χωριά. Ἦταν συνήθως χρωματιστά καί στολισμένα μέ διάφορα σχέδια (σιγαλόεντα).

48 - 70

α) 48 - 65. Ἡώς · ἡ θεά τῆς αὐγῆς. - εὐθρονος = αὐτή πού ἔχει ὠραῖο θρόνο. Ἐπίθ. τῆς Ἡώς. - Ναισικᾶν · ἐπανάληψη τοῦ μιν. - εὐπεπλος = αὐτή πού φορεῖ ὠραῖο πέπλο, πού εἶναι ὁμορφα ντυμένη. - ἄφαρ = εὐθύς ἀμέσως. - διὰ δόματα = διαμέσου τῶν διαδρόμων στό μέγαρο. - τοκῆς · α 170. - κικήσατο · κικήνω = συναντῶ, βρῖσκω. - ἐσχάρη · ε 59. - ἦστο·καθῆστο = καθόταν. - τὰ ἠλάκατα = νήματα. - στρωφάω = κλώθω. - ἀλιπόρφυρα = βαμμένα μέ πορφύρα τῆς θάλασσας (ἄλς - ἄλός · α 162). - τῷ δέ : ἐνν. πατρί. - θύραζε = στή θύρα. - ξυμβόλητο · ξυμβάλλομαι = συναντῶ. - μετὰ βασιλῆας = στή συγκέντρωση τῶν εὐγενῶν. - κλειτός = ἐνδοξος. - βουλή = συμβούλιο. - ἴνα · ἀναφ. τοπ. = ὅπου. - ἀγαυός = ἐπιφανής (ρίζ. ἀγα-γαν-ἄγαμαι = θαυμάζω). - πάππα φίλε = πατε-

ρούλη μου. – **οὐκ ἂν δῆ...** ἡ Ναυσ. ὑποβάλλει τὴν παράκλησίν της μέ τῆ μορφῆ ἐρωτήσεως. – **ἐφοπλίζω**· ζ 37. – **ἀπήνη** = ἄμαξα μέ τέσσερις τροχούς πού στροφάλιαν ἀπὸ ἡμιόνους (μούλαρια). – **ἐύκλυλος** = αὐτὴ πού ἔχει ὠραίους τροχούς. – **τά μοι**· δτκ. ἦθ., προβλ. καί ζ 26. – **ἔοικε** = ἀρμόζει, ταιριάζει. – **μετὰ πρότοισι** = μεταξὺ τῶν ἐπισήμων. – **βουλὰς βουλεύω** = παίρνω μέρος σέ συμβούλιο. – **ὁ χροῦς** = δέσμα, σῶμα. – **γάγα** = *γένονα*. – **ὀπυίοντες** = ἐγγαμοί, παντρεμένοι. – **ἠθέος** = ἄγαμος. – **θαλέθων** = αὐτός πού δορίσκειται στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας του (*θαλέθω*· ἔκτεν. τύπ. τοῦ *θάλλω*). – **οἱ δέ**, δηλ. οἱ τρεῖς ἄγαμοί ἀδερφοί μου. – **μέμηλε**· α 151.

66 - 70. **αἰδομαι**· *αἰδέομαι* = συστέλλομαι, ντρέπομαι. – **θαλερός γάμος** = ὁ γάμος πού κάνει κανεῖς στήν ἀκμή τῆς ἡλικίας του. – **ἐξονομαίνω** = λέγω ρητά, ἐκφράζω μέ σαφήνεια. – **ὁ δέ** = ἀλλά αὐτός. – **φθονέω** = θέλω νά στερήσω. – **τεῦ** = *τινός*· α 217. – **ἔρχευ** = *ἔρχο* = πῆγαινε. – **ὁ δμῶς**· ἡ *δμῶή*· α 147. – **ὑπερτερίη** = τό κιβώτιο τῆς ἄμαξας πού κρατᾶ τό φορτίο. – **ἀραρυῖα** = ἐφοδιασμένη· ρ. *ἀραρίσκω*· α 280.

β) Ἐνάμαλος σχηματισμός τοῦ ὀνόματος υἱός κατά τῆ δ' καί γ' κλίση.

–Συναίρεση τοῦ **ε** + **ο** = **ευ** : *ἔρχευ* (*ἔρχο*), ὅπως καί στόν τύπο *δατεῦντο*· α 112.

γ) Ἡ **Ἥως** : Θεά τῆς αὐγῆς. Στήν ἐπική διήγηση ἡ ὥρα αὐτὴ τοῦ ἡμερονυκτίου ἐξυμνεῖται μέ ἐντυπωσιακά ἐπίθετα : *ροδοδάκτυλος*, *κροκόπεπλος*, *ἐύθρονος*, *χρυσόθρονος* κ.ἄ. Ἡ Ἥως λατρευόταν ὡς θεά τοῦ πρωινοῦ· ἦταν θυγατέρα τοῦ Ὑπερίωνα καί τῆς Εὐρυφάεσσας καί σύζυγος τοῦ Τιθωνοῦ. – **ἡ μὲν ἐπ' ἐσχάρῃ ἦστο** : Στό ἀνάκτορο τοῦ Ἀλκινόου καί ἡ βασίλισσα κάθεται στό μέγαρο τῶν ἀνδρῶν μέ τὴν ἀκολουθία της καί ἀσχολεῖται μέ ἐργόχειρα. – **ἀλιόρφουρα** : Ἡ χρήση τῆς πορφύρας γιά τὴν βαφή ἐνδυμάτων ἔφτασε στήν Ἑλλάδα προερχόμενη ἀπὸ τὴν Φοινίκη. Στά παράλια τῆς χώρας αὐτῆς ἀναζητοῦσαν τό ὄστρακο, πού ἔδινε λαμπερὴ καί ἀνεξίτηλη κόκκινη βαφή. Ἡ κατεργασία καί ἡ μεταφορὰ ἔκαναν τό εἶδος αὐτὸ πανάκριβο, μέ ἀποτέλεσμα νά μποροῦν σέ ἀφθονία νά τό μεταχειρίζονται μόνο οἱ βασιλιάδες.

71 - 84. **ἐκέκλετο**· ρ. **κέλομαι** = παρακινῶ, διατάζω· ε 98. - **(ἐ)πίθοντο**· **πίθουμαι**· **πείθομαι**. - **ἡμιονεῖη** = συρόμενη ἀπὸ ἡμιόνους. - **ὄπλέω** = **ὄπλίζω** = ἐτοιμάζω. - **ὕάγω** = ὀδηγῶ κάτω ἀπὸ τὸ ζυγόν. - **ἐσθῆτα**· περιληπτ. = ρουχισμός. - **ἐκ θαλάμοιο**· ὅπου φυλάγονταν τὰ ἐνδύματα, βλ. ζ 28, προγμ. σημ. - **φαινός**· γιὰ ἐνδύμ. = λευκός ἢ ὠραία χρωματισμένος. - **ἐύξεστος** = λεῖος, στιλπνός. - **κίστη** = ψάθινο κιθώτιο. - **μενοεικῆς**· ε 166. - **ἐδωδή**· ε 95. - **ὄψον**· ε 267. - **αἶγειος** = ἀπὸ δέσμα γίδας. - **ἐπεβήσето**· μέσ. ἀόρ. α' μέ κατὰλ. ἀόρ. β'. - **ἡ λήκυθος** = μικρὸ δοχεῖο γιὰ λάδι. - **ἦος**· ἐδῶ τελ. = γιὰ νά... - **χυτλόομαι** = μετὰ τὸ λουτρό ἀλείδομαι μέ λάδι. - **ἐλάαν**· ἀπροφ. πού σημαίνει σκοπὸ. Μέλλοντας τοῦ ἐλαύνω. - **καναχή** = κρότος (ἠχοποίητη λέξη). - **ἡμιόνουιν** = ἀπὸ τοὺς ἡμιόνους (τὰ μουλάρια)· γεν. δυῖκ. - **ἄμοτον**· ἐπίρρ. = ἀκούραστα. - **τανύοντο** = ἔτρεχαν. Κατὰ λέξη = τέντωναν τὰ πόδια, γιὰ νά τρέξουν. **οἶος**· α 13. - **ἄμα τῆ γε** = βέβαια μαζί της. - **κίω** = πορεύομαι, πηγαίνω.

85 - 98. **ἐνθ' ἧ τοι** = ὅπου πραγματικά. - **πλυνός**· ζ 40. - **ἐπηετανός** = αὐτός πού διαρκεῖ ὀλόκληρο τὸ ἔτος (ἐπί + ἔτος)· **πλυνοὶ ἐπηετανοὶ** = γοῦρνες μέ ἄφθονο, πάντοτε, νερό. - **ὕπεκπρόρεεν** = ἀνάδλυζε ἀπὸ τὸ βάθος καὶ κυλοῦσε (ἐπομένως τὸ νερό μέσ στό πλυνὸ ἀνανεωνόταν διαρκῶς). - **καθῆραι**· ρ. **καθαίρω** = καθαρίζω. - **μάλα περ ρυπόωντα** = ἔστω καὶ πολὺ ρυπαρά, λερωμένα. - **ὕπεκπροέλυσαν** = ἔλυσαν ἀπὸ τὸ ζυγόν καὶ ἀπομάκρυναν. - **σεύω** = ἀφήνω νά τρέξει. - **πάρα** = κοντά. - **δινῆεις** = γεμάτος ἀπὸ ὀρμητικῆς δίνης (**δίνη** = συστροφῆ, στρόβιλος). - **ἄγρωστις - ιος** = χλόη, γρασιδί. - **μελιηδῆς** = γλυκός σάν τὸ μέλι. - **ἐσφόρεον** = φέρνω στό...· ρ. **φορέω**, θαμιστ. τοῦ **φέρω**. - **μέλαν** = τόσο βαθύ, ὥστε νά φαίνεται **μέλαν**, δηλ. μαῦρο. - **στείδω** = πατῶ, πιέζω. - **βόθρος** = ὁ λάκκος τοῦ **πλυνού**, τῆς γούρνας. - **θοῶς** = γοήγορα· α 260. - **ξριδα προσφέρω** = **ἀμιλλῶμαι**, συνερίζομαι, συναγωνίζομαι. - **τὰ ὄυπα** = ἡ ἀκαθαρσία. - **ἐξείης**· α 145. - **πετάννουμι** = ἀπλώνω· α 130. - **ὀθις - ινός** = ἀμμουδιά. - **ἦχι** = ὅπου. - **ἡ λάιγξ - γγος** = χαλίκη, βότσαλο (ὑποκορ. τοῦ **λᾶας** = **λίθος**, **λιθάρι**, **πέτρα**). - **ποτι** = πρὸς. - **χέροσος** = ξηρά. - **ἀποπλύνεσκε** = ξέπλενε διαρκῶς· θαμιστ. τοῦ **πλύνω**. - **λίπ(α)** = παχιά, ἄφθονα. Ἀρχαία αἰτιατ. **λίπα**. -

μένον· ύπκμ. αὶ δέ. - **τέρσομαι**· ε 152. - **αὐγή** = λάμψη, θεομέης ἀκτίνες.

99 - 109. **τάρφθεν** = *ἐτάρπησαν* = εὐχαριστήθηκαν· *τέρπομαι σίτου* = χορταίνω τό φαγητό. - **ταί** = αὐτές· ένν. ὅλες μαζί. - **ἄρ(α)**· άντιστ. : *ἐπει σίτου τάρφθεν*· ὅπως συνήθως. Μετά τό φαγητό συνήθιζαν νά διασκεδάζουιν. - **ἀπό βαλοῦσαι** = ἀφοῦ ἔδγαλαν. - **τῆσι ἤρχετο μολπῆς** = καί τούς ἄρχισε τό τραγούδι. - **λευκώλενος** = αὐτή πού ἔχει λευκές « ὠλένες », λευκά χέρια. Ἐπίθετο τῶν ὠραιῶν γυναικῶν. - **οῖη** = ὅπως. - **κατ' οὔρεα** = στά ὄρη, στά βουνά. **ιοχάειρα** = ἡ τοξεύτρια (*ἰός* = δέλος + *χέω*). - **περιμήκετος** = ὑπερμεγέθης, πανύψηλος. - **τεροπομένη κάπροισι** = διασκεδάζοντας μέ τό κυνήγι κάπρων. - **ὠκὺς** = ταχύς, γοήγορος. - **τῆ δέ θ' ἄμα** = καί μαζί της. - **αἰγίοχος**· ε 103. - **ἀγρονόμοι** (αὐτοί) πού μένουν στους ἀγρούς. - **γέγηθα** = χαίρω, χαίρομαι· προκμ. μέ σημ. ένεστ. (*γῆθω, γηθόσυννος*· ε 269). - **φρένα**· αἰτιατ. « τοῦ κατά τι » ἢ τῆς ἀναφορᾶς· στήν ψυχή της. - **πασάων ὑπέρ** = ἀπό ὅλες πύ ψηλά. - **κάρη**· α 90. - **ἔχει** = κρατά. - **ῥεῖα**· ἐπίρο. = εὐκολα· α 160. - **ἀρίγνωτος** = (αὐτή) πού ἀναγνωρίζεται εὐκολα (*ἄρι* = πολύ + *γνωστός*). - **πέλεται** = εἶναι. - **καλαί δέ τε πᾶσαι** = ἄν καί ὅλες εἶναι ὠραῖες. - **μετατρέπω** = ξεχωρίζω. - **ἀδμής - ἦτος** = ἄγαμος.

γ) **σφαίρη ἔπαιζον** : Τό παιχνίδι τῆς σφαίρας ἦταν πάρα πολύ συνηθισμένο ἀπό τούς ὀμηρικούς ἤδη χρόνους. Ἡ σφαίρα ριχνόταν ὅσο τό δυνατό ψηλότερα καί οἱ παίκτες ἀγωνίζονταν νά τήν πιάσουν πρίν πέσει στή γῆ. Ὑπῆρχαν ὁμως πολλές παραλλαγές τοῦ παιχνιδιοῦ αὐτοῦ. - **λευκώλενος** : Τό γυναικεῖο φόρεμα, ὁ *πέπλος*, ἄφηνε γυμνούς τούς βραχίονες (βλ. ζ 38 προκμ.) καί γι' αὐτό συχνά χρησιμοποιεῖται τό ἐπίθετο *λευκώλενος* ὡς δηλωτικό τῆς γυναικειᾶς ὀμορφιάς. - **Ταῦγετος - Ἐρύμανθος** : Γά δύο αὐτά βουνά τῆς Πελοποννήσου εἶχαν ἄφθονα θηράματα, δηλ. κυνήγι (προβλ. καί τόν *Ἐρυμάνθιο κάπρο* πού σκότωσε ὁ Ἡρακλῆς). Γι' αὐτό τά βουνά αὐτά θεωροῦνταν προσφιλές τόπος διαμονῆς τῆς Ἄρτεμης, πού λατρευόταν ὡς θεά τοῦ κυνηγιοῦ). - **νύμφαι** : Αὐτές πού συνοδεύουν τήν Ἄρτεμη εἶναι νύμφες τῶν ἀγρῶν (*ἀγρονόμοι*). Γιά τῆ βροησκευτική φαντασία τῶν Ἀρχαίων ὀλη ἡ φύση ἦταν τόπος κατοικίας τῶν νυμφῶν. Στά τρεχοῦμενα νερά τῶν πηγῶν καί τῶν ποταμῶν κατοι-

κοῦσαν οἱ *Ναιιάδες*, στά νερά τῆς θάλασσας οἱ *Νηρηίδες*, στά δέντρα οἱ *Δρυάδες*, στά ἄντρα (= σπήλαια) οἱ *Ἀντριάδες* κτλ. – **καλαὶ δέ τε πάσαι** : Μέ τὴν ἀπλή αὐτὴ ἔκφραση ὁ ποιητὴς πετυχαίνει τὸ καλύτερο ἐγκώμιο γιὰ τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ναυσικᾶς : ἦταν τόσο ωραία, ὥστε διακρινόταν ἀνάμεσα στὶς ωραῖες συνομήλικές της.

– *Νά ἐκτιμῆσετε τὴν παραστατικότητα τῆς εἰκόνας τῶν στίχων 102 - 109.*

110 - 148

α) 110 - 118. – **πάλιν** = πίσω. – **νέομαι**· α 17. – **πτύσσω** = διπλώνω. Ἐφοῦ πρῶτα θά ἔξευε τὰ ἄλογα καὶ θά δίπλωνε... – **ἐνθ' αὐτε** = αὐτὴ τῆ στιγμῇ, ἐνῶ ἡ Ναυσικᾶ σκεπτόταν νά ἐτοιμαστεῖ γιὰ τὴν ἐπάνοδο. – **ἔγροιο**· *ἐγείρομαι* = ξυπνῶ καὶ σηκώνομαι. – **εὐ-ὠπις** = αὐτὴ πού ἔχει ωραῖα μάτια (εὐ + ρίζ. ὀπ-). – **ἢ οἱ ἠγήσαιτο**· ἀναφ. τελ. πρόσ. = γιὰ νά τοῦ δείξει τὸ δρόμο. – **πόλιν**· αἰτ. τοπικ. = στὴν πόλη. – **μετ' ἀμφίπολον** = πρὸς τὸ μέρος ὅπου στεκόταν μία « ἀμφίπολος » (= ὑπηρετρία). – **ἀμαρτάνω τινός** = ἀστοχῶ, δέν πετυχαίνω. – **δίην** = στρόβιλος πού ἔκαναν τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ. – **ἄυσαν**· *άύω* = φωνάζω. – **ἐπὶ μακρόν** = σέ μεγάλη ἔκταση. Ὁ ἦχος τῆς φωνῆς τους ἔφτασε μακριά. – **ἐλόμενος** = ἀνακαθίζοντας, ἀφοῦ ἀνακάθισε. – **ὀρμαίνω κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν**· ε 365.

119 - 126. **ὦ μοι ἐγώ**· ε 299. – **τέων** = τίνων. – **ἧ ῥ' (α)** = ἄραγε. – **ὕδριστις** = δίκαιος, κακοποιός. – **νόος**· ε 190. – **θεουδῆς** = θεοφοβοῦμενος (θεός + ρίζ. δεῖ - τοῦ δεῖδω). – **ὧς τε**· συνάπτ. πρὸς τὸ *κουράνω*. – **ἀμφήλυθε** = ἦρθε στ' αὐτιά μου. – **θῆλυς** = γυναικεία, λεπτή. – **αὐτῆ** = φωνή (*άύω*). – **αἰπεινός** = ψηλός (*αἶπος* = ὑψωμα· *αἶπες-νός*, *αἰπεννός* - *αἰπεινός*). – **κάρηνα**· α 102. – **τὰ πῖσα** = τὰ λιβάδια (ρ. *πιδ*. *πιδύω* = ἀναδρούζω· *πίδαξ*). – **ποιήεις** = χλοερός (*ποίη* = *πόα*, *χόρτο*, *χλόη*). – **ἢ νύ που** = πάντως, νομίζω. – **σχεδόν**· ε 288. – **αὐδήεις**· ε 334. – **αὐτός** = μόνος του, ὁ ἴδιος. – **πειρήσομαι**· ὑποτ. ὅπως καὶ τὸ *ἴδωμαι*.

130 - 136. **βῆ δ' ἴμεν** ζ 15. – **ἀλκῆ** = δύναμη, ρώμη· δοτ. κατὰ μεταπλ. *ἀλκή*. – **ῥει** = βρέχει· *ῥόμενος* = βρεχόμενος, κάτω ἀπὸ τῆ βροχῆ. – **ἄημι** = πνέω. *ἀήμενος* = ἐνῶ τὸν χτυπᾷ ὁ ἄνεμος. – **ὄσσε**·

ε 151. – **δαίεται** = βγάζουν φωτιές· *δαίωμα*· ε 61. – **μετέροχομαι** = πηγαίνω προς. – **ὁ οἷς** = τό πρόβατο. – **ἀγρότερος** = ἄγριος. – **κέλομαι**· ε 98. – **τὰ μῆλα**· α 92. – **πειρήσοντα**· *πειράω* = κάνω ἀπόπειρα, μτχ. τελικ. – **δόμος** = στάνη. – **πυκινός** = στερεός. – **μίξεσθαι**· ε 378. – **χρειὸν ἴκανε**· ε 189.

137 - 148. **σμερδαλέος** = φοβερός. – **κεκακωμένος** = παραμορφωμένος· αἰτιολ. μτχ. – **τρέω** = φεύγω ἀπό φόβο (ὁ τρέσας). – **ἄλλυδις ἄλλη**· ε 71. – **ἠιών**· ε 156. – **προυχούσας** = *προεχούσας* = πού προεξείχαν. Γιὰ νά ἀπομακρυνθοῦν περισσότερο, ἔσπευσαν στὰ μικρά ἀκρωτήρια πού σχηματίζεε ἡ ἀκτὴ. – **τῇ ἐνὶ φρεσὶ** = στὴν καρδιά της. – **ἐξ αἰρούμαι** = ἀφαιρῶ, βγάζω. – **γυῖα**· α 192. – **ἄντα** = ἀπέναντι, κατὰ πρόσωπο. – **σχομένη**· ἔχομαι = κρατιέμαι στή θέση μου. – **μερμηρίζω**· ε 354. – **γούνων**· συνάπτ. πρὸς τό *λαθῶν*. – **λίσσομαι** = παρακαλῶ (*λιτῆ* - *λιτανεία*). – **εὐώπις**· ζ 113. – **ἢ αὐτως** = ἢ μόνο ἔτσι. – **ἀποσταδὰ** = ἀπό μακριά, «ἐξ ἀποστάσεως». – **μειλίχιος** = γλυκός (*μειλίσσω*). – **εἰ δείξειε**· πλάγ. ἐρώτ. γιατί οἱ σκέψεις τοῦ Ὀδυσ. ἔχουν τὴν ἔννοια τῆς ἀπόπειρας. – **δοάσασατο** = φάνηκε· μόνο ἀόρ. καὶ πρτ. *δέατο*. – **κέρδιον** = ὠφελιμότερο, ἀποτελεσματικότερο. – **μὴ χολώσαιτο**· ἐνδοιαστ. πρὸτ· *χολοῦμαι*· α 69. – **κερδαλέος** = ὁ ὁποῖος θά ἔφερνε ἀποτέλεσμα.

γ) **κερδαλέον φάτο μῦθον** : Σέ διάφορες σκηνές τῆς Ὀδύσσειας καὶ τῆς Ἰλιάδας ὁ Ὀδυσσεύς παρουσιάζεται ὡς ἄνθρωπος πού ἔχει θαυμασὴ ἱκανότητα νά κατανοεῖ τίς περιστάσεις καὶ νά μιλᾷ κάθε φορά μὲ τὸν πειστικότερο τρόπο. Στὴν περίσταση μάλιστα αὐτὴ ἢ εὐφυῖα του τὸν ἔκανε νά μιλήσει στή *Ναυσικὰ* μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νά τὴν κολακέψει καὶ ταυτόχρονα νά τὴ συγκινήσει. Νά παρατηρήσετε ἀκόμη μὲ πόση προσοχὴ ζυγίζει τίς σκέψεις του καὶ μὲ πόση εἰσιμότητα ἀποφασίζει τό καλύτερο.

149 - 185

α) 149 - 159. **γουνουῖμαι** (*τινὰ*) = ἀγκαλιάζω μὲ τὰ χέρια μου τὰ γόνατα κάποιου, τὸν ἰκετεύω. – **ἄνασσα** = βασίλισσα, ἀρχόντισσα. – **νῦ** = λοιπόν. – **θεὸς δροτός**· θηλ. – **τοῖ** = ἀπό ἐκείνους πού... – **ἐγὼ γε** = ἐγώ, δηλ. κατὰ τὴν κρίση μου. – **εἶδος, μέγεθος, φυή**· ε 213, 217, 212· αἰτ. « τοῦ κατὰ τι » ἢ τῆς ἀναφορᾶς. – **εἶσχω** = παρομοιάζω· *σὲ ἄγχιστα εἶσχω* = σὲ θεωρῶ πάρα πολὺ ὅμοια. – **ἢ**

χθών = ἡ γῆ. - **βαιετάω**: α 51. - **μάζαο**: α 82. *τοὺς μάζαορες* = τρισευτυχιόμενοι. - **σοί** δτκ. κτητ. στό *πατῆρ* κτλ. - **κασίγγητος** = ἀδερφός. - **πού** = καθώς φαντάζομαι. - **ιαίνομαι** = θεομαίνομαι, εὐχαριστῶ. - **εἵνεκα σεῖο** = ἐξαιτίας σου, γιά τά χαρίσματά σου. - **λεύσσω** = δλέπω. Ἡ μτχ. σέ γεν., μολονότι προηγεῖται τό *σφίσι*. - **θάλος** = θαλερός δλαστός. - **εἰσοιγνέω**: θαμιστ. τοῦ *εἰσοίχομαι* = εἰσέρχομαι, μπαίνω συχνά. - **δ' αὖ** = μάλιστα. - **περὶ κῆρι**: ε 36. - **ἔξοχον** = ἐξαιρετικά, σέ πῖό μεγάλο θαθμό. - **ὅς κε** = ὅς ἄν. - **ἔεδνα** = τά γαμήλια δῶρα (ἀπό μέρους τοῦ γαμπροῦ). Βλ. *πρῆμι*. α 277. - **δρίθω** = θαραίνω, ζυγίζω περισσότερο. *δρίσας ἐέδνεισι* = ἀφοῦ (ἐπειδή θά) ὑπερετήρησει στό ποσό τῶν γαμήλιων δῶρων. - **ἀγάγηται**: ἀντκμ. **σε**.

160 - 169. **σέβας** = θαυμασιός. - **ἔχει με** = μέ κατέχει. - **δή ποτε** = ἀλήθεια κάποτε. - **τοῖον νέον ἔρονος** = παρόμοιο τρυφερό δλαστόρι. - **ἀνερχόμενον** = νά δλαστάνει πρὸς τά πάνω. - **ἔσπετο**: α 125. - **λαός** = στρατός. - **τήν ὁδόν** = κατά τό ταξίδι. - **ἦ δὴ** = κατά τό ὅποιο ἀκριδῶς. - **κῆδεα**: α 224. - **ὥς δ' αὐτῶς**: *ὠσαύτως δέ*. - **ἐτεθήπεα**: ὑπερσ. τοῦ *τέθηπα* = μένω ἐκθαμβός (*ρίζ. ταφ - θαφ - θάμβος*). - **δὴν**: *δηθά*: α 49. - **οὐ πω** = ποτέ ὡς τώρα δέν... - **ἀνήλυθεν** = δλάστησε. - **δόρυ** = κορομός δέντρου. - **ἄγαμαι** = θαυμάζω. - **δεΐδια**: *δέδια*, *δείδω* = φοδοῦμαι. - **αἰνῶς**: α 208. - **δέ**: ἀντίθ. ἀλλά. - **χαλεπὸν πένθος** = μία δεινή συμφορά. - **ἰκάνει με** = ἦρθε σέ μένα, μέ δρῆκε.

170 - 185. **χθιζός** = χτεσινός, χτές: κτηρμ. - **οἴνοπα**: α 183. - **τόφρα** = σ' αὐτό τό διάστημα, στό διάστημα δηλ. τῶν εἴκοσι ἡμερῶν. - **ἐφόρει**: ε 327. - **κραιπνός**: ε 385. - **θύελλα**: ε 317. - **κάδβαλε** = ἔριξε, πέταξε (*κατ - βάλε*, ὅπως καί *κάλλιπε*. Βλ. γραμμ. τύπο α 243). - **δαίμων** = θεότητα πού ρυθμίζει τήν ἀνθρώπινη τύχη. - **ῥάρα**: *τελ.* - **καί τῆδε** = καί ἐδῶ. - **οἶω**: *οἶομαι*. - **παύσεσθαι**: ὑπκμ. *καζόν*. - **τελέουσι**: μέλλ. τοῦ *τελέω* = προξενῶ. - **πάροισθεν** = προηγουμένως, πρῖν: δηλ. πρῖν πάφουν τά δεινά μου. - **ἐλαίρω**: α 19. - **μογέω**: ε 223. - **σέ ἐς πρότην**: *ἐς σέ πρότην*. - **ἀμφιδάλλομαι** = δάζω γύρω ἀπό τό σῶμα μου, τυλίγομαι. - **εἶ που** = ἄν τυχόν. - **εἴλυμα** = περικάλυμμα. - **τά σπεῖρα** = τά ρουχα. - **ἔχες** = εἶχες. - **δοῖεν**: εὐχή. - **μενοινάω** = ἐπιθυμῶ πολύ, λαχταρῶ (*μένος, μενεαίνω*: ε 341). - **ὁμοφροσύνη** = ὁμόνοια. - **ἔσθλός**: α 95. - **ὀπάζω** = χαρίζω. - **μὲν γὰρ** = γιατί πραγματικά. - **ἀρείων**: συγκρ. τοῦ

ἀγαθός, ἔξοῦ καί τό ὑπερθ. ἄριστος (ρίζ. ἀρ - ἀρετή, ἀραρίσκω). - ὁμοφρονέοντε· δυϊκ. μτχ. τοῦ ὁμοφρονέω = ἔχοντας καί οἱ δύο μιὰ γνώμη. - οἶκον ἔχω = κρατῶ, κατοικῶ τό σπίτι. - πολλὰ ἄλγεα = ἀφορμή γιά συχνή θλίψη. - δυσμενής = ἐχθρός· - χάσμα = χαρά. - εὐμενής = εὐμενής, φίλος. - κλύω = αἰσθάνομαι. Προπάντων αὐτοί, δηλ. οἱ δύο σύζυγοι, αἰσθάνονται τήν εὐτυχία τῆς ὁμοφροσύνης.

γ) Ἄρτεμιδί σε εἰσχω : Βλ. στ. ζ 102 - 109. - Δῆλος : Ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνα εἶχε ἤδη διαδοθεῖ στούς Ἴωνες, ὅταν ἔγινε ἡ σύνθεση τῆς Ὀδύσσειας. Κέντρο τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνα γιά τούς Ἴωνες ἦταν ἡ Δῆλος, ὅπως γιά τούς Δωριεῖς ἦταν οἱ Δελφοί. Ἡ Δῆλος θεωροῦνταν γενέτειρα τοῦ Ἀπόλλωνα καί ἔδειχναν ἐκεῖ τόν ἱερό φοῖνικα, στόν ὁποῖο στηρίχτηκε ἡ Λητώ, γιά νά γεννήσει τά δύο δίδυμα παιδιά της, τόν Ἀπόλλωνα καί τήν Ἄρτεμη. - Ἀπόλλωνος παρὰ βομῶ : Βομός ἦταν πάντοτε τό θυσιαστήριο, πάνω στό ὁποῖο ἔδαινε αὐτός πού τελοῦσε τή θυσία. Ἀρχικά οἱ βομοί ἦταν ἀπλοί καί χτισμένοι μέ πλίνθους (= τοῦβλα, κεραμίδια), μέ τόν καιρό ὁμως, καθῶς ὁ πολιτισμός ἐξελισσόταν, γίνονταν καλλιτεχνικότεροι καί μεγαλοπρεπέστεροι. - ὡς σέ, γύναι, ἄγομαι : Ἡ παρομοίωση τῆς Ναυσο, μέ τόν ἱερό φοῖνικα τῆς Δήλου εἶναι ἀπό τίς πιό τεχνικές παρομοιώσεις πού συναντᾶ κανεῖς στά ὁμηρικά ἔπη. Ὁ φοῖνικας ἔκανε ἐξαιρετική ἐντύπωση, ὅταν γιά πρώτη φορά καλλιεργήθηκε στίς ἑλληνικές χῶρες. Ὁ Ὀδυσσεύς σκέφτηκε νά παραβάλλει τή χάρη τῆς κόρης τοῦ Ἀλκινόου μέ καλλίγραμμα καί τρυφερό φοῖνικα.

186 - 210

α) 186 - 197. ἀντίον ἠῦδα· α 213. - φωτί· ὁ φώς· α 324. - Ζεὺς δὲ αὐτὸς = καί μόνο ὁ Δίας. - νέμω = μοιράζω. - ὁ ὄλβος = ἡ εὐτυχία. - ἐσθλός· α 115. - καί που σοί = ἔτσι καί σέ σένα. - τάδε = αὐτή τή μοῖρα. - τετλάμεν· ἀόρ. μέ ἀναδιπλ. (ρίζ. τάλα - τλη-τλα· ε 178). - ἔμπης· ε 205. - δευήσαι· μέλλ. τοῦ δεύομαι· α 254. - ὦν· τούτων ὦν. - ἐπέοικε· ὑπκμ. μὴ δεύεσθαι· δηλ. : δέ θά στερηθεῖς τίποτα ἀπό ὅσα δέν πρέπει νά στερηθεῖ ὁ ἰκέτης. - ταλαπειρίος = αὐτός πού πέρασε πολλές δοκιμασίες, ὁ πολυπαθής (τάλα + πείρα). - ἀντιάζω = συναντῶ; ὑπκμ. τῆς μτχ. ἰκέτην = ὅταν αὐτός βορθεῖ στό δρόμο μας. - δεῖξο δέ... ἐρέω δέ· συμπλεκτ. σύνδ. καί... καί. - ἐρέω = ἐρῶ. - λαοί = οἱ κάτοικοι. -

ἔχουσι = κατοικοῦν. – **μεγαλήτωρ**· ε 81. – **τοῦ δ' ἔκ' ἔκ δὲ τοῦ** = καὶ ἀπ' αὐτόν. – **ἔχεται** = κρατιέται, ἔξαρτάται. – **τὸ κάροτος** = ἡ ἔξουσία. – **ἡ βίη** = ἡ δύναμη, ἡ « ἰσχὺς ».

198 - 210. **ἦ** = εἶπε· (γ' ἐν. πρόσ. τοῦ ἦμι = λέγω). – **κελεύω**· μέ δοτ. = **καλῶ**, φωνάζω. – **πόσε** = πρὸς ποιοῦ μέρος, ποῦ ; **ἦ μὴ που** = ἀλήθεια μὴ τυχόν. – **φάσθε** = λέγετε, νομίζετε. – **οὐκ ἔστι** = δέν ὑπάρχει, δέ ζεῖ. – **διερός** = ἄξιος φόβου (ρίζ. δι - *δέδια* - *δέος*). – **οὗτος ἀνὴρ διερός βροτός** = αὐτός ὁ ἄνθρωπος ὁ φοβερός. – **οὐδὲ γένηται** = οὔτε θά ὑπάρξει. – **ὅς κεν ἴκηται· ὅς ἂν ἴκηται** = ποῦ θά ἦταν πιθανό νά ἔρθει. – **ἡ δημοτής** = ἡ ἐχθρότητα, ἡ καταστροφή (*δήμος* - *δαίω* = καίω, ληλατῶ). – **ἀπάνευθε**· α 190. – **πολύκλυστος** = πολυκύμαντος (*κλύζω*, *κατακλύζω*). – **ἔσχατοι**· α 23. – **ἄμμι**· α 123, συνάπτ. πρὸς τὸ **ἐπιμίσγεται** = ἔρχεται σέ ἐπικοινωνία. – **δύστηνος**· α 55. – **ἀλώμενος** = περιπλανημένος. – **κομέω** = περιποιῆμαι (ρίζ. *κόμ* - γηροκομῶ, ἱποκόμιος). – **πρὸς Διός** = ἀπό μέρους τοῦ Δία, κάτω ἀπό τὴν προστασία τοῦ Δία. – **δόσις** = αὐτό ποῦ δίνεται, τὸ δῶρο. – **φίλος** = εὐπρόσδεκτος. – **ὀλίγη τε φίλη τε** = μολονότι μικρό, εἶναι εὐπρόσδεκτο. Ἡ ἔκφρ. « *δόσις ὀλίγη τε φίλη τε* » ἔχει γίνεи παροιμακῆ. – **ὄθε** = ὅπου. – **ἐπὶ ἔστι** = ὑπάρχει καί. – **σκέπας ἀνέμοιο** = ὑπὴνεμος τόπος.

γ) **ἔσχατοι** : Τὸ νησί Σχερία παρουσιάζεται ἐδῶ ἀποκομμένο ἀπὸ κάθε ἐπικοινωνία μὲ ἄνθρώπους. Ἐάν λάβουμε ὑπόψη μας ὅτι οἱ Φαίακες κωνχίονταν γιὰ τὸ ναυτικό δίο τους, πρέπει νά ὑποθέσουμε ὅτι τὰ δικὰ τους πλοῖα ἦταν τελειότερα καί ἔπλεαν σέ ἀνοιχτές θάλασσες, ἐνῶ ἄλλα δέν μπορούσαν νά πλέουν ὡς τὸ νησί τους. – **πρὸς Διός εἰσιν ξεινοί τε πτωχοί τε** : Ἐπειδὴ ἦταν προστάτης τῶν ξένων καὶ τῶν ἱκετῶν, ὁ Δίας ὀνομαζόταν *ξεινίος* καὶ *ἱκετήσιος* Ζεὺς. Ὁ θεὸς τιμωροῦσε πολὺ σκληρὰ ἐκείνους ποῦ ἀρνοῦνταν νά φιλοξενήσουν ἕναν ξένο ἢ παραβίαζαν τὴν ἱερότητα τῆς ἱκεσίας. Πολλές φορές οἱ θεοὶ ἐμφανίζονταν μὲ τὴ μορφὴ ξένου ἢ ἱκέτη καὶ διαπίστωναν κατὰ πόσο οἱ θνητοὶ τηροῦσαν τὸν ἱερό νόμο.

211 - 246

α) 211 - 222. **ἔσταν**· = ἔστησαν. – **κέλυσαν ἀλλήλῃσι** = φώναν-ξαν ἢ μιὰ στήν ἄλλη. – **καδ δ' εἶσαν**· = *κατ(α) δὲ εἶσαν* = καὶ τὸν

οδήγησαν. - **πάρ** δὲ **οἱ** = καί κοντά του. - **ἄρα** = φυσικά. - **τὸ φᾶρος** = ἐξωτερικό ἔνδυμα, ροῦχο. - **εἴματα**· κτηρ. σάν ροῦχα (γιά νά ντυθεῖ). - **λήκυθος**· ζ 79. - **ἄνωγα**· α 269. - **ἄρα** = στή συνέχεια. - **ῥοαὶ** = ρεῖθρα, ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. - **μεταυδάω** = μιλῶ πρὸς. - **οὔτω ἀπόπροθεν** = ἔτσι σέ ἀπόσταση, τόσο μακριά. - **αὐτός** = ὁ μόνος μου. - **ὄμοιον ἀπολούσομαι** = (γιά νά) πλύνω ἀπὸ τοὺς ὄμους μου. - **ἧ γὰρ** = γιατί πραγματικά. - **δηρόν**· ἐπίρρ. πολὺν καιρό (πρὸβλ. *δὴν - δηθὰ - δηρόν*). - **ἀπὸ χροός ἐστιν** = λείπει ἀπὸ τὸ σῶμα μου, στερηθήκε τὸ σῶμα μου. - **ἄλοιφή** = ἐπάλειψη μέ λάδι. - **ἄντην** = ἐνώπιόν σας, μπροστά σας. - **μετελθὼν** = ἀφοῦ βρέθηκα ἀνάμεσα...

223 - 238. **ἴσαν** = ἦσαν. - **νίζομαι** = πλένομαι· α 112. - **ἀμπέχω** = ντύνω, περιβάλλω (*ἀμφὶ + ἔχω*). Ἡ ἄριμη εἶχε κολλήσει στοὺς ὄμους του σάν ροῦχο. - **σιμήχω** = καθαρίζω τρίβοντας. - **χνός** = ἄχνη, τὸ ἄλατι πού ἔχει ξεραθεῖ. - **ἀτρογυετός**· ε 52. - **πάντα λοέσσατο** = καθαρίστηκε τελείως. - **λίπα**· ζ 96. - **ἔσσατο**· ἄορ. τοῦ *ἐννυμαι* = ντύνομαι. - **πόρε**· ε 321. - **ἀδμής**· ζ 109. - **ἐκγεγαυῖα** = αὐτὴ πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸ Δία. (*γέγαα = γέγονα*· ε 35). - **θῆξεν εἰσιδέειν** = ἔκανε νά φαίνεται, τὸν ἔκανε στήν ὄψη. - **μείζων** = ψηλότερος. - **πάσσων** = παχύτερος. - **κάδ' δὲ κάρητος** = κατὰ δὲ κάρητος. - **ῆξε** = ἔκανε νά πέφτουν ἀπὸ τὸ κεφάλι του. - **οὔλαι κόμαι** = σγουρά μαλλιά. - **ὕακινθινον ἄνθος** = τὸ ἄνθος τοῦ ὑάκινθου. - **περιχεύεται χρυσόν** = περιχύνει, στολίζει μέ χρυσό. - **ἴδρις - ιος** = ἔμπειρος τεχνίτης (*ιδ - εἰδέναι*). - **δέδαεν**· ἄορ. μέ ἀναδιπλ. = δίδαξε (*ρίζ. δα - δαῖναι, διδάσκω, δαΐφρων*). - **χαρίεις** = κομψός. - **τελείω** = ἐκτελῶ (*τελέω*). - **ἔξετο** = καθέξετο· ε 195. - **κίω**· ζ 84. - **θίνα θαλάσσης**· ζ 94. - **σιτόδω** = λαμποκοπῶ. - **θηέομαι** = θεάομαι = βλέπω μέ θαυμασμό.

239 - 246. **κλύω** = ἀκούω. - **ἀέκητι**· α 79. - **οὐκ ἀέκητι** = μέ τὴ θέληση (ὄχι χωρὶς τὴ θέληση). Σχῆμα λιτότητας. - **ἐπιμίσγεται**· ζ 205. - **ἀντίθεος**· α 21. - **ἀεικέλιος** = ἄσχημος. - **δέατο** = φαινόταν (*δοάσατο*· ζ 145). - **αἶ (εἶ) γὰρ** = μακάρι πραγματικά. - **πόσις**· α 15. - **κεκλημένος εἶη** = νά ὀνομαζόταν, νά ἦταν. - **ἄδοι**· *ἀνδάνω* = ἀρέσω· *καὶ οἱ ἄδοι* = καί ἐπιπλέον νά τοῦ ἀρέσει, ὄχι μόνο δηλ. νά εἶναι κάτοικος τοῦ τόπου μας, ἀλλὰ καί νά τοῦ ἀρέσει νά μείνει ἐδῶ.

β) Ἀφομοίωση τοῦ **τ** τῆς προθέσεως μέ τό ἀρχικό σύμφωνο τῆς ἐπόμενης λέξης : **κάδ δ' ἄρ, κάδ δὲ κάρητος** (ὅπως καί στά σύνθετα : **κάλλιπε, κάμμορος**).

γ) **φᾶρος** : Ἀντρικό καί γυναικεῖο ἔνδυμα (ροῦχο) χωρίς μανίγια, πού τό φοροῦσαν πάνω ἀπό τό χιτῶνα σάν πανωφόρι. – **ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοίως** : Δέ γνωρίζουμε ἀκριβῶς ποιό ἄνθος ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ ποιητής. Πάντως ἡ παρομοίωση παριστάνει τούς μικροῦς **δοστρόχους** (τίς πλεξοῦδες) πού σχηματίστηκαν στά **μαλλιά** τοῦ Ὀδυσσεά καί θύμιζαν τά κυρτά πέταλα ἐνός ἄνθους. – **ἀνήρ ἴδρις** : Γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν τεχνῶν κατά τούς προομηρικούς χρόνους βλ. εἰσαγ. – **περιχέυεται χρυσὸν ἀργύρῳ** : Ἡ τέχνη αὐτή λέγεται **ἐμπαιστική**. Ὁ τεχνίτης χαράζει διάφορες παραστάσεις πάνω σ' ἓνα ἀντικείμενο καί μέσ στά κοιλώματα τοῦ σχεδίου τοποθετεῖ ἄλλο μέταλλο. Ἀντικείμενα μέ τέτοιου εἴδους διακόσμηση δρέθησαν μέσ στούς τάφους τῶν Μυκηνῶν (χάλκινα ἐγχειρίδια μέ διακόσμηση ἀπό χρυσό καί ἀσήμι, ἀσημένιο ἀγγεῖο μέ χρυσά σχέδια κ.ἄ.). – **Ἥφαιστος – Παλλάς Ἀθήνη** : Καί οἱ δύο θεοί θεωροῦνταν προστάτες τῶν τεχνῶν. Ὁ Ἥφαιστος κατεργαζόταν τά μέταλλα καί ἡ Ἀθηναῖα προστάτευε γενικά τή χειροτεχνική ἐργασία· μέ τήν ιδιότητά της αὐτή λατρευόταν ὡς **Ἐργάνη Ἀθηναῖα**.

247 - 290

α) 247 - 254. **μάλα** = πολύ (ἐνν. πρόθυμα). – **ἦ τοι** = πραγματικά (ἐνν. ὁ Ὀδυσσ. εἶχε ἀνάγκη ἀπό τροφή). – **ἀρπαλέως** = μέ μεγάλη εὐχαρίστηση. – **ἄπαστος** = ἄγευστος, νησιτικός (**α + πατέομαι** = γεύομαι α 124). – **ἀλλ' ἐνόησεν**· ε 382. – **εἴματα πτύξασα**· ζ 111. – **κρατερῶνυξ (ἡμίονος)** = αὐτός πού ἔχει δυνατές ὀπλές. – **ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζε**· ε 181.

255 - 290. **ὄρσοο** = σήκω· προστ. ἄορ. τοῦ **ὄρνυμαι**· α 347. – **ἴμεν** = **ἰέναι, εἶμι**. – **δαΐφρων**· α 48. – **εἰδησέμεν**· = **εἰδήσειν**· ἀπομφ. μέλλ. τοῦ οἶδα. – **ἀλλὰ μάλ' ὦδε... ἀπινύσσειν**· ε 342. – **ὄφρ' ἄν** = ἐνόσω, ὅσο (χρόνο)... – **κε ἴομεν**· **ἴομεν ἄν**. – **ἀγροῖ** = ἐξοχή. – **ἔργα ἀνθρώπων** = καλλιεργημένες ἐκτάσεις. – **τόφρα** = κατ' αὐτό τό διάστημα. – **μεθ' ἡμίονους** = ἀκολουθώντας τίς ἡμίονους. – **καρπαλίμως**· ε 193. – **ἔρχεσθαι**· ἀπομφ. μέ σημι. προστ. – **ἡγεμονεύω ὁδόν** = προηγούμαι, γιά νά σᾶς δείχνω τό δρόμο. – **ἐπι-**

ὄχομεν = ἐπιδήσωμεν = μόλις πατήσουμε τό πόδι μας. – **πύργος** = τείχος μέ πύργους. – **καλὸς δὲ λιμὴν (ἔστι)** = καί ὑπάρχει ὠραίο λιμάνι. – **ἐκάτεροθε πόλιος** = πού κλείνει τήν πόλη καί ἀπό τά δύο μέρη. – **λεπτὸς** = στενός. – **εἰσὶθμη** = εἰσοδος. – **ὄδον** = κατά μήκος τοῦ δρόμου. – **ἀμφιέλισσαι (νῆες)** = πού κυρτώνονται καί στίς δύο ἄκρες τους, στήν πλώρη δηλ. καί στήν πρύμη. – **εἰρύαται· ὑπερσ.** τοῦ ἐρύομαι = ἀνελκνύομαι, σύρομαι ἔξω. – **ἐπίστιον** = θέση ὅπου τοποθετεῖται τό πλοῖο, ὅταν συρθεῖ ἔξω στήν ξηρά. – **πᾶσιν ἐκάστω ἔστι** = ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Φαίακες ἔχουν ἐπίστιον. – **σφι· σφίσιν αὐτοῖς.** – **ἀγορή** = ὁ τόπος, ὅπου γίνονται οἱ δημόσιες συγκεντρώσεις. – **Ποσειδῆιον** = ἱερό τοῦ Ποσειδῶνα. – **ὄντος** = μεγάλη πέτρα πού γιά νά τήν τοποθετήσουν τήν ἔσερναν (ῥύω, ἐρύω = σύρω). – **ὁ λᾶας** = λίθος, πέτρα (πρὸβλ. λα-τόμος). – **κατορυγῆς** = χωμένος στό ἔδαφος. – **ἀραρυῖα (ἀγορή)** = ἐπιστροφόμενη (ἀραρισκω· ζ 70). – **ὄπλα (νηῶν)** = τά ἔξαστήματα τῶν πλοίων. – **ἀλέγω** = φροντίζω, καταγίνομαι. – **πεῖσμα** = χοντρό σχοινί, παλαμῖαρι. – **τό σπείρον· ε 318.** – **ἀποξύουσιν** = πελεκοῦν τίς ἄκρες τῶν κουπιῶν γιά νά τίς κάνουν λεπτές. – **τό ἐρετμόν** = τό κουπί. (ρίζ. ἐρ. - ἐρέσσω - ἐρέτης - τριήρης· πρὸβλ. φιλήρετμοι· α 181). – **μέλει Φαιήκεσι· μέλει τινί τι· α 159.** – **ὁ βῖος** = τό τόξο. – **φαρέτρα** = ἡ θήκη τῶν βελῶν. – **νῆες εἰσαι· ε 175.** – **ἦσιν ἀγαλλόμενοι· ἀγάλλομαι τινι** = χαίρομαι, καμαρώνω γιά κάτι. – **πολιός** = « φαίος », σταχτής. – **ἀλεείνω** = ἀποφεύγω· καί ε 326. – **ἡ φῆμις** = φῆμη = λόγοι, διαδόσεις. – **ἀδευκῆς** = κακόδουλος. – **μομεύω** = κακολογῶ. – **δ' εἰσιν** = πραγματικά ὑπάρχουν. – **ὑπερφίαλοι· α 134.** – **εἶπησι· ἡ ὑποτακτ. ὡς μέλλοντας.** – **κακώτερος** = ταπεινός, ἀγενής ἄνθρωπος. – **ἀντιβολῶ** = συναντῶ. Ἡ μτχ. εἶναι ὑποθ. – **τίς δ' ὄδε ἔπεται** = (καί) ποῖός εἶναι αὐτός πού ἀκολουθεῖ. – **μέγας· ζ 230.** – **πόσις· α 15.** – **ἦ πού τινα** = κάποιον ἀσφαλῶς. – **πλαγχθέντα· α 2.** – **κομίξομαι** = παίρνω μαζί μου. – **ἦς· κτητ.** – **τηλεδαπός** = αὐτός πού προέρχεται ἀπό μακρινή χώρα. – **ἐπεὶ οὐ τινές εἰσι· εἰρων.** : ἐπειδή δέν ὑπάρχει, σάν νά μὴν ὑπάρχει κανεῖς... – **πολυάρητος** = (αὐτός) στόν ὁποῖον ἔκανε πολλές προσευχές (πολὺν + ἀράομαι = εὐχομαι). – **βέλτερον** = βέλτιον. – **ἐποιομένη αὐτῆ** = ἀφοῦ πῆγε μόνη της. – **ἦ γὰρ** = γιατί πραγματικά. – **ἀτιμάζω** = περιφρονῶ. – **μνάομαι· α 248.** – **ὄνειδος** = προσβολή, κατηγορία. – **νεμεσῶ· α 119.** – **ὀέζω· α 47.** – **ἀέκητι· α 79.** – **ἐόντων** = ἐνόσω ζοῦν. – **μίσγομαι** =

ἔχω σχέσεις. – **ἀμφάδιος** = φανερός. – **ῶκα**· ἐπίρρ. = γρήγορα (ὠκύς). – **ξυνίημι** = κατανοῶ, καταλαβαίνω. – **ἐμέθεν ἔπος** = τό λόγος μου.

β) **Μέλλων ποιητ.** : **εἰδήσω**· ἀπό τόν ἄχρηστ. ἐνεστ. **εἶδω**, ἐξοῦ καί ὁ παρκμ. **οἶδα**.

– Ἀόριστ. ὑποτκ. τοῦ **θαίνω**: **θήω** (θω).

– **Ποσιδήμιον** : τό **σι μέ ι** ἀπό ἀρχαιότ. ρίζ. **Ποσιδάν**. Ἡ κατάλ. ἰωνική ἀντί-ειον.

– Συγκριτ. τοῦ **ἀγαθός** : **βέλτερος** (**βέλτιστος**).

γ) ἦν **πέρι πύργος** : Οἱ πόλεις τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων εἶχαν τεῖχος. Ἡ περιφέρεια τοῦ τείχους δέν ἦταν ὁμαλή, ἀλλά σημάτιζε προεξοχές (πύργους). Ἔτσι τό τεῖχος γινόταν ἀσφαλέστερο. Τή στερεότητα καί τήν ἀσφάλεια αὐτῶν τῶν τειχῶν τή μαρτυροῦν τά ἐρείπια τῶν Μυκηνῶν καί τῆς Τίρυνθας καθῶς καί ἡ παράδοση ὅτι τό Ἴλιο ἀντιστάθηκε δέκα ὀλόκληρα χρόνια στήν πολιορκία τῶν Ἀχαιῶν. – **λεπτή δ' εἰσίθμη· νῆες δ' ὁδὸν ἀμφιέλισσαι** : Σύμφωνα μέ τήν περιγραφή τῆς Ναυσικᾶς, ἡ πόλη τῶν Φαιάκων βρισκόταν στό ἐσωτερικότερο σημεῖο ἑνός λιμανιοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ εἴσοδος ἦταν στενή. Ἐξω ἀπό τό τεῖχος ἀλλά κοντά στήν πόλη, κατά μήκος τοῦ παραλιακοῦ δρόμου, τόν ὁποῖο θά ἀκολουθοῦσαν ἐπιστρέφοντας, ἡ ἀκτή ἦταν γεμάτη ἀπό πλοῖα πού οἱ ἰδιοκτῆτες τους εἶχαν σύρει στήν ξηρά. Ἐκεῖ κοντά ἦταν μιὰ πλατεία γιά δημόσιες συγκεντρώσεις, ὅπου ὑπῆρχαν καί ἐργαστήρια γιά τήν κατασκευή ναυτιλιακῶν ἐργαλείων. – **νηῶν μελαινάων** : Γιά νά ἀντέχουν στήν ὑγρασία τῆς θάλασσας, τά ξύλα τῶν πλοίων ἀλείβονταν μέ πίσσα ἢ ἀπλῶς μέ θαθύχρωμη δαφή. – **διός** : Ὡς ἐπιθετικό ὄπλο χρησιμοποιοῦσαν τό τόξο, τοῦ ὁποῖου ἀπαραίτητο συμπλήρωμα ἦταν ἡ φαρέτρα. Ἡ φαρέτρα ἦταν μιὰ θήκη στενόμακρη καί κυλινδρική, στήν ὁποία φυλάσσονταν τά βέλη. Στό πάνω μέρος ἐκκλίνει καί κρεμόταν ἀπό τούς ὤμους μέ ἱμάντα.

291 - 315

α) 291 - 302. **δήεις** = θά βρεῖς. – **ἀγλαός** = λαμπρός, ὠραῖος. – **κέλευθος**· α 195. – **αἴγειρος**· ε 64. – **νάω** = ρέω, τρέχω, κυλῶ (*να-*μα). – **τέμενος** = μέρος γῆς χωρισμένο γιά τόν ἄρχοντα ἢ ἀφιερω-

μένο σέ θεο. Ἐδῶ : = βασιλικό κτῆμα· (τέμ-νω). – ἀλωή = καλλιερρημένη ἐπίπεδη ἔκταση· α 193. – τεθαλυία· τεθῆλει· ε 69. – πτόλις· πόλις, πρβλ. πολίεθρον· α 2. – γέγωνε βοήσας = ἀκούγεται ὅταν φωνάζει. – μῆναι· ἀπρμφ. μέ σημ. προστ. – εἰς ὃ = ὅπου. – ἔλπομαι· φαντάζομαι, ὑπολογίζω. – ποτὶ = πρὸς. – ἴμεν = ἰέναι· ἀπρμφ. ὡς προστ. – ἐρέομαι = ρωτῶ (ἐρ, ἡρόμην). – ῥεῖα· ζ 108. – ἀρίγνωτος· ζ 108. – καὶ πάις = ἀκόμη καὶ ἓνα παιδί. – ἡγοῦμαι = ὀδηγῶ. – νήπιος· στήν κυρ. σημασία του, αὐτός δηλ. πού δέ μι-λᾷ· α 8, ὁ μικρός. – εἰκότα τοῖσι = ὅμοια μ' αὐτά. – τέτυκται· τεύχω = κατασκευάζω. – δώματα = κατοικίες· σέ ἀντίθεση μέ τό δόμος = ἀνάκτορο. – οἶος· ἔνν. τέτυκται. – ἦρος· α 189.

303 - 315. κεκύθωσι· κεύθω = κρύβω. – ὀπότ' ἄν σε δόμοι κεκύθωσι = ὅταν μπεῖς στά ἀνάκτορα. – ὄκα· ζ 289. – διελθήμεν· ἀπρμφ. ὡς προστακτική. – ἦσται· α 108. – ἐπ' ἐσχάρη· ζ 52. – αὐγή· ζ 98. – ἠλάκατα στρωφῶσ' ἀλιπόρφυρα· ζ 53. – θαῦμα· παραθ. στό ἠλάκατα. – ιδέσθαι· αἰτιατ. « τοῦ κατά τι » ἢ τῆς ἀναφορᾶς. – κίονι κεκλιμένη = στηριζόμενη σέ κίονα. – εἶατ(αι) = ἦνται = κάθονται. – ποτικέκλιται = στηρίζεται πρὸς. – αὐτῇ (τῇ κίονι) = τόν ἴδιο κίονα. – τῷ ἐφήμενος = καθισμένος στόν ὀποῖο... – οἰνοποτάζω = πίνω κρασί. – ἀθάνατος ὧς = σάν ἀθάνατος. – παραμείβομαι = προσπερνῶ. – βάλλει· ἀπρμφ. ὡς προστ. – νόστιμον ἦμαρ· α 9. – καρπαλίμως· ε 193· συνάπτ. πρὸς τό ἴδθαι. – χαίρων = καί νά χαρεῖς. – εἴ κέν τοι = ἄν θέβαια. – φίλα φρονέω = ἔχω εὐμενὴ διάθεση. – ἐλπωρή τοι (ἐστὶ) = ὑπάρχει ἐλπίδα γιά σένα. – ἐνκτίμενος = καλοχτισμένος (εὐ + κτίω = χτίζω).

γ) ἄλλος : Δεντροφυτεμένη ἔκταση πού ἔχει ἀφιερωθεῖ σέ θεό. **δομοῦ Ἀλκινόοιο** : Τό ἀνάκτορο τοῦ Ἀλκινόου ἔχει τό συνηθισμένο τύπο τῶν μυκηναϊκῶν ἀνακτόρων, ὅπως περιγράφεται ὁμως στήν ἐπόμενη ραψωδία η (βλ. περίληψη), ἦταν διακόσμημένο μέ ἔξαιρε-τική πολυτέλεια.

316 - 331

α) 316 - 327. ἴμασεν· ε 380. – φαινὸς = στιλπνός, γυαλιστερός. – ὄκα· ζ 289. – τρωχάω· θαμ. τοῦ τρέχω = τρέχω συνεχῶς. – πλίσσομαι = βαδίζω. – μάλα = μέ πολλή δεξιότητα. – ἄμα = συγ-

χρόνως, ταυτόχρονα. – **έποιάτο** = έποιντο. – **νόψ** = μέ προσοχή. – **έπιβάλλω** = ρίχνω έπάνω. – **ή ήμάσθλη** = ή μάστιγα· ε 380. – **κλυτός**· α 30. – **ίρως** = *ίερός*. – **ίνα**· άναφ. τοπ. = όπου. – **αύτίκα έπειτα**· ε 44. – **άρώμαι** = εύχομαι, προσεύχομαι. – **κλυθι**· προστ. του κλύω = έπ(είσ) ακούω, άκούω. – **αίγίοχος**· ε 103. – **άτρουτώνη** = άδάμαστη, άνίκητη. Έπίθετο της ΈΑθηνάς. – **νύν δή περ** = τώρα πιά βέβαια (άφου δηλ. έγινε ή έπιθυμία της μοίρας νά βρεθώ στή γή των Φαιάκων). – **πάρως** = πριν, προηγουμενω. – **ραίομαι** = συντριβόμαι· ε 221. – **έννοσίγαιος**· *ένοσίγθων*· α 74. – **φίλον ήδ' έλεινόν**· κτγμ. = άγαπητός και άξιος για συμπάθεια (δηλ. νά μέ καλοδεχτούν και νά μέ λυπηθούν οί Φαίακες).

328 - 331. **εύχομαι** = προσεύχομαι. – **έναντή** = κατά πρόσωπο. – **αίδετο**· ζ 66. – **γάρ ρα** = γιατί φυσικά. – **πατροζασίγνητος** = ό άδερφός του πατέρα· (*κασίγνητος*· ζ 155). – **έπιζαφελώς** = μέ σφοδρότητα. – **μενεαίνω**· α 20. – **331** = α. 21.

B (Προστ. άόρ. β' του κλύω : **κλυθι** (από τον άχρηστο τύπο *έκλυν*).

γ) **πάρως ού ποτ' άκουσας** : ΈΗ ΈΑθηνά δέν έπαψε ποτέ νά προστατεύει τον Όδυσσέα. Άλλά κατά τό ναυαγίο του, πριν από τό νησί των Φαιάκων, ό Όδυσσέας τήν επικαλούνταν μάταια· ή θεά δέν ήταν δυνατό νά έναντιωθει στήν όργή του Ποσειδώνα. Έδη όμως έγινε ή έπιθυμία της μοίρας νά σωθει ό Όδυσσέας στή γή των Φαιάκων και σέ λίγο φανερά πιά ή *γλανκώπις* θεά θά παρακολουθει και θά καθοδηγεί τον ήρωα.

ΡΑΨΩΔΙΑ Π

154 - 185

α) 154 - 166. **ή**· πρτκ. του ήμι = λέγω· ζ 198. – **ώρσε**· *δρονμι* = σηκώνω, κάνω κάτι νά κινηθει. – **συφορβός** = χοιροδοσκός (*σψ + φέρω* = τρέφω). – **δησάμενος**· *εδήσατο*· *δοῦμαι*· ε 44. – **ίεν** = *ήει*· παρατ. του είμι. – **ουδ' άρα** = και φυσικά δέν... – **λήθε**· *λήθω*, *λανθάνω* = διαφεύγω τήν προσοχή. – **σταθμός** = ή στάνη των χοί-

ρων. - **κιών**· κίω· α 22. - **ύφορβός** = χοιροδοσικός (ύς = χοίρος + φέρω = τρέφω). - **σχεδόν**· ε 288. - **δέμας**· ε 212. - **ήικτο** = είχε έξομοιωθει, είχε πάρει τή μορφή· (παθ. ύπερσ. του έοικα, έικτο και ήικτο). - **άγλαός** = έξοχος, ώραίος. - **εργα** = εργόχειρα. - **ιδυίη**· θηλ. του είδώς - οίδα. - **κατά αντίθυρον** = έξω, άπέναντι από τήν είσοδο. - **ή κλισίη** = ή καλύβα (κλίνω). - **ού πως** = μέ κανένα τρόπο. - **έναργής** = όρατός, όλοφάνερος (άργής - άργός = στυλπνός, φωτεινός· προβλ. άργυρος). - **ύλάοντο**· ύλάομαι = ύλακτώ, γαυγίζω. - **κνυζηθμός** = ούρλιασμα. - **έτέρωσε** = στό άλλο μέρος. - **φρόθηθεν** = έφυγαν τρομαγμένοι. - **ήλθεν**· ό Όδυσσ. - **παρέκ τειχίον** = έξω κοντά στό περίφραγμα. - **πάροιθε** = μπροστά.

167 - 171. **επος** = τό λόγο, τό σχέδιό σου. - **φάο** = νά πείς, νά αποκαλύψεις. - Μέσ. ένεστ. από ρίζ. φα - του φημί. - **έπίκευθε**· κεύθω· ζ 303. - **θάνατον και κήρας**· ε 387. - **άραρόντε**· άραρίσκω μέ τή σημασία του παρασκευάζω. - **ερχησθον**· τό ρ. όπως και ή μητ. άραρόντε σέ δυϊκ. άριθμ. - **δηρόν**· ζ 220. - **σφών** = από σās τούς δυό· γεν. δυϊκ. τής άντων. σών - ύμεις. - **μεμανία**· μεμαώς· ε 375.

172 - 180. **ή**· π 154. - **έπεμάσαστο**· έπιμαίομαι = έγγίζω. - **φάρος**· ζ 214. - **ένυπλυνές** = καλοπλυμένο. - **δέμας**· ε 212. - **ώφέλλε**· όφέλλω = αυξάνω. - **ήδη** = νεότητα, άκμή. - **άψ** = πάλι, ξανά. - **γναθμός** = σαγόνι, παρειά (μάγουλο). - **τάνυσθεν** = τεντώθηκαν, έφυγαν άπ' αυτές οι ρυτίδες (τανύομαι· ε 68). - **κυνάεος** = θαθύς γαλάζιος, μαύρος. - **τό γένειον** = τό κάτω σαγόνι, τό πηγούνι. - **εοξασα**· εοδω· α 293. - **πάλιν κίε** = έφυγε. - **ήιεν** = ήει, είμι. - **ή κλισίη**· π. 159. - **θαμώ τινα** = θαμπώνομαι από τή θέα κάποιου. - **ταρδω** = τρομάζω, φοβούμαι. - **έτέρωσε** = προς άλλο μέρος. - **βάλε όμματα** = έριξε, έστρεψε τά βλέμματά του. - **180**. = α 122.

181 - 185. **νέον** = μόλις πριν από λίγο. - **ήε πάροιθεν** = ή πριν. - **είματα**· ζ 26. - **ό χωός**· ζ 61. - **ή μάλα** = χωρίς άμφιβολία. - **ίληθι** = λυπήσου, σπλαχνίσου· προστ. του ρήμ. ίλημι ή ίλήκω (από ρίζ. ίλάω - ίλεως). - **δώομεν**· ύποτκ. άόρ. του δίδωμι. - **κεχαρισμένα** = ευπρόσδεκτα από σένα, έπομ. μεγαλοπρεπή. - **ιερά**· α 61. - **τετυγμένα** = κατασκευασμένα, κατεργασμένα· ρ. τεύχω· δηλ. θά σου κάνουμε δώρο χρυσά σκεύη. - **φείδομαι** = προφυλάγω, προστατεύω.

δ) - Σχηματισμός του παρακ. του είμι κατά τά βαρύτονα : **ιεν**.

- Θηλ. τῆς μτχ. τοῦ οἶδα ἀπό τῆ ρίζα *ιδ.* : **ιδυία.**
- Τό *φημί* σέ τύπους μέσης φωνῆς : προστ. **φάω, ἔφατο, φάσθε** · ζ. 200 κ.ά.
- Δυϊκός τῆς ἀντων. σὺ : **σφῶϊ, σφῶϊν.**
- Κατάληξη γ' πληθ. παθητ. ἀόρ. - **θεν** : *τάνυσθεν.*

γ) **κύνες τε ἴδον** : Καί οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι τὰ σκυλιά καί ἄλλα ζῶα ἔχουν κάποια μυστική αἴσθηση, μέ τήν ὁποία ἀντιλαμβάνονται ὑπερφυσικά φαινόμενα. - **ἀλλοῖος φάνης** : Ἡ μεταμόρφωση αὐτή τοῦ Ὀδυσσεά δέν εἶναι ὅπως ἐκείνη στό ζ 230. Ἐκεῖ ἡ Ἀθηνᾶ τόν ἔκανε νά φαίνεται ὡραῖος χωρίς νά τοῦ ἀλλάξει τά χαρακτηριστικά, ἐνῶ ἐδῶ ἔχει γίνει μέ μαγικό τρόπο ἀγνώριστος. Τέτοιες μεταμορφώσεις ἦταν συνηθισμένο θέμα στήν ἐπική ποίηση. - **δῶρα χρούσεια τετυγμένα** : Τήν κατεργασία τοῦ χρυσοῦ σέ σκευή τή γνωρίζουμε ἀπό τά εὐρήματα τῶν μυκηναϊκῶν τάφων. Ἀπό τά *κτερίσματα* αὐτά καί ἀπό περιγραφές τῆς Ἰλιάδας καί τῆς Ὀδύσσειας καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ χρυσός στά ἀνάκτορα τῶν Ἀχαιῶν βασιλιάδων χρησιμοποιοῦνταν μέ ἀφθονία. Οἱ κάτοχοι τοῦ πολύτιμου αὐτοῦ μετάλλου τό χαίρονταν στήν καθημερινή χρήση.

186 - 224

α) 186 - 193. **τοι· σοι.** δοτ. ἦθικ. = γιά νά ἠσυχάσεις, ἠσύχασε. - **εἰσῶ·** ζ 152. - **στεναχίζω** = στενάζω. - **ἄλγεα·** α 4. - **βία** = αὐθαιρεσία. - **ὑπεδέγμενος** = ἐπειδὴ ὑφίστασαι, ἐπειδὴ ἀνέχεσαι· ρ. *ὑποδέχομαι.* - **κῦσε· κυνέω** = φιλῶ, ἀσπάζομαι. - **κάδ' δέ·** δέ· ζ 230. - **ἦξε· ἦμι** = ἀφήνω νά πέσει· καί ε 316. - **χαμᾶζε** = κάτω, χάμω. - **πάρως·** α 21. - **ἦξε·** ἀντκμ. *δάκρυον.* - **νωλεμές·** ἐπίρρ. = συνεχῶς. - **Τηλέμαχος δέ·** ἀντιθ. = ἀλλά ὁ Τηλ. - **οὐ πω ἐπέιθετο** = δέν (τό) πίστευε ἀκόμη ἐντελῶς· δηλ. τά δάκρυα τοῦ ξένου τοῦ ἔκαναν ἐντύπωση, ἀλλά δέν πίστευε ἀμέσως τά λόγια του. - **ἐξαυτίς** = πάλι.

194 - 200. **δαίμων** = κάποιος θεός. - **ἀλλά θέλγει** = ἀλλά εἶσαι θεός πού μέ *θέλγει* (= μέ ἀπατᾶ). - **οὐ πως ἄν** = δέ θά ὑπῆρχε τρόπος, δέ θά ἦταν δυνατό. - **μηχανόφτο· μηχανάομαι** = ἐνεργῶ, κατορθώνω. - **ῶ αὐτοῦ νόφ· ἐῶ αὐτοῦ** = μέ τό δικό του νοῦ, μέ τή

δική του εὐφυΐα. – **ὅτε μὴ** = ἂν δέν, ἐκτός ἄν. – **ῥηιδίως** = ῥαδίως.
 – **ἐθέλων** = κατά τή θέλησή του. – **θείη· τίθημι** = « καθιστώ », κάνω.
 – **ἦ γάρ τοι** = γιατί πραγματικά. – **νόον· π.** 181. – **ἀεικής** = εὐτε-
 λής. – **ἔσσο·** ὑπερσ. τοῦ ἐννυμαι (ῥίζ. ἔσ. - ἔσσυμαι).

201 - 212. **201** = ε 214. – **οὐ σε ἔοικε... ἀγάσθαι·** ἡ σειρά τῶν λέξε. : οὐ ἔοικέ σε θαυμάζειν περιώσιον οὐτ' ἀγάσθαι φίλον πατέρα ἔνδον ἐόντα. – **οὐκ ἔοικε** = δέν εἶναι σωστό, δέν πρέπει. – **θαυμάζω** = ἀπορῶ. – **ἔνδον ἐόντα** = γιατί θρίσκεται στήν πατρίδα του. – **περιώσιον** = ὑπερβολικά (*περιούσιον*, *περὶ* = πολύ + *εἰμί*), σέ τέ-
 τοιο θαθμό. – **ἀγάσθαι·** ἀγαμαι = δοκιμάζω ἐκπλήξη, ἐκπλήσσο-
 μαι. – **τοι· σοι·** συνάπτ. πρὸς τό ἐλεύσεται. – **ὄδ' ἐγώ** = ἐγώ ἐδῶ. – **τοιόσδε** = μέ αὐτή τή μορφή, ὅπως μέ βλέπεις. – **ἀληθεῖς· ἀλάομαι·**
 ε 377. – **τόδε ἔργον** = αὐτό (δηλ. ἡ μεταμόρφωσή μου). εἶναι ἔργο.
 – **ἀγγελίη** = αὐτή πού δίνει λάφυρα (*ἄγω* + *λείη*). Ἐπίθ. τῆς
 ἸΑθηγάς. – **πτωχός** = ἐπαίτης, ζητιάνος (*πτώσσω* = ζαρώνω). – **ἐναλίγκιος· ἀλίγκιος** = ὁμοιος. – **περὶ χροῖ π.** 182. – **ῥηίδιον· ῥα-
 διον.** – **κυδῆναι· κυδαίνω** = δοξάζω, ἐξυψώνω. – **βροτός·** μέ τό
 θνητός = ἄνθρωπος. – **κακῶσαι· κακῶ** = βλάπτω, ἐξετελίζω.

213 - 224. **ὡς ἄρα φωνήσας** = ἔπειτα, ἀφοῦ εἶπε... – **ἀμφιχυ-
 θεῖς· ἀμφιχέομαι** = περιπτύσσομαι, ἀγκαλιάζω. – **λείθω·** ε 84. – **ἴμερος** = πόθος (*ἴμειρομαι·* α 59). – **ὑπὸ ὄρω** = προηγῆθηκε ἐν-
 δόμνχα (ρ. ὄρυνμαι). – **γῶος** = θοῆνος. – **λιγέως** = διαπεραστικά,
 δυνατά. – **ἀδινώτερον** = περισσότερο, μέ θοῆνο μεγαλύτερης διάρ-
 κειας· (*ἀδινός* α 92). – **οἰωνοί·** α 202. – **φήνη** = ἓνα εἶδος ἀετοῦ.
 – **αἰγυπιός** = γύπας (*αἶξ* + *γύψ*, γιατί οἱ γύπες ἀρπάζουν *αἶγας*,
 δηλ. γίδες). – **οἴσι·** ἡ δτκ. εἶναι κτητ. καί ἦθ. = πού τά παιδιά τους,
 πράγμα πού τούς λύπησε... – **ἐξείλοντο·** ἐξαιροῦμαι = ἀφαιρῶ, ἀρ-
 πάζω. – **πάρως·** α 21. – **πετεηνά** = ἱκανά νά πετοῦν. – **ὡς ἄρα** = ἔτσι
 λοιπόν. – **ἐλεεινὸν δάκρυον·** περιληπτ. = δάκρυα πού προκαλοῦν
 τόν οἶκτο. – **εἶθω· λείθω.** – **καί νυ κ' ὄδυρομένοισιν ἔδω** = καί ἔτσι
 θά ἔδυε, θά βασίλευε (ὁ ἦλιος). – **ὄδυρομένοισι·** ἐνν. *αὐτοῖς* = ἐνθ
 αὐτοῖ ἐκλαιγαν. – **αἶψα** = ξαφνικά. – **223 - 224** = α 172 - 173.

β) **ω** ἀντί **ου** : *περιώσιον·* (*περιούσιον*).

– ἸΑλλος τύπος τοῦ ὀνόμ. ἸΑθήνη : ἸΑθηναίη.

γ) **ὄδ' αὐτὸς τοιόσδε** : Ὁ Τηλέμαχος δέ γνώριζε τή μορφή τοῦ

πατέρα του και γι' αυτό του λέγει ο Όδυσσεάς : *ἐγὼ εἶμαι ὁ Ὀδυσσεάς καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μορφή μου.* – **Ὡς ἄρα φωνήσας κατ' ἄρ' ἔξετο :** Μέ δραματική τέχνη ὁ ποιητὴς ἐμφανίζει τὸν Ὀδυσσεά νά λυγίζει ἀπὸ τὴ συγκίνηση κατὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ στιγμή τῆς ζωῆς του. Τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ Τηλεμάχου καὶ τὰ δάκρυα ποῦ χύνουν πατέρας καὶ γιὸς εἶναι μιὰ φυσικὴ παρένθεση στό διάλογο, ποῦ ἦταν φυσικό νά διακοπεῖ. – **ἀδινώτερον ἢ οἰωνοί :** Ὁ θοῆνος τῶν πουλιῶν ὅταν χάσουν τὰ μικρά τους εἶναι τόσο ἐπίμονος καὶ λυπητερός, ὥστε νά θεωρεῖται ἡ σφοδρότερη ἐκδήλωση ψυχικοῦ πόνου. Οἱ ποιητὲς χρησιμοποιοῦν πολλές φορές αὐτὴ τὴν εἰκόνα.

225 - 265

α) 225 - 239. – **τοιγάρο** = βέβαια. – **τοι**· συνάπτ. πρὸς τὸ *καταλέξω*. – **ναυσακλυτός** = *ναυσακλειτός*· ζ 22. – **καί με εὐδοντα...** Ἰθάκην· ἡ σειρὰ τῶν λέξεων : *καί με κάτθεσαν εἰς Ἰθάκην ἄγοντές με εὐδοντα ἐν νηὶ θοῇ ἐπὶ πόντον.* – **εὐδω** = κοιμοῦμαι. – **κάτθεσαν** = ἀποδίβασαν. – **ἔπορον**· ε 372. – **ἄλις** = ἀρετά. – **231** = ε 38. – **τὸ σπῆος** = *σπέος*· α 15. – **ιότης** = θέληση. – **κείνται** = κείνται, ὀρίζονται. – **ὑποθημοσύνη** = συμβουλή, ὑπόδειξη (*ὑποτίθημι*). – **βουλεύω** = συσκέπτομαι. – **καταλέγω** = ἀναφέρω μέ τὴ σειρὰ. – **θυμὸς ἀμύμων** = εὐγενικὴ καρδιά. – **μερμηρίζας** = ζ 141. – **φράσσομαι κεν** = θά σκεφτῶ, ὅσο μπορῶ. – **ἦ - ἦ** = ἄν - ἦ. – **νῶι** = ἐμεῖς οἱ δύο. – **δυνησόμεθά κεν** = θά μπορέσουμε. – **ἀντιφέρομαι** = ἀναμετροῦμαι. – **μόνω** = *μόνω*. – **ἄνευθε** = χωρίζ. – **δίξημαί**· α 261.

240 - 257. – **ἦ τοι** = ἀλήθεια, πραγματικά. – **αἰχμητῆς** = αὐτός ποῦ πολεμᾷ μέ τὸ δόρυ, ὁ μαχητῆς. – **ἐπίφρων** = συνετός, φρόνιμος. – **χειρας - βουλήν**· αἰτιατικὲς τοῦ « κατὰ τι » ἢ τῆς ἀναφορᾶς. – **ἡ ἄγη** = ὁ θαυμασμός– **οὐδέ κεν εἶη** = καὶ δέ θά ἦταν δυνατό. – **ἰφθιμος** = ἰσχυρός, ἀκμαῖος. – **ἀτρεκές** = ἀκριβῶς, γιὰ τὴν ἀκρίβεια. – **οὔτε δὺ' οἶαι** = οὔτε δύο μόνο δεκάδες. – **τάχα** = ἀμέσως. – **εἶσομαι**· μέλλ. τοῦ *οἶδα*. – **κοῦρος** = νέος. – **κεκρομένος** = ἐκλεπτός· ρ. *κρίνω* = χωρίζω, ἐκλέγω. – **δρηστήρ** = ὑπηρέτης (ρ. *δρῶ*). – **πίσυρες**· ε 70. – **φῶς**· α 324. – **ἔασιν** = *εἰσίν*. – **ἄριστοι** = εὐγενεῖς. – **ἅμα** = μαζί. – **δοίω** = δύο. – **δάμμων** = εἰδικός. – **δαιτροσύνη** = ἡ τέχνη τοῦ νά κόβει κανεῖς κομμάτια τὸ κρέας· (*δαιτρός*· α 141). – **εἰ ἀντήσομεν τῶν** = ἄν συναντήσουμε αὐτοῦς. – **μή**· ἐν-

δοιαστ. πρότ. ἀπό τό ἐννοοῦμ. ρῆμα δέδοικα. – **πολύπικρα καί αἰνά** = κατά τρόπο πολύ πικρό καί φοβερό. – **ἀποτίσαι· ἀποτίνομαι** = ἐκδικοῦμαι, τιμωρῶ. – **βία** = βιαιοπραγία. Τό νόημα : φοβοῦμαι μήπως ἡ ἐκδίκηση πού σχεδιάζεις κατά τῶν μνηστήρων προκαλέσει τήν καταστροφή σου. – **ἀμύντωρ** = βοηθός. – **φράζεν· φράζομαι** = συλλογίζομαι. – **ὃ κέν τις ἀμύνη· ὅστις ἂν** = ὁ ὁποῖος θά μπορούσε νά μᾶς βοηθήσει. – **πρόφρονι θυμῷ** = μέ προθυμία.

258 – 265. **σύνθεο· ρ. συντίθημι** = προσέχω καί καταλαβαίνω. – **ἀρκέσει· ἀρκῶ** = βοηθῶ. – **ἐσθλῷ τούτῳ ἐπαμύντορε·** ὄνομαστ. δυνί. – **τούς ἀγορεύεις** = τούς ὁποῖους ἀναφέρεις. – **ὑψι· ἐπίρρ.** = ψηλά. – **καθημένω περ** = μολονότι κάθονται. – **ῶ** = οἱ ὁποῖοι, δηλ. οἱ δύο ἐπαμύντορες. – **κρατέουσι· μέ δτκ.** = κυβερνοῦν.

β) Ἐπικός τύπος τοῦ *κεῖμαι* στό γ' πληθ. : **κέονται.**

– Δυϊκός ἀριθμ. τοῦ ἐγώ : **νῶι (ν).**

– Γ' πληθ. τοῦ εἰμί : **ἔασι (ν).**

γ) **Χεῖρας αἰχμητῆν καί ἐπίφρονα βουλῆν :** Κατά τόν Ὅμηρο, ἰδεώδης τύπος βασιλιᾶ εἶναι αὐτός πού συνδυάζει ψυχικές ἀρετές μέ πολεμική ἀνδρεία. Σύμφωνα μέ ἄλλη ἔκφραση τοῦ Ὀμήρου, ὁ ἀρχηγός ἑνός λαοῦ πρέπει νά εἶναι « *ἀγαθὸς βασιλεὺς κρατερός τ' αἰχμητής* ». – **ἔξ δὲ δροστήρες...** Μαζί μέ τήν ἀκολουθία τους, πού περιλάμβανε θεράποντες καί κήρυκες, οἱ μνηστήρες ἦταν πολυάριθμοι καί ἐπομένως ἐπικίνδυνοι ἐχθροί γιά τόν Ὀδυσσεά. Ἄλλά ἡ διαβεβαίωση τοῦ Ὀδυσσεά δι τὸ οἱ δύο ἀκατάβλητοι ἐπαμύντορες, ὁ Δίας καί ἡ Ἄθηνᾶ, θά βοηθήσουν τούς ἐκδικητές, προαναγγέλλει τήν εὐτυχή λύση τοῦ δράματος πού τάραξε τό σπῆτι τοῦ Ὀδυσσεά.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΤΩΝ ΛΕΩΝΤΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΤΩΝ ΛΕΩΝΤΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΤΩΝ ΛΕΩΝΤΩΝ

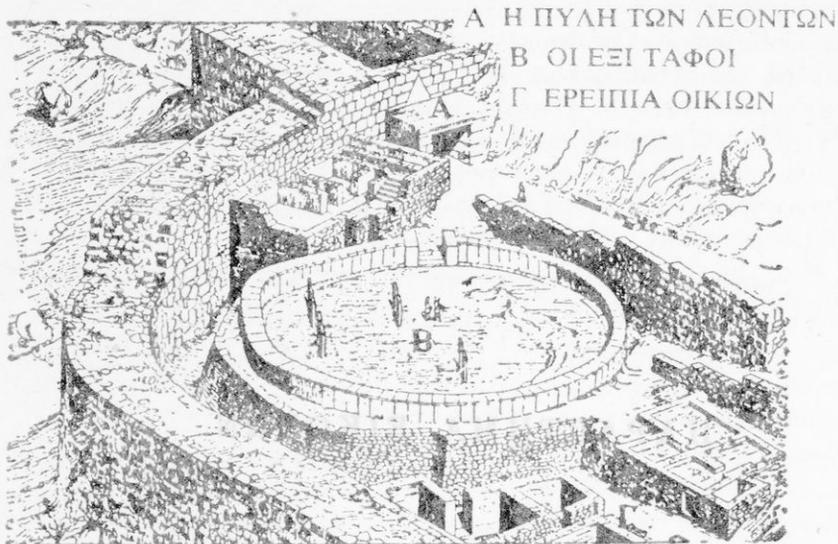

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Ο κεντρικός κτίριος της Ακαδημίας Μουσικής, που βρίσκεται στην οδό Πανεπιστημίου και την οδό Αριστοτέλους της Αθήνας. (Προσέγγιση - σχέδιο) - 1.1

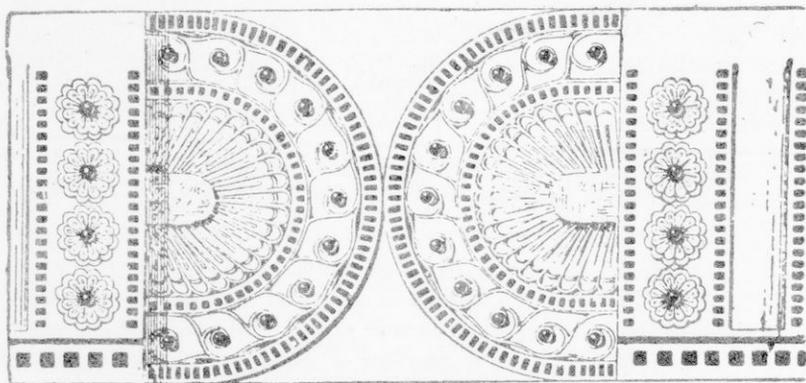

Εικόνα 2. Δοκίμιο της Ακαδημίας Μουσικής, που βρίσκεται στην οδό Πανεπιστημίου και την οδό Αριστοτέλους της Αθήνας. (Προσέγγιση - σχέδιο) - 2.1

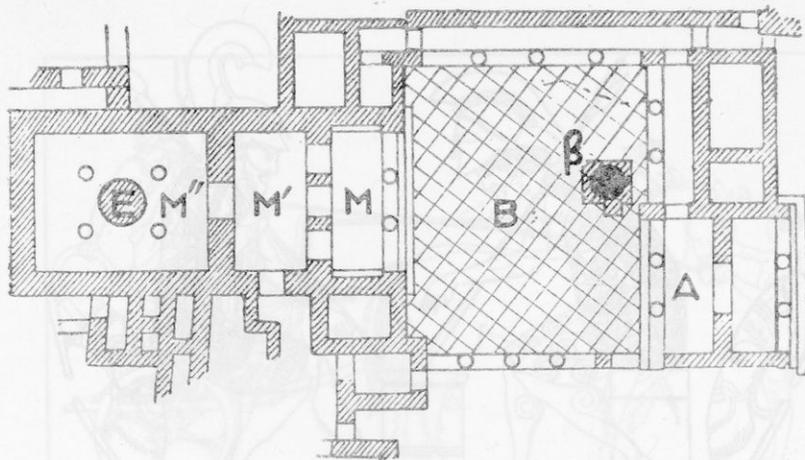
Είκ. 1. Ὁ κυκλικὸς περίβολος στὴν ἀκρόπολη τῶν Μυκηνῶν, ὅπου δριῶσκονταν οἱ τάφοι τῶν βασιλιάδων, καί ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ τείχος τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν.

(ἀναπαράσταση)

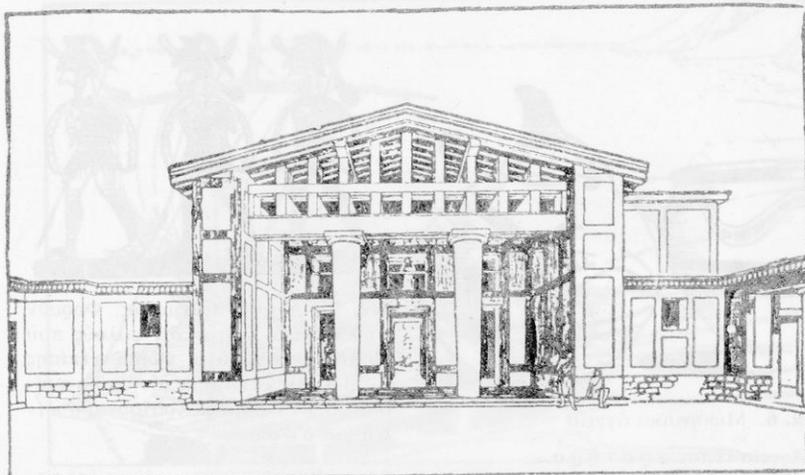
Είκ. 2. Διακόσμηση τοίχων.

Πλάκα ἀπὸ ἀλάβαστρο πού ἀποτελοῦσε, κατὰ τὸν Ὅμηρο, « θριγκὸν κνάνοιο ». Βρέθηκε στὴν αἴθουσα δώματος τοῦ μεγάρου τῆς Τύρινθας.

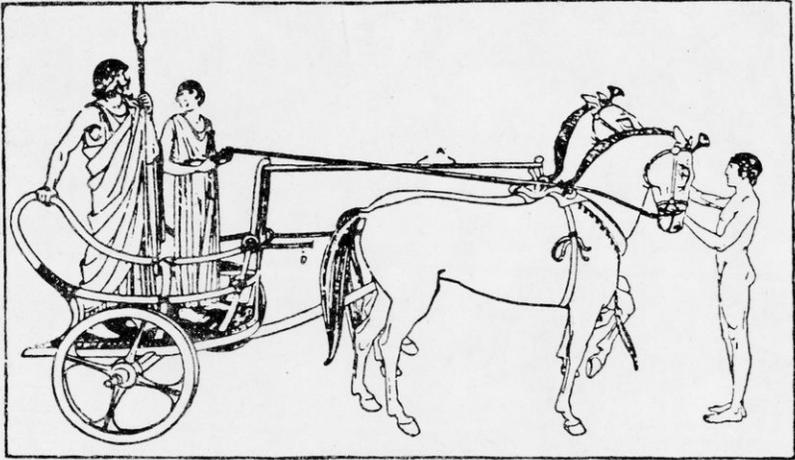
Εικ. 3. Σχέδιο μεγάρου.

- Πρόπυλο αΐλης του ἀνακτόρου
 Β. Αΐλή του ἀνακτόρου. β. Βωμός.
 Μ. Αίθουσα δώματος.
 Μ' Πρόδρομος.
 Μ'' Κυριώς μέγαρο.
 Ε. « Ἐσχάρη » (= ἐστία).

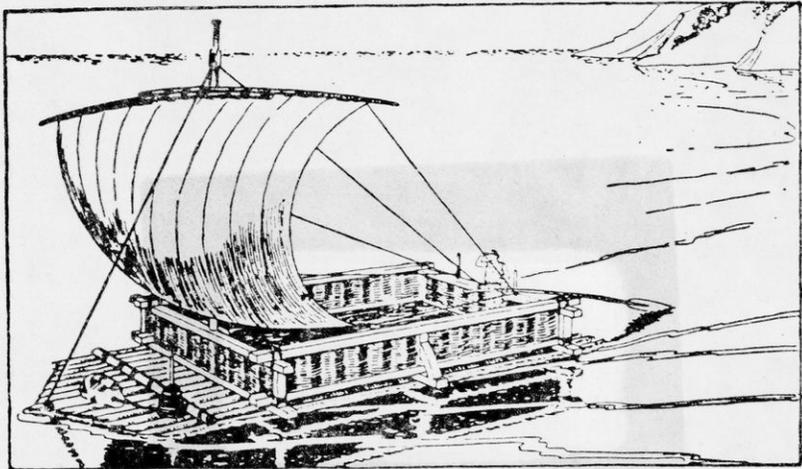

Εικ. 4. Ἐξωτερικό μέγαρο (Ἀναπαράσταση)

Είχ. 8. Ἄρμα (Ἀναπαράσταση)

Είχ. 9. Ἡ σκεδία τοῦ Ὀδυσσεῦ
(Ἀναπαράσταση σύμφωνα με τὴν περιγραφή τῶν στ. ε. 234-261).

Εικόνα 5. Παιχνίδι κροκέτας
(Προτομή από το Μουσείο του Λυκαίου)

024000028064

ΕΚΔΟΣΗ ΚΕ. 1978 (III) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 110.000 – ΣΥΜΒΑΣΗ 2992/23-1-78

ΕΚΤΥΠΩΣΗ – ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Ά/φοί Μακασούνη – Δ. Καμαρόπουλος Ο.Ε.

